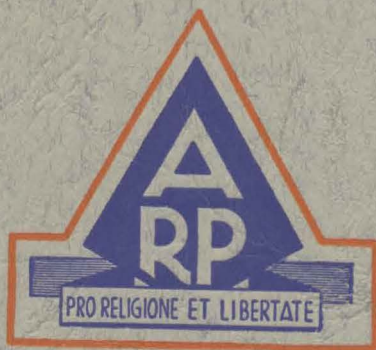

JAARVERSLAG

van de

Anti-Revolutionaire Partij

over het jaar 1958

Uitgave:

Anti-Revolutionaire Partijstichting - Dr. Kuiperstraat 3

Telefoon: 070-63.10.23

's-Gravenhage

Jaarverslag 1958

JAARVERSLAG

van de

Anti-Revolutionaire Partij

over het jaar 1958

Uitgave:

Anti-Revolutionaire Partijstichting - Dr. Kuiperstraat 3

Telefoon: 070-63.10.23

's-Gravenhage

JAARVERSLAG

VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ OVER HET JAAR 1958

Voor de derde maal verschijnt het jaarverslag van onze partij in deze vorm.

Na de beide vorige verslagen-in-boekvorm, mag wel het ogenblik gekomen achten om te constateren dat het in een behoefte voorziet.

Niet slechts omdat het voorjaars-Partij Convent hierin elk jaar een aangrijpingspunt geboden wordt om over het organisatorische beleid van het Centraal Comité te beraadslagen, doch ook omdat de besturen der kiesverenigingen en andere belangstellenden er een aantal gegevens in vinden, die van belang kunnen zijn voor hun werk.

Het jaar 1958 zou kunnen worden aangeduid als het jaar der drie verkiezingen. Hoewel dit formeel onjuist is, aangezien de vervroegde verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op 12 maart 1959 viel, stond de partij-organisatie toch voor de taak de voorbereiding van deze verkiezingscampagne voor een groot deel te effectueren in het jaar 1958. Met name geldt dit voor het Centraal Comité, dat in zijn vergaderingen rondom de jaarwisseling, nl. op 29 december 1958 en 3 januari 1959 belangrijke beslissingen moest nemen inzake de te adviseren lijsttrekker, de advies-kandidatenlijst en het ontwerp-Program van Actie-1959.

Behalve de verkiezingen van leden der Provinciale Staten (op 26 maart) en der gemeenteraden (op 28 mei) drukten de Kamerverkiezingen dus een stempel op de werkzaamheden van het Centraal Comité in het verslagjaar 1958.

HOOFDSTUK I

HET CENTRAAL COMITÉ

De ere-voorzitter van het Centraal Comité, dr. J. Schouten, die tijdens het verslagjaar zijn 75ste verjaardag vierde (welke mijlpaal niet onopgemerkt gepasseerd werd — zie het verslag van het najaars-Partij Convent) en in verband daarmee zijn lidmaatschap van de Raad van State ingevolge wettelijk voorschrift beëindigde, bleef in 1958 regelmatig de vergaderingen van het Centraal Comité en van het moderamen van het Centraal Comité bijwonen.

Helaas liet de gezondheidstoestand van het ere-lid van het Centraal Comité, luitenant-generaal b.d. L. F. Duymaer van Twist niet toe dat hij de moderamenvergaderingen veelvuldig bezocht.

a. De samenstelling van het Centraal Comité

Aan het einde van 1958 was het Centraal Comité als volgt samengesteld:

Stemhebbende leden van het moderamen:

Dr. W. P. Berghuis, voorzitter, De la Sablonièrekade 8	Kampen	05292-2773
Mr. A. B. Roosjen, ondervoorzitter, Zach, Jansestraat 21	Amsterdam	020 -50360
J. Smallenbroek, ondervoorzitter, Iepenlaan 5	Assen	05920-2917
J. Tjalma, penningmeester, Vondelstraat 7	Hoogeveen	05280-2733
Prof. dr. ir. H. van Riessen, Julianalaan 72	Delft	01730-24861
M. Ruppert, Prof. Sproncklaan 1 G	Zeist	03404-2994
Prof. mr. P. J. Verdam, voorzitter van de Org. Commissie, W.Rooyardsstraat 18	Amsterdam	020 -721250
Prof. mr. W. F. de Gaay Fortman, wnd. voorz. Coll. van Advies, Zuidwerfplein 7	Den Haag	070 -850750

Adviserende leden van het moderamen:

Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot (voor de Tweede Kamerfractie), Merellaan 32	Aerdenhout	02500-40431
Prof. mr. W. Rip (overl. 8 febr. '59) (voor de Eerste Kamerfractie), Edeseweg 40	Bennekom	
Mr. W. R. v. d. Sluis, secr., Julianalaan 268	Bilthoven Bureau	03402-3974 070 -112138

*Leden gekozen door de Deputatenvergadering,
c.q. het Partij Convent:*

Mr. W. Aantjes, Koningslaan 78	Utrecht	030 -17346
Ds. D. Biesma, jr., Witte Vrouwensingel 31	Utrecht	030 -21617
A. L. de Bruyne, Boslaan 12	Bussum	02959-1780
Mevr. Dr. F. T. Diemer-Lindeboom, Jul. v. Stolberglaan 17	Rotterdam	010 -41482
J. van Eibergen, Majellapark 29	Utrecht	030 -19308
Prof. dr. H. Jonker, Fred. Hendrikstraat 8	Utrecht	030 -19135
Mevr. M. Kuipers-Klapwijk, Nassaulaan 39a	Groningen	05900-27733
Prof. dr. H. N. Ridderbos, Fernhoutstraat 14	Kampen	05292-2681
A. Stapelkamp, P. Saenredamstraat 5	Utrecht	030 -19114

Leden, gekozen door de Kamercentrales:

H. R. J. v. d. Veen, Van Houtenlaan 158A	Groningen (K.C. Groningen)	05900-29038
A. Algra, P.C. Hoofdstraat 15	Leeuwarden (K.C. Leeuwarden)	05100-3382
Th. Brouwer, Parkstraat 21	Assen (K.C. Assen)	05920-2505
P. A. Nawijn, Zuiderkade 345c	Blokszijl (K.C. Zwolle)	05272-229
Mr. Eling Visser, Hazegrietje 31	Arnhem (K.C. Arnhem)	08300-21600
H. A. van Willigen,	Haaften (K.C. Nijmegen)	04189-201

Mr. G. A. Diepenhorst, Wilhelminalaan 4c	Zeist (K.C. Utrecht)	03404-3312
A. Admiraal, Westerstraat 230	Enkhuizen (K.C. Den Helder)	02280-679
Mr. J. H. Jonker, Bakh. v. d. Brinkhof 62	Amsterdam (K.C. Amsterdam)	020 -733886
Mr. A. Bruch, Kruisweg 63	Haarlem (K.C. Haarlem)	02500-34102
A. Warnaar Jzn,	Waddinxveen (K.C. Leiden)	01828-412
P. L. Hut, Rh. Feithlaan 135	Den Haag (K.C. Den Haag)	070 -661211
W. A. Fibbe, Molenlaan 109	Rotterdam (K.C. Rotterdam)	010 -89234
Mr. W. Verheul, Joz. Israëlslaan 96	Rijswijk (K.C. Dordrecht)	070 -181640
A. Schout, Vredehoflaan 8	Vlissingen (K.C. Middelburg)	01184-2692
C. A. van Drimmelen, Kerkring 14	Klundert (K.C. Tilburg)	06182-465
J. Slot, „De Oude Weide“	Eethen (K.C. Den Bosch)	04165- 162
N. van Rooyen, Akerstraat 91	Heerlen (K.C. Maastricht)	04440-3572

Adviserende leden, gekozen door het bestuur van de Jongerenorganisatie (A.R.J.O.S.):

S. Silvis, Stationsstraat 76	Scheemda	05979-273
Mr. C. Boertien, Pr. Margrietstraat 48	Diemen	020 -57196

Sinds de dag van zijn indiensttreding, 1 mei 1958, werden de vergaderingen eveneens bijgewoond door de adjunct-secretaris van het Centraal Comité, mr. W. de Kwaadsteniet, Vroesenlaan 49a, Rotterdam, 010-88455.

b. De mutaties in het Centraal Comité

Uit de samenstelling van het Centraal Comité blijkt dat het ledental tijdens het verslagjaar 42 bedroeg.

In de vergadering van 22 februari nam het Centraal Comité afscheid van zijn lid, de heer A. Lever. Deze trad namelijk op 15 maart wegens pensionering als hoofd der school te Den Helder en verhuizing buiten het werkgebied van de gelijknamige Kamercentrale, af als voorzitter en vertegenwoordiger in het Centraal Comité van deze centrale.

De voorzitter zegde de heer Lever hartelijk dank voor alles wat hij in deze hoedanigheid voor de partij heeft gedaan. De nieuw opgetreden voorzitter van de Kamercentrale Den Helder, de heer A. Admiraal, burgemeester van Enkhuizen, kon als lid van het Centraal Comité op diens vergadering van 29 maart welkom worden geheten.

Op 14 juni trad ook de vertegenwoordiger van de Kamercentrale Amsterdam af. Als diens opvolger werd de voorzitter van de centrale kiesvereniging in de hoofdstad, mr. J. H. Jonker aangewezen. Hij deed op de vergadering van 27 september zijn intrede in ons partijbestuur.

Ook op deze plaats moge een woord van erkentelijkheid jegens de heer A. in 't Veld worden geuit wegens diens aandeel in de arbeid van het Centraal Comité.

De — in chronologische volgorde — derde mutatie betrof in het bijzonder ook het moderamen van het Centraal Comité. Prof. mr. A. M. Donner, die in zijn hoedanigheid van voorzitter van het College van Advies, deel uit maakte van het moderamen, bood in een brief d.d. 26 september zijn ontslag als zodanig aan. Zijn benoëming tot President van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen — ingaande 7 oktober — vormde de aanleiding tot dit afscheid. In de bijeenkomst van het Centraal Comité op 27 september dankte de voorzitter prof. Donner voor de wijze waarop deze het moeilijke begin van het College van Advies heeft geleid. Tevens sprak dr. Berghuis er zijn voldoening over uit dat de eer van deze hoge rechterlijke functie aan een Nederlander en bovendien aan een jonge, bekwame Anti-Revolutionair ten deel viel. Ook het Partij Convent van 25 oktober onderstreepte met een

hartelijk applaus de woorden waarmee de voorzitter dit gevoel toen nogmaals vertolkte.

In de middagvergadering van het Partij Convent was prof. Donner één der ere-gasten. De functie van prof. Donner als voorzitter van het College van Advies werd sinds 7 oktober opnieuw waargenomen door prof. mr. W. F. de Gaay Fortman. Dit was ook reeds geschied gedurende de periode van 3 maanden, tijdens welke prof. Donner eind 1957 deel uitmaakte van de Nederlandse delegatie bij de Assemblee der Verenigde Naties.

Op 4 december werd prof. de Gaay Fortman welkom geheten op de vergadering van het moderamen. De bijeenkomsten van het Centraal Comité woonde hij sinds 29 december bij.

Een andere hoge benoeming bracht op 1 november opnieuw wijziging in de samenstelling van het Centraal Comité. Op die datum werd namelijk mr. J. van Aartsen, tot dan Wethouder van 's-Gravenhage, beëdigd als Minister van Verkeer en Waterstaat, in welk ambt hij mr. J. Algera, die op 10 oktober wegens gezondheidsredenen aftrad, opvolgde. Bij K.B. van 28 oktober 1958 werd mr. Algera met ingang van 1 november benoemd tot lid van de Raad van State. De Kamercentrale 's-Gravenhage verkoos haar secretaris, de heer P. L. Hut, tot voorzitter en deze vertegenwoordigt zijn centrale sindsdien eveneens in het Centraal Comité. Op het Partij Convent van 25 oktober kon dr. Berghuis de nieuwe bewindsman reeds met zijn toen nog a.s. beëdiging gelukwensen en hem tevens danken voor zijn werk als mede-bestuurslid van de partij.

De heer J. Wilschut woonde de Centraal Comité-vergadering op 3 januari 1959 nog bij, doch was reeds vergezeld van zijn opvolger, de heer W. A. Fibbe, die reeds op 29 december als zodanig de Kamercentrale Rotterdam in het Centraal Comité vertegenwoordigde. Het afscheid van de heer Wilschut en de woorden van erkentelijkheid, die daarbij aan zijn adres werden geuit, dienen derhalve ook in dit verslag te worden gememoreerd.

Tenslotte moge nog worden vermeld dat dr. H. Jonker op 18 november benoemd werd tot kerkelijk hoogleraar aan de rijksuniversiteit te Utrecht.

c. De werkzaamheden van het Centraal Comité

In 1958 vergaderde het Centraal Comité 5 keer. De bijeenkomsten werden steeds te Utrecht gehouden. Het moderamen, dat 12 maal bijeen kwam, vergaderde zowel te 's-Gravenhage (in de a.r. fractiekamer van het Tweede Kamergebouw) te Utrecht (in Esplanade en Hotel Terminus) als te Amersfoort, waar gastvrijheid genoten werd in het bondsgebouw van de Jongelings- en Meisjesverenigingen op Gereformeerde Grondslag.

Het Centraal Comité handhaafde zijn gewoonte om — meestal na de middagpauze — de politieke situatie in ogen-schouw te nemen.

Behalve deze beschouwingen werden uiteraard verscheidene besluiten met betrekking tot andere aangelegenheden genomen. Enkele daarvan worden hieronder gememoreerd.

Op 22 februari besloot het Centraal Comité de eerste vrucht van de z.g. schetsencommissie aan de kiesverenigingen toe te zenden en voor andere belangstellenden beschikbaar te stellen. Het betrof hier de bundel „Stembus 1958”, die speciaal betrekking heeft op de in het verslagjaar gehouden staten- en raadsverkiezingen. De bundel bevat drie schetsen die een algemene politieke oriëntatie over de taak en werkwijze van provincie en gemeente geven.

Tevens besloot het Centraal Comité de brochures „De A.R. Partij in de huidige situatie” (rede van de voorzitter ter opening van de Partij Conventen d.d. 27 april 1957 en van 26 oktober 1957) en „Ons werk in Nederland en Europa”, bevattende de redevoeringen door dr. Bruins Slot en drs. Hazenbosch op het Partij Convent d.d. 26 oktober 1957 gehouden, aan de kiesverenigingen toe te zenden en in de brochurehandel beschikbaar te stellen. Dit laatste geschiedde eveneens met het rapport van het College van Advies, getiteld „De Nederlandse Verdediging”.

Aangezien tijdens de bijeenkomst van het Algemeen Organisatie Comité op 3 januari gebleken was dat de Kamercentrales als regel geen gebruik zouden maken van een massa-verspreidingseditie van „Nederlandse Gedachten” betreffende de staten- en raadsverkiezingen, besloot het Centraal Comité dat een deel van het daardoor vrijkomende bedrag na afloop van de

verkiezingen aan de hand van door de Provinciale Comité's ingediende nota's beschikbaar zouden worden gesteld als tegemoetkoming in de lasten van folders en soortgelijke, door de regionale organen verspreide verkiezingsgeschriften. De kosten van de drie in 1958 gehouden regionale sprekersconferenties, alsmede de kosten van het toezenden van volmachtformulieren aan zeevarenden en schippers (circa 4000) werden evenals de drukkosten van de bundel „Stembus 1958” en de extra bestelde exemplaren van de verkiezingskranten van Nederlandse Gedachten d.d. 8 maart en 10 mei voor rekening van het Centraal Comité genomen. Het C.C. verklaarde zich bereid op elk exemplaar van deze kranten 4 cent toe te leggen.

Eveneens werd besloten dat met ingang van 1 april aan de kiesverenigingen een nieuw type mutatielijst zal worden toegezonden. Dit ter bevordering van een systeem, volgens hetwelk mutaties sneller worden doorgegeven en verhuisde leden na ontvangst van bericht daarvan, op het bureau van het Centraal Comité administratief worden overgeschreven naar de ontvangende kiesvereniging. Deze, alsmede het verhuisde lid, ontvangen daarvan uiteraard bericht.

In deze bijeenkomst van het Centraal Comité werden de komende verkiezings-activiteiten, door elk der Kamercentrales te ontwikkelen met het oog op de staten- en raadsverkiezingen, aan een uitvoerige bespreking onderworpen. Daarbij kwam ook de provinciale en plaatselijke samenwerking met andere partijen ter sprake. Het Centraal Comité stelde in de materie geen door alle Kamercentrales of Kiesverenigingen te volgen gedragslijn vast, aangezien de situatie in provinciaal en plaatselijk opzicht ruimte bleek te vragen voor uiteenlopende beslissingen.

Zoals bekend werkte de A.R. bij de provinciale statenverkiezingen in Noord-Brabant en Limburg samen met de C.H.U..

Het Centraal Comité besloot in een brief aan de Kamercentrales en de kiesverenigingen in verband met deze verkiezingen de aandacht te vestigen op de waarde van het gebed en de wenselijkheid van het (doen) houden van bidstonden.

Een uitvoerige discussie over het gereedgekomen rapport van het College van Advies inzake de „Subsidiëring van Kerk-

bouw", tijdens welke van tegenovergestelde standpunten omtrent deze aangelegenheid, blijk gegeven werd, leidde tot het besluit om aan het College van Advies, ingevolge de statutaire formulering mee te delen dat het Centraal Comité geen overwegende bezwaren tegen publicatie van het rapport heeft.

Het Centraal Comité besloot op 29 maart aan de A.R.J.O.S. mee te delen dat het geen bedenkingen koestert tegen het verschijnen van het Arjosmaandblad „Op Wiek”.

Tevens besloot het Centraal Comité op 23 mei te Zwolle een conferentie inzake de ruimtelijke ordening te houden en op 6 juni te Utrecht een contact-conferentie met a.r. ondernemers te beleggen.

Een concept-rapport van de Commissie A.R. Vrouwen (commissie Smallenbroek) gaf aanleiding tot uitvoerige discussie. Aan het eind daarvan werd geconcludeerd, dat de gemaakte opmerkingen door het moderamen in nadere overweging zullen worden genomen en dat alvorens verder te gaan eerst de mening van SCEVAR en ARVA-Friesland zal worden gevraagd. In de loop van het verslagjaar werden deze opinies kenbaar gemaakt. Helaas verhinderden allerlei andere werkzaamheden alsmede de ernstige ziekte van de voorzitter van het Centraal Comité en de voorbereidingen, te treffen in verband met de vervroegde Kamerverkiezingen, dit project nog in 1958 af te werken.

Na ampele besprekingen bleek het Centraal Comité geen bezwaren te koesteren in de zin van artikel 24 lid 6 van het Partij Statuut tegen de publicatie van het rapport van het College van Advies inzake „Woningbouw en Huurbeleid”.

In dezelfde vergadering ging het Centraal Comité over tot de benoeming van mr. W. de Kwaadsteniet als zijn adjunct-secretaris.

In zijn vergadering van 14 juni ging het Centraal Comité akkoord met het voorstel van het moderamen om de partij opnieuw als deelnemende organisatie te doen toetreden tot de Beweging van Europese Federalisten. Deze beweging was gereed gekomen met een algehele statuten-herziening. In een volgende bijeenkomst werd de voorzitter van het Centraal

Comité aangewezen als lid van het Hoofdbestuur van de B.E.F.

In verband met het aflopen van de termijn van 5 jaren, gedurende welke personen die zich daartoe ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de partij bereid verklaarden, een speciale bijdrage rechtsstreeks aan het Centraal Comité deden toekomen, besloot het Centraal Comité deze personen te vragen hun bijdrage continueren. Ook aan het uitbreiden van hun aantal zal aandacht worden besteed. Tevens hechtte het Centraal Comité er zijn goedkeuring aan, dat aan degenen die jaarlijks f 25,— of meer storten, alle publikaties van de partij in de vorm van brochures en rapporten van het College van Advies, gratis zullen worden toegezonden.

Tijdens het agendapunt „politieke rondblik” werd een uitvoerige beschouwing aan de uitslag van de staten- en raadsverkiezingen gewijd, mede aan de hand van enkele door het bureau opgestelde cijfermatige verkiezingsanalyses. Deze uitslagen worden in grote lijnen op pagina 113 e.v. en 122 e.v. weergegeven.

De conclusie dat deze uitslagen reden tot bezorgdheid geven, lag voor de hand. De voorzitter wees er echter op, dat, als men ziet naar het werk dat onze partij verzet heeft, grote voorzichtigheid dient te worden betracht met het trekken van neerslachtige conclusies. Betreffende de samenwerking met de C.H.U. constateerde dr. Berghuis, dat de hoofdlijn zoals die door het Centraal Comité werd aangegeven, moet worden gevolgd. Ook van die zijde zal echter moeten blijken, dat er behoefte tot samenwerking is.

Een uitgebreide bespreking van het rapport van het College van Advies inzake „Humanistische Geestelijke Verzorging” leidde tot het besluit over de publicatie hiervan nog geen beslissing te nemen, zolang hierover nog geen contact met de a.r. Tweede Kamerfractie is opgenomen. In dit verband moge nog worden gememoreerd, dat het rapport in het begin van 1959 werd gepubliceerd.

Tijdens de vergadering van het Centraal Comité op 27 september sprak de voorzitter allereerst een tweetal gelukwensen uit. De eerste aan het adres van dr. J. Schouten, ere-voorzitter van het Centraal Comité, wegens het bereiken

van de 75-jarige leeftijd. Dit feit vond plaats in augustus. Het was de wens van dr. Schouten dat hieraan publiekelijk geen aandacht zou worden besteed. Ook wilde hij liever niet, dat de kranten hierover zouden schrijven.

Het bereiken van deze leeftijd is voor de jubilaris tevens het moment geweest van afscheid uit zijn publieke functies. In verband hiermee — aldus dr. Berghuis — heeft een aantal vrienden zich gezet tot het schrijven van een bundel opstellen, welke het werk van de partij beogen te dienen.

De aanbieding vond plaats op de vergadering van het Partij Convent d.d. 25 oktober 1958 te Arnhem. Verscheidene ere-gasten, waaronder de toenmalige minister-president dr. W. Drees, gaven door hun aanwezigheid van hun belangstelling blijk.

De tweede gelukwens van de voorzitter betrof prof. mr. A. M. Donner wegens diens benoeming tot president van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen.

De voorzitter deelt nog mede dat de beide ondervoorzitters, de heren mr. A. B. Roosjen en J. Smallenbroek de partij hebben vertegenwoordigd op de receptie gehouden ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de C.H.U.

Het Centraal Comité besloot op 8 november te Utrecht een contactconferentie met personen uit de Christelijke sport-organisaties te beleggen.

Ingevolge een desbetreffend advies van het Algemeen Organisatie Comité inzake de werkzaamheden van de partij in het seizoen 1958/1959 besloot het Centraal Comité, in gezamenlijk overleg met de Kamercentrales 36 z.g. „kadercontactbijeenkomsten” in den lande te houden, tijdens welke o.a. met het oog op de komende Kamerverkiezingen grote aandacht aan organisatorische en propagandistische aangelegenheden zal worden geschonken. Tevens zal de Kamercentrales de gelegenheid worden geboden om in de maandelijksse leden-contact-edities van „Nederlandse Gedachten” een regionaal geredigeerde pagina te doen opnemen.

Tijdens de „politieke rondblik” werd aandacht geschonken aan het optreden van prof. dr. J. Verkuyt. Men achtte het wenselijk in interne partijkring met hem van gedachten te

wisselen. Daartoe zou prof. Verkuyl worden uitgenodigd een vergadering van het moderamen bij te wonen. Een bespreking met prof. dr. J. Verkuyl en prof. dr. L. Onvlee vond plaats op 4 december. Daarbij waren ook de heer H. Algra en dr. J. van Baal als gasten van het moderamen aanwezig. Op broederlijke toon werden de standpunten naast elkaar gesteld en toegelicht.

De vergadering van het Centraal Comité d.d. 29 december stond reeds geheel in het teken van de vervroegde Kamerverkiezingen op 12 maart 1959.

Als leden van de Lectuurredactie-commissie, die de inhoud van de propagandageschriften diende vast te stellen, werden benoemd: mr. A. B. Roosjen, voorzitter, J. Smallenbroek, 2e voorzitter, Z. E. prof. dr. J. Zijlstra, mevr. dr. F. T. Diemer-Lindeboom, H. Algra, dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, drs. C. P. Hazenbosch, dr. A. Veerman, prof. mr. P. J. Verdam en mr. W. R. van der Sluis (secretaris).

De Commissie vergaderde elke dinsdagmiddag tezamen met de leden van de Commissie van Redactie van „Nederlandse Gedachten”. Mede aan haar arbeid is het te danken dat aan de besluiten, die het Centraal Comité op advies van de Organisatie Commissie met betrekking tot de propaganda nam, uitvoering kon worden gegeven.

Tevens wees het Centraal Comité als leden van de commissie die het vaststellen van de uitslag der stemming over de advies-kandidatenlijst zou hebben te controleren, de heren A. Lever en J. Wilschut aan. De heer Wilschut werd bij de uitvoering van de opdracht der commissie vervangen door de heer N. van der Brugge.

In dezelfde vergadering stelde het Centraal Comité tevens een verkort reglement voor de voorbereiding van de kandidaatsstelling vast. Dit is opgenomen in de bijlagen evenals het normale reglement. In verband met de korte termijnen bleek het onmogelijk het geldende reglement bij deze vervroegde verkiezingen te volgen. Artikel 13 lid 2 van dat reglement bood het Centraal Comité de uitweg uit deze moeilijkheid.

Nadat aan de Centraal Comité-vergadering een bespreking met de moderamina der Kamercentrales inzake de lijst-

aanvoering en enkele andere belangrijke punten vooraf was gegaan, besloot het Centraal Comité na ampele bespreking de volgende advies-kandidatenlijst aan de kiesverenigingen en de Kamercentrales toe te zenden:

Advies-kandidatenlijst Kamerverkiezingen 1959

1. Prof. dr. J. Zijlstra, te Amsterdam, Gereformeerd, Minister.
2. Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, te Aardenhout, Gereformeerd, Kamerlid.
3. Mr. A. B. Roosjen, te Amsterdam, Nederlands Hervormd, Kamerlid.
4. Drs. C. P. Hazenbosch, te Den Dolder, Gereformeerd, Kamerlid.
5. Mr. J. van Aartsen, te 's-Gravenhage, Gereformeerd, Minister.
6. A. W. Biewenga Wzn., te Garsthuizen, Gereformeerd, Kamerlid.
7. H. van Eijdsen, te Rotterdam, Gereformeerd, Kamerlid.
8. J. Smallenbroek, te Assen, Gereformeerd, Kamerlid.
9. J. van Eibergen, te Utrecht, Nederlands Hervormd, Kamerlid.
10. Prof. mr. Th. A. Versteeg, te Amsterdam, Christelijk Gereformeerd, Kamerlid.
11. Mr. dr. E. P. Verkerk, te Boskoop, Nederlands Hervormd, Kamerlid.
12. Mr. B. W. Biesheuvel, te Aardenhout, Gereformeerd, Kamerlid.
13. Mr. dr. J. Meulink, te Enschede, Gereformeerd (vrijgemaakt), Kamerlid.
14. G. A. Kieft, te Utrecht, Gereformeerd, Kamerlid.
15. C. van Nierop, te Zeist, Gereformeerd, secretaris C.N.V.
16. J. A. van Bennekom, te Middelburg, Gereformeerd, directeur Kweekschool.
17. Mr. W. Aantjes, te Utrecht, Nederlands Hervormd, adj. secr. Chr. Aannemers- en Bouwvakpatroonsbond.
18. Dr. A. Veerman, te Rijswijk, Gereformeerd, conrector lyceum.
19. Mr. C. Boertien, te Diemen, Christelijk Gereformeerd, adjunct-secretaris van het Nederlands Instituut v. Accountants.
20. Mr. dr. N. G. Geelkerken, te Leiden, Nederlands Hervormd, advocaat en procureur.
21. B. Roolvink, te Hilversum, Gereformeerd, secretaris C.N.V.
22. P. Renkema, te Appingedam, Gereformeerd (vrijgemaakt), 2e voorzitter C.M.B., voorzitter Christelijke Kruideniersbond.
23. P. C. Elfferich, te Delft, Nederlands Hervormd, wethouder van Delft, bestuurslid van de C.B.T.B.
24. M. W. Schakel, te Noordeloos, Gereformeerd, burgemeester.
25. Drs. S. van Tuinen, te Dokkum, Gereformeerd, burgemeester.
26. Dr. G. J. Stapelkamp, te Utrecht, Gereformeerd, algemeen secretaris Chr. Aannemers- en Bouwvakpatroonsbond.
27. S. Silvis, te Scheemda, Gereformeerd, directeur zaadhandel, voorzitter van de Nationale Organisatie van A.R.J.O.S.
28. Mr. G. C. van Dam, te 's-Gravenhage, Gereformeerd, secretaris Verbond van Prot. Chr. Werkgevers in Nederland.
29. Mr. P. van Driel, te Huizen, Gereformeerd, burgemeester.
30. Ir. W. F. Schut, te Rotterdam, Gereformeerd, directeur Stichting Stad en Landschap van Zuid-Holland.

Daarbij werd besloten aan de Deputatenvergadering voor te stellen dat prof. Zijlstra en dr. Bruins Slot in het gehele land als no. 1 resp. no. 2 op de lijst zullen worden geplaatst. De volgorde van de no.'s 3 t.e.m. 15 kan per Kamer kieskring variëren. Die van de no.'s 15 t.e.m. 24 niet. De Kamercentrales zullen op de no.'s 25 t.e.m. 30 desgewenst ook regionale kandidaten kunnen plaatsen. Met de volgende brief werd de advies-kandidatenlijst op 30 december aan de kiesverenigingen toegezonden:

Geacht bestuur,

In aansluiting aan het rondschrijven d.d. 23 december j.l. doet het Centraal Comité U hierbij met betrekking tot de kandidatenlijst zijn advies van 30 namen toekomen, in de volgorde welke het Centraal Comité wenselijk en noodzakelijk acht met het oog op de samenstelling der anti-revolutionaire Tweede Kamerfractie en andere in aanmerking komende omstandigheden. Met betrekking tot de plaatsen no. 1 en 2 stelt het Centraal Comité dus voor, deze op alle lijsten in het land te doen bezetten door respectievelijk prof. dr. J. Zijlstra en dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot.

Prof. mr. P. S. Gerbrandy heeft het Centraal Comité te kennen gegeven, dat hij wegens zijn leeftijd en om gezondheidsredenen niet meer voor candidering in aanmerking wenst te komen, terwijl ds. C. J. van der Zaal en ds. J. Fokkema in verband met hun leeftijd niet op het advies zijn geplaatst.

Het Centraal Comité verzoekt U nogmaals vóór of op 10 januari a.s. bijeen te komen, opdat de uitslag van de stemming over de kandidaten uiterlijk met de ochtendpost van dinsdag 13 januari 1958 op het bureau van het Centraal Comité kan worden ontvangen. Een stembiljet met een retour-enveloppe daartoe treft U hierbij aan.

De stemming in de kiesverenigingen heeft betrekking op tenminste 24 kandidaten. Dit advies van het Centraal Comité strekt daarbij vrijblijvend tot leidraad. Elke kiesvereniging stelt naar de door haar zelf vastgestelde wijze van stemming de lijst op. Op het meegezonden stembiljet worden de namen vermeld van de kandidaten waarop de keuze van de kiesvereniging is gevallen, in de volgorde zoals deze door de uitslag der stemming in de kiesverenigingen is aangegeven.

Zo spoedig mogelijk hoopt het Centraal Comité U over andere aangelegenheden nadere berichten te doen toekomen.

Met vriendelijke groet en hoogachting,

het Centraal Comité,

Mr. A. B. Roosjen, 2e voorzitter.

Mr. W. R. van der Sluis, secretaris.

HOOFDSTUK II

DE PARTIJ CONVENTEN IN 1958

a. Het voorjaars-Partij Convent d.d. 19 april 1958

Het voorjaars-Partij Convent vergaderde op zaterdag 19 april in „Esplanade” te Utrecht. Er was veel belangstelling.

De voorzitter heette alle gasten en leden hartelijk welkom.

Met name werd op prijs gesteld, dat de beide ministers, mr. J. Algera en prof. dr. J. Zijlstra tijd konden vinden aanwezig te zijn. De voorzitter wenste hen sterkte en Gods zegen toe bij hun zware taak.

Vervolgens noemde de voorzitter het een bijzonder voorrecht te mogen verwelkomen afgevaardigden van de K.V.P. en de C.H.U., n.l. mr. H. W. van Doorn, voorzitter der K.V.P., mr. dr. J. van Bruggen, voorzitter van de Unieraad van de C.H.U. en de heer C. J. van Mastrigt, tweede voorzitter van de C.H. Unie. De voorzitter wees daarbij op de band, die tussen onze partijen bestaat bij het internationale werk, in de internationale Unie van Christen-Democraten en in de Europese organen, waar in gemeenschappelijke fracties wordt gewerkt.

Een bijzonder woord van welkom gold ook dr. J. van Baal, de pas afgetreden Gouverneur van Nieuw-Guinea, alsmede dr. P. J. Platteel, de nieuw benoemde Gouverneur.

Verder werden de afgevaardigde van tal van geestverwante christelijke organisaties en de pers in het bijzonder welkom geheten. Ook de vertegenwoordigers van de radio (NCRV) werden hartelijk begroet.

De openingsrede van dr. Berghuis, werd in „Nederlandse Gedachten” van 26 april 1958 alsmede in de brochure „Bouwen op het fundament” gepubliceerd. Daarin behandelde dr. Berghuis uiteraard de uitslag van de op 26 maart gehouden provinciale statenverkiezingen. Spr. achtte een opklaring in de politieke situatie noodzakelijk.

Met betrekking tot de noodzakelijke eenheid tussen de reformatorische partijen zei de voorzitter:

„De vormen waarin het reformatorische belijden zich aan het volk presenteert, spreken vanwege de gespletenheid en gebrokenheid, die erin tot uiting komen niet tot de verbeelding in de goede zin van het woord, zij wekken geen elan. Velen zien geen duidelijk reformatorisch politiek adres. De grote zegen der Reformatie schijnt voortdurend vergezeld te moeten gaan van de drukkende last der verdeeldheid. Het is de schuld van ons, kinderen der Reformatie, indien mede daardoor van haar politieke boodschap te weinig werfkracht uitgaat. Ik ben nuchter genoeg om de realiteit te zien, en ingewijd genoeg, om de moeilijkheden en omstandigheden te kennen, wanneer het over deze dingen gaat. Maar ligt in dit zoeken van nauwere samenbinding, als wij eerlijk en nuchter zijn, wanneer het gaat om het behoud van de georganiseerde protestants-christelijke invloed en van het reformatorische geestesmerk in ons volksleven, menselijkerwijs gesproken niet het enig mogelijke perspectief?

En hoe zou dan de verdeeldheid ons ook maar één ogenblik met rust kunnen laten. Nog eens weer: ik ben nuchter genoeg om de realiteit te zien en om de lengte van en de vele klippen op de weg te zien. Maar er is om te beginnen de vraag, of wij bewust deze weg op willen en de klippen aandurven, in de wetenschap dat de moeilijkheden misschien nog wel zullen tegenvallen ook.”

Dr. Berghuis bracht hierna in herinnering, dat onder de hoofdlijnen van anti-revolutionair beleid voor de toekomst ook gesteld is een zo nauw mogelijke samenwerking tussen de christelijke politieke partijen met als uiteindelijke doelstelling: één Protestants-Christelijke Volkspartij.

Over de reactie hierop uit C.H.-kring merkte hij op:

„Het is, overigens niet voor het eerst, duidelijk dat in de Christelijk-Historische kring op het uitspreken van het verlangen naar nauwere samenwerking en uiteindelijk naar één protestants-christelijke volkspartij veel terughoudender wordt gereageerd dan in de anti-revolutionaire gelederen. Althans in de hogere regionen der C.H.U. vindt men slechts weinige, zij het ook duidelijke, positieve reacties, een grotere groep uit aarzelende min of meer platonische instemming, en een aantal niet onbelangrijke figuren — ik denk hier b.v. aan de brochure van een negental vooraanstaande personen uit de C.H.: „Een getuigenis” — houdt de boot op zakelijke en principiële gronden uitdrukkelijk af.

Een anti-revolutionair past voorzichtigheid bij het treden in een discussie, welke momenteel kennelijk meer binnen de C.H.-kring dan tussen a.r. en c.h. onderling aan de gang is.

Men zou zelfs kunnen menen, dat de anti-revolutionairen beter zouden doen zich gelet op de verkiezingsuitslag en tenslotte de schijn van het zoeken van wegen om de eigen verzwakte positie te versterken te vermijden, over dit bij hen levende verlangen op dit ogenblik niet te spreken. Ik geloof echter, dat wij beneden de maat van deze zaak zouden blijven, indien wij om die reden daarover nu zouden gaan zwijgen.

Men zegt wel: de opheffing der verdeeldheid moet bij de kerk beginnen. Theoretisch is deze stelling zeker niet onjuist. Maar hier zijn de feitelijke moeilijkheden nu eenmaal het grootst. De ervaring in het sociaal-economische en culturele vlak leert dat organisatorische eenheid in het buiten-kerkelijke werk gemakkelijker realiseerbaar is dan in de kerk. Wij zullen moeten beginnen daar waar de mogelijkheden zijn, ook als dat het terrein van de politiek is. Zijn wij er dan geestelijk te klein voor geworden om de grote dingen weer hun grote plaats te geven? Het zou beschamend zijn, indien dit in het licht der wereldhistorie van ons gezegd zou moeten worden in een tijd waarin de grote dingen, de structurele lijnen in de wereld zo sterk in beweging zijn.

Het antwoord op de vraag, of wij naar een nauwere politieke samenwerking der belijdende protestantse christen-eenheid willen, zal thans allereerst moeten komen van de kiezers in die gemeenten, waar men bij de raadsverkiezingen met gecombineerde protestants-christelijke lijsten uitkomt. Mogen juist daar de a.s. gemeenteraadsverkiezingen een getuigenis, een demonstratie worden van een reformatorisch — politiek — bewustzijn en van een gemeenschappelijk gevoelde verantwoordelijkheid voor de zaak, waarom het in wezen gaat."

Na de nadruk te hebben gelegd op de noodzaak van het zijn van beginselpartij, deed de partijvoorzitter een beroep op alle anti-revolutionairen om kritiek langs de geordende weg naar voren te brengen.

„Voor zover de hier en daar nogal forse interne kritiek op onze partij — al is die in zijn vorm misschien wel eens falant onjuist of onbillijk — voortvloeit uit bezorgdheid, of de a.r. partij haar geestelijk-principiële karakter nog wel voldoende bewust is en beleeft, dan zeg ik: akkoord, met deze kritiek bouwt ge de zaak, waar het om gaat, en ge zult uw effect niet missen. Doch ik zeg ook tot de critici, die menen de fielen van hun toorn in de vorm van brochures of anderszins over de a.r. partij te moeten uitgieten, omdat die volgens hen niet is of doet, wat zij zou moeten zijn of doen, dat zij dienen te beseffen, dat zij daarmede, stellig ongewild en onbedoeld, toch op de een of andere wijze ongemerkt kunnen knagen aan de partij, die er nu eenmaal naar democratische regelen is in haar huidige leiding en beleid, dat zij — wat zij beslist niet willen — de tegen-

stander in de kaart kunnen spelen, en dat zij beter deden, voorzoveel nodig ook in kritische zin, langs de geordende weg mede te bouwen, waar zij tenslotte geestelijk toch bijbehoren en aan gebonden zijn. En laten zij nu niet zeggen, dat zij tot die geordende weg geen toegang hebben, want dat is niet waar.

Laten wij ons toch, vanwege de onaantastbare en onder ons onomstreden uitgangspunten, waarvan wij als beginselpartij uitgaan, ervoor hoeden ons tegen elkander af te zetten. Dat is op zichzelf gemakkelijk genoeg in een volkspartij als de anti-revolutionaire, waarin boeren, middenstanders, arbeiders en werkgevers, Hervormden, Gereformeerden, Christelijk Gereformeerden, Vrijgemaakten, Doopsgezinden en Lutherse, aanhangers van de wijsbegeerte der wetsidee en mensen, die verre zijn van deze wijsbegeerte, verenigd zijn.

Natuurlijk zijn er ook in de anti-revolutionaire partij genuanceerde richtingen en stromingen, wier houding mede wordt bepaald door de groep of kring, waaruit zij opkomen. Het zou onjuist zijn deze — wat men dan noemt — „vleugels” een afzonderlijke organisatievorm binnen het partijverband te geven, zoals soms wordt gevraagd. Immers, daardoor zou het accent in een partij, die reformatorisch-christelijke en volkspartij wil zijn, verkeerd komen te liggen.

Want tenslotte is er iets — en het praevalerende daarvan komt steeds weer tot uitdrukking, ook in de praktijk van het leven der partij — wat hen allen boven de stromingen en nuanceringen uit verenigt, niet alleen religieus maar ook politiek. Het is datgene, wat naar Christelijke belijdenis de wezenlijke inhoud van de politiek uitmaakt.

Datgene, wat de doorbraak in een tijd van velerlei belangenpolitiek de zwakheid van een Christelijke politieke partij pleegt te noemen, is in de grond van de zaak haar kracht, en tevens de basis van een politiek program.”

Het Jaarverslag-1957 van het Centraal Comité dat vervolgens behandeld werd ondervond veel waardering. Een negental personen maakte opmerkingen en wensen kenbaar. De overweging hiervan werd tijdens de beantwoording toegezegd door de partijvoorzitter, de voorzitters van de Organisatie Commissie en het College van Advies, alsmede door de secretaris.

Tijdens de middagvergadering van het Partij Convent leidde dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot als voorzitter van de a.r. Tweede Kamerfractie de bespreking van het politieke beleid van de a.r. Kamerfractie in. Aangezien het jaarverslag 1957 een weliswaar kort, maar toch tamelijk uitvoerig verslag van de werkzaamheden van de a.r. Tweede Kamerfractie bood,

concentreerde de spreker zich op een algemene analyse en de principiële waardering van het politieke bedrijf in de afgelopen maanden. Zich uitend over de staatstaak zei dr. Bruins Slot met betrekking tot de liberalen en de socialisten:

„Bij de liberalen wordt de vrijheid losgemaakt van het gebod Gods.

Bij de socialisten wordt het gezag losgemaakt van het gebod Gods. En soms zijn ze daarbij — want ze zijn in wezen beide vrijzinnig — aan het stuivertje wisselen.

Het is onze taak als christelijke politieke partij om van dit uitgangspunt uit politiek te bedrijven en de politieke tegenstellingen te doorzien”.

Omtrent de invloed van de christelijke ministers zei de inleider:

„Er is in het kabinet geen principiële homogeniteit.

De politieke strijd moet dus in het kabinet gevoerd worden. Wat daarbuiten zichtbaar wordt is een compromis, waaraan politieke, principiële strijd, dikwijls is vooraf gegaan. Men zou om het naar buiten tredende compromis te kunnen beoordelen en waarderen, eigenlijk de strijd hebben moeten meemaken. En dat is niet mogelijk.

Er is naar mijn mening, alle reden, als men de politieke wensen van socialisten en christelijke partijen vergelijkt, om duidelijk te stellen, dat uit het kabinets-beleid duidelijk blijkt de invloed van de christelijke ministers.

De economische politiek van het kabinet, waarvoor Minister Zijlstra de eerst verantwoordelijke is, is bepaald geen socialistische politiek. De A.R. fractie heeft die politiek dan ook steeds, althans in grote lijnen, con amore kunnen steunen”.

Na de aandacht te hebben gevestigd op het meermalen door het kabinet gebezigde beruchte woord „onaanvaardbaar”, waardoor in feite de medewetgevende bevoegdheid van de Kamer en het mede bepalen van algemene richtlijnen van overheidsbeleid door de Kamer onmogelijk wordt gemaakt, behandelde dr. Bruins Slot enkele zeer belangrijke vraagstukken van politiek-structurele aard, zoals de aanvaarde Delta-wet, de Euromarkt en Euratomverdragen en het complex van vragen, dat daarmee ook nauw verband houdt, nl. de urbanisatie van Nederland, de industrialisatie, de planologische ordening, de toekomst van het platteland en een verantwoorde landbouw-politiek.

Op bijzondere wijze besloot dr. Bruins Slot zijn rede door op te merken dat niet alleen nu maar dat ook reeds 20 eeuwen geleden nieuwe perspectieven voor Europa geopend werden.

„Het begon in Corinthe, Kerstening en een Christelijke wereld.

Een Christelijk Europa. Hier begon datgene te ontstaan, wat Europa tot Europa maakt en wat het ons nu mogelijk maakt voor Europa te werken.

En verder dan Europoort.

Het Europoort der oudheid en het Europoort van vandaag.

Wij Christenen zijn vaak zo bang voor de stad en de verstedelijking, wij houden het graag met de beschutting van het dorp.

Maar Paulus plantte de grootste Christelijke gemeente in Europoort, want daar had God veel volk.

Zou ook dit ons wat te zeggen hebben. Zou ook in de wisseling der structuren de toekomst van de kerk, van het Christendom en ook van onze Partij naar Gods bestel en door onze activiteit niet groot kunnen zijn?"

Vervolgens wisselden 8 aanwezigen met de inleider van gedachten. De voorzitter constateerde aan het einde van deze bijeenkomst dat de bezoekers van dit Partij Convent die dag in hun werk voor de partij gesterkt waren.

„Laten wij deze dingen waarom het gaat in de politiek verder uitdragen; dit met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen op 28 mei a.s. op ruime schaal", aldus besloot dr. Berghuis.

b. Het najaars-Partij Convent d.d. 25 oktober 1958

Op deze bijeenkomst in „Musis Sacrum" te Arnhem deelde dr. Berghuis na het welkom aan de aanwezigen mede, dat de minister van Economische Zaken, prof. dr. J. Zijlstra, tot zijn spijt wegens verblijf in het buitenland, verhinderd was aanwezig te zijn.

Ook mr. J. Algera moest bericht van verhindering zenden. Dr. Berghuis heette hartelijk welkom mr. J. van Aartsen. „Het verheugt ons", aldus de voorzitter, „dat mr. Van Aartsen voor het ambt van minister van Verkeer en Waterstaat is aangezocht". Om zijn persoon en zijn bekwaamheid heeft hij ons volle vertrouwen.

De voorzitter richtte vervolgens een gelukwens tot prof. mr. A. M. Donner in verband met diens benoeming tot president van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen. Deze benoeming heeft overigens tot gevolg zijn aftreden als voorzitter van het College van Advies en zijn

terugtrede als lid van het moderamen van het Centraal Comité.

De op deze vergadering uitgesproken openingsrede van de voorzitter werd in „Nederlandse Gedachten” van 1 november 1958 en in de brochure „Geestesmerk der Reformatie” gepubliceerd.

Ook in deze redevoering wijdde de spreker woorden van waardering aan de om gezondheidsredenen afgetreden minister van Verkeer en Waterstaat, mr. J. Algera.

De voorzitter betreurde het, dat uit de jongste troonrede geen regeerkracht spreekt. Voorts moest de spreker een verzwakking van het democratisch besef constateren.

Na de buitenlandse situatie, gekenmerkt door het landen van Amerikaanse troepen in Libanon en van Britse eenheden in Jordanië, te hebben besproken, ging dr. Berghuis in op het atoomvraagstuk. Daarover zei de partijvoorzitter onder meer het volgende:

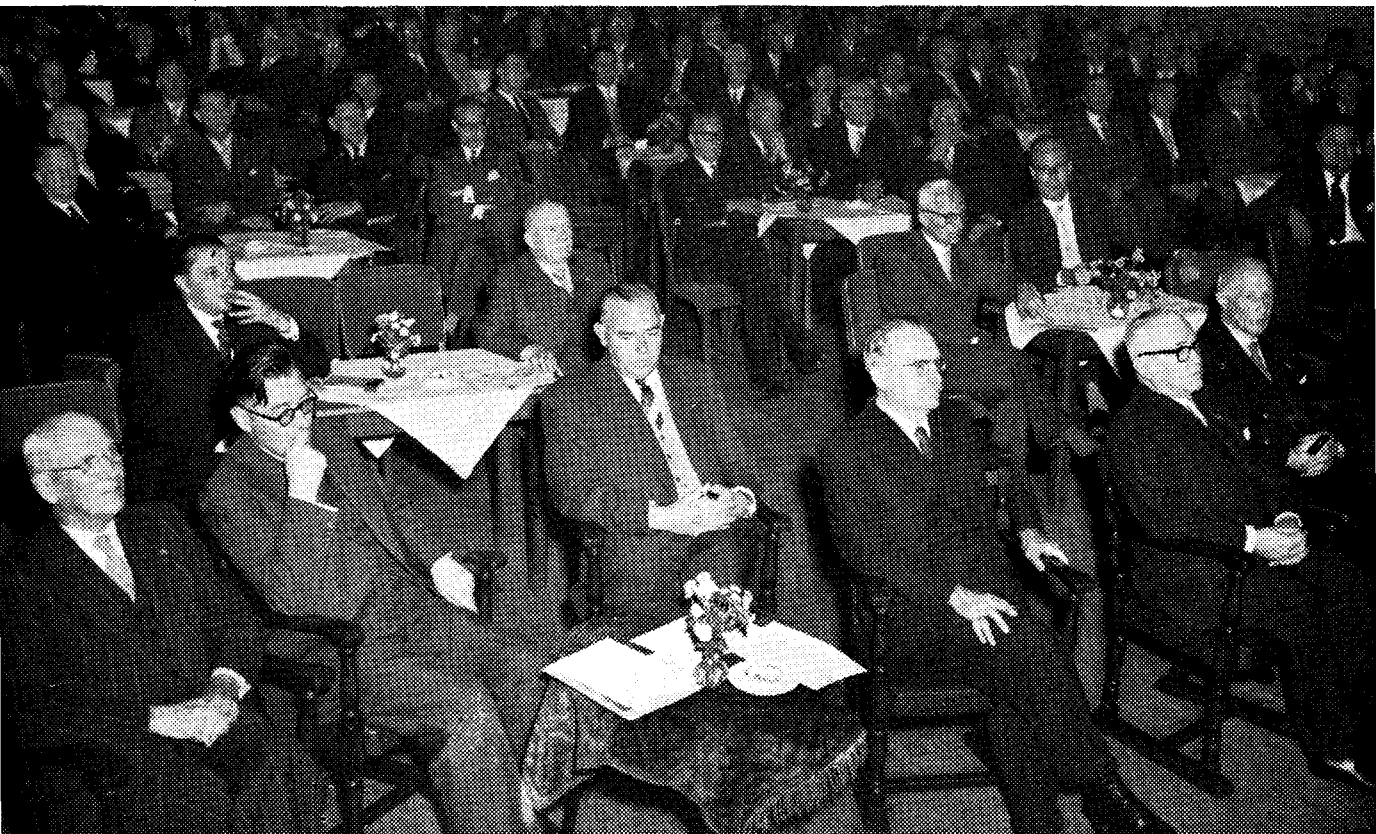
„Als wij uit het oog verliezen dat de overheidsopdracht een opdracht is van dezelfde God, die ook het gebod der naastenliefde stelt, beide naast elkander en tegelijkertijd geldend voor dit aardse leven, komen wij vast te zitten en is er geen oplossing voor geloof en hart.

De overheid vindt in de zondige samenleving de oorlog, en — God verhoede het — op een gegeven ogenblik ook de atoomoorlog op haar weg bij de bestrijding van het onrecht, ten behoeve waarvan zij met het zwaard van Godswege in haar ambt is gesteld. En zij heeft ambtshalve te zorgen, dat dit zwaard goed gewet is.

Het is niet aan ons, mensen, om op een gegeven ogenblik, indien naar onze mening het zwaard der overheid, om effectief te kunnen zijn, de grens van een nog aanvaardbare scherpte zou moeten overschrijden, de ambtelijke overheidsopdracht en de uitvoering daarvan, welke erop gericht moet zijn het geweld van het onrecht in bedwang te kunnen houden en zo nodig te onderdrukken, terzijde te stellen.

In het najagen van een verantwoorde, d.w.z. bijbels-verantwoorde, ethische samenleving van mensen en volken, zal het element van het overheidsinstituut moeten zijn verdisconteerd. Anders laten wij de bijbelse ethische normen los en vervallen tot een eigengerechtigheid en uitzichtloos humanisme, d.w.z. een op mensen drijvende ordening van het leven.”

Over het Nieuw-Guinea-vraagstuk merkte de spreker het volgende op:

Tijdens het Partij Convent op 25 oktober 1958. Onder de prominenten, aanwezig bij de aanbieding van de bundel „Bene Meritus” aan dr. J. Schouten, bevonden zich o.a., gezeten op de voorste rij dr. A. A. L. Rutgers (vice-president van de Raad van State), prof. mr. A. M. Donner (president van het hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen), mr. J. A. W. Burger (voorzitter Tweede Kamerfractie van de P.v.d.A.), Z.Etc. dr. W. Drees (minister-president), mr. L. G. Kortenhorst (voorzitter Tweede Kamer) en dr. H. W. Tilanus (voorzitter Tweede Kamerfractie van de C.H.U.).

„Maar laten de Indonesische leiders goed beseffen, en laten vooral ook de Indonesische volken het weten, dat het ons diep in het hart raakt, dat de verhouding is zoals zij thans is. Laten zij weten, dat wij daarmee allesbehalve vrede kunnen hebben.

Maar laat men de zaak dan niet ophangen aan de overdracht van Nieuw-Guinea. Want dan kan in de gegeven omstandigheden voor ons niet anders gelden dan: non possumus. En mogen mensen als prof. Verkuyt en anderen, verstaan, dat zij door in hun op zichzelf niet alleen begrijpelijke maar ook werkelijk begrepen bewogenheid, de zaak wel aan Nieuw-Guinea op te hangen, deze zaak in strijd met hun eigen bedoelingen alleen maar moeilijker maken en vertroebelen.

Want ik herhaal het, tenslotte zit het niet vast op Nieuw-Guinea. Er zitten heel andere dingen in de weg. Veronderstel, dat om de lieve vrede wil overwogen zou worden — wat niet alleen wij maar tot nu toe alle bonafide Nederlandse partijen ontkennen — Nieuw-Guinea in te brengen als ruilobject voor een goede verhouding met Indonesië, zelfs dan is er voor ons geen enkele betrouwbare aanwijzing, dat het goed zou komen.”

„Dat er op dit ogenblik met Indonesië zelfs niet gepraat kan worden over Nieuw-Guinea zit juist vast op die andere, dieper liggende oorzaken.

Gedane zaken nemen geen keer, zegt het spreekwoord. Moge God wel een keer brengen in de betrekkingen van Indonesië met Nederland. Dat wil niet zeggen, dat wij passief mogen zijn. Maar onze activiteit kan op dit ogenblik alleen bestaan in het duidelijk zeggen waar het op staat.”

De financiële jaarstukken 1957 werden vastgesteld, nadat enkele aanwezigen over deze stukken vragen hadden gesteld, die door de voorzitter en de penningmeester werden beantwoord.

De middagbijeenkomst droeg een bijzonder karakter. Het werd een Schouten-middag, aangezien aan de ere-voorzitter van het Centraal Comité wegens het bereiken van de 75-jarige leeftijd en zijn daarmee in verband staand ontslag als lid van de Raad van State, de bundel opstellen, getiteld „Bene Meritus” werd aangeboden. Vele bijzondere gasten waren genodigd, waaronder de vice-voorzitter van de Raad van State, dr. A. A. L. Rutgers, de minister-president, dr. W. Drees, de President van de Hoge Raad, dr. J. Donner, de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, mr. L. G. Kortenhorst en de president van het Hof van

Justitie der Europese Gemeenschappen, prof. mr. A. M. Donner. Eveneens acte de présence gaven de fractievoorzitters mr. J. Burger, dr. H. W. Tilanus en drs. H. A. Kort-hals, die prof. mr. P. J. Oud verving. Prof. mr. C. P. M. Romme en ds. P. Zandt waren verhinderd.

De rector magnificus en leden van de Colleges van Directeuren en Curatoren van de Vrije Universiteit hadden, evenals bestuursleden van onderscheidene christelijke organisaties, waaraan dr. Schouten op bijzondere wijze verbonden is, aan de uitnodiging gehoor gegeven.

De markante figuur van dr. J. Schouten — gezeten achter de bestuurstafel aan de rechterhand van dr. W. P. Berghuis — stond op de middagvergadering van het Partij Convent dus in het middelpunt van de belangstelling. In de kring van zijn politieke vrienden, maar ook in aanwezigheid van zijn politieke tegenstanders viel hem een warme huldiging ten deel.

Dr. Schouten heeft dat niet gewild. En toen dr. Berghuis aan het eind van de morgenvergadering mededeelde wat er 's middags stond te gebeuren hief dr. Schouten in berustende gelatenheid de handen op. Hij had slechts toestemming gegeven voor de aanbieding van een bundel opstellen — meer niet.

De middagvergadering begon met de volgende toespraak van de partijvoorzitter dr. Berghuis:

Hooggeachte dr. Schouten,

Deze middagvergadering van het Partij Convent is, zoals U thans wel duidelijk is geworden, helemaal aan U gewijd.

En dat hier vanmiddag veel hoge gasten zijn, dat is om U. Het stond voor uw vrienden vast dat er in verband met Uw terugtreden uit het openbare leven, dat is aangevangen met het neerleggen van het voorzitterschap van de A.R. partij, daarna van het voorzitterschap van de A.R. Tweede Kamerfractie, en dat z'n beslag heeft gekregen door Uw heengaan als lid van de Raad van State i.v.m. het voltooien van Uw 75ste levensjaar, op de een of andere wijze een gelegenheid gevonden zou moeten worden om uitdrukking te geven aan de waardering van het anti-revolutionaire volk voor Uw persoon en voor Uw verdiensten voor de A.R. partij en de A.R. zaak.

U was het daarmee niet eens. Op Uw 75ste verjaardag hebben wij op Uw uitdrukkelijk verzoek publiekelijk moeten

zwijgen. Wij hebben dat gerespecteerd: wij hebben gezwegen. Op het gevaar af dat men zich zou gaan afvragen of er iets was tussen U en ons.

Het stond voor Uw vrienden tevens vast dat U in enigerlei vorm een blijk van hulde, waardering en dankbaarheid moest worden aangeboden. Wij vonden dat vanzelfsprekend. En dat is het natuurlijk ook. Maar toch was dat niet zo eenvoudig, want het stond vast, dat wisten we, dat elk in de persoonlijke sfeer liggend geschenk, door U, als in strijd met Uw wezen zonder meer zou worden geweigerd. En ook dat, hebben wij gerespecteerd. En daarom hebben we gezocht naar een stijlvolle vorm van huldebetoon, die U geen gemoedsbezwaren zou kunnen geven. Wij menen dan ook dat wij deze vorm hebben gevonden door voor te bereiden de uitgave van een bundel opstellen die, ik zeg het al vast, het heel weinig over U zelf heeft (anders komen die gemoedsbezwaren weer) maar die er toe strekken om de zaak, waaraan gij in Uw leven zo nauw verbonden zijt geweest, te dienen. En in deze vorm hebt ge bewilligd.

Het zal U in dit verband tevens bijzonder deugd doen dat deze uitgave de partij geen cent kost, aangezien de uitgeversmaatschappij Kok haar heeft verzorgd zonder bezwaren voor de schatkist van de partij.

Tot zover zat het dus goed. De bundel moest echter ook worden aangeboden. Dat meenden wij althans, en daar waren we ook van uitgegaan.

U vond dat dit maar binnenskamers moest gebeuren. Wij vonden dat dat beslist niet kon. Tenslotte hebt U er dan in toegestemd, dat deze aanbieding zou plaats vinden in een vergadering van het Partij Convent, temidden van Uw anti-revolutionaire vrienden.

Ik denk dat deze toestemming een van de weinige in Uw leven is geweest, waarvan U de consequenties niet geheel hebt overzien. (Grote hilariteit in de zaal).

U hebt waarschijnlijk gedacht dat ergens bij het punt rondvraag na afhandeling van de huishoudelijke agenda, dit zo tussen neus en lippen door even zou kunnen gebeuren. En ik denk dat U dan ook eigenlijk wel met wat gemengde gevoelens constateert, dat wij er een hele middagvergadering voor bestemd hebben. En dat hoge gasten, ook buiten de eigen kring, zijn uitgenodigd. Wij meenden dat dat moest. U moet maar aannemen, dat het zonder dat toch niet goed zou zijn. En dat U de A.R. partij en Uw vrienden deze dienst nu nog maar moet bewijzen.

En ik wil nu deze middag, ook op Uw uitdrukkelijk verzoek, slechts met sobere woorden uitdrukking geven aan wat in de A.R. kring jegens U leeft. Wij hebben voor U, Schouten, groot respect wegens Uw veel omvattende arbeid voor de A.R. partij, wegens Uw belijndheid als politicus, wegens Uw werk als geboren parlementariër, wegens Uw onbuigzaamheid van karakter, ook in de moeilijkste omstandigheden, wegens Uw principiële onverzettelijkheid,

*Dr. J. Schouten
tracht het applaus
te bezweren,
dat opklinkt nadat
hem de bundel
opstellen door de
partijvoorzitter is
aangeboden.*

V.l.n.r.

*mr. A. B. Roosjen,
dr. J. Schouten,
dr. W. P. Berghuis,
mr. W. R. van der
Sluis (secr. C.C.)
en
J. Smallenbroek.*

wegens Uw onkreukbaarheid en vooral wegens Uw steeds nuchter beheerste hartstocht voor de zaak, de christelijke politieke zaak, waarvoor U zich hebt ingezet.

Maar er is, hooggeachte Schouten, meer dan respect. Wij, d.w.z. het A.R. volksdeel, houdt van U, wegens Uw persoon, wegens Uw stijl en wegens het feit, dat U de levende tegenspraak bent van de opvatting, dat men aan politiek doet om er beter van te worden.

U bezit in onze kring een bijzonder groot vertrouwen en U is de raadsman van zeer velen in de A.R. kring geweest en U bent dat nog. En voor dit alles zijn wij dankbaar en we willen het zeggen ook. In het openbaar zonder U op te hemelen.

U is bekend om Uw onbuigzaamheid, om Uw vasthoudendheid en Uw onverzettelijkheid. En menigeen heeft zich wel eens afgevraagd, of het noodzakelijke snuifje soepelheid in deze zware kost, wel eens niet te weinig tot uiting kwam. Het merkwaardige is echter bij U, dat U bij al Uw vasthoudendheid, nooit Uw mening aan een ander opdrong.

Wat dit betreft wil ik herinneren aan het eerste gesprek, het eerste echte gesprek, dat ik met U mocht hebben. Het was in het jaar 1941, na het afkomen van de bezettingsmaatregelen, die leidden tot de nazivisering van het gemeentelijk bestel en hoe ik toen met anderen als jong burgemeester voor de vraag stond, welke consequenties dit voor een verdere ambtsuitoefening moest inhouden en of dit niet moest betekenen het nemen van ontslag.

Ik ben toen bij U om raad geweest. En U heeft mij uitvoerig Uw zienswijze gegeven, maar, en daar komt het dan tenslotte weer op aan, U hebt uiteindelijk niet gezegd: „nu moet je ontslag nemen”. U hebt gezegd en dat is mij altijd bijgebleven: „nu moet je 't zelf beslissen, nu moet je 't zelf weten”.

Een ander ding raakt meer mijn intensieve contact met U uit de laatste jaren en ik heb U dat ook geschreven bij Uw 75ste verjaardag, dat U zich na het neerleggen van het voorzitterschap op geen enkele wijze meer met de leiding hebt bemoeid en het daarom ook Uw opvolger in de leiding van de partij, wat dit betreft, bijzonder gemakkelijk hebt gemaakt. Ik ben U daar zeer erkentelijk voor.

En nu dan, mijnheer Schouten, het boek; want ik ga U deze bundel opstellen overhandigen. Dat boek draagt tot titel een latijnse term: Bene Meritus. U moet dat niet lezen als — wat je met een zekere letterverschuiving kunt bereiken — ben emeritus, maar: bene meritus, d.w.z. dat in dit boek tot uitdrukking wordt gebracht door allen, en dat is een brede kring, die zich als Uw vrienden beschouwen, dat U de A.R. partij en in het bijzonder de A.R. zaak goed gediend hebt.

Het moderamen van het Centraal Comité heeft een commissie van redactie samengesteld, waartoe hebben behoord de heren:

Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, dr. J. Donner, mr. K. Groen, mr. A. B. Roosjen, de heer J. Smallenbroek en ik zelf. Deze commissie van redactie heeft 13 schrijvers bereid gevonden om opstellen te schrijven voor dit boek.

Tenslotte, en daar zult U misschien even van opkijken, eindigt dit boek met een bijdrage van Uzelf.

Want in dit boek is tevens opgenomen de laatste rede, de afscheidsrede die U voor de deputatenvergadering heeft gehouden op het moment dat U de voorzittershamer hebt neergelegd. Een rede, die wel zeer typisch de figuur Schouten weergeeft.

Diverse onderwerpen, bestrijkende eigenlijk de hoofdzaken van het hele politieke terrein, zijn in dit boek behandeld.

En ik mag U nu, dr. Schouten, deze bundel opstellen, die dus uit dankbaarheid is opgedragen aan dr. Johannes Schouten, erevoorzitter van de A.R. partij, dit eerste exemplaar dat in leer is gebonden en op fraai papier is gedrukt, overhandigen hetgeen ik bij deze doe.

Dat deze waardering voor het werk en de persoon van dr. Schouten zich niet beperkt tot de A.R. kring, bleek wel uit hetgeen de verdere sprekers op deze middag zeiden.

Daar was allereerst dr. Drees die èn uit naam van de regering èn persoonlijk gewaagde van de grote betekenis die het werk van Schouten voor land en volk heeft:

Mijnheer de voorzitter, geachte aanwezigen,

Het is mij een bijzonder genoegen, dat ik vanmiddag bij deze huldiging van dr. Schouten, in uw midden, waar ik nog geen gewone gast ben, aanwezig kan zijn.

Het schijnt mij toe dat het een goede gedachte van het bestuur is geweest, om de huldiging van dr. Schouten niet uitsluitend, hoewel uiteraard in de eerste plaats, in A.R. kring te doen plaats hebben, d.w.z. wèl in A.R. kring, maar met de mogelijkheid dat ook anderen, van andere geestesrichting, kunnen doen blijken van hun besef, dat de betekenis van dr. Schouten voor land en volk groot is geweest.

Ik acht het ook voor de verhoudingen in ons volk gelukkig als zich een dergelijke gelegenheid voordoet, om in het openbaar te doen blijken, dat het bij alle verschillen, die in ons volk bestaan, mogelijk blijft te doen uitkomen dat men warme waardering en sympathie heeft voor iemand die men zo naar de gebruikelijke terminologie een politieke tegenstander zou kunnen noemen. En aan de waardering en de sympathie, ik ben zelfs geneigd te zeggen: ook de bewondering t.o.v. dr. Schouten zou ik gaarne uiting willen geven, zowel namens de regering alsook voor mijzelf zeer persoonlijk.

In verband met het bereiken van de 75-jarige leeftijd is nu een einde gekomen ook aan het lidmaatschap van de Raad van State en daarmee dan aan de laatste openbare functie, die de heer Schouten heeft vervuld. Een einde aan zijn veeljarige rechtstreekse bemoeiing in dergelijke functies met de staatszaken, al neem ik nog niet aan dat dat het einde betekent van z'n belangstelling en ook wel van z'n actieve belangstelling voor de publieke zaak. Gij kent allen zijn levensloop en z'n uitermate veelzijdige werkzaamheden in staat, provincie en gemeente, in het kerkelijke leven, in de politieke organisatie en op velerlei maatschappelijk terrein.

Het ligt niet op mijn weg om daar nog nader in te treden, ik wil slechts getuigen dat ieder, die hem bij die arbeid heeft leren kennen, zal hebben gevoeld hoe hij is een man die zichzelf een zeer brede ontwikkeling heeft verworven, een grote kennis van en inzicht in zeer uiteenlopende vraagstukken, een welsprekend redenaar, maar bovenal dat iedereen heeft ondervonden dat hij zich nooit liet leiden door andere overwegingen dan door de vraag wat hij in het licht van zijn beginselen, beschouwde als het belang van land en volk.

Hij heeft daardoor bijgedragen, mijnheer de voorzitter, U zinspeelde er ook op, tot het hooghouden van de zuiverheid van de politiek, die voor een democratische ontwikkeling van zo overwegend belang is. In die zin heeft hij vele jaren ons volk in het openbaar vertegenwoordigd.

Er is echter reden en ik voel daar sterk persoonlijk behoefte aan, om een ander aspect van z'n werkzaamheden nog eens in het licht te stellen. Er is een tijd geweest, de periode van de Duitse bezetting, dat hij niet meer in het openbaar kon optreden en dat de werkzaamheden van de volksvertegenwoordiging geschorst waren. Hij heeft geen ogenblik gemeend dat daarmee voor het moment althans, zijn taak was beëindigd en z'n verantwoordelijkheid terzijde gesteld. Van het begin af heeft hij zich ingezet om ons volk en natuurlijk in de eerste plaats eigen geestverwanten, duidelijk te maken wat de Nederlandse houding moest zijn tegenover het Duitse streven naar overheersing van ons land en naar omschakeling van de geest van ons volk. Ik heb meermalen gezegd, en ik wil het juist in deze kring graag nog eens herhalen dat in het algemeen het anti-revolutionaire volksdeel het beginsel hoog heeft gehouden en zich in alle vormen van geestelijk en van feitelijk verzet heeft geweerd.

Daarbij is de heer Schouten één van de grote onvermoeide voormannen geweest. Hij is tevens bereid geweest om van het begin af de samenwerking te bevorderen met alle politieke partijen om één lijn te trekken tegenover de overheerser. En hij heeft daarbij een koelbloedigheid, een onverschrokkenheid, een moed getoond, die getuigden van zijn grote innerlijke kracht. Om z'n aktiviteit werd hij in 1942

Minister-president dr. W. Drees tijdens zijn toespraak. Achter de bestuurstafel v.l.n.r. de heren J. Smalenbroek, dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot en prof. dr. ir. H. van Riessen.

geïnterneerd in het kamp te Amersfoort en ik geloof niet in de bevoorrechte positie, die sommige gijzelaars in Buchenwald genoten. Wij weten wat een verblijf in een dergelijk kamp kon betekenen en hoe afschrikkend het kon werken. Maar ik herinner mij nog dat toen hij uit Amersfoort werd vrijgelaten na 6 maanden en zich nog even had af te melden bij de S.D., dat hij toen op dezelfde middag en zonder zich eerst even enige ontspanning of rust te gunnen of gevaar te ontwijken, op diezelfde middag kwam naar de toen toevallig gehouden vergadering van de vertegenwoordigers der samenwerkende politieke partijen om onmiddellijk weer deel te nemen aan het beraad.

En z'n medewerking in die kring heeft er toe geleid dat hij in april 1943 opnieuw werd gearresteerd en door gevangnissen en concentratiekampen werd gesleept tot hij tenslotte terecht kwam in één van de beruchtste kampen: Mauthausen, dat weinigen overleefd hebben. Wij hebben het zoëven nog gehad over die situatie in Mauthausen, waar men met z'n vieren moest slapen in een bed voor 1 persoon, waar ook de kleding alles te wensen overliet.

Ik heb Mauthausen nog onlangs eens gezien toen ik in Oostenrijk was en daar nog eens het overzicht gekregen van alles wat daar is geleden, hoevelen daar zijn omgekomen en van wat daar in de steengroeven is voorgevallen; het is ook de plaats waar de jonge Duitse joden en de Nederlandse jonge joden, die door de Duitsers in Amsterdam gearresteerd zijn in februari 1941, hun einde hebben gevonden. Schouten heeft daar nog eens tenvolle de ellende van één van de ergste vernietigingskampen doorgemaakt. Hij is er levend uitgekomen niet alleen, maar hij heeft ook weer onmiddellijk daarna i.p.v. eerst wat rust te zoeken en gezondheid te herwinnen, z'n politieke werk hervat.

Het doet me genoegen dat ik mede daardoor ook nog eens kan getuigen welk een diepe bewondering ik heb voor de wijze waarop hij in die jaren, toen de volksvertegenwoordiging niet bijeen kwam (zoals ik nog eens gezegd heb toen ik het voorrecht had mededeling te mogen doen van een hoge koninklijke onderscheiding) zich juist bij uitnemendheid vertegenwoordiger van ons volk heeft getoond.

De heer Schouten kan terug zien op een rijk gevuld leven, waarin hij op de basis van zijn geloofsovertuiging zich tenvolle heeft ingezet voor de publieke zaak.

Daarvoor moge ik hem hier nog eens dank zeggen, namens de Regering, mag ik ook zeggen hoezeer het Nederlandse volk reden heeft om te waarderen wat hij gedaan heeft in het bijzonder ook in die donkerste jaren die wij hebben doorleefd.

Hij maakt gelukkig de indruk, ondanks zijn 75 jaar, nog in de volle kracht van zijn leven te zijn, gezond en sterk zoals ik hem altijd heb gekend. Moge hem nog tal van goede jaren geschonken worden. Ik ben overtuigd dat zijn adviezen in de kringen waarin hij zich zal blijven bewegen,

nog dikwijls van waarde zullen zijn en daarmee ook hun betekenis zullen hebben voor ons volk in z'n geheel.

De geestige toespraak van dr. Kortenhorst, de voorzitter van de Tweede Kamer, verwekte telkens weer vrolijkheid en bijvalsbetuigingen in de zaal:

Voorzitter, ik zou dankbaar geweest zijn wanneer ik in Uw midden als eenvoudig toehoorder een ogenblik aanwezig had mogen zijn om de vriend van het parlement en mijn persoonlijke vriend, dr. Jan Schouten, te horen bejubelen. Hoeveel te groter is mijn erkentelijkheid, dat ik bovendien nog dezer dagen het verzoek kreeg een enkel woord te mogen zeggen. Ik heb in veel vergaderingen en veel gezelschappen het woord gevoerd, maar mij is niet het lot beschoren geweest, zoals velen van U, en ik deel dat dus met de heer minister-president, om in dit gezelschap een woordje te mogen zeggen. Ik beschouw dat als een grote onderscheiding, zonder dat ik daarmee zeggen wil, ik kom daar nog op terug, dat we hier in een geïsoleerd gezelschap zijn, zoals men wel eens suggereert.

Het eigenaardige is nu dat wij politici altijd ergens iets achter zoeken. We zoeken altijd achter de feiten en de data enige verbanden. Ik heb het ook in de hele houding van de heer Schouten dikwijls bewonderd, dat hij toch niet argeloos tegenover dingen staat, die zo eenvoudig lijken. Deze invitatie om hier aanwezig te zijn kreeg ik op de 21e oktober en de bedoeling zou dan wel zijn, dat, wat ik hier zei, niet was een requisitoir tegen dr. Schouten, maar dat het een woord zou zijn van waardering voor z'n verdiensten. Nu is het altijd gevaarlijk om in deze kring te spreken van verdienste. En zie nu de diepe zin van data. De 21e krijg ik het verzoek en de 20e houdt de rector magnificus van de Vrije Universiteit, hier aanwezig, prof. Berkouwer, een rede over „Sola Gratia en de werken.”

Dat was een inleiding om een ander soort politicus, n.l. de heer Tilanus, de doctorsbul te overhandigen, waarbij z'n promotor, prof. Diepenhorst, 3 keer, ik heb het genoemd, het woord „verdienste” heeft genoemd. Maar uit die redevoering van de rector magnificus heb ik dit toch opgemaakt, dat ook met handhaving van het beginsel, dat ook ik aanhang, er tenslotte altijd de genade bij te pas komt, dat er toch altijd de actieve menselijke medewerking bij wordt verondersteld om het begrip: zo niet „verdienste”, dan toch „loon” tot uitdrukking te brengen. Althans dat acht ik zo ongeveer de quintessens van het betoog dat ik toen heb mogen aanhoren. Een betoog dat zo objectief was, dat ik, toen ik prof. Berkouwer complimenteerde zei: „Ik weet dat ik hier ben in een gezelschap van de Vrije Universiteit, maar wanneer men gezegd zou hebben dat ik

hier in Nijmegen was bij de katholieke universiteit, dan zou de inhoud van die rede waarschijnlijk niet anders geweest zijn”.

Alleen heb ik later in andere kring wel eens gezegd: nou, hij heeft het wel een beetje in het belang van de katholieken overdreven.

Zodoende acht ik het dus gerechtigd, gezien deze 2 data van de 20e en 21e oktober om te praten van de verdienste van dr. Schouten in de zin als de rector magnificus in z'n dies-rede dat heeft omschreven.

Welnu, het is voor mij een behoefte als voorzitter van de Tweede Kamer om de heer Schouten op deze dag, nu hij zich definitief heeft teruggetrokken uit het openbare politieke leven, waarvan hij sinds het jaar 1918 deel heeft uitgemaakt, totdat hij overgegaan is naar de Raad van State, toe te spreken. Ik doe dat zo dikwijls in de Kamer, gewoonlijk is dat dan bij treurige gelegenheden, dat er iemand weggaat om nooit weer terug te keren, maar hier heb ik nu het voorrecht, dat ik iemand mag gedenken, die wél uit de Kamer heengegaan is, maar het land is blijven dienen als lid van de Raad van State en op dit ogenblik nog in volle kracht aanwezig is, om nog z'n inspiratie te geven aan jong en oud van de A.R. partij.

Ik zeg met nadruk jónɡ en oud, want één van de grote bronnen van de betekenis van dr. Schouten is wel, dat hij juist ook contact onderhouden heeft met de jeugd. Ik heb menigmaal een redevoering in de Tweede Kamer van hem aangehoord, waarin hij juist een beroep deed op de jeugd en ook zich distantieerde van het verwijt alsof hij, bij het klimmen der jaren, zich meer en meer verwijderd had van de meer moderne denkbeelden over de verhouding tussen gezag en vrijheid, tussen jong en oud.

Wanneer ik de heer Schouten zou willen typeren als kamerlid, dan zou ik zeggen dat de voornaamste deugd die hij heeft, is de deugd van de prudentia. Dat is iets meer nog dan voorzichtigheid en ook iets anders nog dan omzichtigheid. Het is n.l. die deugd, die de verhoudingen bestudeert en in toepassing brengt, die de goede middelen kent om datgene wat hij zich voorstelt waar te maken. De prudentia heeft ook betrekking op datgene wat in de politiek heet: alles op z'n plaats en alles op z'n tijd. Een tijd om te wachten eventueel en een tijd om actief op te treden. Een tijdstip waarop hij wil spreken en een ander tijdstip waarop hij wenst te zwijgen.

Ik zou in de stijl van de heer Schouten eigenlijk moeten zeggen, zoals ik hem meermalen in de Tweede Kamer heb horen betogen: „Mijnheer de president, ik ben nu aan een punt gekomen, dat, wanneer ik dit onderwerp recht zou doen wedervaren en dit in alle breedte en in alle diepte voor U zou willen uitwerken, waar alle aanleiding voor bestaat gezien de aard van dit onderwerp, dan zou ik met betrekking hiertoe deze opmerking willen maken, dat mij

belangrijk meer tijd ter beschikking zou moeten worden gesteld, waarvan ik zeer wel inzide dat dat op dit ogenblik van U niet te verwachten valt."

Ik moet dus volstaan met een zeer eenvoudig citaat van iemand, die het karakter van de staatslieden in een boek heeft neergelegd. Die heeft deze definitie gegeven van een staatsman: „een staatsman is de bewegende kracht van de geschiedenis, het geweten van de politieke roeping, dat zich richt op een ideaal en dat zich bedient van eenvoudige middelen, ontleend aan godsdienst, vaderlandsliefde, traditie en werkelijkheid".

Ik weet niet of dit een definitie is die voor elke staatsman geldt, maar in ieder geval zou ik hem wel van toepassing willen verklaren op dr. Schouten, die inderdaad met eenvoudige middelen, ontleend aan z'n godsdienst, aan z'n vaderlandsliefde, aan de traditie en aan de werkelijkheid z'n taak jarenlang, en als gewoon kamerlid, en als voorzitter van z'n fractie, aan de jongere generatie en aan z'n collega's in het algemeen heeft gedemonstreerd.

De heer Schouten is nooit, ondanks de grote taken, die hij op z'n schouders heeft genomen en die hem tot een beroemdheid hebben gemaakt — ik denk even aan het Tom Poes-verhaal dat op het ogenblik in de Volkskrant en in de Nieuwe Rotterdamse Courant staat — die dus in de kranten staat als de man van betekenis, de heer Schouten heeft nooit de verleiding gehad om zich over te geven aan enige ijdelheid, aan eigenwaan en is altijd een eenvoudig man gebleven, die zichzelf nooit verdiensten heeft toegeëigend en van wie dus gezegd kan worden, dat hij waar heeft gemaakt, wat hij geantwoord heeft bij z'n erepromotie op 20 oktober 1950, toen prof. Donner, z'n promotor, hier aanwezig, hem had toegesproken. Dat antwoord typeert hem volkomen: „Onze God bekwame mij in de tijd, die mij nog rest tot het dragen der verantwoordelijkheid op zodanige wijze, dat de eer mij betoond, niet worde tot oneer van de Vrije Universiteit". Wie dat in alle oprechtheid van zichzelf zeggen kan, die verdient de eerbied van z'n collega's en ook buiten die kring van iedereen, die nog enige eerbied kan opbrengen voor een groot figuur en een edel karakter.

Nu wil ik graag een ogenblik terugkomen op die vraag van het isolement. Er is een debat in de Kamer geweest over de vraag: „Zal na de oorlog de A.R. partij onder leiding van de heer Schouten (men identificeert dikwijls de partij met de persoon van de leider, dat schijnt in Uw kring meer gebruikelijk te zijn, althans men zegt dat, dan in andere kringen) zich terugtrekken in het isolement?"

En toen na die ere-promotie of het kan ook zijn na de 70e verjaardag, heeft de heer Schouten aan de redactie van „Vrij Nederland" een interview toegestaan en toen heeft men hem de vraag gesteld: „Waarom wensen de anti-revolutionairen niet zitting te nemen in het Kabinet?"

Daarop heeft de heer Schouten zeer duidelijk geantwoord door te zeggen, dat er bijzondere redenen waren waarom hij het niet wenste en dat was wel omdat het kabinet-Schermerhorn tot dan toe niet bereid was geweest om de parlementaire democratie weer in volle omvang te doen herleven. Onder die omstandigheden weigerde de heer Schouten het advies te geven aan z'n medeleiders om zitting te nemen in het Kabinet. Hij was dus in oppositie.

Ik heb dat van 't begin tot het eind meegemaakt en ik herinner mij nog één geval, waarbij de heer Schouten gezwegen heeft. Gezwegen met zo'n grote welsprekendheid, dat dit een dramatisch effect teweeg bracht, zo ongeveer het effect dat Horatius zich voor ogen stelde toen hij zei: „een gelaat dat zwijgt dat heeft dikwijls veel zin en een grote klank”. Dat was n.l. in de vergadering van 10 januari 1946.

Toen moest een vraagstuk beantwoord worden en er was toen een debat met de heer Schermerhorn, toen minister-president.

Toen zei de heer Schouten: „Ik heb van de heer Schermerhorn gelezen dat hij in de na-oorlogse periode het wel noodzakelijk achtte dat het parlementaire stelsel geadeld en gelouterd zou worden om weer volop te kunnen functioneren”.

Toen heeft de heer Schouten gezegd: „Ik weet hierop slechts één woord te zeggen, maar aangezien ik, mijnheer de voorzitter, niet in aanraking wens te komen met Uw hamer, wil ik én tegenover U, mijnheer de voorzitter, én tegenover m'n mede-leden en tegenover het Nederlandse volk, én tegenover de minister-president, correct zijn: dit woord spreek ik niet”.

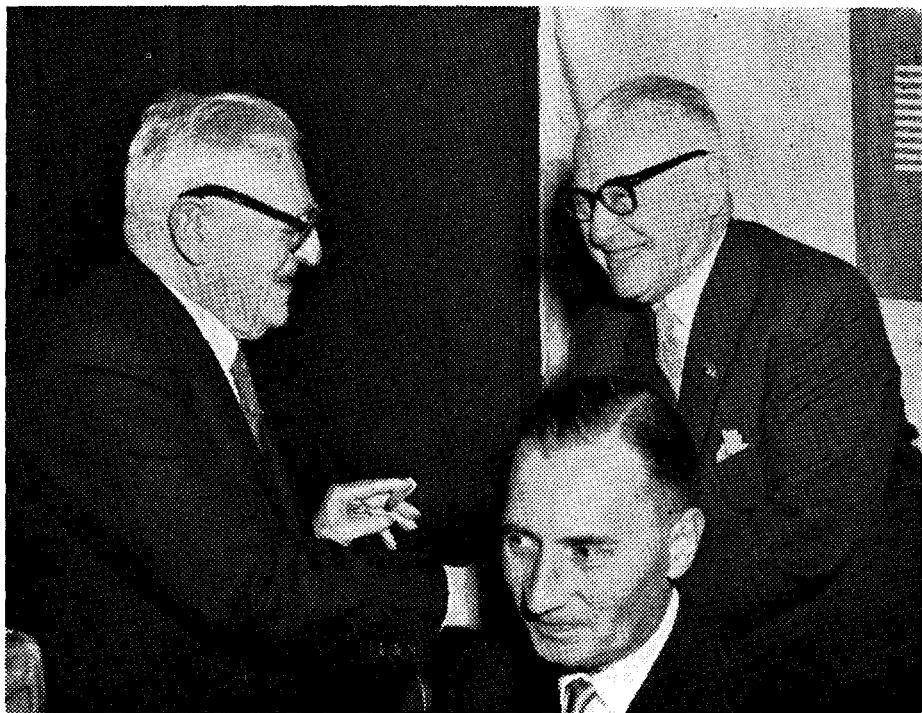
Welk woord dat is, ik heb het hem eens gevraagd, dat is hij vergeten. Ik ben geneigd om te zeggen, dat hij het met opzet heeft vergeten. Hij wenst niet achter de rug om van mijnheer Schermerhorn mij nog te vertellen welk woord dat geweest zou zijn. In ieder geval, dat was op z'n tijd gezwegen zoals hij op z'n tijd ook spreken kon en juist degene die goed kan zwijgen, weet ook goed te spreken.

Het isolement is toch door de heer Schouten nooit begeerd. Hij is fel in de oppositie geweest en later heeft hij z'n medewerking gegeven, weer opnieuw, toen twee van z'n partijgenoten zitting namen in het Kabinet, in ieder geval heeft hij er geen bezwaar tegen gemaakt.

Zodoende heeft hij de goede traditie van de A.R. partij om als het enigszins kan wel de verantwoordelijkheid, want dat is een zwaarwichtig woord, dat in A.R. kring een reële betekenis heeft en zeker voor de heer Schouten, om ook de zware verantwoordelijkheid en dikwijls zeer impopulaire verantwoordelijkheid te dragen om zitting te nemen in het Kabinet.

Sinds het kabinet-Mackay in het jaar 1880, zijn er 26 kabinetten geweest. Daarvan waren er 18, waarin anti-

*Achter de rug van
de partijvoorzitter
om drukt de
voorzitter van de
Tweede Kamer
der
Staten-Generaal,
mr. L. G. Kortén-
horst na zijn
speech dr.
J. Schouten
de hand.*

revolutionairen zitting hadden, en van die 18 waren er 10, waarvan de minister-president een anti-revolutionair was. Bekende namen van achteren naar voren: Gerbrandy, Colijn, Heemskerck, Kuyper, Mackay. En we kunnen niet anders zeggen dan, wanneer we het niet beschouwen van partijstandpunt alleen, dat de verdiensten, die de A.R. partij krachtens historie, krachtens roeping en verantwoordelijkheid, heeft gehad voor het land als geheel, de verspersoonlijking ook heeft gevonden in de figuur van dr. Schouten, die de moeilijke taak op zich heeft genomen, na de hele kwestie van de soevereiniteitsoverdracht van het vroegere Ned. Oost-Indië, om toch weer opnieuw zonder rancune, deel uit te maken van het Kabinet. En we verheugen ons er over dat dat geconsolideerd is en dat we vandaag dus in ons midden mogen hebben de nieuwe minister van Verkeer en Waterstaat, nog niet beëdigd, eerst moet hij z'n werk nog afmaken als wethouder van Den Haag. Ik benut deze gelegenheid om hem bij voorbaat van harte welkom te heten en hij kan zich verzekerd houden dat wij in de Kamer altijd beginnen een minister vertrouwen te geven en ik geef het U bij deze.

Mijnheer de voorzitter, ik ben gewend om de tijd te rantsoeneren wanneer een ander spreekt, dus ik moet het bij mezelf ook doen. Maar over Schouten sprekende, is het natuurlijk uiterst moeilijk om m'n mond te houden. Hij heeft inderdaad, dr. Drees heeft er even aan herinnerd, z'n hele leven was romantisch, in hoge mate inspirerend voor anderen gewerkt. Op 21-jarige leeftijd z'n vader overleden, een gezin van 11 kinderen, 8 jongens en 3 meisjes, hijzelf blijft dan achter en hij moet z'n brood gaan verdienen.

En dan is één woord opgetekend van hem, tegenover een jongen, een vriendje van hem, die wat meer met aardse goederen gezegend was dan hij. Die jongen heette Arie, hoe z'n achternaam was, dat weet ik niet. Toen heeft hij gezegd: „Arie, als ik jouw centen had, dan kocht ik boeken.” Is het nu niet eigenaardig dat toen hij 75 jaar geworden was, hij het ene boek, het boek van z'n leven niet behoefde te kopen, want hij heeft het cadeau gekregen.

Ik geloof dat er een symbool in zit van de levensgang van dr. Schouten.

Nu wil ik besluiten met te zeggen dat we hem hebben leren kennen als de exponent van een volksdeel, waarvan we zeggen in enigszins rauwe taal: harde koppen, trouwe vrienden!

Sympathieke woorden sprak ook dr. H. W. Tilanus, die grote bewondering uitte voor de werkkraft van dr. Schouten:

Mijnheer de voorzitter, Excellentie, dames en heren,

De voorzitter van de Kamer heeft er zoëven aan herinnerd dat de heer Schouten in 1918 z'n intrede deed in de Tweede Kamer.

Dat jaar 1918 was het jaar waarin voor de eerste maal in ons vaderland het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging werd toegepast. Ik was in datzelfde jaar voor het eerst kamer-candidaat, maar kwam 4 jaar later, in 1922 in de Kamer. En ik wil U wel zeggen dat wanneer men dan als politiek jong maatje in de Kamer komt, dat men opziet tegen degenen die daar al enkele jaren zitten en toen ik dan ook in de Kamer kwam, zag ik wel tegen U op, mijnheer Schouten, omdat U daar al vier jaar een functie had uitgeoefend. Maar nu we er beiden wat langer in hebben gezeten, zullen we het misschien wel met elkaar eens zijn, wanneer ik zeg dat ik geloof dat men toch wel een jaar of 9 nodig heeft, voordat men zo de verschillende kanten van dat parlementaire leven heeft gezien. Dat men wel eens twee kabinetsformaties heeft meegemaakt, dat men de gelegenheid heeft gehad om de behandeling van verschillende wetten op verschillende manieren mee te maken, dat men de gelegenheid heeft gehad om het reglement van orde te bestuderen en hier en daar in de praktijk te zien toepassen, dat geeft ons dan zo langzamerhand het gevoel dat we ons min of meer in de Tweede Kamer van de Staten-Generaal thuis gevoelen.

Van 1922 tot 1956, dat is dus 34 jaar, dames en heren, zijn mijnheer Schouten en ik collega's geweest. Ik reken nu die vier, vijf oorlogsjaren daar maar bij, die jaren waarin we toch ook in kwaliteit van kamerlid door de Duitsers zijn vastgezet gedurende kortere of langere tijd.

We zijn ook verscheidene jaren samen fractie-voorzitter geweest. Ik ben een beetje de tel kwijt wanneer U, mijnheer Schouten, fractie-voorzitter bent geworden, maar in elk geval van 1939 tot 1956, dat is nog een geruime tijd, 17 jaren, zijn we samen fractie-voorzitter geweest.

En nu zou ik iets willen zeggen over de functie van een fractie-voorzitter. U zult daaruit kunnen constateren dat de fractievoorzitters althans veelal, altijd in de Kamer aanwezig zijn. En dat mag ik zeggen, dat dat met U, mijnheer Schouten, ook altijd het geval was. U zat op Uw plaats en het is ook wel gewenst dat de fractievoorzitters er zitten, want dikwijls op de meest onberekenende momenten komen er bijzonderheden en moet men weten hoe er gehandeld moet worden of hoe er niet gehandeld moet worden. Mijnheer Schouten zat bijna altijd op z'n plaats en als hij er niet was dan kon men hem vinden in de rookzaal, daar had hij een vast tafeltje, dat uitzicht geeft op de ingang van de Eerste Kamer en dan zat hij aan dat tafeltje óf met wetsontwerpen voor zich óf met een hele stapel brieven, die hij

aan het beantwoorden was. En dat ging altijd vergezeld, zoals op het ogenblik ook het geval is, met een genoeglijk sigaartje.

Ja, dames en heren ook die correspondentie is voor een fractievoorzitter niet weinig. Een minister kan z'n brieven nog eens uitdelen aan z'n verschillende ambtenaren om ze te beantwoorden, hij krijgt ze dan later wel voor zich, maar dat is met een fractie-voorzitter niet het geval, die hebben ze zelf te verzorgen. En aangezien ik uit ervaring ook weet wat die correspondentie betekent, heb ik ook dikwijls met een zeker medelijden gekeken als m'n vriend Schouten daar onder een grote hoeveelheid brieven zuchtte en trachtte daarop antwoord te geven. Maar ik weet met welk een nauwgezetheid en met welk een zorg hij al deze dingen behandelde.

Wanneer ik nu over de positie van een fractie-voorzitter hier in deze kring eens iets mag zeggen, dan zou ik daar 3 facetten van naar voren willen brengen.

In de eerste plaats wat U ervan ziet. Dat optreden naar buiten is in de regel bij de algemene beschouwingen over de staatsbegroting. En wanneer ik dan nadenk over de redevoeringen, die ik gedurende vele jaren van de heer Schouten als fractievoorzitter in de Tweede Kamer heb mogen beluisteren, dan was het vooral vroeger, toen het financiële en het algemeen politieke niet zo gescheiden waren als nu de laatste jaren het geval is, de heer Schouten, die altijd begon met een zeer zakelijke uiteenzetting van zijn politieke visie en dan een financiële beschouwing waar hij diepgaand op de financiële dingen inging. En aan het einde van zijn betoog naderde hij het beginsel waardoor hij zich liet leiden. En ik mag U wel zeggen dat de manier waarop hij dit deed dikwijls aangrijpend was en waardoor hij de volle aandacht van de Kamer vroeg. Dan kwam Schouten eigenlijk pas tenvolle tot zijn recht, wanneer hij daar vanuit z'n beginsel mocht spreken en daarvan in de Tweede Kamer mocht getuigen.

Er is in de tweede plaats het werk van de fractievoorzitter naar binnen, waar U weinig van ziet. Het representatieve voor buitenlandse en binnenlandse recepties, waar men toch van tijd tot tijd naar toe moet gaan.

Er is, waar ik zoëven al op wees, de veelheid van correspondentie met verschillende personen in ons vaderland, die met hun belangen, met hun wensen, met hun inzichten tot ons komen en een antwoord verlangen, maar er is, en daar leren wij elkaar als fractievoorzitters eigenlijk het beste kennen, ook het senioren-convent, dat is de vergadering van de voorzitter van de Kamer met de voorzitter van de rooms-katholieke, de partij van de arbeid, de anti-revolutionaire, de liberale en de christelijk-historische fractie. Telkens en telkens roept de voorzitter ons bij elkaar en dan worden allerlei dingen besproken, geen lange beschouwingen gehouden, maar de president tast af hoe we over de

verschillende dingen denken en ik wil U wel zeggen dat wanneer er een gelegenheid is om elkaar nu juist te leren kennen in een heel kleine intieme kring, dan is dat zeker in het senioren-convent. Dat is zo'n stuk werk van de fractie-voorzitters naar binnen, waar U in de regel nooit iets van merkt of heel weinig van merkt, maar dat toch van betekenis is. En zeker niet het gemakkelijkste van de taak van de fractie-voorzitters is, wanneer er een kabinetscrisis is en we de eer genieten om door H.M. de Koningin ontboden te worden, waarbij we ons oordeel hebben te geven. En daarna ook schriftelijk datgene wat we aan de Koningin hebben meegedeeld, achter te laten of binnen korte tijd aan de Koningin toe te zenden. Dat is zo'n stil werk dat toch voor heel de ontwikkeling van het politieke leven in ons vaderland van de allergrootste betekenis is.

Wij hebben, mijnheer Schouten, samen dikwijls geconferreerd en meer dan eens kwam ik naar U toe en ik wil eerlijk zeggen, dat was nu niet altijd even gemakkelijk om met U zaken te doen. Want wanneer ik dan bij U kwam en zei: „Ja, Schouten, we zitten nou voor dat probleem. Ik heb daar eens over gedacht en zou dat zo en zo niet kunnen en er zitten die en die kanten aan”, dan luisterde U heel stil toe, U keek me met Uw grote ogen aan en U zei: „Ja Tilanus, máár daar zit nog die kant aan en die kant aan”, en dan dacht ik weer even na en zei: „Ja, zullen we dat dan zo doen”, en dan dacht ik, dan komen we wel tot een conclusie en dan was Uw antwoord: „Dat zal ik dan eens met m'n fractie bespreken en dat hoort U dan nog wel”. Ik dacht dan dikwijls bij mezelf „nou ja, het moet wel heel gek zijn als zo'n fractie dat niet neemt”; nee, zegt de democraat, dat zal ik met m'n fractie bespreken en dan misschien na een paar dagen dan hoorde ik wel, niet altijd, hoe mijnheer Schouten er over dacht.

Dames en heren, dit zijn zo enige facetten van het voorzitterschap van een fractie, waarin ik m'n collega Schouten toch wel in hoge mate heb leren waarderen en waarvoor ik hem dankbaar blijf. We hebben heel wat samengewerkt en juist door die samenwerking leert men elkaar begrijpen, leert men elkaar waarderen en dan mag ik zeggen: Uw werk, mijnheer Schouten, ik kan het niet anders beoordelen, dat was serieus, het was degelijk en het was principieel. En voor die collegiale omgang blijf ik U dankbaar.

Toen ik straks de zaal hier binnenkwam werd mijn oog getroffen door die spreuk, mijnheer Schouten, die daar achter Uw rug staat: Pro religione et libertate, en die hier ook voor dit spreekgestoelte staat. En m'n tegenwoordige collega, fractievoorzitter van de A.R. partij, zei tegen me: „Weet je waar die spreuk vandaan komt; die heeft gestaan op de vlag, waarmee prins Willem III in 1688 naar Engeland voer, de latere koning-stadhouder”. En terwijl ik daar zat heb ik naar die spreuk zitten kijken: „Pro

religione et liberate", en ik heb bij mezelf gedacht: daar heeft Schouten voor gestreden, voor godsdienst aan de ene kant, voor vrijheid aan de andere kant. En wanneer die spreuk daar achter U staat, mijnheer Schouten, dan geloof ik dat die op Uw werk in de afgelopen jaren van toepassing is. Dat hebben wij allemaal zo gevoeld. Uw strijd voor godsdienst, Uw strijd voor vrijheid en ik geloof dat het Nederlandse volk U dankbaar mag zijn, dat U die strijd hebt gevoerd en ik hoop dat God U de kracht mag geven om nog vele jaren mee te leven in het staatkundige leven. Misschien dat U nog wel eens naar de pen grijpt en op die manier kunt strijden: pro religione et liberate!

Dr. A. A. L. Rutgers, de vice-president van de Raad van State — en dus de laatste „baas" van dr. Schouten — uitte zijn dankbaarheid voor hetgeen Schouten ook voor hem persoonlijk heeft betekend:

.....
Uw verzoek om bij deze gelegenheid te spreken, geef ik gaarne gevolg.

Wat is er bij vorige gelegenheden over dr. Schouten gezegd, gesproken en geschreven, b.v. toen hij 30 jaar kamerlid was, of bij het 75-jarig jubileum van de A.R. partij of bij andere dergelijke gelegenheden. Wat leveren die beoordelingen van anderen, partijgenoten en niet-partijgenoten, op voor de viering, om niet te zeggen, de huldiging van vandaag? Die oogst was natuurlijk zeer rijk. Maar hij was tegelijk ook in zekere zin teleurstellend. Teleurstellend hierom, omdat daarin met grote duidelijkheid en zekerheid een bijna onoverkomelijke moeilijkheid naar voren kwam. Een moeilijkheid die hier ook door de vorige sprekers is aangeroerd.

Ik ben ervan overtuigd dat het Centraal Comité deze middag niet op touw heeft gezet om dr. Schouten onaangenaam te zijn. Maar als ik het zelf nog niet wist en nog niet vanmiddag al weer gehoord had, het stond voor alle schrijvers altijd daarin met grote duidelijkheid en zekerheid op gesteld is geprezen te worden, want nooit ging het hem om de mens Schouten, maar altijd om de zaak waarvoor hij streed. Schouten was en is wars van alle eerbetoon, alsook van alle verering en huldiging.

Ik las dit onlangs, de vorige maand meen ik, zeer goed uitgedrukt in de Maasbode. „Zijn beginselen doorvoerend in de praktijk van z'n leven, is hij eenvoudig gebleven, welke eerbewijzen hem ook ten deel vielen, want hij kende de onvolmaaktheid van de mens en de almacht van God". En toch moet ik het wagen, nu het Centraal Comité hem deze middag in het middelpunt van de belangstelling gezet heeft, iets goeds van hem te zeggen. En ik neem aan, mijnheer de

voorzitter, dat U ook niet anders verwacht. En ik meen dat dr. Schouten zelf het zal verstaan, dat ieder die hier spreekt en ook het Centraal Comité dat deze middag georganiseerd heeft, welbewust daarmee tegen zijn wil in gaan, en dat hij zal moeten erkennen dat er een plicht der dankbaarheid bestaat en dat hij het in deze samenkomst niemand euvel kan duiden, wanneer aan die dankbaarheid ook uiting gegeven wordt.

Omdat er een plicht der dankbaarheid is voor allen die met hem meegewerkt hebben en om hem heen hebben gestaan en zijn werk hebben gezien, om ook God te danken voor het gebruik dat hijzelf van de hem van God geschonken gaven gemaakt heeft. Gebruikt, niet voor eigen eer en grootheid, maar in dienst van zijn Heer, Pro Rege, tot heil van de A.R. partij en van het vaderland.

Maar, dames en heren, wat kan er nu eigenlijk nog van dr. Schouten, van zijn leven en werken, gezegd worden wat niet hetzij vroeger, hetzij nog hedenmiddag, reeds gezegd is.

Een ogenblik rees bij mij de gedachte: laat ik niet trachten iets nieuws te bedenken, dat is toch een vrijwel hopeloze taak, maar laat ik eens een opsomming opschrijven van wat er over dr. Schouten al geschreven is. Een lijstje maken van wat meer bevoegden in hem ontdekt hebben. Ik ben toen begonnen te bladeren in verschillende bronnen en ik begon een verzameling aan te leggen, van wat in hem ontdekt werd aan karaktereigenschappen, bijzondere gaven en sprekende prestaties, aan oorzaken voor z'n invloed en voor z'n gezag en aan de redenen waarom we hem waardeerden, maar al spoedig kwam ik tot de conclusie, dat ook dit een hopeloze taak was en dat een volkomen onbegaanbare weg was, want de lijst werd veel te lang, mijnheer de voorzitter, om daarmee de vergadering te vermoeien of misschien kan ik het ook zo zeggen, om dr. Schouten daarmee te plagen.

Maar er is toch één ding wat ik tegengekomen ben, dat ik niet verzwijgen mag. Daar was natuurlijk eenstemmigheid in de bewondering van partijgenoot en tegenstander voor de werklust en de werkkraft en voor de kennis en het inzicht en voor de krachtige overtuiging en voor de redenaarsgaven van dr. Schouten en er was ook algemeen waardering voor z'n leidersgaven, waardoor hij in grote vergaderingen jong en oud wist te inspireren voor de anti-revolutionaire beginselen en in besloten vergaderingen, in commissies en besturen zakelijke en doeltreffende leiding gaf. Maar telkens weer kwam als belangrijker punt, ik zou haast zeggen als iets van hoger orde, iets anders naar voren. Bovenal is de invloed van dr. Schouten en zijn gezag daaraan te danken geweest, het is hier vanmiddag ook al weer gezegd, aan zijn integer, onkreukbaar karakter, aan z'n eerlijkheid, z'n gaafheid, z'n onbaatzuchtigheid. En

de diepste grond van die eigenschappen ligt dan tenslotte in zijn vast gefundeerd geloof.

In zijn met volledige overgave dienen van zijn Heer en Heiland, van wie hij weet, dat die hem ook tot deze politieke taak geroepen heeft. En in de bewogenheid van zijn spreken is dat meermalen tot uiting gekomen. Want aan dat krachtig geloof is tenslotte te danken z'n vastheid van overtuigen. Dat geloof was ook de grondslag van z'n levenslange volharding in de politieke strijd en van zijn onwankelbare moed in de bezettingstijd. Daarom alleen was hem geen offer teveel in de vervulling van z'n taak.

Schouten als leider van de A.R. partij was een heel andere figuur dan Groen, Kuiper of Colijn. Dr. Bruins Slot heeft het in 1954 in zijn artikel „Vier portretten op één schilderij” helder geschetst, maar, zoals hij opmerkt, in één opzicht op het beslissende punt waren ze eensgezestes. Het wezenlijke dat hen verenigde is dat zij alle vier anti-revolutionair zijn. Wat dit betekent? Groen heeft het aan Nederland en, omdat hij schreef in het Frans, ook aan Europa voorgelegd, uiteengezet met deze woorden: „Wij zijn de Anti-Revolutionaire Partij, d.w.z. wij bestrijden de meest fundamentele politieke en godsdienstige dwaling. Wij bestrijden n.l. de leer, die in plaats van de geopenbaarde waarheid en het gezag Gods, de souvereiniteit van de rede en van de individuele menselijke wil stelt. Wij bestrijden deze dwaalleer, die kerk en staat omverwerpt en de grondslagen van moraal en samenleving verwoest”.

Mijne hoorders, wij willen de heer Schouten danken dat hij met zijn gaven die strijd altijd gestreden heeft en we willen God danken voor hetgeen Hij in Schouten ook aan de A.R. partij heeft geschonken.

En persoonlijk, waarde Schouten, voeg ik daaraan toe: aanvaard U ook mijn dank, voor wat gij voor mij persoonlijk geweest zijt en voor mij betekend hebt. De samenwerking gedurende 25 jaren is en voor mijn werkzaamheden naar buiten, en voor mijn persoonlijk geloofsleven, zegenrijk geweest. Meer wil ik er niet van zeggen.

Tenslotte, dames en heren, ik zie maar één weg, één mogelijkheid, om deze huldiging voor dr. Schouten tenvolle aanvaardbaar te maken. Wanneer wij allen, gesterkt door zijn voorbeeld tonen dat het ons ernst is met onze dankbaarheid, dat wij bereid zijn die dankbaarheid ook in daden om te zetten. En dan schenke God ons de geloofskracht en de trouw om de strijd, die Groen zo kernachtig tekende, die dr. Schouten z'n gehele leven gevoerd heeft en waarin hij ons voorgedaan is, om die strijd, bij voorspoed en tegenspoed van onze partij, met Gods hulp en inzet van al onze krachten, ook verder te voeren tot bloei van de anti-revolutionaire partij en tot heil voor ons vaderland. Ik dank U.

Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot richt zich tot dr. J. Schouten.

Grote indruk maakte de korte toespraak van dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot:

Schouten,

ik had voor 12 augustus een hoofdartikel klaar voor het dagblad „Trouw”, maar U heeft verhinderd dat het in de krant kwam en ik heb het in de prullemand gegooid. Dit ogenblik is voor mij precies even moeilijk als voor U. Ik ben een politiek creatuur van U. Ik ken U niet van vóór de oorlog, ik heb U, U hebt mij opgescharreld in het verzet. Daar heb ik U leren kennen. En daar was Schouten een kerel, dat was het alles overweldigende dat je in Schouten voelde bij dat verzet. Schouten, die rekende absoluut niet met zichzelf. Schouten is opgepakt omdat hij op een openbare vergadering ergens in Brabant in een kerk, waar de S.D. op het voorste bankje zat, openlijk tegen die mensen heeft gezegd, dat de wettige regering van Nederland in Londen zat, Schouten dat was niet maar een ondergrondse verzetser, maar dat was een bovengrondse verzetser. En Schouten, daar heeft Berghuis net aan herinnerd, zei nooit tegen ons: jullie moeten dit of jullie moeten dat. Maar Schouten zette zijn standpunt uiteen en dan moest je 't maar zien te vinden. Berghuis heeft herinnerd aan die kwestie van dat heengaan als burgemeester. Hij en ik stonden er gelijk voor. En ik wil U wel eerlijk zeggen, ik had een gezin met een paar kinderen en om dan weg te gaan... Dan denk je, want je bent nog zo echt voor-oorlogs-Nederlands dan: „hoe komt het met mijn inkomen en hoe komt het met mijn pensioenrechten en hoe kom ik aan de kost”. Dat dacht je. Maar daar praatte Schouten helemaal niet over. Schouten praatte er helemaal niet over hoe je aan de kost moest komen dan. Hij zei alleen: „Naar mijn gevoel kan een Nederlandse burgemeester dat genazifiseerde gemeentebestuur niet meemaken, en nu moet je 't zelf maar weten”. Het merkwaardige was dan, als je dan goed en wel bedankt had en je kwam dan langzamerhand zonder geld te zitten, dan kwam Schouten en die zei: „Kun je wel rondkomen?” En dan had hij ergens een potje en daar kreeg je wat uit om je vrouw en kinderen te onderhouden. Zo is Schouten. Hij heeft ontzettend gewerkt op de karaktervorming van de mensen, die hij hebben wou. Daar zijn ook allerlei voorbeelden van, b.v. als je met Schouten praatte hoe hij het gehad had, toen hij door die S.D. verhoord werd en toen ze hem daar allerlei dreigementen naar z'n hoofd slingerden. Hij zei: „Ik heb die kerels altijd door gehad, want ik dacht: jullie willen me klein krijgen, maar dat zal je niet lukken”. Van Riessen vertelde me zoëven dat een jongen in het concentratiekamp waar Schouten ook zat, altijd zat te tobben met de vraag: hoe lang duurt het nog.

Je had mensen die over 3 maanden spraken en mensen die over 2 maanden spraken en die jongen kwam bij Schouten

en vroeg: „Mijnheer Schouten, hoe lang denkt U nu dat het nog duren zal?” En toen zei Schouten tegen die jongen: „Het is niet belangrijk hoe lang het duurt, maar het is wel belangrijk hoe jij er door komt”. Dát is Schouten; zo heeft hij ons gemaakt.

Die verzetsperiode dat is voor mij het hoogtepunt van mijn leven geweest, daar heb ik onder leiding van Schouten aan mee mogen doen en dat heeft ons allemaal, die daaraan meegewerkt hebben dat warme hart gegeven dat wij voor Schouten koesteren. Wij, het klinkt een beetje gek, maar wij hebben Schouten lief. Dat is het eigenlijke punt en ik geloof dat het anti-revolutionaire volk Schouten ook lief heeft. Mijnheer de voorzitter, dit is de laatste keer, want Schouten zal er ons nooit weer de kans voor geven, dat wij in het openbaar tegen hem mogen praten, maar ik vind het heerlijk dat ik vandaag ten overstaan van het anti-revolutionaire volk en van het Nederlandse volk tegen Schouten mag zeggen: „wij hebben zo ontzettend veel van U gehouden en wij zijn zo ontzettend dankbaar voor wat U voor ons geweest is. U heeft ons altijd op de rechte weg gebracht”. Als wij er af liepen, dan bracht Schouten ons weer terug op de rechte weg en hij heeft dat gedaan met een hartelijkheid en een liefde die wij nooit zullen vergeten.

Ik hoop dat het anti-revolutionaire volk ook nooit zal vergeten, wat wij in Schouten hebben bezeten.

De antwoord-toespraak (of moeten we zeggen: rede?) van dr. Schouten werd in grote stilte beluisterd. Het was Schouten zoals wij hem zo goed kennen. Rustig betogend met brede gebaren, hier en daar een korreltje ironie en zelfspot, bewogen en indringend in zijn appèl op de anti-revolutionairen de dankbaarheid jegens hem waar te maken door de onvermoeide ijver voor de beginselen van het Evangelie:

ANTWOORD DR. SCHOUTEN.

Mijnheer de voorzitter, Excellentie dr. Drees, dames en heren,

Als de tegenwoordige werkwijze van de Tweede Kamer der Staten-Generaal de juiste is, en als die een juiste is dan dient hij te worden nagevolgd, dan zou ik nu aan U schorsing van de beraadslaging moeten vragen, teneinde de 6 redevoeringen die gehouden zijn, eens rustig te overwegen en na te gaan wat ik daarop zou moeten antwoorden.

Ik begrijp intussen dat ik die vrijmoedigheid om U dat voorstel te doen, niet hebben kan. Die vrijmoedigheid zou ik wel hebben tegenover de sprekers, maar die zou ik niet hebben tegenover degenen, die verder de samenkomst bijwonen, want dan zouden ze b.v. maandag of dinsdag weer terug moeten komen.

Ik heb me, terwijl ik luisterde naar de verschillende redevoeringen, afgevraagd: „Is dat nu een doorsnee van de opvattingen die onder ons volk en in onze kring leven?” En toen ben ik tot de conclusie gekomen, dat daar in ieder geval wel een zekere eenzijdigheid in zit. Want elk van de sprekers zou ook nog wat anders hebben kunnen zeggen, waarin kritiek, hetzij op m'n houding, hetzij op m'n woorden en op mijn werken, zou worden uitgeoefend. Ik wil wel zeggen dat ik van die kritiek menigvuldig genoten heb in de loop der jaren. En ik wil ook wel zeggen dat ik me wel eens onjuist bejegend heb gevoeld, maar ik voeg er graag aan toe, dat tenslotte die kritiek weer zegenrijk heeft gewerkt, want ze verplicht tot bezinning, tot nadenken, tot overwegen. En wanneer dat overwegen tot de conclusie leidt, dat er in hetgeen de critici hebben opgemerkt, toch wel een en ander is dat begrijpelijk is, maar ook nog wel iets is dat aanvaard zou moeten worden, dan diende dat te leiden tot de correctie. Of ik in die correctie geslaagd ben is een punt dat ik op dit ogenblik maar buiten beschouwing laat.

Dat was de eerste opmerking die ik wilde maken, behoudens dan die formele. Ik heb me ook zitten afvragen: „Klopt dat alles wat nu gezegd is op de kennis die ik van mezelf heb?” Zelfkennis is een uitermate moeilijke zaak. Wanneer iemand meent zichzelf te kennen, dan loopt hij het gevaar, dat hij zich vergist. Maar toch, enige zelfkennis meen ik toch wel te hebben. En die zelfkennis die doet me nu, zoals het zo vaak in m'n leven voorgekomen is, zeggen: „Wat hebben de mensen toch in me gezien? Wat hebben ze nu eigenlijk gedacht?”

Enkele maanden nadat ik gedemobiliseerd was tijdens de eerste wereldoorlog werd me op een dag meegedeeld, dat men mij candidaat gesteld had voor de gemeenteraad. Dat was in 1916. Toen was m'n eerste gedachte: wat zien de mensen nou toch in me. Want ik had me met die zaak nooit bezig gehouden. Ik had nooit gedacht: zou het raads-lidmaatschap ook iets voor me kunnen zijn.

Toen ik kamerlid werd was het eigenlijk hetzelfde. Het is te danken aan een brief van één van m'n overleden vrienden dat ik in het najaar van 1918 het kamerlidmaatschap aanvaard heb. Zo zou ik door kunnen gaan.

Het is me vandaag, ik roep nu natuurlijk de minister-president niet tot verantwoording, nog altijd raadselachtig en verrassend dat ik nog lid van de Raad van State ben geworden. Misschien is dit verklaarbaar.

Een man, die na de lagere school doorlopen te hebben het leven is ingegaan en later met de publieke zaak in aanraking komt, heeft heel wat moeite. Wanneer men zo omgaat met goede politici, wanneer men kennis maakt met een staatsman, wanneer men in aanraking komt met de mensen, die in de rechterlijke macht buitengewoon gunstig zijn

Tenslotte is het woord aan dr. J. Schouten,

aangeschreven, wanneer men soms komt te verkeren in de kring van professoren, dan voelt men altijd onmiddellijk: wat schiet ik nou toch eigenlijk tekort in deze conversatie, in deze omgang, in dit samenwerken.

Iemand die zoals ik in het publieke leven gekomen is, die verkeert bij wijze van spreken elke dag in de noodzakelijkheid om zich bij te werken. Bij te werken in een zeer bijzondere zin. Want hij kan niet leven uit een fonds dat hij tijdens studie had opgedaan. Zulke mensen lopen een gevaar. En wel dit gevaar dat ze aan minderwaardigheid gaan leiden. En dat durf ik nu vanmiddag rustig te zeggen: „Daar heeft God mij voor bewaard”.

Hoezeer ik ook zag het grote verschil en mijnerzijds het grote tekort, het heeft mij voorzover ik mezelf ken, nooit tot een minderwaardigheidscomplex geleid en ik heb altijd weer geprobeerd, laat ik dat nu zo eenvoudig zeggen, mij op te trekken aan die conversaties, aan die gedachtenwisselingen, aan dat bespreken van de dingen, in dat onderlinge samenwerken.

Maar nu begrijpt U wel, president, als iemand dat in het wezen van de zaak zo ziet, dan heeft hij toch wel een beetje moeite om dat alles wat nu vanmiddag gezegd is, zo maar te onderschrijven. Men moet niet denken dat ik aan de waarheidsliefde van de sprekers ook maar één ogenblik getwijfeld heb of op dit ogenblik zou twijfelen, maar dan zeg je: „Is dat toch niet te mooi, niet al te eenzijdig?”

Is het tenslotte niet ietwat te weinig objectief? Er is één ding wat nu vanmiddag weer in mijn herinnering gekomen is en dat is dat een mens dikwijls in het leven genoodzaakt wordt om te vechten. Te vechten, niet met een of ander militair wapen, niet met z'n handen of met z'n voeten, maar te vechten in gedachtenwisselingen. En ik acht het, in het algemeen gesproken, een heilzame zaak als men dat moet doen. Ik herinner me nu een geval: op 1 augustus 1914 werden de soldaten in Nederland gemobiliseerd. Ik behoorde tot de gemobiliseerden en ik moest me op die datum begeven naar mijn onderdeel, dat lag in Willemstad. Toen, we in Numansdorp gekomen waren, kwam er een officier die zei: „Jullie moeten terug naar Klaaswaal”, dat was een uur buiten Willemstad, „want je onderkomen is op 't ogenblik nog niet helemaal gereed”. Dus wij gingen van Numansdorp terug naar Klaaswaal en wij werden daar bij burgers ingekwartierd. En nadat we kennis hadden gemaakt met degenen bij wie we waren ingekwartierd en een kopje koffie of thee gedronken hadden, gingen we het dorp Klaaswaal bekijken. Dat was niet zo moeilijk. Toen zaten we binnen de kortst mogelijke tijd met zo'n paar honderd soldaten in een bepaald deel van die gemeente. Daar hokten we als het ware bij elkaar. En daar hoorde ik iemand spreken, ook een gemobiliseerde soldaat. Die begon daar het anti-militairisme te verdedigen.

Het was een geestverwant van dr. Drees. Maar ik leg dat niet ten nadele van dr. Drees uit, want die man wist blijkbaar op 1 augustus nog niet welk standpunt mr. Troelstra zou innemen bij de behandeling van de zaak in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Daar heeft mr. Troelstra, ik heb het niet nagekeken, en ik kan het niet precies citeren, een standpunt ingenomen dat hierop neerkwam: „op dit ogenblik domineert de nationale eenheid boven alle geschillen”.

Dat wist die man toen nog niet en die had ook in zichzelf niet overwogen of het zo zou uitpakken. Hij was bezig en toen dacht ik aan die mensen. Dat waren allemaal mensen die binnen eenmaal 24 uren uit hun gezin, voorzover ze gehuwd waren, uit hun zaak, voorzover ze die hadden, uit hun werkkring en uit hun positie waren weggerukt. Dan staat een mens open voor een anti-militaristisch betoog, want hij maakt dan kennis met de moeilijkheden en met de lasten, die er verbonden kunnen zijn en die er verbonden zijn aan het verrichten van de taak jegens het vaderland.

En toen zei ik tegen mezelf: „Ik kan toch die man niet laten spreken alleen. Dat gaat niet. Bovendien is er nog iets anders. Daar staat over dat alles ook een en ander in de Bijbel. En ik vind dat ik dat nu maar moet trachten te zeggen.”

En toen heb ik die anti-militarist, het was een Rotterdammer, en ik kende hem persoonlijk, geantwoord. Maar binnen een minimum van tijd hadden we, zonder die aanvraag te hebben, een openluchtmeeting in Klaaswaal. Want niet alleen alle soldaten waren daar, maar ook de hele burgerij kwam daar aan te pas. En ik heb toen zo goed mogelijk het standpunt van de regering verdedigd, gouvernementeel als ik toen reeds trachtte te zijn, en me verweerd tegen de opvattingen, die van die andere zijde verdedigd werden. Even later was er één ding dat m'n aandacht trok in zeer bijzondere zin. Eindelijk moesten we allemaal gaan eten bij de mensen waarbij we ingekwartierd waren. Dus die openluchtmeeting werd beëindigd. En toen kwam, een paar minuten na afloop daarvan, een sergeant-majoor-instructeur naar me toe en klopte me op m'n schouder. 'k Heb later ontdekt dat dat een fijne vent was. Een pracht-militair, die ook oog had voor hetgeen die gemobiliseerden nodig hadden in het leven. En die zei tegen me: „Ik kom je namens de commandant vragen om zulke gedachtenwisselingen niet meer te houden”. Toen dacht ik: wat beleef ik nou! En toen zei ik: „Majoor, mag ik U een vraag stellen? Hebt U die andere man dat ook medegedeeld?” „Nee”, was het antwoord, „mij is opgedragen het U te zeggen”. „Dan zult U de commandant kunnen zeggen, dat hij bij mij aan het verkeerde adres is. Ik ben niet begonnen. Ik heb gesproken omdat mij de nood was opgelegd”.

Zo is het nu herhaaldelijk in het leven. Steeds moet men

vechten. Telkens weer moet je van je opvattingen getuigen en moet je weerleggen. Dat is ook plicht tegenover elkaar. Naar die plicht heb ik ook getracht te leven in de bezettingstijd, al was dat niet altijd gemakkelijk.

Ik heb enige maanden lang in de barakken in Scheveningen gezeten; „einzelfhaft” zoals de Duitsers dat noemden. Dat wil zeggen in Nederlands vertaald: eenzaam opgesloten. 'k Mocht nooit uit de cel. Soms werd ik eenmaal in de week, maar soms eenmaal in de maand geschoren en wat dies meer zij. Wat kon ik daar nu doen? Toen heb ik enige dagen moeite gehad met mezelf in de zin, hoe moet ik mij nu hier in de eenzaamheid gedragen? Wat staat mij nu hier te doen om te voorkomen dat voor mij ook waar zou worden het woord, dat het niet werkzaam zijn is een oorkussen van de duivel. Daar moet men bij die gelegenheid mee kennis maken. Ik was voor mezelf in 't reine gekomen. Ik kon met niemand spreken en de heren die me nu gekend hebben, die weten wel dat het wel eens gebeurd is dat ik dat gaarne deed. Ik kon toen maar één ding doen en dat was zo 's avonds om 7 uur, half acht, als alles stil was, de melodie fluiten van: „'k Wil U, o God, mijn dank betalen”.

En ik heb later begrepen dat er in die barakken mensen zaten die dat lied kenden en die door middel van dat fluiten van mij, zich in hun gedachten bezig hielden met de inhoud van dit lied.

Zo heb ik dat tegenover m'n vrienden gedaan in de bezettingstijd. Ik was een radicalist. 'k Heb daar menig hard woord over moeten horen van allerlei mensen die vonden toch dat er nog wel wegen en middelen waren om met die Duitsers samen te werken. Ik was van oordeel dat dat niet kon. Ik praat er vanmiddag niet over dat dat misschien al te radicaal geweest is. Maar ik was van mening, dat toen die Duitsers dat gemeenterecht en dat provincie-recht ingevoerd hadden, het doodeenvoudig niet meer ging. Daar kunnen Nederlandse burgemeesters en Nederlandse Commissarissen der Koningin en Nederlandse wethouders en Gedeputeerden niet aan meedoen. 'k Zeg niet dat ik het goed gezien heb. Dat zei ik al m'n vrienden. Maar ik vergat geen ogenblik dat als ik tegen een burgemeester of tegen een wethouder sprak, dat de beslissing voor hen anders lag dan voor mij. En daarom zei ik altijd: „Zo zie ik het, maar jullie moeten dat zelf doorworstelen en zelf tot een oplossing brengen”. Dat is het vrijheidsbegrip, zoals ik vind dat we dat hebben moeten. En al doet het je dan in je ziel pijn, dat iemand naar je oordeel een verkeerde beslissing neemt, je moet die verkeerde beslissing respecteren, wanneer die uitvloeisel is van een ernstige innerlijke overweging. Al zou je dan eventueel de daad moeten afkeuren, je moest respecteren, dat iemand tenslotte op de grondslag van z'n innerlijk overleg, in overeenstemming

met de sprake van z'n geweten, beslist. Zo moet het ook in de politiek.

Nadat ik weggegaan ben, heb ik met belangstelling de zaken gevolgd, maar ik heb nooit tegen mezelf gezegd: „Nu moet ik dr. Berghuis eens spreken want ik moet hem ergens van trachten te overtuigen”. Ik heb gezegd: „Hij moet het werk zelf doen. Dat moet ik respecteren.” Heengaan is heengaan. Heengegaan is heengegaan. En als je heengegaan bent, moet je niet meer doen als iemand die nog niet heengegaan is. En zo heb ik, dat meen ik, ook getracht te doen tegenover de fractie van de anti-revolutionairen in de Tweede Kamer en tegenover de fractie-voorzitter. Natuurlijk ontmoetten we elkaar wel eens en dan hebben we wel eens een prettige gedachtenwisseling met elkaar. Maar ieder op z'n plaats. Ik ben nu ambteloos burger. 'k Heb gelukkig nog het een en ander te doen. Soms zelfs meer dan me lief is, maar ik kan me daarin vinden, want ik heb nu weer een kant van de vrijheid leren zien, die ik vroeger niet zo zag.

Iemand die in de Kamer zit is eigenlijk nooit vrij. Hij krijgt 's morgens z'n post en de inhoud daarvan kan meebrengen dat hij die dag zo en zo laat daar moet zijn voor een commissievergadering of voor een samenspreking of hij moet zich gereed maken voor iets dat behandeld moet worden in de Tweede Kamer. Men kan z'n agenda nooit zelf samenstellen. Die agenda werd als het ware door de gang van zaken gedictéerd en nu, na 1 september, heb ik gezegd: Dat is toch ook een mooie kant van de vrijheid, dat ik nu zelf m'n agenda samenstellen mag.

Dat zijn zo enkele losse opmerkingen naar aanleiding van hetgeen tot mij gezegd is.

Ik wil nu gaarne U, mijnheer de president, dank zeggen voor Uw woord en dank zeggen voor het boek dat U me namens een gezelschap hebt aangeboden. Ik heb daar nog geen kennis van kunnen nemen. Ik weet niet wie de schrijvers zijn, ik weet niet welke onderwerpen ze behandelen, ik hoop dat het voor mij op m'n oude dag nog ter lering en onderrichting zijn kan en dat ik er profijt van hebben zal. Op één ding maak ik een aanmerking. De voorzitter heeft gezegd dat er een redevoering van mij in staat. Ik geloof niet dat ik die gecorrigeerd heb en dat had ik toch eigenlijk wel graag willen doen, alvorens die daarin opgenomen werd, maar dat is tot daaraan toe.

Verder zeg ik in zeer bijzondere zin dr. Drees, de minister-president, dank voor hetgeen hij gezegd heeft. Wij zijn, wat men zo in het leven noemt: politieke tegenstanders van elkaar. We hebben ook nogal eens met elkaar van gedachten gewisseld. We hebben dat reeds gedaan in de Kamer en het is ook wel gebeurd nadat U als dienaar der Kroon bent opgetreden. En dan moest er wel eens, zakelijk gesproken, iets scherp worden gezegd. Maar ik meen te mogen zeggen dat het nooit afbreuk gedaan heeft aan de

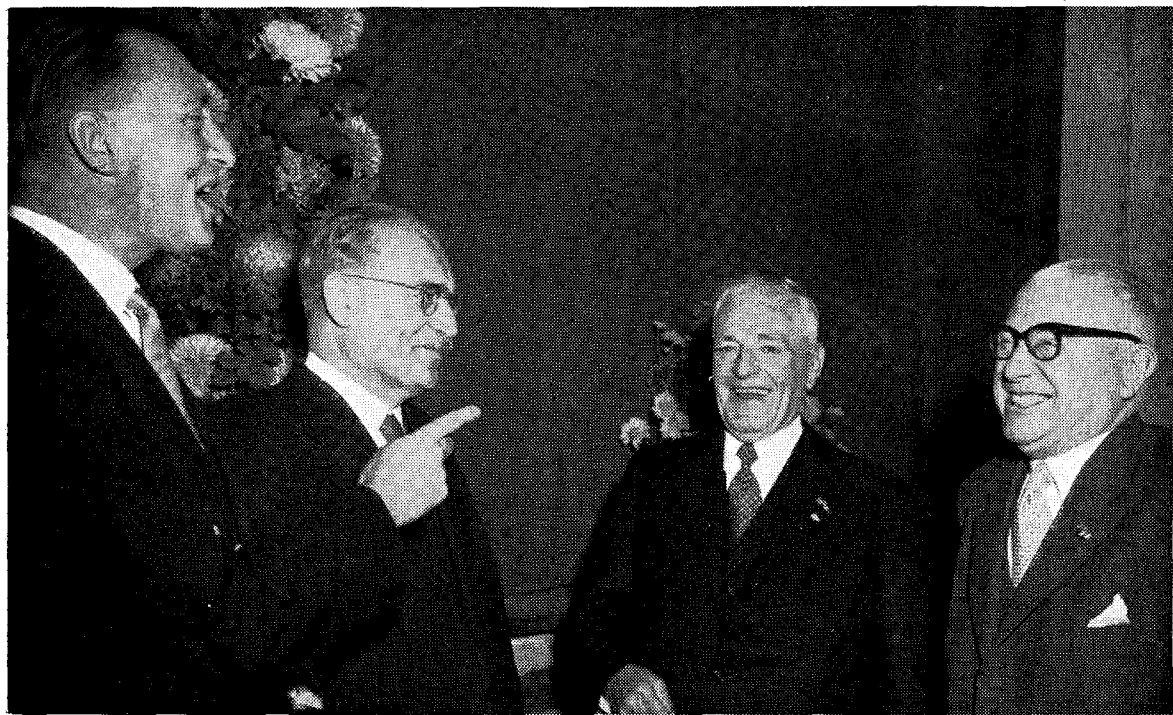
persoonlijke relatie tussen U en mij en er zit in die relatie iets wat mij altijd heeft toegesproken. Nu moet u niet denken dat ik propagandist wordt voor de A.R. partij op dit ogenblik tegenover U. Maar er zit in U iets van het gereformeerd protestantisme. Er zit in U iets van wat men dan wel eens noemt het puritanisme. En dat heb ik altijd gevoeld en misschien is dat één van de redenen geweest, waarom bij alle scherpe strijd we tenslotte in een persoonlijk goede verhouding stonden. Trouwens daar heb ik geprobeerd m'n best voor te doen met iedereen. Ik ben me ervan bewust, dat ik nogal eens lastig was. Maar ik was het, omdat ik vond dat het moest en dat het niet anders kon.

Wanneer men zaken die op politiek terrein gebeuren, ziet tegen de achtergrond van de levens- en geloofsgedachten waaruit men leeft, dan kan dat dikwijls niet anders, dan moet dat, en dat kan gepaard gaan met goede persoonlijke verhoudingen.

Over die bezettingstijd praat ik nu maar niet verder. Laten we nu zeggen, we hebben allemaal wat doorgemaakt in die tijd en ik heb me er zelden aan overgegeven, om daarover in het publiek nu eens een of meer verhalen te vertellen. Ook dat heb ik in een ander licht gezien. En als ik nu, en dat zeg ik in weerslag op woorden van verschillende sprekers, wel eens moed heb betoond en als ik daardoor wel eens iets voor anderen heb kunnen zijn, dan is dat in wezen geen verdienste van mezelf. Ik zou dan natuurlijk aanleiding hebben om op een bepaald woord van de voorzitter der Tweede Kamer in te gaan, n.l. over de betekenis van het woord „verdienste”. Maar ik volsta er vanmiddag mee met te zeggen: „Wilt U die rectorale rede van prof. Berkouwer nog eens lezen?” En als U er aan geholpen moet worden dan krijgt U van mij een exemplaar.

Maar laten we nu maar zeggen, dat is in wezen geen verdienste. Ik denk nu aan een bijbelwoord. Het is te vinden in het 2e boek van Samuël. Het komt voor in wat we zouden kunnen noemen: een gedicht van David. Die na een moeilijke, veelbewogen leven, een leven vol ontzagwekkende strijd, conflicten en teleurstellingen, onder meer dit zei: „Met U, Here, loop ik op een bende in. Met mijn God spring ik over muren”.

Ik ben niet bevoegd om voor dat bijbelwoord een exegese te geven. Ik ga er ook niet aan beginnen. Maar de eenvoudige neerslag voor het leven van elke dag van dat woord is dit, dat als wij genoopt worden tot verzet, als wij genoopt worden tot een getuigenis in moeilijke verhoudingen, als wij genoopt worden tot het zeggen van dingen in een kring waarin er velen verkeren, die daarover anders denken dan wijzelf, dan kunnen we dat alleen doen als God ons in Zijn genade daarvoor de kracht geeft. In wezen is moedbetoon vrucht van Gods genade. „Met U, Here, loop ik op een bende in. Met mijn God spring ik over muren”. Daar-

Dr. W. P. Berghuis, dr. W. Drees, dr. J. Schouten en mr. L. G. Kortenhorst in een geanimeerd gesprek.

van moeten we allen iets hebben. Ieder op zijn plaats i.v.m. zijn werk. En het is temidden van alle pogingen die men doet om de grootst mogelijke samenwerking in het leven te verkrijgen, een noodzakelijk ding dat we nooit mogen vergeten, want het brengt ons in aanraking met een kracht en met een energie, die wonderen doen kan in het leven van een enkele mens, maar ook wonderen doen kan voor het leven van een volk, voor het optreden en naar buiten treden van een staat. Men vergeve het mij dat ik het zo zeg en als ik nu af en toe daarin anderen tot sterkte ben geweest, dan schrijf ik dat niet toe aan enige verdienste mijnerzijds, maar dan schrijf ik dat toe aan Gods genade in Jezus Christus alleen.

En nu, ik begrijp president, dat ik op moet houden. Ik heb veel gesproken in m'n leven. Ik ben 't nu wat afgeleerd. Maar nu ik weer achter die kathedraal sta, is het of dat niet zo is. En nu zou ik nog best een uur door kunnen gaan. Maar ik doe dat niet.

Ik wil nu tot mijn vrienden wat zeggen en ik durf dat rustig te zeggen, ook in de tegenwoordigheid van hen, die in de engere zin van het woord niet tot onze kring en tot onze partij behoren. En dat is dit. Als gij mij van Uw waardering wilt doen blijken, dan zeg ik: ik ben bereid dat te ondergaan, zij het ook met moeite. Maar ik ben bereid het te ondergaan als die waardering blijkt uit Uw werk. Uit Uw werk voor de partij, uit Uw werk in en voor ons volk. Uit Uw werk voor onze natie en voor onze staatsgemeenschap en voor onze staatsinstellingen. Als gij werkt voor de publieke zaak, om in die publieke zaak met Gods hulp te doen doordringen die wezenlijke krachten van het Christelijk geloof, waarin we iets zien van Gods majesteit, waarin we iets zien van de rijkdom van Zijn gunst in Christus Jezus ons bewezen. Voor mij hangen geloof en vrijheid, geloof en staatkunde, geloof en staat, zo samen dat ik ze nooit van elkander kan losmaken en dat ik altijd weer poog als ik in de gelegenheid ben, om daar anderen iets van te laten zien.

Wanneer dat tot reacties leidt, dan is dat begrijpelijk, verstaanbaar. Men deelt nu eenmaal in een samenleving als de onze, niet eensgezind dezelfde grondgedachte. Maar wanneer men dat tracht te doen en men slaagt er bij anderen niet in, dan moge dat volkomen begrijpelijk zijn, maar er is altijd weer een vraag, die dan terugkeert en dat is deze: „Heb ik het nu zelf wel goed gedaan. Heb ik het nu zelf wel gedaan zoals het behoort, om overredend in het gemoed en overtuigend in het verstand, zo tot anderen te spreken, dat er principiële toenadering ontstaat?”

Dat is altijd een element, dat er in blijft.

En nu, P.v.d.A.-ers, K.V.P.-ers, C.H.U.-ers, V.V.D.-ers, neem het me nu op dit ogenblik niet kwalijk, vergun me dat ik nu tot mijn vrienden zeg: Mensen ga naar huis en werk nu een ieder op zijn plaats met inspanning van al Uw krach-

ten om de bijbelse gedachte ook met betrekking tot het openbare leven, in te dragen in het leven van ons volk. Doe daarvoor wat U kunt, dat is de beste waardering, die gij mij kunt betonen.

M'n dank aan allen, m'n dank aan de sprekers, m'n dank aan de aanwezigen. Ik hoop als ambteloos burger toeschouwer te blijven, belangstellend toeschouwer te blijven. En ik wens hier aan Nederland in z'n staatkundige openbaring, in z'n staatsbestel, in z'n overheid, en aan onze maatschappij in al haar geledingen toe, dat de rijkdom van het evangelie van Jezus Christus niet alleen in woorden wordt uitgedragen, maar bovenal in de levenshouding van elke dag. Bovenal gedreven door de liefde tot God en tot onze naaste, opdat zo moge worden bijgedragen tot versterking van de meest fundamentele kracht voor mens en volk, voor overheid en onderdaan.

Dit was het geheim van Schoutens kracht. Dit gaf hij als boodschap aan het A.R. volk mee. Zó ook is deze hulding van dr. Schouten in het goede licht geplaatst. Soli Deo Gloria. Het was dan ook van een diepe zin, dat deze mooie en stijlvolle bijeenkomst besloten werd met het zingen van psalm 89 : 7 en 8 „Gij toch, Gij zijt hun roem, de kracht van hunne kracht”.

c. De samenstelling van het Partij Convent

De samenstelling van het Partij Convent was eind 1958 als volgt:

Stemhebbende leden:

Gekozen door de Statencentrales . . .	111	
Gekozen door de Kamercentrales . . .	56	
Stemhebbende leden van het Centr. Com.	37	
Leden Organisatie Commissie . . .	4 ¹⁾	
Dag. Bestuur Dr. Kuypertstichting . .	5	
Dag. Bestuur Verband van Gemeente- en Prov. Bestuurders	3	
Dagelijks Bestuur A.R.J.O.S.	4	
Totaal ———	220	

¹⁾ De overige 3 leden van de Organisatie Commissie zijn als stemhebbende leden van het Partij Convent bij de groep C.C. tesamen geteld.

Adviserende leden:

Adv. leden Centraal Comité	6	
A.R. leden der Staten-Generaal . . .	23	
Secretaris C.C. en directeur K.S. . . .	2	
Leden financiële commissie	3	
Red. N.G. en A.R. Staatskunde	16	
Gasten	25	
	Totaal	75
	Totaal Generaal	295

Hierbij moet echter worden bedacht, dat in het bovenstaande een vrij groot aantal dubbeltellingen voorkomt. Enkele Kamerleden zijn namelijk tevens lid van het Centraal Comité etc.

Het werkelijk aantal leden is daardoor niet zo hoog.

HOOFDSTUK III

DE ORGANISATIE COMMISSIE EN HET ALGEMEEN ORGANISATIE COMITÉ

a. De samenstelling van de Organisatie Commissie

De samenstelling van de Organisatie Commissie wijzigde zich in 1958 niet. Zij is dus als volgt:

prof. mr. P. J. Verdam, voorzitter; mr. W. R. van der Sluis, secretaris; mej. J. van Leeuwen; de heren C. J. van den Heuvel; K. J. de Jong; E. van Ruller en dr. A. Veerman.

Ook in dit verslagjaar woonde de heer J. Smallenbroek de vergaderingen zo veel mogelijk bij.

De Schetsenbundelcommissie.

De commissie bestaande uit de heren dr. A. Veerman, voorzitter; prof. mr. P. J. Verdam; E. van Ruller en mr. W. R. van der Sluis verzorgde in 1958 de uitgave van een tweetal schetsenbundels. De eerste: „Stembus 1958” werd hierboven reeds genoemd. Deze bundel bevat een drietal oriënterende schetsen omtrent de taak en werkwijze van de provinciale staten en de gemeenteraden.

De tweede bundel „Ten geleide” kwam in november van de pers. Deze bundel werd eveneens ten dienste van het scholingswerk in onze partij geschreven. Wellicht is in verband met de spoedig daarop gevolgde verkiezingscampagne niet die aandacht aan de mogelijkheden van collectief gebruik van deze bundel besteed als in „gewone” tijden het geval zou zijn geweest. De inhoudsopgave van de bundel geeft aan dat daarin de volgende onderwerpen zijn behandeld:

- De A.R. partij en de andere partijen
- De Overheid en ik
- Het subsidie-vraagstuk

- De waarde van de arbeid
- Vraagstukken van de ruimtelijke ordening
- Nederland en Europa

Deze opsomming toont aan, dat de keuze zodanig is geweest, dat menigeen ook in 1959 met vrucht van deze bundel gebruik zal kunnen maken.

b. De werkzaamheden van de Organisatie Commissie

Tijdens een viertal bijeenkomsten van de Organisatie Commissie werden organisatorische en propagandistische activiteiten voorbereid. Over de belangrijkste onderwerpen werden nota's vastgesteld en aan het Algemeen Organisatie Comité, als welks bestuur de Organisatie Commissie fungeert, aangeboden. Deze nota's werden, soms enigermate aangevuld of gewijzigd, in de vorm van adviezen aan het Centraal Comité aangeboden.

Tijdens de vergadering van 3 januari 1958 werd vastgesteld de nadere *nota inzake de Staten- en raadsverkiezingen*.

Deze nota had in hoofdzaak betrekking op het beleggen en het opstellen van het programma van een aantal z.g.n. sprekersconferenties waarover in de paragraaf „Sprekersorganisatie en Documentatie” wordt gehandeld. Bovendien voorzag deze nota in het scheppen van mogelijkheden voor massale verspreiding van „Nederlandse Gedachten” en het verstrekken van volmachtformulieren.

Tenslotte gaf deze nota de stoot tot het uitgeven van de schetsenbundel „Stembus 1958”. De nota werd op 3 januari eveneens vastgesteld door het Algemeen Organisatie Comité en als advies aangeboden aan het Centraal Comité.

Op haar bijeenkomst d.d. 27 mei, behandelde de Organisatie Commissie een *nota inzake de in 1958 te houden contact-conferenties*.

Hierover worden nadere mededelingen gedaan in de paragraaf „De contact-conferenties en andere vormen van overleg”. Tevens werd de *nota inzake het contact met het kader* vastgesteld. Over deze materie worden hieronder meer gegevens verstrekt. De *nota betreffende continuering van het*

speciale Jubileumfonds leidde tot het besluit van het Centraal Comité, dat hierboven op pag. 14 reeds is vermeld.

Op 22 augustus kwam de Organisatie Commissie opnieuw bijeen. Zij hield zich bezig met de nadere uitvoering van enkele punten waarover het beraad op 27 mei was begonnen. Deze arbeid betrof in hoofdzaak de voorgestelde kadercontacten ten behoeve waarvan werd opgesteld de *notawerkzaamheden in het seizoen 1958/1959*. Het volgende vormt de hoofdlijn van deze nota, die door het Algemeen Organisatie Comité en het Centraal Comité werd aanvaard.

Tijdens de kadercontacten verdient het volgende de aandacht waarbij al naar gelang de plaatselijke behoefte het accent kan worden gelegd op die punten, welke voor de kiesverenigingen in een bepaald gebied het meest van belang zijn.

A. *de stimulering van het vergaderbezoek d.m.v. het beleggen van:*

1. *familie-avonden*, waarop een aantal met zorg gekozen punten, principiële en/of practisch-politieke, worden besproken in een gezellige en gemoedelijke sfeer, en waarop tijdens een niet te korte pauze gelegenheid is met elkaar kennis te maken, terwijl een kop koffie en een koekje worden gepresenteerd;
- 2a. *voorlichtingsavonden*, waarop politieke vragen, waarvan men weet, of vermoedt dat die in een bepaalde plaats op een bepaald moment sterk leven, nader worden toelicht.
- 2b. *voorlichtingsavonden*, voor bepaalde maatschappelijke groeperingen, b.v. agrariërs, middenstanders, werknemers, onderwijzers, ambtenaren en allen die voor deze groepsproblematiek belangstelling hebben.
- 2c. *voorlichtingsavonden* voor degenen, die in 1960 voor het eerst aan de verkiezingen zullen deelnemen.
3. *forum-avonden*, waarop ieder die aanwezig is vragen kan stellen, waarmede hij of zij moeite heeft, of waartoe men gaarne eens de mening van een ander wenst te horen. De vragen moeten zowel mondeling als schriftelijk kunnen worden gesteld.
4. *kader-avonden*, waarop voor degenen, wier belangstelling dieper gaat, bepaalde onderwerpen uitputtender worden behandeld. Hierbij kan men de intentie hebben deze personen te promoveren tot „antwoordmannen” en „antwoordvrouwen” voor hun omgeving.

5. *startavonden* aan het begin en *sluitingsavonden* aan het einde van het seizoen, met een feestelijk karakter, in samenwerking met ARJOS en jeugd- en sportverenigingen.
6. *filmavonden*, waar een aantal gehuurde of gratis ter beschikking van de kiesvereniging gestelde korte filmpjes worden gedraaid. Zoals men weet is het Provinciaal Comité Friesland dank zij het bezit van een eigen apparatuur in staat de kiesverenigingen in dit opzicht service te bieden.

7. *gesprekskringen.*

Uit het voorgaande blijkt, dat het werk van de kiesverenigingen niet slechts bestaat uit het houden van vergaderingen, waarop kandidatenlijsten worden opgesteld, jaarverslagen worden gelezen en begrotingen worden behandeld. Kiesverenigingen, welke tot dusverre alleen organisatorisch werk deden, zullen hun leden in kennis moeten stellen van de bredere, en daardoor voor velen meer aantrekkelijke aanpak van het politieke werk.

Algemene opmerking.

Een zeer belangrijk punt is de inschakeling van A.R. vrouwen in het werk van de partij. Aangezien een commissie van het moderamen een rapport hierover bijna voltooid heeft, bleek het beter dit punt straks in dat rapport tot zijn recht te doen komen. Uiteraard zal deze aangelegenheid een belangrijke plaats innemen op de 36 bijeenkomsten met het kader.

B. de vergadertechniek — nauw verbonden met A.

Levendigheid en afwisseling in de gang van zaken op de vergadering (bijeenkomst) van de leden (en belangstellenden) der k.v. is van onschatbaar belang.

Hiertoe kan o.a. dienen: (volgen enkele aanwijzingen).

C. de sprekers.

Als zodanig kunnen optreden:

1. leden van vertegenwoordigende colleges (Staten-Generaal, Provinciale Staten en gemeenteraden)
2. leden van de sprekersorganisatie
3. leden van de k.v. zelf.

Er moet op gewezen worden van hoe groot belang het kan zijn sprekers genoemd onder 3, sprekers uit eigen kring dus, te laten optreden.

Voordelen:

- a. mogelijkheid tot het houden van meer vergaderingen per k.v.

- b. bevordering der zelfwerkzaamheid
- c. het zelf moeten duiken in een onderwerp verdiept de kennis
- d. het is aantrekkelijk om, na een tijdlang specialisten en buitenstaanders gehoord te hebben, medeleden te beluisteren
- e. de mogelijkheid van het komen tot een meer algemene bespreking, doordat meer leden aan de bespreking (duren) deelnemen.
- f. verlichting van de taak van de onder 1 en 2 bedoelde sprekers.

D. *het flanelbord.*

Een bijzonder goed middel om de aandacht gespannen te houden en de toehoorders met vrucht iets duidelijk te maken. Een goede methode om een inleiding „uit het hoofd” te houden en minder of in het geheel niet gebonden te zijn aan een geschreven tekst. (Tot op zekere hoogte kan men met schoolbord en krijt hetzelfde bereiken).

Momenteel wordt in samenwerking met de ARJOS een verbeterd flanelbord-schema uitgewerkt, dat desgewenst aan de Kamercentrales kan worden geleverd.

E. *de schetsenbundel.*

De nieuwe schetsenbundel biedt een goede steun aan de sprekers genoemd onder 2 en 3 in het bijzonder.

De schetsen lenen zich goed voor bestudering door (op initiatief van de kiesverenigingen gevormde) werkgroepen.

F. *rollenspel.*

Volledigheidshalve kan nog het rollenspel worden vermeld. Een enkele kiesvereniging zou hiervan misschien eens gebruik willen maken. Men kan zich dan voor nadere inlichtingen wenden tot het secretariaat van het Centraal Comité.

Algemene opmerking:

Overweging verdient of het mogelijk is plaatselijk diverse *andere christelijke organisaties* uit te nodigen tot bijwoning van alle of een of meer bijeenkomsten van de k.v. Men denke hierbij speciaal aan het plaatselijk jeugdwerk. Men zou als kiesvereniging die club gratis een spreker kunnen aanbieden, waarbij men een keuze kan laten doen uit een aantal onderwerpen.

Verder kan men plaatselijk in beperkte mate enquetes houden om te weten te komen wat de jongeren willen. Op deze wijze kan men ook hen, die in 1960 voor het eerst gaan stemmen benaderen in hun eigen clubs. Hierbij moet men er helaas van uitgaan dat deze jongeren niet allen lid

van de ARJOS worden. Bij dit werk dient uiteraard zo mogelijk zeer nauw met de plaatselijke ARJOS te worden samengewerkt.

G. de contributie-inning.

1. per jaar
2. per half jaar
3. per kwartaal
4. per maand
5. per week

H. Werfactiviteit.

1. lid van de k.v. maken
2. abonnee op „Nederlandse Gedachten” werven
3. gesprek met geestverwanten met het oog op 1960.

Adressendocumentatie

Het is een eerste vereiste, dat elke kiesvereniging beschikt over een deugdelijk kaartsysteem van de leden en van potentiële leden. Bij het verzamelen van adressen dient intensief en regelmatig gebruik te worden gemaakt van publicaties in de plaatselijke bladen inzake de lijsten van de Burgerlijke Stand en van overeenkomstige mededelingen in kerkbodes enz.

Het vertrek van leden uit de kiesvereniging dient terstond gemeld te worden aan het bureau van het Centraal Comité op de bekende mutatielijsten. Voorkomen dient te worden, dat door verhuizingen leden voor de partij verloren gaan. Door de invoering van de nieuwe mutatielijsten is thans reeds een grote verbetering ingetreden.

Het verspreidingsnummer

Het werven van nieuwe leden zal moeten geschieden met behulp van een blad dat meer propagandistisch (in constructieve zin) en op de actualiteit is ingesteld.

Het toezenden van proefexemplaren van het blad moet de activiteit van de plaatselijke propaganda-commissie stimuleren; men heeft dan een „boodschap” in de vorm van het verspreiden van het blad op de propaganda-adressen.

Een stimulering van een doorgaande ledenwerfactiviteit kan ook het best worden bevorderd door dit tijdelijk maandelijks toezenden aan alle kiesverenigingen van een proef-exemplaar van het 4 pagina's tellend verspreidingsnummer van „Nederlandse Gedachten”, dat in het vervolg de naam „A.R.Post” zal dragen.

Men heeft dan 7 dagen de tijd zich te beraden op het te bestellen aantal. Dit nummer zal met grote zorg moeten worden samengesteld.

Tevens stelde de Organisatie Commissie een *nota inzake het actieplan 1960* op. Deze nota werd vertrouwelijk ter in-

zage voorgelegd aan het Algemeen Organisatie Comité in zijn bijeenkomst op 3 september 1958. Door de vervroegde verkiezingen kon de inhoud niet ten volle worden gerealiseerd, doch leverde zij waardevolle bouwstoffen voor het *Actieplan-1959*, waarover in een andere paragraaf wordt gesproken.

Op 30 december stelde de Organisatie Commissie met spoed het ontwerp-actieplan 1959 op, dat op 3 januari door het Centraal Comité werd aanvaard. Aan deze activiteiten is een aparte paragraaf gewijd.

De Organisatie Commissie besloot op 30 december tevens het Centraal Comité voor te stellen, de uitvoering van de verkiezingsactiviteiten te doen plaatsvinden onder leiding van de Lector-redactiecommissie, waarin de Organisatie Commissie onder meer door haar voorzitter en secretaris was vertegenwoordigd.

c. Het Algemeen Organisatie Comité

Dit Comité kwam in 1958 tweemaal bijeen teneinde het Centraal Comité van advies te dienen inzake de naderende Staten- en raadsverkiezingen. In het bovenstaande is in sub b. reeds het een en ander omtrent de desbetreffende nota opgemerkt.

Op 3 september hadden de najaarsactiviteiten en de komende Kamerverkiezingen (toen nog in 1960 verwacht) de volle aandacht van het A.O.C.

De nota inzake de werkzaamheden van de partij in het seizoen 1958/1959 werd vastgesteld evenals een *nota inzake het invoegen van een wissel-pagina (per Kamercentrale of per provincie) in het maandelijks leden-contactorgaan van „Nederlandse Gedachten”*.

Het volgende uit deze nota worde gememoreerd:

Het maandelijks contactorgaan van „Nederlandse Gedachten” biedt de partij de gelegenheid al haar leden in de tweede week van elke maand te bereiken.

Gelet op het feit, dat gemiddeld niet meer dan 10 à 20 % van de leden één of meer vergaderingen van hun kiesvereniging bezoeken, moet de mogelijkheid van dit schriftelijk contact van groot belang worden geacht.

De Organisatie Commissie heeft zich in haar vergadering d.d. 22 augustus 1958 bezonnen op een mogelijkheid waar-

door het contactorgaan meer de aandacht van de partijleden zou kunnen trekken. Overwogen werd, dat het geïnteresseerd zijn in meer lokaal en regionaal gekleurde bijdragen van het blad daartoe een stimulans zou kunnen zijn. Een gelukkige combinatie van artikelen en aankondigingen van meer algemene strekking met die van bovengenoemde aard zou kunnen worden gevonden door de Kamercentrales c.q. Provinciale Comité's in de gelegenheid te stellen voor hun werkgebied elke maand in het contactorgaan een z.g. wisselpagina te doen opnemen.

Het is de bedoeling, dat de commissie van redactie van ons blad eveneens copie voor deze pagina in petto houdt, welke kan worden afgedrukt in de exemplaren van het blad, die worden toegezonden aan partijleden, woonachtig in het werkgebied van die Kamercentrales c.q. Provinciale Comité's waar geen regionale wisselpagina wordt gebezigd.

Hierdoor ontstaat ook de mogelijkheid, dat sommige Kamercentrales c.q. Provinciale Comité's, niet elke maand doch b.v. om de 2 maanden of per kwartaal van deze regeling gebruik maken. De wisselpagina's zouden in elke, aan deze regeling deelnemende Kamercentrales c.q. Provinciale Comité's door een kleine commissie (b.v. bestaande uit 2 bestuursleden en een journalist) dienen te worden gereed gemaakt. Daarbij kan men in overleg treden met de redactie-secretaris van „Nederlandse Gedachten”.

Dat deze mogelijkheid tot het invoegen van regionale wisselpagina's in het maandelijks contactorgaan in een behoefte voorzag, blijkt wel uit het feit, dat aan het einde van 1958 door de volgende Kamercentrales c.q. Provinciale Comité's van deze regeling gebruik werd gemaakt: Kamercentrale Rotterdam, Kamercentrale 's-Gravenhage, Provinciaal Comité Utrecht, Kamercentrale Dordrecht, Provinciaal Comité Drenthe en het Provinciaal Comité Gelderland.

Aan het einde van 1958 hadden de volgende personen als lid in het Algemeen Organisatie Comité zitting:

Voor de Kamercentrale

Leeuwarden	: M. Knol en drs. W. K. de Roos
Groningen	: H. Kingmans en P. Renkema
Assen	: J. A. Harms en J. Hollenbeek Brouwer
Zwolle	: P. A. Nawijn en A. Sein
Arnhem	: D. Pereboom en H. A. van Willigen
Nijmegen	: B. Geleijnse en A. Wildman
Utrecht	: L. W. H. de Geus en H. C. Smit
Den Helder	: K. Horjus en C. Kraay
Haarlem	: J. de Jong Czn. en J. F. Licher

Amsterdam	: A. Niemantsverdriet en A. Troost
's-Gravenhage	: P. L. Hut en W. Verburg
Dordrecht	: S. Hammer en H. H. Zwart
Rotterdam	: A. R. de Kwaadsteniet en G. A. Nap
Leiden	: E. A. Polet en A. Warbaar Jzn.
Middelburg	: J. Hommes en I. Tange
Tilburg	: C. A. van Drimmelen en K. de Geus
's-Hertogenbosch	: J. Slot en C. W. Wachtels van den Berg
Maastricht	: J. Lanser

HOOFDSTUK IV

HET PARTIJSECRETARIAAT (BUREAU)

Op het Partijbureau vond in 1958 een aantal personeelsmutaties plaats, als gevolg waarvan een 5-tal nieuwe gezichten welkom werd geheten en van een 3-tal personen afscheid werd genomen.

Bij de nieuwe medewerkers, die verwelkomd werden, dient in de eerste plaats genoemd te worden mr. W. de Kwaadsteniet, die op 1 mei 1958 zijn werkzaamheden als adjunct-secretaris aanving.

Vervolgens traden in dienst van de partij: de dames A. Klok, N. L. Verkamman en E. B. VroegindeWei, terwijl mevrouw R. Bakker-Drupsteen per 1 september 1958 haar werkzaamheden voor halve dagen begon.

In de loop van 1958 traden uit de dienst van het Centraal Comité mej. G. Krul en de heer G. van Galen. De eerstgenoemde wegens overgang ingevolge familieomstandigheden naar een andere werkkring voor halve dagen. Zij werd vervangen door mej. N. L. Verkamman.

Tengevolge van reorganisatie van de werkzaamheden werd in de taak van de heer Van Galen, die sinds 1956 in „los verband” assisteerde, op andere wijze voorzien, waardoor hij op 1 maart het bureau verliet. Aan de periode die hij op ons kantoor doorbracht, worden prettige herinneringen bewaard. Tenslotte zij nog vermeld, dat door bovengenoemde mutaties, de twee dames in tijdelijke dienst, die in het jaarverslag 1957 werden genoemd, hun werkzaamheden in de loop van 1958 hebben beëindigd.

HOOFDSTUK V

DE FINANCIËLE COMMISSIE

Deze Commissie was in 1958 als volgt samengesteld: J. C. Haspels, voorzitter; dr. J. de Nooy en W. C. Bakker, leden.

De Commissie stemde in met de haar ter fine van advies voorgelegde financiële jaarstukken.

HOOFDSTUK VI

DE COMMISSIE VAN BEROEP

Deze Commissie, die ook in 1958 gelukkig geen conflict te behandelen kreeg, bestond uit de heren:

Mr. T. A. van Dijken, voorzitter, mr. Tj. de Jong en mr. T. Bout. Plaatsvervangers waren: mr. P. S. Bakker, mr. A. Huygen en mr. P. F. Oosterhof.

HOOFDSTUK VII

DE CONTACT-CONFERENTIES EN ANDERE VORMEN VAN OVERLEG

Contact-conferenties

Een belangrijk onderdeel van het werk van de partij in 1958 is zeker geweest het voortgaande contact, op initiatief van het Centraal Comité, met personen uit diverse levenskringen in speciaal daartoe belegde conferenties.

Met dit werk werd een aanvang gemaakt aan het einde van 1956. Het jaar 1957 stond voor een groot deel in het teken van deze conferenties.

Het doel kan het beste getypeerd worden door nog eens aan te halen de woorden, waarmede de voorzitter van het Centraal Comité, dr. W. P. Berghuis, deze contacten omschreef:

„Deze gerichte conferenties hebben ten doel contact en gezamenlijke bezinning omtrent belangrijke hedendaagse vraagstukken met vertegenwoordigers van verschillende levensgebieden, waar in Christelijk georganiseerd verband activiteiten worden ontplooid en die raakvlakken en veelal zelfs elkander overlappende vlakken met de politiek hebben. De behoefte aan deze conferenties is in de eerste plaats ontsproten uit de na de verkiezingen van 1956 sterk beseefte omstandigheid, dat de naar haar aard afzonderlijk georganiseerde sectoren van het Protestants-Christelijke leven (middenstanders, boeren, werkgevers, werknemers, enz.), ondanks ieders eigen werkterrein en verantwoordelijkheid, in deze tijd sterk op elkaar zijn aangewezen. Zij staan in wezenlijk opzicht en vooral tegenover de doorbraak-ideologie, die het Christelijk-georganiseerd zijn in de wortel wil aantasten, aan een gemeenschappelijk front en voor de gemeenschappelijke taak om de georganiseerde Protestants-Christelijke invloed in ons volksleven te bewaren en te versterken. Behalve het om deze reden zoeken van contact met mensen uit geestverwante organisaties, is er overigens nog een ander motief, dat leidde tot het organiseren van deze conferentie-serie. De Anti-Revolutionaire Partij acht het namelijk voor het verkrijgen van een beter inzicht en

voor een standpuntbepaling inzake allerlei actuele aangelegenheden gewenst in een wat breder verband dan het binnenkamerse te spreken met mensen, die vanuit hetzelfde reformatorische uitgangspunt op het desbetreffende terrein actief en terzake kundig zijn. Daarvan zal, naar zij meent, een wederzijdse bevruchtende invloed moeten uitgaan."

Volledigheidshalve volgt hier in het kort nog een opsomming van de conferenties welke tot 1958 werden gehouden.

Algemene bezinningsconferentie op 30 november en 1 december 1956.

Landbouwconferentie op 13 december 1956.

Conferentie met Christelijk-sociale voormannen op 29 en 30 maart 1957.

Predikanten-conferentie op 13 mei 1957.

Contact-conferentie met jonge afgestudeerde academici op 18 mei 1957.

Middenstandsconferentie op 3 juni 1957.

Contact-conferentie maatschappelijk werk op 13 december 1957.

In het jaar 1958, waarover dit jaarverslag handelt, werden de volgende conferenties gehouden.

Rondetafelbespreking landbouw.

Om de besprekingen van de landbouwconferentie op 13 december 1956 enigermate af te ronden werd op 24 maart 1958 in het Berghotel te Amersfoort een rondetafelbespreking gehouden, waarbij een ontmoeting plaats vond tussen Z.E. Minister Zijlstra, leden van de A.R. fracties van de Eerste en de Tweede Kamer en leden van het moderamen van het Centraal Comité met een aantal personen uit de agrarische sector. Deze bespreking beoogde een open en betrouwvol be- raad te zijn. Deze doelstelling werd zeker verwezenlijkt. Ongeveer 50 personen woonden deze bespreking bij.

Conferentie Ruimtelijke Ordening

Op 23 mei 1958 vond te Zwolle de zogenaamde conferentie Ruimtelijke Ordening plaats. In de morgenvergadering trad een viertal sprekers op, die een korte toelichting gaven

op hun reeds van te voren aan de deelnemers der conferentie toegezonden stellingen. Deze sprekers, de heren A. W. Biewenga, dr. ir. L. J. van Dijk, dr. J. W. Noteboom en ir. W. F. Schut vormden in de middagvergadering een forum en beantwoordden de talrijke vragen en opmerkingen van velen van de ongeveer 120 deelnemers, waaronder Kamerleden, leden van het Centraal Comité, gemeente- en provinciebestuurders, planologen, sociologen, landbouwers, middenstanders en industriëlen.

Dr. W. P. Berghuis merkte op, dat twee centrale problemen in de eerste plaats de aandacht eisten: 1. de sterke concentratie in het westen des lands; 2. het gevaar van een leegbloeden of althans bloedarm worden van sommige plattelandsprovincies.

Een samenvatting van enkele centrale gedachten, welke naar voren kwamen, volgen hieronder.

*Samenvatting van enkele centrale gedachten
van de conferentie Ruimtelijke Ordening*

1. Het is een nationaal belang, dat spreiding van onze groeiende bevolking plaatsvindt en wel door de nationale ruimte op doeltreffende en harmonische wijze te gebruiken.

De maatschappelijke krachten dienen daarbij in voldoende mate op eigen verantwoordelijkheid te kunnen handelen.

2. Stimulering van de migratie uit andere delen van Nederland naar het Westen vergroot de bestaande problemen.

Daarentegen biedt een krachtige bevordering van de vestiging van bepaalde industrieën, bureaux, instellingen en diensten in minder dichtbevolkte gebieden goede perspectieven voor een evenwichtige ontwikkeling.

De verstedelijking van ons land is vooral een geestelijk vraagstuk.

Bij de sterke verstedelijking enerzijds, de ontvolking van het platteland anderzijds is het geestelijk welzijn van de bewoners nauw betrokken. De snelle groei der grote steden leidt onvoorbereid gemakkelijk tot secularisatie van het leven, niet in de laatste plaats tengevolge van de ontworteling van de geïmmigreerde plattelandsbevolking.

In dat licht bezien dient de uitbreiding van de kleinere en middelgrote steden met alle geëigende middelen te worden bevorderd.

Tijdens de conferentie Ruimtelijke Ordening. Van links naar rechts: de heren ir. W. F. Schut, dr. ir. L. J. van Dijk, mr. W. de Kwaadsteniet (adj. secr. C.C.), dr. W. P. Berghuis (voorzitter), dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, A. W. Biewenga Wzn. en dr. J. W. Noteboom.

3. De gemeentelijke en provinciale overheden moeten een belangrijk aandeel in de noodzakelijke werkzaamheden hebben.

Er bestaan bezwaren tegen de in het wetsontwerp op de Ruimtelijke Ordening voorgenomen invoering van Rijksinspecties met een eigen ambtsgebied. De vaststelling van het streekplan dient niet aan de Gedeputeerde Staten, maar aan de Provinciale Staten te worden opgedragen.

4. De Randstad Holland kan een bevredigende ontwikkeling krijgen door taakverdeling, samenwerking en een goed verkeerssysteem.
5. Spreiding van de bevolking moet streeksgewijs in kernen plaatsvinden. De dorpen behoeven een eigen minimale leefmogelijkheid in moderne zin.

Voor een evenwichtige ontwikkeling van het gehele land is verbetering van de verkeersvoorzieningen, in het bijzonder de primaire wegverbinding in en met het Noorden en Oosten van het land een dringende eis van de eerste orde.

6. Terwille van de concurrentiekracht van ons agrarisch bedrijfsleven zijn agrarische reconstructieplannen nodig, waarin industriespreiding is opgenomen.

Ook moet het nationale en regionale industrialisatiebeleid, meer dan voorheen wel is geschied, afgestemd zijn op de agrarische structuur van vele plattelandsgebieden.

De woningbouw op het platteland dient ook in de gebieden met structuurwerkloosheid krachtig te worden bevorderd.

7. Met de uitvoering van de voor de toekomstige ontwikkeling van ons land noodzakelijke taken zijn enorme bedragen gemoeid. Gedacht moet worden aan een jaarlijks bedrag van f 600 miljoen gedurende 25 jaren.

Met inachtneming van de mogelijkheden en voor zoveel nodig van prioriteiten, zal het Nederlandse volk bereid moeten zijn daarvoor gedurende die periode ter wille van zijn toekomst offers te brengen, desnoods ten koste van het levenspeil.

8. Inzake de vraag omtrent bestuursreorganisatie op gemeentelijk niveau in het belang van de ruimtelijke ontwikkeling zijn twee maatregelen in het geding, n.l. de grenswijziging van gemeenten en nieuwe vormen van samenwerking.

a. Een nieuwe indeling van Nederland volgens louter stedenbouwkundige aanwijzingen is verwerpelijk, evenals steeds voortgaande uitbreiding van het gebied der grootste gemeenten. Wanneer de historische ontwikkeling daartoe noopt, kan in bepaalde gebieden een gewijzigde gemeentelijke indeling uitkomst bieden.

b. Als waardevolle nieuwe vormen van samenwerking treden vooral het stadsgewest en het streekverband naar voren, resp. als de grote stad met randgemeenten, welke voor het behartigen van bepaalde stedenbouwkundige belangen in een zelfstandig bestuursorgaan samenwerken en een dergelijke samenwerkingsvorm tussen min of meer gelijksoortige gemeenten, welke binnen een bepaalde streek liggen.

„Nederlandse Gedachten” d.d. 31 mei 1958 bevat een verslag van deze conferentie.

Samenspreking met de moderamina der Gereformeerde jeugdbonden

Op 25 juni 1958 vond een samenspreking plaats van het moderamen van het Centraal Comité met de moderamina van de Ned. Bond van J.V. op G.G., de Bond van M.V. op G.G. in Nederland en de Bond voor Geref. Jeugdorganisatie (G.J.O.), in het Bonds bureau te Amersfoort.

Tijdens deze eerste van de besprekingen, welke de partij met verschillende jeugdbonden hoopt te houden, sprak de voorzitter van het Centraal Comité enkele woorden ter inleiding van een algemeen discussie. Ook tijdens deze bespreking wees de voorzitter op de gedachte, waaruit deze besprekingen op initiatief van het Centraal Comité zijn voortgekomen, n.l. dat wij als prot. christenen elkaar in onze tijd wel bijzonder nodig hebben

Van beide zijden werd aan het slot van de bijeenkomst de mening geuit, dat dit contact vruchtbaar was en is de hoop uitgesproken, dat het gesprek t.z.t. in enigerlei vorm kan worden voortgezet.

Werkgeversconferentie

Op 6 juni 1958 werd in „Esplanade” te Utrecht de contactconferentie gehouden, welke het Centraal Comité belege met ondernemers, die de A.R. richting zijn toegedaan.

Tijdens deze conferentie voerde prof. mr. H. J. Hellema het woord voor pl.m. 60 aanwezigen. Een open gesprek was de vrucht van deze dag. Een verslag van de rede van prof. Hellema en van de discussie werd in brochurevorm uitgegeven, onder de titel: „Actuele politieke vraagstukken”.

„Nederlandse Gedachten” d.d. 14 juni 1958 bevat een verslag van deze conferentie.

Sportconferentie

Op 8 november 1958 belegde het Centraal Comité in „Esplanade” te Utrecht een contactconferentie met vertegenwoordigers van de verschillende sectoren in de christelijke sportbeweging. Leden van het Centraal Comité, Kamerleden en provincie- en gemeentebestuurders waren eveneens op de conferentie tegenwoordig, welke wegens ziekte van dr. W. P. Berghuis geleid werd door mr. A. B. Roosjen.

De heer M. W. Schakel, burgemeester van Noordeloos en de heer C. van Oosterom, voorzitter van de Ned. Chr. Sport Unie, belichtten ieder op eigen wijze in uitvoerige gedocumenteerde referaten het centrale thema van de conferentie: „Overheid en Sport”.

Van beide zijden is op deze conferentie, het eerste contact tussen christelijke sportbeweging en christelijke politiek, het belang van deze ontmoeting uitgesproken. Beiden hebben vele raakvlakken met elkaar. Een voortgezet contact is nodig, zo was het oordeel van deze geslaagde bijeenkomst.

Een korte beschouwing van deze bijeenkomst, die door pl.m. 80 personen werd bezocht, is opgenomen in „Nederlandse Gedachten” van 15 november 1958.

Op het programma van het Centraal Comité staan nog een aantal conferenties, w.o. met a.r. onderwijzers en a.r. vrouwen, een zogenaamde Deltaconferentie en conferenties met verwante jeugdorganisaties.

Als besluit van dit overzicht kan geconstateerd worden, dat de gehouden samenkomsten aan het gestelde doel hebben beantwoord. De behoefte aan voortgezet contact, welke bij deze conferenties weer allerwegen — evenals bij eerder gehouden samenkomsten — tot uiting kwam, is daarvan een bewijs. Deze conferenties vormen dan ook geen afgesloten en afgerond geheel. Zij kunnen gezien worden als inleidingen tot nader beraad.

Andere vormen van overleg

Ook op andere wijze heeft overleg over belangrijke aangelegenheden in 1958 plaats gevonden.

In het kort kan hieromtrent nog het volgende vermeld worden.

De zogenaamde „Commissie Ambon” zette haar werkzaamheden voort en zou wellicht haar taak reeds voltooid hebben door aanbieding van haar rapport aan het Centraal Comité, ware het niet dat in de decembermaand plotseling veler aandacht voor andere zaken werd vereist, de gebeurtenissen welke leidden tot de vervroegde verkiezingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op 12 maart 1959. Inmiddels is evenwel deze commissie onder voorzitterschap van dr. W. P. Berghuis, met haar werkzaamheden zo ver gevorderd, dat haar slotvergadering in 1959 kan worden tegemoet gezien. De commissie bestaat voorts uit de volgende leden: mevrouw prof. dr. G. H. J. van der Molen en de heren H. Algra, dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, prof. mr. L. W. G. Scholten, prof. dr. J. Prins, J. Smallenbroek, alsmede de heren dr. J. van Baal en J. Schipper, die op verzoek van het Centraal Comité later eveneens in de commissie zitting namen, mr. W. R. van der Sluis-secretaris, mr. W. de Kwaadsteniet-adjunct-secretaris en mr. J. A. Oosterhoff-rapporteur.

Aan een aantal op agrarisch gebied deskundige personen werd gevraagd gezamenlijk advies uit te brengen aan het Centraal Comité over enige urgente agrarische vraagstukken. Dit in verband met de samenstelling van het program van actie van de partij.

Op verzoek van de Nederlandse Christelijke Sport Unie wees het Centraal Comité een tweetal personen aan om zitting te nemen in de Commissie „Sport en Beleid” van genoemde Unie. De heren J. Smallenbroek en prof. mr. I. A. Diepenhorst aanvaardden deze benoeming.

HOOFDSTUK VIII

KADERCONTACTBIJEENKOMSTEN

Uit het aanvaarden door het Centraal Comité van de nota inzake de werkzaamheden in het seizoen 1958/1959, vloeide voort dat een groot aantal z.g.n. kadercontactbijeenkomsten werd belegd. Oorspronkelijk was het aantal 36. Tengevolge van de ontbinding van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en daarmee in verband staande grote op-eenhoping van de verkiezingswerkzaamheden, zag de partijleiding zich genoodzaakt de nog niet plaats gevonden hebbende bijeenkomsten in overleg met de moderamina van de desbetreffende Kamercentrales voorlopig op te schorten.

In totaal werden tussen 24 oktober en 4 januari 1959 21 kadercontactbijeenkomsten gehouden en wel te:

Leeuwarden	24 oktober	de heer E. v. Ruller en mr. W. de Kwaadsteniet
Amsterdam	30 oktober	dr. A. Veerman en mr. W. de Kwaadsteniet
Dokkum	1 november	de heer E. v. Ruller en mr. W. de Kwaadsteniet
Gorinchem	7 november	de heer E. v. Ruller en mr. W. de Kwaadsteniet
's-Gravenhage	7 november	prof. mr. P. J. Verdam en mr. W. R. van der Sluis
Sneek	8 november	de heer E. v. Ruller en mr. W. R. van der Sluis
Breda	13 november	dr. A. Veerman en mr. W. de Kwaadsteniet
Rotterdam	21 november	prof. mr. P. J. Verdam en mr. W. de Kwaadsteniet
Gouda	21 november	mej. J. van Leeuwen en mr. W. R. van der Sluis
Heusden	22 november	mej. J. van Leeuwen en mr. W. R. van der Sluis
Roermond	22 november	prof. mr. P. J. Verdam
Harderwijk	25 november	mr. W. R. van der Sluis
Leiden	27 november	dr. A. Veerman en mr. W. R. van der Sluis
Assen	28 november	mej. J. van Leeuwen en mr. W. R. van der Sluis
Hoogeveen	29 november	mr. W. R. van der Sluis
Zwolle	2 december	de heer J. Smallenbroek en mr. W. de Kwaadsteniet

Ommen	6 december	de heer K. J. de Jong en mr. W. R. van der Sluis
Hengelo	9 december	mr. W. R. van der Sluis
Alphen a.d. Rijn	12 december	prof. mr. P. J. Verdam en mr. W. de Kwaadsteniet
Emmen	15 december	de heer J. Smallenbroek mr. W. R. van der Sluis
Utrecht	3 januari	de heer E. v. Ruller

In samenwerking met de betrokken Kamercentrales werden deze bijeenkomsten door het Bureau van het Centraal Comité geconvoceerd. De voorzitter van de Kamercentrale of een plaatsvervanger presideerde, terwijl een lid van de Organisatie Commissie over of naar aanleiding van de tevoren rondgezonden schets het woord voerde. De secretaris of de adjunct-secretaris van het Centraal Comité woonde zoveel mogelijk deze bijeenkomsten bij, tijdens welke in veel gevallen de partij-organisatie aan de hand van een z.g.n. flanelbordschets werd toegelicht. Het Tweede Kamerlid, dat door zijn fractie is aangewezen om speciaal met de betrokken Kamercentrale contact te onderhouden werd eveneens uitgenodigd en was in vele gevallen aanwezig om vragen of opmerkingen op zijn terrein te beantwoorden.

Voor het bijwonen van deze bijeenkomsten werden de voorzitters, de secretarissen en de penningmeesters van het betrokken gebied (1, 2 of meer Statencentrales omvattend) uitgenodigd, evenals de moderamina der betrokken Staten- en Kamercentrales.

De secretarissen van de betrokken kiesverenigingen en Kamercentrales ontvingen bovendien nog 2 resp. 5 convocaties extra, terwijl meer toegangsbewijzen door de functionarissen konden worden aangevraagd.

De opkomst naar vrijwel al deze bijeenkomsten was verrassend groot en de discussies levendig en ter zake. Mede daarom is het zeer te betreuren, dat wegens de reeds genoemde reden de geplande contacten te Appingedam, Emmeloord, Terneuzen, Middelburg, Goes, Alkmaar, Zierikzee, Groningen, Zutphen, Amsterdam, Tiel, Arnhem, Doetinchem, Stadskanaal en Rotterdam geen doorgang konden vinden. Het verdient, gezien de opgedane ervaring, aanbeveling dat in deze leemte alsnog wordt voorzien.

HOOFDSTUK IX

DE LANDELIJKE LEDEN- EN ABONNEEWERFACTIE

(„Operatie Oranjekaart”)

Deze actie, waarvan het jaarverslag 1957 ook reeds gewaagt, werd per 1 maart 1958 beeindigd met als resultaat dat 8543 nieuwe leden en 901 tijdens de actie geworven abonnees konden worden ingeschreven. Gespecificeerd per Kamercentrale was de stand per 1 maart 1958 als volgt:

Kamercentrales	nieuwe leden	nieuwe abonnees
Dordrecht	933	67
Leeuwarden	836	84
Haarlem	802	54
Zwolle	801	90
Groningen	699	71
Leiden	635	73
Utrecht	537	70
Assen	504	78
Den Helder	483	44
Rotterdam	470	71
Arnhem	449	63
Amsterdam	398	31
's-Gravenhage	299	30
Middelburg	260	29
Nijmegen	210	22
's-Hertogenbosch	98	9
Maastricht	82	8
Tilburg	47	7
	8543	901

De stand per 31 december 1957 was 5446 nieuwe leden en 679 tijdens de actie geworven abonnees, zodat in de maan-

*De charmante
uitbeelding van
wat jubilerend
Enkhuizen deed in het
kader van de
landelijke
ledenverfactie*

den januari en februari van dit verslagjaar 3079 nieuwe leden en 222 abonnees konden worden ingeschreven.

Uiteraard was per 1 maart de stroom van nieuwe leden niet tot stilstand gekomen en werden in de maanden maart en april nog enkele honderden leden ingeschreven, die in het kader van de operatie-oranje-kaart waren bewerkt, doch waarvan de aanmelding eerst na afsluitingsdatum plaatsvond.

Niet onvermeld mag blijven, dat op 15 januari het 100.000 lid werd ingeschreven. Het was de heer A. J. ten Hove, Saturnusstraat te Apeldoorn. Het was de kiesvereniging Apeldoorn-West, binnen wier werkgebied dit feit plaatsvond.

De secretaris van het Centraal Comité begaf zich die dag onverwijd naar Apeldoorn, waar hij de heer ten Hove, en de propagandist de heer S. Bos, die dit lid wierf en de secretaris van de kiesvereniging de heer S. Roukema, een boekwerk als herinnering aanbood.

Eveneens mag niet onvermeld blijven, dat de kiesvereniging te Enkhuizen het grootste aantal nieuwe leden boekte. Op de feestelijke bijeenkomst d.d. 26 februari in die stad ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de a.r. kiesvereniging aldaar, werd aan de secretaris van het Centraal Comité n.l. een lijst met de namen van 180 nieuwe leden ter hand gesteld. Zowel de voorzitter van de kiesvereniging, de heer J. Visser, als de secretaris-propagandist de heer S. D. Sietzes, ontvingen een boekwerk als blijk van waardering van het Centraal Comité. Vanzelfsprekend werd ook in Nederlandse Gedachten aan deze gebeurtenissen bekendheid gegeven.

Van medio september 1957 tot 1 maart 1958 werden dus 8543 nieuwe leden gewonnen. Onze gelederen zijn daardoor beduidend versterkt. Dit bleek weliswaar niet zonder meer uit de stembusuitslag van 26 maart, doch niemand kan zeggen of die uitslag toch niet beïnvloed werd door de ledenwerfactie. Men mag aannemen, dat vele van deze nieuwe leden zonder dat lidmaatschap vermoedelijk toch wel a.r. stemmen. Juist daarom kan men met de resultaten van „operatie oranje-kaart” des te meer verheugd zijn. Het betreft hier immers mensen, die begrepen dat onze partij niet alleen

hun stem, doch ook hun verdere steun nodig heeft. Zij zijn zeer welkom in onze partij. Zij hebben begrepen, dat de steeds toenemende taken van onze partij in deze tijd een aan-de-kant-blijven-staan niet langer verantwoord doet zijn.

Hulde en dank moet ook op deze plaats worden gebracht aan allen, die deze actie aan dit succes hielpen. Zowel plaatselijk als landelijk hebben zij recht op waardering. Het zijn de mensen, die *metterdaad* bewezen veel voor de partij over te hebben. Ook zij, die tijdens deze actie ruim 900 nieuwe abonnees op Nederlandse Gedachten wonnen, delen natuurlijk mee in deze hulde.

Ook dat is een belangrijk stuk werk. Het gaat hen allen en onze partij er niet om met leden- en abonnemententallen een bewijs van kracht te leveren. Wij weten dat het getal op zichzelf nog niet overtuigend is. Doch de partij, die aan deze dingen geen enkele waarde hecht, verwaarloost een sector van haar werk. Zij die dit werk aanpakken zijn veelal de besten.

HOOFDSTUK X

„NEDERLANDSE GEDACHTEN”

Het weekblad van de partij „Nederlandse Gedachten” is in het verslagjaar 1958 één van de belangrijkste a.r. bronnen van informatie en bezinning voor de abonnees gebleven. Dit zelfde geldt ten opzichte van de leden voor het gelijknamige maandelijks contact-orgaan. Over het maandelijks verschijnende verspreidingsnummer, dat tot oktober eveneens de naam „Nederlandse Gedachten” bleef dragen, doch sedertdien „A.R.Post” heet, worden hieronder (sub f) nog enkele opmerkingen gemaakt.

Ons blad — en dat geldt in het bijzonder het weekblad — bleef ook in 1958 een verheugende mate van aandacht van de zijde van de overige pers behouden. Dit geldt met name de christelijke dagbladpers die verscheidene passages uit ons blad onder de aandacht van haar lezers bracht en „Nederlandse Gedachten” zodoende in een grotere kring dan die der abonnees bekendheid gaf. In dit verband mag ook met erkentelijkheid vermeld worden, dat diverse malen in de N.C.R.V.-rubriek „Periodieken-parade” door de heer G. H. Hoek artikelen uit ons blad besproken werden. Ook andere radiosprekers, met name de heren Voskuil en Scheps van de P.v.d.A. gaven dikwijls hun visie daaromtrent voor de VARA-microfoon. Uit deze feiten blijkt, dat „Nederlandse Gedachten”, hoewel niet steeds instemming genietend, in 1958 een plaats in politiek denkend Nederland innam.

a. De Commissie van Redactie

Onder voorzitterschap van de heer H. Algra kwam de commissie van redactie vrijwel elke dinsdagochtend in het Kuyperhuis bijeen om haar werk te verrichten. Voorts bestond de redactie tot eind 1958 uit de heren: Jac. S. Hoek,

Sj. Jonker, A. R. de Kwaadsteniet, mr. W. R. van der Sluis en J. D. Troostheide. De heer G. J. H. Griffioen bleef secretaris van de redactie en had tevens veel bemoeienis met de opmaak en het drukken van het blad.

Op 17 september 1958 werd de heer Jac. S. Hoek benoemd tot raad bij de directie parlementaire voorlichting en documentatie van het Europese Parlement. In verband hiermede vroeg hij in zijn brief van 10 december aan het Centraal Comité ontslag als lid van de commissie van redactie. Dit verzoek werd ingewilligd, waarbij het Centraal Comité aan zijn grote waardering voor het redactionele werk van de heer Hoek uiting gaf. Van het ogenblik waarop in oktober 1955 het weekblad „Nederlandse Gedachten” startte, heeft de heer Hoek deel van de redactie uitgemaakt. Belangrijk is zijn aandeel in haar werk geweest. Vele van de artikelen over de buitenlandse politiek waren van zijn hand en getuigen van zijn deskundigheid. Ook op deze plaats worde hem voor dit werk, vol toewijding aan ons blad en aan de partij verricht, hartelijk dank gebracht.

b. De Raad van Advies

In 1958 was een vergadering van de Raad van Advies reeds geconvoceerd, toen bleek, dat deze wegens een andere, urgente bijeenkomst geen doorgang kon vinden. Dat geen vergadering later in het jaar meer plaats kon vinden, hield uiteraard verband met de verkiezingsdrukte.

De heren prof. mr. L. W. G. Scholten, mr. dr. E. P. Verkerk en ds. J. F. van Hulsteyn bedankten als lid van de Raad.

Benoemd als zodanig werden de heren: A. Borstlap, dr. E. Diemer en G. H. Hoek.

In de Raad hadden eind 1958 derhalve zitting: de heer J. Smallenbroek-voorzitter, H. Algra, ds. H. Amelink, ds. D. Biesma jr., A. Borstlap, dr. E. Diemer, J. van Eibergen, H. van Eijdsen, G. J. H. Griffioen, G. H. Hoek, Sj. Jonker, A. R. de Kwaadsteniet, J. Laport, mevr. L. A. Lever-Brouwer, prof. dr. H. Jonker, prof. dr. H. N. Ridderbos, C. Rijnsdorp, mr. W. R. van der Sluis, secretaris, J. D. Troostheide, (+ de leden van het moderamen van het Centraal Comité).

c. De Financiële Commissie van „Nederlandse Gedachten”

Deze commissie, die zich vooral met de exploitatie van het blad bezig houdt, kwam in 1958 enige malen bijeen. Tijdens die vergaderingen gaf de commissie onder meer haar steun aan de hieronder genoemde voorstellen inzake het invoegen van wisselpagina's in het ledencontact-orgaan en het uitbreiden van de propaganda-activiteiten door middel van „A.R. Post”.

De Commissie bleef in 1958 ongewijzigd en haar samenstelling was dus op 31 december als volgt:

J. Tjalma, voorzitter, H. de Ruig, A. Stapelkamp, J. Wilschut en mr. W. R. van der Sluis, secretaris.

Ondanks de toewijding van mejuffrouw C. Hellema, die de advertentie-acquisitie verzorgt, bleven de resultaten in dit opzicht vooral in het begin en het midden van het jaar wat schaars. Dank zij een enigszins gewijzigde aanpak van de acquisitie konden in de tweede helft van 1958 betere resultaten worden geboekt en kan het uitzicht op begin 1959 zelfs veelbelovend worden genoemd.

d. Het weekblad

De abonnementsprijs van het blad bleef gehandhaafd op f 6,50 per jaar (f 1,65 per kwartaal). Het aantal abonneementen geeft reden tot zorg. Tijdens de „Operatie Oranje-kaart” werden 901 nieuwe abonnees gewonnen. Een groot deel van hen werd reeds verdisconteerd in het door het vorig jaarverslag reeds vermelde abonnementenaantal op 31 december 1957: nl. 18410.

Op 31 december 1958 was dit aantal echter gedaald tot 17969. Dit betekent, dat de leden- en abonneewerfactie, die van 14 september 1957 tot 1 maart 1958 onder de bovenvermelde populaire aanduiding werd gehouden, geen blijvende winst voor het weekblad bracht.

Nog steeds geldt, dat het wekelijks kennisnemen van de inhoud van „Nederlandse Gedachten” elke anti-revolutionair tot aanbeveling strekt, ook al behoeft ons blad gelukkig niet zijn (of haar) enige bron van a.r. voorlichting te zijn.

Dat op zijn minst alle bestuursleden onzer kiesverenigingen en centrales geabonneerd zijn, kan worden veronder-

steld, maar is niet bewezen. Met klem moet er ook hier op gewezen worden, dat dit meer realiteit dient te worden. Dezelfde aandrang moet tevens op alle meelevende leden worden uitgeoefend.

e. Het leden contact-orgaan

De — behalve in juli en augustus — maandelijks verschijnende contact-editie (8 pagina's) van „Nederlandse Gedachten” is een belangrijke schakel tussen de leden en de partij als landelijk geheel. Vandaar ook dat het tijdig doorgeven van mutaties in het ledenbestand der kiesvereniging van zo grote betekenis moet worden geacht. De wenselijkheid dat een zo groot mogelijk aantal leden zich — door het nemen van een abonnement op het weekblad — wekelijks met behulp van ons blad oriënteert, is hierboven reeds uiteengezet.

Inmiddels blijft de taak het leden contact-orgaan zo goed mogelijk aan de belangstellingssfeer van de lezer aan te passen. Derhalve besloot het Centraal Comité op voorstel van de Organisatie Commissie en van de Commissie van Redactie tot het openen van de mogelijkheid per provincie of per Kamercentrale een z.g. wisselpagina in het contact-orgaan te doen afdrukken. Hierover is in hoofdstuk III, dat de activiteiten van de Organisatie Commissie en het Algemeen Organisatie Comité beschrijft, reeds uitvoerig gesproken. Daarom zij hier nog slechts vermeld, dat per 31 december 1958 van deze mogelijkheid reeds gebruik werd gemaakt door de Kamercentrales Rotterdam, Dordrecht, 's-Gravenhage en door de Provinciale Comité's Utrecht, Drenthe en Gelderland.

De uitvoering werd verzorgd door hiertoe door deze partij-organen benoemde commissies, die met de secretaris van de redactie samenwerkten.

f. A.R. Post

De uitvoering van het hoofdzakelijk op de propaganda toegespitste maandelijks verschijnende verspreidingsnummer van „Nederlandse Gedachten” (4 pagina's) onderging sinds oktober 1958 een drastische verandering. De tot nu

toe gebruikte naam werd vervangen door „A.R. Post”, waardoor verwarring met het weekblad of het leden contact-orgaan onmogelijk werd. De redactie van het weekblad wijdde veel aandacht aan de opmaak en inhoud van „A.R. Post”. Ter kennisneming werd aanvankelijk een „zicht-exemplaar” op de eerste van elke maand aan de besturen der kiesverenigingen toegezonden. Hierdoor werd tevens de aandacht op de noodzaak van propaganda gevestigd. Op de bijgevoegde bestelbon konden de kiesverenigingen binnen 10 dagen het benodigde aantal exemplaren wijzigen of invullen, voorzover dit al niet reeds eerder geschiedde. Het is gebleken dat hierdoor een nieuwe impuls aan het propaganda-werk is gegeven. Was het in totaal bestelde aantal in oktober nog ruim 22.000 en in november ruim 30.000, in december gingen reeds circa 75.500 exemplaren het land in. Natuurlijk hing dat samen met het conflict op 11 december 1958 in de Tweede Kamer, doch uit het bovenstaande kan terecht worden afgeleid, dat een groot deel van dit aantal reeds vóór 11 december was opgegeven.

Uit het hoofdstuk gewijd aan de verkiezingsactiviteiten, blijkt dat „A.R. Post” tijdens de eerste drie maanden van 1959 kwantitatief en, naar velen verzekerden, ook kwalitatief een grote rol heeft gespeeld onder de door de partij tijdens de verkiezingscampagne verzorgde propagandageschriften.

HOOFDSTUK XI

DE SPREKERSORGANISATIE EN DE DOCUMENTATIEDIENST

De opzet van de sprekersorganisatie onderging in 1958 geen veranderingen. Ook in dit verslagjaar bleef het de vraag of de kiesverenigingen voldoende van dit instituut gebruik maken. Dit is regionaal en provinciaal nogal verschillend, aldus moet de conclusie luiden. Een voorgenomen onderzoek daarnaar moest wegens de vele en velerlei verkiezingsactiviteiten in 1958 achterwege blijven.

Reeds vroeg in het jaar werd begonnen met de uitvoering van het besluit van het Centraal Comité om een drietal regionale sprekersconferenties te organiseren, respectievelijk te Paterswolde, Arnhem en Rotterdam, ter ondersteuning van de verkiezingsactiviteiten. In het jaarverslag over 1957 werden zij reeds aangekondigd. Tot bijwoning van deze conferenties werden onder meer uitgenodigd de leden van de sprekersorganisatie, de A.R. leden van Gedeputeerde- en Provinciale Staten en van de raden der grotere gemeenten.

a. Sprekersconferentie te Paterswolde

De conferentie te Paterswolde (voor Groningen, Friesland en Drenthe) vond plaats op vrijdag 31 januari en zaterdag 1 februari 1958 in het „Familiehotel” te Paterswolde. De bijeenkomst stond onder leiding van dr. W. P. Berghuis. Vrijdagmiddag vond een bespreking plaats in discussiegroepen, terwijl 's avonds een forumvergadering gehouden werd onder leiding van de heer A. W. Biewenga. Het forum werd mede gevormd door de heren J. Smallenbroek, A. Tjoelker en E. R. Wigboldus.

Zaterdag sprak de heer J. Smallenbroek over „De Staten- en Raadsverkiezingen”, waarna nog een bespreking volgde.

Vele aanwezigen bespraken de landbouwpolitiek, woningbouw en huurpolitiek, financiën van rijk, provincie en gemeente en ook de diverse aspecten van de bestedingsbeperking. Tevens werd gesproken over de cultuur in steden en in achtergebleven gebieden, en de verhouding van het noorden tot het westen van het land.

Een geslaagde bijeenkomst, welke na een slotwoord door ds. J. G. Marseille besloten werd. De conferentie werd door $\pm$ 100 personen bezocht.

„Nederlandse Gedachten” d.d. 8 februari 1958 bevat een korte beschouwing van deze conferentie.

b. Sprekersconferentie te Arnhem

De tweede sprekersconferentie, voor Gelderland, Limburg, N. Brabant, Overijssel en Utrecht, vond plaats te Arnhem op vrijdag 7 en zaterdag 8 februari in hotel „Royal”, Willemsplein te Arnhem. De bijeenkomst stond onder leiding van de heer J. Smallenbroek. Vrijdagmiddag vond bespreking plaats in discussiegroepen, terwijl 's avonds een forumvergadering gehouden werd onder leiding van de heer H. M. Oldenhof te Ede. De overige leden van het forum waren de heren J. Smallenbroek, P. A. Nawijn, ir. S. Kingma en J. Slot. Zaterdag sprak ook op deze conferentie weer de heer J. Smallenbroek over „De Staten- en Raadsverkiezingen”, waarna bespreking volgde.

Tal van onderwerpen werden op deze vruchtbare bijeenkomst, welke door een kleine 100 personen werd bezocht, besproken.

Het slotwoord werd gesproken door ds. J. M. Bloemkolk te Ede.

c. Sprekersconferentie te Rotterdam

De derde sprekersconferentie voor Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland, werd te Rotterdam gehouden op vrijdag 28 februari en zaterdag 1 maart 1958 in het Groothandelsgebouw. Deze bijeenkomst stond onder leiding van prof. mr. P. J. Verdam. Vrijdagmiddag vond bespreking plaats in discussiegroepen, terwijl 's avonds een forumvergadering gehouden werd onder leiding van de heer J. Wilschut te

Tijdens de sprekersconferentie te Rotterdam. Van links naar rechts: mr. W. R. van der Sluis (secr. C.C.), A. Schout, J. Smallenbroek, J. Wilschut, N. v. d. Brugge, prof. mr. P. J. Verdam, J. C. Haspels en mr. J. van Aartsen.

Rotterdam. Voorts hadden zitting in dit forum de heren J. Smallenbroek, A. Schout, J. C. Haspels en mr. J. van Aartsen. Zaterdag sprak weer de heer J. Smallenbroek over „De Staten- en Raadsverkiezingen”, waarna bespreking volgde. Ds. H. S. J. Kalff sprak een slotwoord.

De ongeveer 100 deelnemers bespraken hier tal van onderwerpen, liggende op het gebied van de landelijke, de gewestelijke en de gemeentelijke politiek. Evenals in Paterswolde en Arnhem hield men zich uitvoerig bezig met de woningbouw. Algemeen was men van oordeel, dat de opheffing van de woningnood de hoogste prioriteit moest hebben.

Een beknopt overzicht der conferentie is opgenomen in „Nederlandse Gedachten” d.d. 8 maart 1958.

c. De Documentatiedienst

De typografische uitvoering van de „Documentatiedienst” ten dienste van de sprekersorganisatie werd ook in 1958 door de drukkerij J. B. van den Brink en Co. te Zutphen verzorgd. Deze 14-daagse periodiek werd ten laste van het Centraal Comité aan de deelnemers aan de sprekersorganisatie, de leden van het Centraal Comité en de a.r. Kamerleden toegezonden.

De prijs bleef f 12,— per jaar per abonnement. Voor het studentenabonnement ad f 8,— per jaar nam de belangstelling gelukkig weer toe. De totale oplage, derhalve inclusief de particuliere abonnementen, bedroeg eind 1957 ongeveer 700.

Ook buiten de kring der partijleden blijkt belangstelling voor dit blad te bestaan, hetgeen waardering voor deze persoverzichten inhoudt.

HOOFDSTUK XII

HERZIENING PROGRAM VAN BEGINSELEN

De z.g.n. Commissie-Schouten, die door de kiesverenigingen en centrales inzake het rondgezonden concept gemaakte opmerkingen en ingediende amendementen bestudeerde, heeft in de tweede helft van 1958 haar vergaderingen hervat. Op 22 oktober, 17 november en 16 december kwam zij bijeen in het Kuyperhuis. Zij is als volgt samengesteld: dr. J. Schouten, voorzitter, dr. W. P. Berghuis, prof. mr. A. M. Donner, dr. J. Donner en mr. K. Groen. De directeur van de Kuyperstichting, mr. J. H. Prins fungeerde als secretaris, terwijl ook de secretaris van het Centraal Comité de vergaderingen bijwoonde. Begin 1959 deed de commissie een gewijzigd concept-beginsel- en algemeen staatkundig program aan het Centraal Comité toekomen.

HOOFDSTUK XIII

RADIO-ZENDTIJD

Het jaarverslag 1957 vermeldt reeds het besluit dat de staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen op 12 augustus van dat jaar aan de voorzitter van het Centraal Comité meedeelde, inzake de door de regering voorgenomen zendtijdvordering ten behoeve van de democratische politieke partijen. Deze regeling kreeg, voor wat de A.R. Partij betrof, nuttig effect op 2 januari 1958, toen drs. C. P. Hazenbosch voor de eerste maal onder auspiciën van het Centraal Comité een door dr. Berghuis ingeleide radio-causerie hield. Gedurende het gehele jaar heeft de heer Hazenbosch om de week op donderdagavonden van 19.50 tot 20.00 uur deze dienst aan de partij bewezen. Ook hier past daarvoor een woord van grote erkentelijkheid. Uit de vele en velerlei — meestal — schriftelijke reacties van luisteraars bleek deze radorubriek, die reeds spoedig de titel „En zo zien wij het” droeg, zich in een steeds groeiende belangstelling te mogen verheugen.

In het hoofdstuk gewijd aan de verkiezingsactiviteiten is een opsomming gegeven van het benutten van de radio door onze partij tijdens de verkiezingscampagne.

Dat de N.C.R.V. toen de A.R.P. evenals aan de C.H.U. zes maal 5 minuten extra zendtijd verschaft en ook een televisie-uitzendingsmogelijkheid aanbood, van welke laatste helaas door omstandigheden geen gebruik kon worden gemaakt, strekt eveneens tot erkentelijkheid. Aan het verlangen van de partij naar meer uitzendingsmogelijkheden, werd hierdoor ten dele voldaan. Moge deze stap een precedent zijn in de richting, die de gehele partij zich gaarne definitief, mede door toedoen van haar meest verwante omroeporganisatie, geopend ziet.

HOOFDSTUK XIV

DE VERKIEZINGEN

a. activiteiten (m.b.t. de Kamerverkiezingen 1959)

De Kamerontbinding, welke het gevolg werd van de op 11 december 1958 ontstane kabinetscrisis, bracht vervroegde verkiezingen met zich. Het op 3 september 1958 reeds in het Algemeen Organisatie Comité besproken „actieplan-1960” kon toen vanwege de weinige tijd welke beschikbaar was voor de dag der stemming — 12 maart 1959 — niet als zodanig worden uitgevoerd.

Na voorbereidende werkzaamheden van het presidium, het moderamen en de Organisatie Commissie besloot het Centraal Comité in verband met de uiterst beperkte campagne-tijd een aantal maatregelen te treffen, omtrent welke uitvoering hieronder het een en ander wordt medegedeeld.

Deze gegevens hebben strikt genomen niet alle betrekking op activiteiten in het verslagjaar 1958. Zij vormen echter een zo nauw geheel met de in 1958 reeds genomen besluiten, dat hun vermelding reeds nu daardoor gerechtvaardigd wordt.

A. Lectuur

1. Op 17 januari 1959 verscheen een *extra-nummer* van de *Documentatiedienst* waarin een overzicht werd gegeven van de achtergrond en de oorzaak van de kabinetscrisis, documentatiemateriaal dus over de gang van zaken vanaf het amendement-Biewenga tot het kabinet-Beel.

2. *A.R. Post*, speciaal op de verkiezingstijd afgestemd, verscheen driemaal, en wel eind januari, derde week van februari en begin maart 1959. De oplage van het eerste nummer bedroeg 165.500, van het tweede nummer 1.600.471 en van het derde nummer 352.728.

De werkzaamheden van de Commissie van redactie van Nederlandse Gedachten en van de Lectuur-commissie werden gecoördineerd. De *Lectuurcommissie* bestond uit mevr. dr. F. T. Diemer-Lindeboom en de heren prof. dr. J. Zijlstra, mr. A. B. Roosjen (voorzitter), J. Smallenbroek (2e voorzitter), dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, prof. mr. P. J. Verdam, drs. C. P. Hazenbosch, H. Algra, dr. A. Veerman en mr. W. R. van der Sluis.

De heren dr. E. Diemer en H. W. van den Brink werden uitgenodigd de vergaderingen van de commissie bij te wonen.

3. Grote hoeveelheden exemplaren van het *program van actie 1959* werden door de kiesverenigingen besteld en ook door het bureau op aanvragen verstrekt aan particulieren en instellingen. Meer dan 15.000 exemplaren verlieten tijdens de verkiezingsstrijd het partijbureau.

4. een drietal propaganda-geschriften werd ter beschikking gesteld:

a. een *strooibiljet* „A.R. Boodschap” in januari, oplage 1.218.415 exemplaren;

b. een *folder* „Het Schild van de Vrijheid” in februari, oplage 1.958.220 exemplaren;

c. de „*laatste oproep*” in de tweede week van maart 1959, oplage 2.240.000 exemplaren.

5. Er verschenen twee soorten aanplakbiljetten, te weten een kop-affiche („kop” van de lijstaanvoerder, prof. dr. J. Zijlstra, met als opschrift: de naam „Zijlstra”, de letters „A.R.” en het cijfer „3”) en een cijfer-affiche (grote duidelijke „3”, met als aanduidingen de letters „A.R.”, de naam „Zijlstra” en de woorden „Christelijke politiek”).

Beide affiches waren verkrijgbaar in de maten 83 x 116, 55 x 80, 40 x 55, terwijl de cijfer-affiche bovendien nog in de afmeting van 10 x 15 verscheen. Betreffende de afname kunnen de volgende cijfers worden verstrekt:

kop-affiches:	83 x 116	10.830 exemplaren
	55 x 80	16.753 exemplaren
	40 x 55	79.817 exemplaren
cijfer-affiches:	83 x 116	9.117 exemplaren
	55 x 80	16.212 exemplaren
	40 x 55	83.590 exemplaren
	10 x 15	32.070 exemplaren

Totaal 248.389 exemplaren

6. In het kader van de zogenaamde „brievenactie” werden in totaal 278.725 persoonlijke brieven verzonden aan werknemers predikanten, agrariërs, onderwijzers, middenstanders, verpleegsters, gehuwde vrouwen, jeugdige personen, studenten, bejaarden, gerepatrieerden en varenden, terwijl ook een circulaire, waarin de vijf Hervormde kandidaten, die op de landelijke kandidatenlijst staan het vertrouwen vragen voor lijst 3 en tevens 77 Hervormde predikanten en de lt.gen. b.d. L.F. Duymaer van Twist de A.R. lijst aanbevelen.

De volgende specificatie kan hier worden gegeven. (Zie bijlage.)

7. Het Centraal Comité plaatste ook in deze verkiezingscampagne weer in ruime mate *advertenties* in de landelijke pers.

De Kamercentrales deden dit in de regionale pers, terwijl vele kiesverenigingen plaatselijke bladen voor hun rekening namen.

8. *Sluitzegels* met tekst en kleuren gelijk aan die van de cijfer-affiche werden in grote aantallen besteld. In totaal 163.325.

B. Radio en Televisie

Gedurende de verkiezingsactie werd door het Departement van O.K.W. een regeling getroffen, volgens welke ook aan onze partij tijdens de laatste drie weken voor de dag der stemming driemaal een kwartier zendtijd voor de radio en drie maal zeven minuten zendtijd voor de televisie werd verleend. Voor de radio spraken mr. A. B. Roosjen over „De stembus nadert” (19 februari), prof. dr. J. Zijlstra over

„Christelijke Politiek” (26 februari) en dr. J. Schouten, die een „oproep tot het gehele volk” richtte (10 maart).

Voor de televisie traden op mevr. T. H. Attema-Roosjen en mej. J. van Leeuwen met een politiek praatje van vrouwen voor vrouwen (24 februari), drs. C. P. Hazenbosch en mr. W. R. van der Sluis (2 maart) over „Zo zien wij het” en prof. dr. J. Zijlstra, die een politieke rondblik gaf (5 maart). In dit verband dient vervolgens te worden opgemerkt, dat de N.C.R.V. in de periode van 28 januari tot en met 18 februari 1959 zowel aan onze partij als aan de C.H. Unie zesmaal vijf minuten zendtijd ter beschikking stelde. Tijdens deze regeling trad de heer H. Algra viermaal als A.R. woordvoerder op. Eenmaal sprak de heer S. Silvis, voorzitter van de Nationale Organisatie van A.R.J.O.S., en eenmaal werden de vijf minuten gevoegd bij de normale geldende zendtijdregeling van eenmaal tien minuten per twee weken (door de regering gevorderde zendtijd voor de politieke partijen).

Het zo verkregen totaal van vijftien minuten zendtijd werd benut voor het uitzenden van een politiek klankbeeld.

De genoemde tien minuten regeling bleef, zoals reeds uit het bovenstaande kan worden afgeleid, tot drie weken voor de dag der stemming van kracht, zij herleefde eerst weer na 20 maart.

De vijfminuten-regeling werd verkregen na besprekingen tussen vertegenwoordigers van het moderamen van het Centraal Comité en van het hoofdbestuur van de C.H. Unie enerzijds en het dagelijks bestuur van de N.C.R.V. anderzijds.

C. Speciale activiteiten

1. In belangrijke mate werd ook bij deze verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal aandacht besteed aan het stemmen bij volmacht. Week aan week werd hierop de aandacht gevestigd in Nederlandse Gedachten. De aandacht van de kiesverenigingen werd er ook per brief op gevestigd, terwijl bestellingen bij het partij-bureau werden vergemakkelijkt door vermelding van dit materiaal op de toegezonden bestelbonnen. 7.000 exemplaren verlieten het bureau.

Uiteraard zorgden vele Kamercentrales en kiesverenigingen zelf voor de benodigde aantallen formulieren.

2. Ook het Comité voor Varenden onder leiding van ds. G. J. van Kamp liet zich in dit opzicht wederom niet onbetuigd. 2.000 exemplaren werden verzonden, alsmede een brief aan de varenden.

3. In samenwerking met de C.H. Unie werden adressen van gerepatrieerden verkregen. Daarbij lag het in de bedoeling dat beide partijen daar een gezamenlijk gebruik van dienden te maken. Van C.H. zijde bleek men het naderhand om technische redenen niet mogelijk te achten gezamenlijk een brief aan de gerepatrieerden te richten. Daarop is van de zijde van onze partij een brief van de heer H. J. W. A. Meijerink gericht aan gerepatrieerden, ter beschikking van de kiesverenigingen gesteld ter toezending aan de bewoners der bekende contract-pensions. Ook stuurde het bureau vele van deze brieven rechtstreeks aan zelfstandig gehuisveste gerepatrieerde landgenoten.

D. Vergaderingen.

1. De Deputatenvergadering op zaterdag 24 januari 1959 was de officiële start van de verkiezingsactie. De voorzitter van het Centraal Comité, dr. W. P. Berghuis, sprak de openingsrede uit in de morgenvergadering. In de middagvergadering voerden achtereenvolgens het woord prof. dr. J. Zijlstra, dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, ds. P. A. A. Klusener en dr. J. Schouten.

2. De kiesverenigingen verzorgden hun eigen vergaderactiviteiten, waarbij zij zelf hun sprekers kozen. Tal van vergaderingen werden belegd tot in de kleinste plaatsen.

3. In de werkgebieden der Kamercentrales werden door het Centraal Comité in samenwerking met de besturen der Kamercentrales een of meer grote vergaderingen gepland. Op deze ongeveer vijftig vergaderingen spraken de lijst-aanvoerder, prof. dr. J. Zijlstra, mr. J. van Aartsen en Kamerleden, volgens een door het Centraal Comité vastgesteld rooster.

De vergaderingen werden belegd door de Kamercentrales en door het Centraal Comité gesubsidieerd.

28 januari	Hardenberg	mr. A. B. Roosjen
30 januari	Leiden	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
31 januari	Heerlen	prof. dr. J. Zijlstra
3 februari	Klundert	drs. C. P. Hazenbosch
5 februari	Enschede	drs. C. P. Hazenbosch
6 februari	Amersfoort	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
6 februari	Hoogeveen	prof. dr. L. W. G. Scholten
7 februari	Arnhem	prof. dr. J. Zijlstra
7 februari	Dordrecht	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot en drs. C. P. Hazenbosch
11 februari	Veenendaal	J. van Eibergen
11 februari	Almkerk	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot en drs. C. P. Hazenbosch
14 februari	Appingedam	J. Smallenbroek
14 februari	Sneek	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
14 februari	Hoorn	mr. B. W. Biesheuvel
16 februari	Haarlem	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
16 februari	Emmen	drs. C. P. Hazenbosch
17 februari	's-Gravenhage	prof. dr. J. Zijlstra en mr. J. van Aartsen
17 februari	Naaldwijk	mr. J. van Aartsen en prof. dr. J. Zijlstra
18 februari	Doetinchem	mr. B. W. Biesheuvel
19 februari	Utrecht	prof. dr. J. Zijlstra
19 februari	Alphen a.d. Rijn	mr. A. B. Roosjen
20 februari	Drachten	mr. A. B. Roosjen
21 februari	Zwolle	prof. dr. J. Zijlstra
21 februari	Middelharnis	mr. A. B. Roosjen
21 februari	Terneuzen	mr. dr. E. P. Verkerk
21 februari	Zierikzee	H. van Eijnsden
23 februari	Leiden	mr. J. van Aartsen
24 februari	Meppel	prof. dr. J. Zijlstra
25 februari	Stadskanaal	mr. J. van Aartsen
26 februari	Assen	prof. mr. I. A. Diepenhorst
26 februari	Harderwijk	J. Smallenbroek
26 februari	Hilversum	drs. C. P. Hazenbosch
28 februari	Emmeloord	J. Smallenbroek
28 februari	Uithoorn	H. van Eijnsden
28 februari	Middelburg	prof. dr. J. Zijlstra
3 maart	Breda	prof. dr. J. Zijlstra
3 maart	Gouda	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
4 maart	Apeldoorn	drs. C. P. Hazenbosch
4 maart	Zaandam	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
6 maart	Groningen	prof. dr. J. Zijlstra dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
6 maart	Gorinchem	dr. J. Schouten
7 maart	Rotterdam	prof. dr. J. Zijlstra en mr. J. van Aartsen
7 maart	Tholen	mr. A. B. Roosjen
7 maart	Roermond	drs. C. P. Hazenbosch

7 maart	Zutphen	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
7 maart	Tiel	dr. J. Schouten
9 maart	Amsterdam	prof. dr. J. Zijlstra en mr. J. van Aartsen
9 maart	Goes	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
10 maart	Leeuwarden	prof. dr. J. Zijlstra
10 maart	Hoogeveen	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
11 maart	Alkmaar	drs. C. P. Hazenbosch
11 maart	Eindhoven	prof. dr. J. Zijlstra

E. *Sprekerslijst*

Speciaal met het oog op de vergaderactiviteiten te ontplooien door de kiesverenigingen en de Staten- en Kamercentrales werd een lijst samengesteld van ruim 100 sprekers, die zich bereid verklaarden op verkiezingsvergaderingen het woord te voeren. Deze lijsten, waarop de adressen en telefoonnummers waren vermeld, werden verzonden naar de hier genoemde organen. Deze maatregel damde de stroom van vragen naar sprekers, die anders het partijbureau zeker zou hebben overstroomd, enigszins af.

F. *Financiële regeling*

Aangezien de kosten verbonden aan de verkiezingscampagne niet volledig uit de reserveringen konden worden bestreden, werd voor deze verkiezingen de volgende financiële regeling getroffen. Na overleg met de Kamercentrales werd op advies van de Organisatie Commissie door het Centraal Comité besloten, dat het Centraal Comité voor de Kamercentrales een aanslag zou vaststellen op de grondslag van het aantal leden per Kamercentrale.

Het Centraal Comité had dank zij de reserveringen reeds een bedrag van f 100.000,— ter beschikking voor deze verkiezingen.

Vastgesteld werd, dat het propaganda-materiaal door deze regeling waarschijnlijk gratis ter beschikking zou kunnen worden gesteld.

De totale kosten werden begroot op ongeveer f 250.000,—.

De regeling hield in dat rechtstreeks tussen het Centraal Comité en de penningmeesters van de Kamercentrales wordt afgerekend.

*G. Resumé van de vergaderingen van de bestuursorganen
en daarmee samenhangende verrichtingen.*

Om een globale indruk te verschaffen van de vergaderingen, welke gehouden en de werkzaamheden welke verricht moesten worden i.v.m. de voorbereidingen voor de verkiezingen, zij nog het volgende gememoreerd.

Op maandag 29 december 1958 ontving een delegatie van het moderamen van het Centraal Comité de moderamina van de Kamercentrales groepsgewijs van 9.15 uur tot 12.45 uur. Gesproken werd onder andere over het lijstaanvoorderschap, de methoden van verspreiding van propagandamateriaal, de financieringswijze en de procedure van de behandeling van het program van actie. Te 13.00 uur vergaderde het Centraal Comité. Op deze vergadering werden o.a. dezelfde punten als welke des morgens aan de orde waren, besproken, terwijl bovendien de advies-candidatenlijst werd vastgesteld.

Op dinsdag 30 december 1958 verzond het partijbureau de advies-candidatenlijst naar de kiesverenigingen (met stembiljet) en de Kamercentrales. Die dag vergaderde ook de Organisatie Commissie, welke een concept-actieplan 1959 opstelde, de financiële regeling nader uitwerkte en een vergader- en sprekersschema ontwierp voor de ongeveer vijftig centrale verkiezingsbijeenkomsten.

Op zaterdag 3 januari 1959 vergaderde het moderamen van het Centraal Comité o.a. over het concept-program van actie, de financiële actie en het concept-actieplan 1959. Daarna volgde een vergadering van het Centraal Comité met onder meer de zelfde agendapunten.

Op zaterdag 10 januari 1959 kwam het Comité voor Vrienden bijeen ter bespreking van de activiteiten onder de vrienden.

Op 12, 13 en 14 januari 1959 verwerkte het partijbureau de binnenkomende stembiljetten i.v.m. de kandidatenlijst en werd de uitslag van de stemming in de kiesverenigingen vastgesteld. 944 kiesverenigingen namen aan de stemming deel, dat is ongeveer 100 kiesverenigingen meer dan in 1956. Van de 944 stembiljetten werden er 935 geldig verklaard. 9 stem-

biljetten waren ongeldig doordat zij te laat binnenkwamen of in technisch opzicht onjuist waren ingevuld.

Op donderdag 15 januari 1959 verwachtte het partijbureau de aanvulling van de nrs. 25 t/m 30 op de kandidatenlijst van de Kamercentrales. Op deze dag kwam ook de commissie bestaande uit de heren A. Lever en N. v. d. Brugge, plaatsvervanger van de heer J. Wilschut, bijeen, welke van het Centraal Comité opdracht had gekregen na te gaan of het vaststellen van de uitslag der stemming op regelmatige wijze was verricht.

De Commissie rapporteerde in haar proces-verbaal aan het Centraal Comité dat het opmaken van deze uitslag op regelmatige wijze was geschied.

Op vrijdag 16 januari 1959 vergaderde het moderamen van het Centraal Comité. Gesproken werd o.a. over de uitslag van de stemming in de kiesverenigingen voor de kandidatenlijst en over de binnengekomen amendementen op het concept-program van actie. De uitslag van de stemming werd onveranderd aan de Deputatenvergadering ter bekrachtiging aangeboden. De genoemde punten waren o.a. ook onderwerp van bespreking in de hierop aansluitende vergadering van het Centraal Comité.

Op zaterdag 17 januari 1959 vergaderde het Partij Convent ter behandeling van de binnengekomen amendementen op het concept-program van actie.

Op vrijdag 23 januari 1959 kwam het moderamen van het C.C. aan de vooravond van de Deputatenvergadering nogmaals bijeen.

Op zaterdag 24 januari 1959 werd de Deputatenvergadering gehouden waarin o.a. de kandidatenlijst en het program van actie definitief werden vastgesteld.

De *landelijke kandidatenlijst*, de nrs. 1 t/m 24, werd door de Deputatenvergadering vastgesteld conform de uitslag van de stemming in de kiesverenigingen:

1.	Prof. dr. J. Zijlstra	Amsterdam
2.	Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot	Aerdenhout
3.	Mr. A. B. Roosjen	Amsterdam
4.	Drs. C. P. Hazenbosch	Den Dolder
5.	Mr. J. van Aartsen	's-Gravenhage
6.	A. W. Biewenga Wzn.	Garsthuizen
7.	H. van Eijsden	Rotterdam
8.	J. Smallenbroek	Assen
9.	J. van Eibergen	Utrecht
10.	Prof. mr. Th. A. Versteeg	Amsterdam
11.	Mr. dr. E. P. Verkerk	Boskoop
12.	Mr. B. W. Biesheuvel	Aerdenhout
13.	Mr. dr. J. Meulink	Enschede
14.	G. A. Kieft	Utrecht
15.	C. van Nierop	Zeist
16.	Mr. W. Aantjes	Utrecht
17.	J. A. van Bennekom	Middelburg
18.	Dr. A. Veerman	Rijswijk Z.H.
19.	Mr. C. Boertien	Diemen
20.	Mr. dr. N. G. Geelkerken	Leiden
21.	B. Roolvink	Hilversum
22.	Dr. J. van Baal	Doorn
23.	Tj. Walburg	St. Anna Parochie (Nij Altoenaë)
24.	P. Renkema	Appingedam

De nummers 25 t/m 30 van de kandidatenlijst, welke door de 18 Kamerkieskringen zijn vastgesteld, waren als volgt:

Kamercentrale 's-Hertogenbosch (Kieskring I - 's-Hertogenbosch)

25.	Ds. K. Schipper	Waspik
26.	J. Slot	Eethen
27.	G. Buiten	Eindhoven
28.	T. F. Praasterink	Helmond
29.	J. C. Wink	Wijk en Aalburg
30.	Mr. G. E. de Jongste	's-Hertogenbosch

Kamercentrale Tilburg (Kieskring II - Tilburg)

25.	K. de Geus	's-Gravenmoer
26.	Ds. P. Visser	Tilburg
27.	J. Slot	Eethen
28.	Mr. G. E. de Jongste	's-Hertogenbosch
29.	Mr. E. Paulusma	Bergen op Zoom
30.	C. D. van Oosten	Klundert

Kamercentrale Arnhem/Kamercentrale Nijmegen

(Kieskring III - Arnhem en IV - Nijmegen)

25.	B. Geleynse	Doetinchem
26.	Mr. B. Dijkstra	Zutphen
27.	H. A. van Willigen	Haafthen
28.	Ds. J. H. Velema	Apeldoorn
29.	A. Roerdink	Neede
30.	H. M. Oldenhof	Ede

Kamercentrale Rotterdam (Kieskring V - Rotterdam)

25.	Mr. H. Bavinck	Rotterdam
26.	W. A. van der Velden	Rotterdam
27.	A. R. de Kwaadsteniet	Rotterdam
28.	J. Worst	Rotterdam
29.	Ir. W. F. Schut	Rotterdam
30.	Ds. B. van Smeden	Rotterdam

Kamercentrale 's-Gravenhage (Kieskring VI - 's-Gravenhage)

25.	Mr. T. A. van Dijken	's-Gravenhage
26.	Mr. F. J. J. Besier	's-Gravenhage
27.	Mr. J. J. Hangelbroek	's-Gravenhage
28.	L. van der Weide	's-Gravenhage
29.	H. Verschoor	's-Gravenhage
30.	W. H. Neefjes	's-Gravenhage

Kamercentrale Leiden (Kieskring VII - Leiden)

25.	J. Dekker	Alphen a.d. Rijn
26.	H. de Mooij	Rijnsburg
27.	H. Vink	Gouda
28.	P. C. Monster	Voorburg
29.	T. M. Gilhuis	Katwijk
30.	Mr. C. J. Woudstra	Leiden

Kamercentrale Dordrecht (Kieskring VIII - Dordrecht)

25.	P. C. Elfferich	Delft
26.	M. W. Schakel	Hoornaar
27.	N. van der Brugge	Giessenburg
28.	S. Hammer	Oud-Beijerland
29.	Mr. W. Verheul	Rijswijk Z.H.
30.	M. K. van Eck	Middelharnis

Kamercentrale Amsterdam (Kieskring IX - Amsterdam)

25.	Mevr. C. M. Tonkens-Kaajan	Amsterdam
26.	Mr. J. H. Jonker	Amsterdam
27.	P. Brussel	Amsterdam
28.	C. van Milligen	Amsterdam
29.	Mr. D. W. O. A. Grosheide	Amsterdam
30.	A. L. de Bruyne	Amsterdam

Kamercentrale Den Helder (Kieskring X - Den Helder)

25.	A. Admiraal	Enkhuizen
26.	G. H. Hoijtink	Alkmaar
27.	J. Tilkema	Zaandam
28.	G. C. Knibbe	Landsmeer
29.	R. Bakker	Zaandijk
30.	J. Mulder	Den Helder

Kamercentrale Haarlem (Kieskring XI - Haarlem)

25.	W. C. Bakker	Haarlem
26.	J. de Jong Czn.	Hilversum
27.	Mr. P. van Driel	Huizen N.H.
28.	P. Brüne	Zandvoort
29.	J. F. Licher	Nieuwer-Amstel
30.	H. J. Lips	Velsen

Kamercentrale Middelburg (Kieskring XII - Middelburg)

25.	Ir. J. H. Kriete-meijer	Vlissingen
26.	S. Baar	Kloetinge
27.	J. van den Bos	Sint-Annaland
28.	A. A. van Eeten	Nieuwerkerk
29.	L. A. van Splunder	Koudekerke
30.	P. S. Dekker	Zuidzande

Kamercentrale Utrecht (Kieskring XIII - Utrecht)

25.	A. Bakker	Veenendaal
26.	D. Biesma	Utrecht
27.	L. W. H. de Geus	Linschoten
28.	Drs. L. J. Dijkstra	Soestdijk
29.	H. C. Smit	Utrecht
30.	D. Griffioen	Baambrugge

Kamercentrale Leeuwarden (Kieskring XIV - Leeuwarden)

25.	Drs. W. K. de Roos	Leeuwarden
26.	K. J. de Jong	Leeuwarden
27.	Mevr. A. M. Bangma-Van Es	Leeuwarden
28.	P. van der Mark	Sneek
29.	A. de Vries	Leeuwarden
30.	P. Wijbenga	Leeuwarden

Kamercentrale Zwolle (Kieskring XV - Zwolle)

25.	Ir. B. ter Brugge	Almelo
26.	J. Haverkamp	Kampen
27.	P. A. Nawijn	Blokzijl
28.	P. Oosthoek	Rijssen
29.	W. Wieringa	Zwolle
30.	J. Timmerman	Enter

Kamercentrale Groningen (Kieskring XVI - Groningen)

25.	S. Silvis	Scheemda
26.	D. H. Wigboldus	Groningen
27.	Ö. Bakker	Westernieland
28.	G. Kadijk	Baflo
29.	H. Ottevanger	Ulrum
30.	E. van Ruller	Groningen

Kamercentrale Assen (Kieskring XVII - Assen)

25.	Th. Brouwer	Assen
26.	J. Oosterhuis	Diever
27.	A. R. Zandbergen	Hoogeveen
28.	J. van Ess	Emmen
29.	W. van der Hammen	Assen
30.	J. Hollenbeek Brouwer	Assen

Kamercentrale Maastricht (Kieskring XVIII - Maastricht)

25.	C. Feenstra	Heerlen
26.	N. van Rooyen	Heerlen
27.	W. G. van Gool	Roermond
28.	P. C. Elfferich	Delft
29.	M. W. Schakel	Hoornaar
30.	Dr. G. J. Stapelkamp	Utrecht

H. A.R.J.O.S.-activiteiten.

Ook bij deze verkiezingen heeft de ARJOS zich niet onbetuigd gelaten. Door de Arjos werd een vijftiental grote verkiezingsvergaderingen belegd, die speciaal voor jongeren aantrekkelijk werden gemaakt. De plaatsen en data, welke hieronder worden opgesomd werden i.o.m. de besturen van de provinciale verbanden vastgesteld, waarbij zoveel mogelijk rekening werd gehouden met de door de Kamercentrales belegde bijeenkomsten. Op deze vergaderingen voerden in de meeste gevallen ook de A.R.J.O.S.-figuren het woord. De volgende vergaderingen werden gehouden:

28 januari	Heerenveen	H. Algra en Maj. Tj. Walburg
31 januari	Alkmaar	J. Smallenbroek en S. Silvis
31 januari	Sleeuwijk	Prof. mr. Th. A. Versteeg en mej. J. van Leeuwen
31 januari	Utrecht	J. van Eibergen en G. J. H. Griffioen
3 februari	Groningen	M. W. Schakel en Maj. Tj. Walburg
5 februari	Aalten	J. van Eibergen en mr. C. Boertien
7 februari	Goes	Mr. J. van Aartsen en mr. C. Boertien
21 februari	Hoogeveen	Mr. B. W. Biesheuvel en ds. P. A. A. Klusener

27 februari	Zutphen	D. J. Klein Onstenk en S. Silvis
28 februari	Nijverdal	Prof. mr. I. A. Diepenhorst en R. Gosker
28 februari	Vlaardingen	Drs. C. P. Hazenbosch en mej. J. van Leeuwen
28 februari	Amersfoort	Dr. J. Schouten en T. Hopman
3 maart	's-Gravenhage	Dr. J. van Baal en S. Silvis
6 maart	Groningen	Prof. dr. J. Zijlstra, dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot en S. Silvis
6 maart	's-Hertogen- bosch	Drs. C. P. Hazenbosch en T. Hopman
7 maart	Rotterdam	Prof. dr. J. Zijlstra, mr. J. v. Aartsen en mej. J. van Leeuwen
9 maart	Amsterdam	Mr. J. van Aartsen, prof. dr. J. Zijlstra en S. Silvis
10 maart	Arnhem	J. Smallenbroek en S. Silvis
10 maart	Zwolle	Mr. B. W. Biesheuvel en mr. C. Boertien

Er verscheen een verkiezingsnummer van „Op Wiek”, dat in een oplage van 22.500 onder de jongeren werd verspreid. Voorts werd een strooibiljet verspreid in samenwerking met een bevriende jeugdorganisatie.

Aan jeugdige personen		
(23-30 jaar) door Prof. dr. J. Zijlstra		30.000
verpleegsters	Ds. G. N. Lammens	5.000
gehuwde vrouwen	Prof. dr. J. Waterink	20.000
personen		
werkzaam bij onderwijs	Prof. dr. L. W. G. Scholten	5.500
bejaarden	Mr. A. B. Roosjen	15.000
werknemers	Drs. C. P. Hazenbosch, J. van Eibergen, C. van Nierop en B. Roolvink	95.000
agrariërs	A. W. Biewenga Wzn. en Mr. B. W. Biesheuvel	20.000
middenstanders	H. van Eijnden	35.000
gerepatrieerden	H. J. W. A. Meijerink	10.000
Geref. predikanten	Ds. P. N. Kruyswijk, Ds. H. van der Veen en Ds. J. van der Veen	1.000
V.U.-studenten	Prof. mr. W. F. de Gaay Fortman	2.550
S.S.R. en Theol. Hogeschool	Prof. dr. ir. H. van Riessen	1.675
Oproep Herv. kandidaten		
en predikanten		38.000
		totaal: 278.725

b. Overzicht uitslagen Staten-, Raads- en Kamerverkiezingen

I. UITSLAGEN VAN DE VERKIEZINGEN VOOR DE
PROVINCIALE STATEN OP 26 MAART 1958
IN DE ELF PROVINCIËN EN LANDELIJK

Provincie GRONINGEN				
Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	43.794	17.9	43.809	17.3
C.H.U.	25.337	10.3	26.666	10.6
S.G.P.	—	—	—	—
G.P.V.	9.217	3.8	9.940	3.9
totaal	78.348	32.0	80.415	31.8
K.V.P.	13.640	5.6	15.050	6.0
K.N.P.	—	—	—	—
totaal	13.640	5.6	15.050	6.0
P.v.d.A.	98.945	40.4	100.772	39.8
C.P.N.	18.827	7.7	17.539	6.9
S.U.	—	—	—	—
totaal	117.772	48.1	618.311	46.7
V.V.D.	27.802	11.4	39.242	15.5
overige partijen	7.104	2.9	—	—
totaal	34.906	14.3	39.242	15.5
totaal generaal	244.666	100.0	253.018	100.0

Provincie FRIESLAND				
Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	55.927	23.0	55.463	22.3
C.H.U.	42.282	17.3	43.197	17.4
S.G.P.	1.454	0.6	1.558	0.6
G.P.V.	2.598	1.1	2.685	1.1
totaal	102.261	42.0	102.903	41.4
K.V.P.	16.805	6.9	17.397	7.0
K.N.P.	—	—	—	—
totaal	16.805	6.9	17.397	7.0
P.v.d.A.	90.503	37.1	93.364	37.6
C.P.N.	8.228	3.4	8.383	3.4
S.U.	2.522	1.0	—	—
totaal	101.253	41.5	101.747	41.0
V.V.D.	20.754	8.5	26.284	10.6
overige partijen	2.587	1.1	—	—
totaal	23.341	9.6	26.284	10.6
totaal generaal	243.660	100.0	248.331	100.0

Provincie DRENTHE

Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	24.717	17.8	24.662	16.3
C.H.U.	19.924	14.4	20.058	13.2
S.G.P.	—	—	—	—
G.P.V.	2.018	1.5	1.980	1.3
totaal	46.659	33.7	46.727	30.8
K.V.P.	9.159	6.6	10.305	6.8
K.N.P.	—	—	—	—
totaal	9.159	6.6	10.305	6.8
P.v.d.A.	52.438	37.8	60.278	39.7
C.P.N.	5.648	4.1	5.018	3.3
S.U.	—	—	—	—
totaal	58.086	41.9	65.296	43.0
V.V.D.	24.670	17.8	29.483	19.4
overige partijen	—	—	—	—
totaal	24.670	17.8	29.483	19.4
totaal generaal	138.574	100.0	151.811	100.0

Provincie OVERIJSSSEL

Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	38.546	10.6	39.506	10.1
C.H.U.	53.706	14.8	55.926	14.2
S.G.P.	10.332	2.8	11.080	2.8
G.P.V.	7.802	2.2	7.972	2.0
totaal	110.386	30.4	114.484	29.1
K.V.P.	103.093	28.4	112.347	28.6
K.N.P.	—	—	—	—
totaal	103.093	28.4	112.347	28.6
P.v.d.A.	100.228	27.6	111.302	28.4
C.P.N.	18.647	5.1	15.961	4.1
S.U.	—	—	—	—
totaal	118.875	32.7	127.263	32.5
V.V.D.	30.885	8.5	38.517	9.8
overige partijen	—	—	—	—
totaal	30.885	8.5	38.517	9.8
totaal generaal	363.239	100.0	392.611	100.0

Provincie GELDERLAND

Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	56.108	9.8	58.056	9.2
C.H.U.	91.330	15.9	91.708	14.6
S.G.P.	19.125	3.3	22.557	3.6
G.P.V.	2.204	0.4	2.414	0.4
totaal	168.767	29.4	174.735	27.8
K.V.P.	190.533	33.1	210.884	33.5
K.N.P.	4.740	0.8	—	—
totaal	195.273	33.9	210.884	33.5
P.v.d.A.	155.201	27.0	169.546	26.9
C.P.N.	9.405	1.6	7.838	1.2
S.U.	—	—	—	—
totaal	164.606	28.6	177.384	28.1
V.V.D.	46.352	8.1	63.955	10.2
overige partijen	—	—	2.825	0.4
totaal	46.352	8.1	66.780	10.6
totaal generaal	574.998	100.0	629.783	100.0

Provincie UTRECHT

Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	46.567	15.1	43.371	12.7
C.H.U.	39.235	12.8	42.272	12.4
S.G.P.	10.279	3.3	11.725	3.4
G.P.V.	3.122	1.0	3.626	1.1
totaal	99.203	32.2	100.994	29.6
K.V.P.	82.842	27.0	89.218	26.2
K.N.P.	—	—	—	—
totaal	82.842	27.0	89.218	26.2
P.v.d.A.	87.950	28.7	97.600	28.6
C.P.N.	8.681	2.8	7.204	2.1
S.U.	—	—	—	—
totaal	96.631	31.5	104.804	30.7
V.V.D.	27.202	8.8	43.157	12.7
overige partijen	1.505	0.5	2.717	0.8
totaal	28.707	9.3	45.874	13.5
totaal generaal	307.383	100.0	340.890	100.0

Provincie NOORD-HOLLAND

Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	89.775	8.7	87.499	7.9
C.H.U.	62.571	6.1	68.669	6.2
S.G.P.	4.700	0.5	7.531	0.7
G.P.V.	3.348	0.3	3.906	0.4
totaal	160.394	15.6	167.605	15.2
K.V.P.	240.665	23.4	265.904	24.1
K.N.P.	12.400	1.2	—	—
totaal	253.065	24.6	265.904	24.1
P.v.d.A.	347.948	33.9	347.336	31.5
C.P.N.	140.834	13.7	110.653	10.0
S.U.	2.211	0.2	—	—
P.S.P.	—	—	35.026	3.2
totaal	490.993	47.8	493.015	44.7
V.V.D.	123.001	12.0	176.450	16.0
overige partijen	—	—	—	—
totaal	123.001	12.0	176.450	16.0
totaal generaal	1027.453	100.0	1102.974	100.0

Provincie ZUID-HOLLAND

Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	177.410	13.5	171.914	12.2
C.H.U.	136.247	10.4	145.373	10.3
S.G.P.	54.727	4.2	57.942	4.1
G.P.V.	5.920	0.5	8.173	0.6
totaal	374.304	28.6	383.402	27.2
K.V.P.	234.602	17.9	270.567	19.2
K.N.P.	23.764	1.8	—	—
totaal	258.366	19.7	270.567	19.2
P.v.d.A.	465.010	35.5	493.482	35.0
C.P.N.	64.652	4.9	56.573	4.0
overige partijen	4.172	0.3	—	—
totaal	533.834	40.7	550.055	39.0
V.V.D.	143.852	11.0	206.232	14.6
overige partijen	—	—	360	—
totaal	143.852	11.0	206.592	14.6
totaal generaal	1310.356	100.0	1410.616	100.0

Provincie ZEELAND

Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	19.970	13.9	19.780	13.0
C.H.U.	25.429	17.6	26.278	17.4
S.G.P.	12.850	8.9	13.632	9.0
G.P.V.	1.272	0.9	1.325	0.9
totaal	59.521	41.3	61.015	40.3
K.V.P.	28.670	19.9	32.402	21.4
K.N.P.	—	—	—	—
K.A.P.	2.215	1.5	—	—
Blommaert	—	—	—	—
totaal	30.885	21.4	32.402	21.4
P.v.d.A.	40.566	28.1	42.629	28.2
C.P.N.	818	0.6	758	0.5
totaal	41.384	28.7	43.387	28.7
V.V.D.	12.392	8.6	14.506	9.6
overige partijen	—	—	—	—
totaal	12.392	8.6	14.506	9.6
totaal generaal	144.182	100.0	151.310	100.0

Provincie NOORD-BRABANT

Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	16.559	2.7	—	—
C.H.U.	18.501	3.0	—	—
S.G.P.	2.727	0.4	3.060	0.4
G.P.V.	—	—	790	0.2
Prot. Chr. Comb.	—	—	36.086	5.2
totaal	37.787	6.1	39.936	5.8
K.V.P.	467.177	75.8	533.604	77.6
K.N.P.	13.888	2.3	—	—
K. Onafh.	417	0.1	—	—
totaal	481.482	78.3	533.604	77.6
P.v.d.A.	83.410	13.5	90.175	13.1
C.P.N.	2.984	0.5	4.108	0.6
S.U.	—	—	—	—
totaal	86.394	14.0	94.283	13.7
V.V.D.	10.708	1.7	20.291	2.9
overige partijen	—	—	—	—
totaal	10.708	1.7	20.291	2.9
totaal generaal	616.371	100.0	688.114	100.0

Provincie LIMBURG

Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	—	—	—	—
C.H.U.	—	—	—	—
S.G.P.	—	—	—	—
G.P.V.	635	0.2	687	0.2
Prot. Chr.	7.308	2.1	9.387	2.3
totaal	7.943	2.3	10.074	2.5
K.V.P.	293.005	81.9	340.375	84.3
K.N.P.	—	—	—	—
K.D.B.	7.539	2.1	—	—
totaal	300.544	84.0	340.375	84.3
P.v.d.A.	44.417	12.4	48.462	12.0
C.P.N.	4.758	1.3	5.044	1.2
S.U.	—	—	—	—
totaal	49.175	13.7	53.506	13.3
V.V.D.	—	—	—	—
overige partijen	—	—	—	—
totaal	—	—	—	—
totaal generaal	357.662	100.0	403.955	100.0

'S-GRAVENHAGE

Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	40.958	12.8	35.789	10.7
C.H.U.	23.767	7.5	25.194	7.5
S.G.P.	4.873	1.5	5.313	1.6
G.P.V.	834	0.3	1.714	0.5
totaal	70.432	22.1	68.010	20.3
K.V.P.	59.337	18.5	68.654	20.5
K.N.P.	12.340	3.9	—	—
totaal	71.677	22.4	68.654	20.5
P.v.d.A.	111.925	35.1	114.486	34.1
C.P.N.	18.416	5.8	15.244	4.5
overige partijen	922	0.3	—	—
totaal	131.263	41.2	129.730	38.6
V.V.D.	45.585	14.3	69.321	20.6
overige partijen	—	—	—	—
totaal	45.585	14.3	69.321	20.6
totaal generaal	318.957	100.0	335.715	100.0

UTRECHT

Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	14.201	11.4	12.811	9.5
C.H.U.	9.961	8.0	10.183	7.6
S.G.P.	1.259	1.0	1.499	1.1
G.P.V.	609	0.5	602	0.4
totaal	26.030	20.9	25.095	18.6
K.V.P.	36.971	29.6	38.897	29.0
K.N.P.	—	—	—	—
totaal	36.971	29.6	38.897	29.0
P.v.d.A.	45.361	36.2	48.826	36.4
C.P.N.	6.237	5.0	4.647	3.5
overige partijen	—	—	—	—
totaal	51.598	41.2	53.473	39.9
V.V.D.	9.382	7.5	15.234	11.3
overige partijen	955	0.8	1.566	1.2
totaal	10.337	8.3	16.800	12.5
totaal generaal	124.936	100.0	134.265	100.0

AMSTERDAM

Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	33.498	7.0	32.173	6.5
C.H.U.	22.558	4.8	25.950	5.2
S.G.P.	1.615	0.3	2.951	0.6
G.P.V.	1.130	0.2	1.675	0.3
totaal	58.801	12.3	62.749	12.6
K.V.P.	80.893	17.0	87.761	17.6
K.N.P.	5.028	1.1	—	—
totaal	85.921	18.1	87.761	17.6
P.v.d.A.	172.647	36.3	167.445	33.5
C.P.N.	101.715	21.4	80.261	16.1
overige partijen	1.155	0.2	19.687	3.9
totaal	275.517	57.9	267.393	53.5
V.V.D.	55.494	11.7	81.298	16.3
overige partijen	—	—	—	—
totaal	55.494	11.7	81.298	16.3
totaal generaal	475.733	100.0	499.201	100.0

ROTTERDAM

Partij	P.S. 1954	in %	P.S. 1958	in %
A.R.P.	39.889	10.6	37.806	9.4
C.H.U.	26.496	7.0	28.534	7.1
S.G.P.	8.785	2.3	9.283	2.3
G.P.V.	1.630	0.4	2.422	0.6
totaal	76.800	20.3	78.045	19.4
K.V.P.	52.779	14.0	60.235	15.0
K.N.P.	3.554	0.9	—	—
totaal	56.333	14.9	60.235	15.0
P.v.d.A.	171.024	45.2	178.988	44.7
C.P.N.	31.323	8.3	26.663	6.7
overige partijen	2.129	0.6	—	—
totaal	204.473	54.1	205.651	51.4
V.V.D.	40.332	10.7	56.966	14.2
overige partijen	—	—	—	—
totaal	40.332	10.7	56.966	14.2
totaal generaal	377.938	100.0	400.897	100.0

LANDELIJKE STEMBUSUITSLAG

Partij	P.S. 1954	%	P.S. 1958	%
A.R.P.	569.363	10.8	544.243	9.43
C.H.U.	514.561	9.8	520.165	9.01
S.G.P.	116.243	2.2	129.106	2.23
G.P.V.	38.127	0.7	43.512	0.75
Prot. Groep	7.314	0.1	45.473	0.79
totaal	1.245.608	23.6	1.282.499	22.21
K.V.P.	1.680.527	31.5	1.899.058	32.89
K.N.P.	54.792	1.0	—	—
Onafh. kath. lijsten	10.175	0.1	—	—
totaal	1.745.494	32.6	1.899.058	32.89
P.v.d.A.	1.566.667	29.4	1.654.281	28.65
C.P.N.	283.486	5.3	239.102	4.14
Soc. Unie	8.905	0.2	—	—
Pac. Soc. Partij	—	—	35.026	—
totaal	1.859.058	34.9	1.928.409	32.79
V.V.D.	467.622	8.8	658.362	11.40
overige groepen	11.196	0.1	40.928	0.71
totaal	478.818	8.9	699.290	12.11
Totaal generaal	5.328.978	100.0	5.809.256	100.00

II. UITSLAGEN VAN DE VERKIEZINGEN VOOR DE GEMEENTERADEN OP 28 MEI 1958

**Resultaten der verkiezingen in 63 gemeenten
met meer dan 20.000 inwoners.**

Partij	Gem.raad 1953	%	Gem.raad 1958	%
Prot. Chr. partijen				
ARP+CHU+SGP+GPV	597.499	22.16	585.280	19.89
K.V.P.	539.352	20.01	605.971	20.58
K.N.P.	21.471	0.80	—	—
totaal	560.823	20.81	605.971	20.58
P.v.d.A.	970.109	35.99	971.832	33.02
C.P.N.	235.543	8.74	164.044	5.58
P.S.P.	—	—	38.353	1.30
totaal	1.205.652	44.73	1.174.229	39.90
V.V.D.	307.089	11.39	510.317	17.34
overige partijen	24.585	0.91	67.106	2.28
Totaal generaal	2.695.548	100.00	2.942.903	100.00

AMSTERDAM

Partij	Gemeenter.		Gemeenter.	
	1953	in %	1958	in %
A.R.P.			49.050	9.8
C.H.U.				
S.G.P.			—	—
G.P.V.			2.532	0.5
totaal	58.249	12.3	51.582	10.3
K.V.P.	79.756	16.8	87.734	17.5
K.N.P.	7.582	1.6	—	—
totaal	87.338	18.4	87.734	17.5
P.v.d.A.	168.448	35.6	152.804	30.5
C.P.N.	103.475	21.8	67.542	13.5
P.S.P.	—	—	27.714	5.5
totaal	271.923	57.4	248.060	49.5
V.V.D.	56.202	11.9	98.859	19.7
overige partijen	—	—	14.786	3.0
totaal generaal	473.712	100.0	501.021	100.0

ROTTERDAM

Partij	Gemeenter.		Gemeenter.	
	1953	in %	1958	in %
A.R.P.	41.237	11.1	36.995	9.2
C.H.U.	27.699	7.4	27.363	6.8
S.G.P.	7.172	1.9	8.599	2.1
G.P.V.	2.337	0.6	1.888	0.5
totaal	78.445	21.0	74.845	18.6
K.V.P.	56.117	15.0	60.598	15.1
K.N.P.	—	—	—	—
totaal	56.117	15.0	60.598	15.1
P.v.d.A.	167.111	44.7	172.127	43.1
C.P.N.	31.008	8.3	23.215	5.8
P.S.P.	—	—	2.543	0.6
totaal	198.119	53.0	197.885	49.5
V.V.D.	40.952	11.0	67.392	16.8
overige partijen	—	—	—	—
totaal generaal	373.633	100.0	400.720	100.0

'S-GRAVENHAGE

Partij	Gemeenter. 1953 in %		Gemeenter. 1958 in %	
A.R.P.	40.577	12.9	}	60.141 17.7
C.H.U.	26.191	8.3		
S.G.P.	3.342	1.0		
G.P.V.	1.009	0.3		1.099 0.3
totaal	71.119	22.5		61.240 18.0
K.V.P.	61.894	19.6		67.787 20.0
K.N.P.	6.506	2.1		— —
totaal	68.400	21.7		67.787 20.0
P.v.d.A.	108.842	34.5		103.423 30.4
C.P.N.	18.520	5.9		11.790 3.5
P.S.P.	—	—		5.808 1.7
totaal	127.362	40.4		121.021 35.6
V.V.D.	47.586	15.1		80.667 23.8
overige partijen	1.046	0.3		8.888 2.6
totaal generaal	315.513	100.0		339.603 100.0

UTRECHT

Partij	Gemeenter. 1953 in %		Gemeenter. 1958 in %	
A.R.P.	15.729	12.5	13.568	10.0
C.H.U.	9.564	7.6	10.192	7.5
S.G.P.	—	—	—	—
G.P.V.	1.028	0.8	670	0.5
totaal	26.321	20.9	24.430	18.0
K.V.P.	36.717	29.2	39.343	29.1
K.N.P.	—	—	—	—
totaal	36.717	29.2	39.343	29.1
P.v.d.A.	46.096	36.7	45.954	34.0
C.P.N.	6.223	5.0	3.459	2.6
P.S.P.	—	—	1.840	1.4
totaal	52.319	41.7	51.253	38.0
V.V.D.	9.337	7.5	17.510	12.9
overige partijen	913	0.7	2.742	2.0
totaal generaal	125.607	100.0	135.278	100.0

III. UITSLAGEN VAN DE VERKIEZINGEN VOOR DE TWEDE KAMER DER STATEN GENERAAL OP 12 MAART '59

De landelijke cijfers en de resultaten per Kamercentrale.

Partij	2e Kam. 1956	%	2e Kam. 1959	%	Zetels	
					1956	1959
A.R.P.	567.535	9,91	563.091	9,39	15	14
C.H.U.	482.918	8,43	486.429	8,10	13	12
S.G.P.	129.517	2,26	129.678	2,16	3	3
G.P.V.	37.206	0,65	39.972	0,67	—	—
totaal	1.217.176	21,25	1.219.170	20,32	31	29
K.V.P.	1.815.310	31,69	1.895.914	31,59	49	49
totaal	1.815.310	31,69	1.895.914	31,59	49	49
P.v.d.A.	1.872.209	32,69	1.821.285	30,37	50	48
C.P.N.	272.054	4,75	144.542	2,41	7	3
Bruggroep	—	—	34.917	0,58	—	—
P.S.P.	—	—	110.499	1,84	—	2
totaal	2.144.263	37,44	2.111.243	35,20	57	53
V.V.D.	502.530	8,77	732.658	12,22	13	19
totaal	502.530	8,77	732.658	12,22	13	19
overige partijen	48.463	0,85	40.692	0,67	—	—
totaal	48.463	0,85	40.692	0,67	—	—
totaal generaal	5.727.742	100,00	5.999.677	100,00	150	150

De cijfers van 1959 zijn nog niet die van het C.B.S. Deze worden eerst enkele maanden na de dag der stemming bekend.

I. 'S-HERTOGENBOSCH

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	11.074	3.0	12.122	3.1
C.H.U.	8.269	2.2	8.481	2.1
S.G.P.	2.822	0.8	2.999	0.7
G.P.V.	438	0.1	568	0.1
totaal	22.603	6.1	24.170	6.0
K.V.P.	280.681	75.1	295.532	73.9
P.v.d.A.	59.035	15.8	58.679	14.7
C.P.N.	2.175	0.6	1.807	0.5
Bruggr.	—	—	—	—
P.S.P.	—	—	1.582	0.4
totaal	61.210	16.4	62.068	15.6
V.V.D.	7.338	2.0	16.385	4.1
overige partijen	1.326	0.4	1.648	0.4
totaal generaal	373.158	100.0	399.803	100.0

II. TILBURG

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	7.178	2.3	6.693	2.1
C.H.U.	7.477	2.4	7.703	2.4
S.G.P.	1.128	0.4	1.244	0.4
G.P.V.	203	0.1	369	0.1
totaal	15.986	5.2	16.009	5.0
K.V.P.	228.007	74.5	236.596	74.2
P.v.d.A.	52.394	17.1	50.193	15.7
C.P.N.	1.647	0.5	1.424	0.5
Bruggr.	—	—	—	—
P.S.P.	—	—	852	0.3
totaal	54.041	17.6	52.469	16.5
V.V.D.	6.231	2.0	13.741	4.3
overige partijen	1.974	0.7	—	—
totaal generaal	306.239	100.0	318.815	100.0

III. ARNHEM

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	40.601	12.4	41.203	12.1
C.H.U.	58.802	18.1	56.866	16.7
S.G.P.	17.128	5.2	16.958	5.0
G.P.V.	1.654	0.5	1.919	0.6
totaal	118.185	36.2	116.946	34.4
K.V.P.	48.922	15.0	51.546	15.1
P.v.d.A.	116.456	35.7	111.997	32.9
C.P.N.	6.625	2.0	2.988	0.9
Bruggroep	—	—	837	0.2
P.S.P.	—	—	3.435	1.0
totaal	123.081	37.7	119.257	35.0
V.V.D.	33.147	10.2	47.778	14.0
overige partijen	3.043	0.9	5.261	1.5
totaal generaal	326.378	100.0	340.788	100.0

IV. NIJMEGEN

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	17.606	5.8	18.346	5.8
C.H.U.	23.353	7.8	22.867	7.3
S.G.P.	6.912	2.3	6.975	2.2
G.P.V.	330	0.1	377	0.1
totaal	48.201	16.0	48.565	15.4
K.V.P.	152.950	50.8	157.597	50.0
P.v.d.A.	79.827	26.5	78.791	25.0
C.P.N.	2.299	0.8	1.138	0.4
Bruggroep	—	—	530	0.2
P.S.P.	—	—	1.088	0.4
totaal	82.126	27.3	81.547	26.0
V.V.D.	16.185	5.4	24.373	7.7
overige partijen	1.569	0.5	2.831	0.9
totaal generaal	301.031	100.0	314.913	100.0

V. ROTTERDAM

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	37.010	9.3	35.973	8.7
C.H.U.	25.435	6.4	25.210	6.1
S.G.P.	8.594	2.2	8.550	2.1
G.P.V.	1.788	0.4	1.942	0.5
totaal	72.827	18.3	71.675	17.4
K.V.P.	57.675	14.4	57.713	13.9
P.v.d.A.	188.440	47.2	194.608	46.9
C.P.N.	33.575	8.4	14.446	3.5
Bruggroep	—	—	3.088	0.7
P.S.P.	—	—	11.285	2.7
totaal	222.015	55.6	223.427	53.8
V.V.D.	44.450	11.1	59.320	14.3
overige partijen	2.217	0.6	2.358	0.6
totaal generaal	399.184	100.0	414.493	100.0

VI. 'S-GRAVENHAGE

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	36.482	10.8	29.723	8.6
C.H.U.	22.482	6.7	22.645	6.6
S.G.P.	4.384	1.3	4.216	1.2
G.P.V.	857	0.3	907	0.3
totaal	64.205	19.1	57.491	16.7
K.V.P.	66.710	19.7	67.342	19.5
P.v.d.A.	127.943	37.9	121.761	35.3
C.P.N.	17.882	5.3	7.879	2.3
Bruggroep	—	—	1.917	0.6
P.S.P.	—	—	8.722	2.5
totaal	145.825	43.2	140.279	40.7
V.V.D.	49.774	14.8	76.933	22.3
overige partijen	10.753	3.2	2.876	0.8
totaal generaal	337.267	100.0	344.921	100.0

VII. LEIDEN

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	37.922	13.0	38.022	12.3
C.H.U.	39.790	13.6	39.729	12.8
S.G.P.	14.271	4.9	14.829	4.8
G.P.V.	1.409	0.5	1.529	0.5
totaal	93.392	32.0	94.109	30.4
K.V.P.	84.183	28.8	87.966	28.4
P.v.d.A.	76.744	26.3	76.567	24.7
C.P.N.	6.363	2.2	3.218	1.0
Bruggroep	—	—	684	0.2
P.S.P.	—	—	4.033	1.3
totaal	83.107	28.5	84.502	27.2
V.V.D.	28.956	9.9	41.059	13.3
overige partijen	2.394	0.8	2.088	0.7
totaal generaal	292.032	100.0	309.724	100.0

VIII. DORDRECHT

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	59.885	16.3	61.529	15.6
C.H.U.	43.264	11.8	44.346	11.2
S.G.P.	26.822	7.3	27.475	7.0
G.P.V.	2.234	0.6	2.308	0.6
totaal	132.205	36.0	135.658	34.4
K.V.P.	52.851	14.4	56.763	14.4
P.v.d.A.	134.864	36.9	140.187	35.5
C.P.N.	9.625	2.6	4.445	1.1
Bruggroep	—	—	1.161	0.3
P.S.P.	—	—	5.645	1.4
totaal	144.489	39.5	151.438	38.3
V.V.D.	34.708	9.5	48.913	12.4
overige partijen	2.189	0.6	1.742	0.5
totaal generaal	366.442	100.0	394.514	100.0

IX. AMSTERDAM

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	33.384	6.8	29.941	5.9
C.H.U.	18.460	3.8	18.877	3.7
S.G.P.	1.376	0.3	1.396	0.3
G.P.V.	1.328	0.3	1.089	0.2
totaal	54.548	11.2	51.303	10.1
K.V.P.	83.936	17.0	85.556	16.8
P.v.d.A.	197.577	40.2	183.564	36.0
C.P.N.	92.776	18.8	51.171	10.0
Bruggroep	—	—	14.955	2.9
P.S.P.	—	—	28.480	5.6
totaal	290.353	59.0	278.170	54.5
V.V.D.	56.884	11.5	87.894	17.2
overige partijen	6.268	1.3	7.139	1.4
totaal generaal	491.989	100.0	510.062	100.0

X. DEN HELDER

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	19.928	8.0	19.610	7.6
C.H.U.	10.110	4.1	10.478	4.1
S.G.P.	1.341	0.5	1.410	0.5
G.P.V.	764	0.3	938	0.4
totaal	32.143	12.9	32.436	12.6
K.V.P.	79.703	32.0	82.576	32.2
P.v.d.A.	92.063	37.0	84.899	33.1
C.P.N.	17.826	7.2	10.432	4.1
Bruggroep	—	—	1.449	0.6
P.S.P.	—	—	10.153	4.0
totaal	109.889	44.2	106.933	41.8
V.V.D.	26.101	10.5	34.345	13.4
overige partijen	974	0.4	—	—
totaal generaal	248.810	100.0	256.290	100.0

XI. HAARLEM

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	36.268	10.5	35.056	9.4
C.H.U.	27.228	7.9	27.011	7.3
S.G.P.	3.826	1.1	3.655	1.0
G.P.V.	1.172	0.3	1.251	0.3
totaal	68.494	19.8	66.973	18.0
K.V.P.	93.812	27.2	98.182	26.5
P.v.d.A.	115.611	33.5	108.133	29.2
C.P.N.	18.197	5.3	7.935	2.1
Bruggroep	—	—	2.447	0.7
P.S.P.	—	—	14.255	3.8
totaal	133.808	38.8	132.770	35.8
V.V.D.	45.383	13.1	68.126	18.4
overige partijen	3.797	1.1	4.194	1.3
totaal generaal	345.294	100.0	370.245	100.0

XII. MIDDELBURG

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	19.505	12.8	19.491	12.5
C.H.U.	23.467	15.4	23.273	14.9
S.G.P.	13.656	9.0	13.779	8.8
G.P.V.	1.242	0.8	1.301	0.8
totaal	57.870	38.0	57.844	37.0
K.V.P.	31.879	20.9	32.813	21.1
P.v.d.A.	48.782	32.0	45.758	29.4
C.P.N.	880	0.6	576	0.4
Bruggroep	—	—	—	—
P.S.P.	—	—	648	0.4
totaal	49.662	32.6	46.982	30.2
V.V.D.	12.322	8.1	17.224	11.1
overige partijen	699	0.4	1.003	0.6
totaal generaal	152.432	100.0	155.866	100.0

XIII. UTRECHT

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	43.004	12.9	43.459	12.3
C.H.U.	37.212	11.1	37.457	10.6
S.G.P.	12.321	3.7	11.792	3.3
G.P.V.	3.125	0.9	3.487	1.0
totaal	95.662	28.6	96.195	27.2
K.V.P.	86.334	25.8	90.052	25.5
P.v.d.A.	108.989	32.6	105.149	29.7
C.P.N.	8.573	2.6	3.039	0.9
Bruggroep	—	—	1.603	0.4
P.S.P.	—	—	5.462	1.5
totaal	117.562	35.2	115.253	32.5
V.V.D.	30.995	9.3	48.845	13.8
overige partijen	3.554	1.1	3.344	1.0
totaal generaal	334.107	100.0	353.689	100.0

XIV. LEEUWARDEN

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	55.554	22.1	56.294	21.9
C.H.U.	40.285	16.0	41.511	16.2
S.G.P.	1.853	0.7	1.690	0.7
G.P.V.	2.550	1.0	2.803	1.1
totaal	100.242	39.8	102.298	39.9
K.V.P.	17.511	6.9	17.693	6.9
P.v.d.A.	103.251	40.9	99.381	38.7
C.P.N.	8.887	3.5	5.161	2.0
Bruggroep	—	—	961	0.4
P.S.P.	—	—	4.395	1.7
totaal	112.138	44.4	109.898	42.8
V.V.D.	21.159	8.4	26.658	10.4
overige partijen	1.321	0.5	—	—
totaal generaal	252.371	100.0	256.547	100.0

XV. ZWOLLE

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	41.599	10.4	43.297	10.4
C.H.U.	52.547	13.1	54.397	13.0
S.G.P.	11.846	3.0	11.402	2.7
G.P.V.	7.195	1.8	7.894	1.9
totaal	113.187	28.3	116.990	28.0
K.V.P.	111.665	27.9	117.105	28.0
P.v.d.A.	126.838	31.7	124.839	29.9
C.P.N.	16.310	4.1	9.967	2.4
Bruggroep	—	—	1.718	0.4
P.S.P.	—	—	3.832	0.9
totaal	143.148	35.8	140.356	33.6
V.V.D.	30.207	7.6	40.103	9.6
overige partijen	1.582	0.4	3.292	0.8
totaal generaal	399.789	100.0	417.846	100.0

XVI. GRONINGEN

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	43.856	17.3	43.858	16.8
C.H.U.	24.303	9.6	24.325	9.3
S.G.P.	615	0.2	587	0.2
G.P.V.	8.856	3.5	9.092	3.5
totaal	77.630	30.6	77.862	29.8
K.V.P.	15.048	5.9	15.271	5.8
P.v.d.A.	107.193	42.3	106.364	40.7
C.P.N.	19.404	7.6	12.613	4.8
Bruggroep	—	—	1.893	0.7
P.S.P.	—	—	4.415	1.7
totaal	126.597	49.9	125.285	47.9
V.V.D.	32.685	12.9	41.799	16.0
overige partijen	1.802	0.7	1.315	0.5
totaal generaal	253.762	100.0	261.532	100.0

XVII. ASSEN

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	23.346	15.7	24.214	15.3
C.H.U.	18.103	12.2	18.279	11.5
S.G.P.	441	0.3	394	0.3
G.P.V.	1.788	1.2	1.834	1.2
totaal	43.678	29.4	44.721	28.3
K.V.P.	10.294	6.9	10.849	6.8
P.v.d.A.	66.412	44.5	67.693	42.6
C.P.N.	5.015	3.4	3.010	1.9
Bruggroep	—	—	749	0.5
P.S.P.	—	—	1.012	0.6
totaal	71.427	47.9	72.464	45.6
V.V.D.	22.604	15.2	29.109	18.3
overige partijen	928	0.6	1.601	1.0
totaal generaal	148.931	100.0	158.744	100.0

XVIII. MAASTRICHT

Partij	Tw. K. 1956	in %	Tw. K. 1959	in %
A.R.P.	3.333	0.8	4.165	1.0
C.H.U.	2.331	0.6	2.749	0.7
S.G.P.	181	—	270	—
G.P.V.	273	0.1	425	0.1
totaal	6.118	1.5	7.609	1.8
K.V.P.	313.149	78.5	334.070	79.5
P.v.d.A.	69.790	17.5	63.114	15.0
C.P.N.	3.995	1.0	3.122	0.8
Bruggroep	—	—	925	0.2
P.S.P.	—	—	880	0.2
totaal	73.785	18.5	68.041	16.2
V.V.D.	3.401	0.9	10.347	2.5
overige partijen	2.073	0.6	—	—
totaal generaal	398.526	100.0	420.067	100.0

HOOFDSTUK XV

BUITENLANDS CONTACT

In 1958 hadden de voorzitter van het Centraal Comité en de secretaris zitting in respectievelijk het Bureau (dagelijks bestuur) en het Comité Directeur (algemeen bestuur) van de Nouvelles Equipes Internationales, bij welke organisatie van Christelijke democratische partijen en groepen in Europa onze partij zich in 1953 aansloot.

De Belgische oud-minister A. E. de Schrijver werd ook in 1958 als voorzitter van de N.E.I. herkozen evenals dit het geval was met betrekking tot de secretaris-generaal de heer Alfred Coste-Floret (Fr.). Dr. W. P. Berghuis werd als vice-president herkozen.

Op 8, 9 en 10 mei hield de N.E.I. haar twaalfde internationale congres te Scheveningen. Dit congres was voorbereid door een Nederlandse commissie waarin zitting hadden dr. K. J. Hahn (secretaris-buitenland van de K.V.P.), voorzitter, mr. H. K. J. Beernink (destijds nog secretaris van de C.H.U.), mr. W. R. van der Sluis (A.R.) en de heren A. H. M. Mulder (ARJOS) en F. M. M. van Eyk (J.O., K.V.P.).

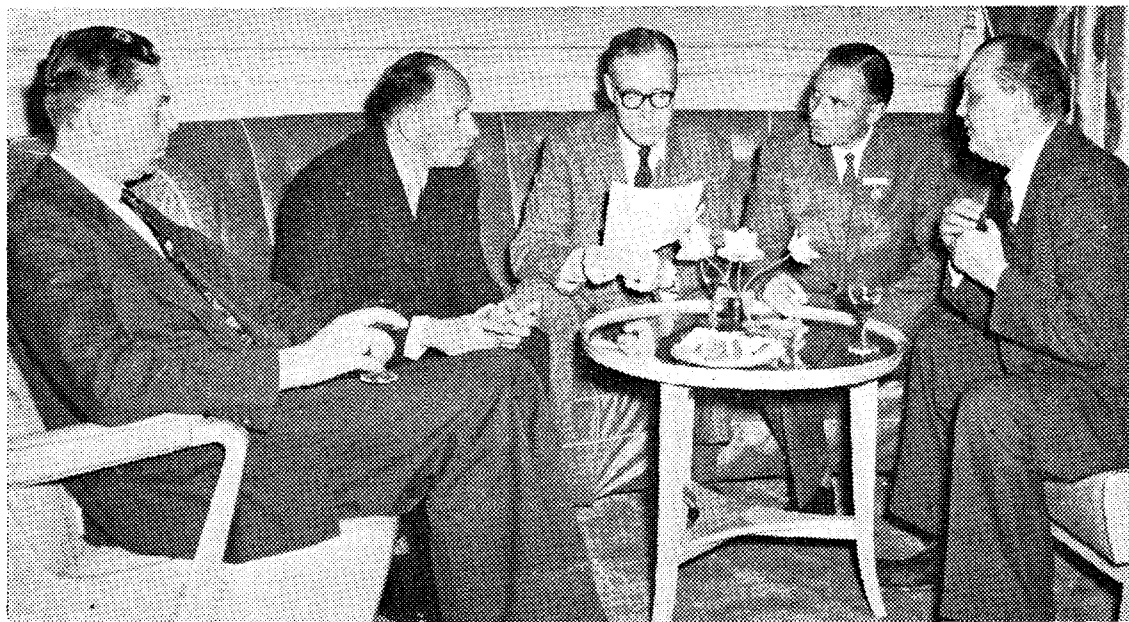
Een twaalftal door het Centraal Comité aangewezen afgevaardigden vertegenwoordigden de A.R. Partij op dit congres dat in een goede sfeer en onder gunstige bijkomende omstandigheden bijeenkwam.

Verscheidene andere anti-revolutionairen gaven van hun belangstelling blijk door een deel van de vergaderingen bij te wonen.

Het programma luidde als volgt:

Donderdag 8 mei:

Opening van het congres.

Een gesprek in kleine kring tijdens het N.E.I.-congres te Scheveningen. Van links naar rechts: mr. B. W. Biesheuvel (A.R.), mr. H. W. van Doorn (K.V.P.), lt. gen. b.d. M.R.H. Calmeyer (C.H.U.), dr. W. P. Berghuis (A.R.) en dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot (A.R.).

Toespraak door de voorzitter van de Nederlandse Equipe van de N.E.I.

Toespraak door mr. H. A. M. T. Kolfschoten, burgemeester van 's-Gravenhage.

Toespraak door de voorzitter van de N.E.I.

Z.Exc. drs. W. K. N. Schmelzer, staatssecretaris voor Bezitsvorming en Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie: „Hoe ziet het christendom de mens in de maatschappij van nu”.

Z.Exc. prof. dr. L. Erhard, minister van Economische Zaken van de Bondsrepubliek Duitsland: „Een economische politiek in dienst van de persoon en de welvaart van allen”.

Discussie.

De heer M. Ruppert, voorzitter van het Christelijk Nationaal Vakverbond en vice-voorzitter van het Internationaal Christelijk Vakverbond: „De menselijke persoon en de sociale rechtvaardigheid”.

Discussie.

Z.Exc. Luitenant-Generaal b.d. M. R. H. Calmeyer: „Vrijheid en Veiligheid”.

Receptie aangeboden door de Regering en het Gemeentebestuur van 's-Gravenhage.

Vrijdag 9 mei:

De heer Alfred Coste-Floret, secretaris-generaal van de N.E.I. en afgevaardigde in de Franse Nationale Vergadering: „Actuele politieke vraagstukken”.

Discussie.

De heer Georges Bidault, oud-minister-president van de Franse republiek en oud-minister van Buitenlandse Zaken: „Het antwoord der christenen op de internationale problemen van nu”.

Comité-directeur N.E.I.

Voorlezing en aanvaarding der resoluties.

Sluiting door de voorzitter van de N.E.I. Z.Exc. A. E. de Schrijver, Minister van Staat van België.

Zaterdag 10 mei:

Excursie.

In de volgende resoluties weerspiegelt zich voor een deel het besprokene:

SLOTRESOLUTIE

Het twaalfde kongres der N.E.I., dat op 8 en 9 mei te Scheveningen (Nederland) plaats vond en dat tot onderwerp had: De menselijke persoon in de christen-democratische politiek, verklaart dat iedere politiek in dienst moet staan van de menselijke persoon, geschapen naar Gods beeld en gelijkenis.

Daarom veroordeelt het elk systeem, dat de mens als objekt beschouwt en de vrije ontwikkeling van zijn persoonlijkheid verhindert. Daarom verwerpt het elke vorm van totalitaire organisatie op politiek gebied en elke vorm van kollektivisme en egoïsme op sociaal-ekonomisch gebied.

Hiertegenover verklaart het kongres, dat de vrijheid van de menselijke persoon slechts in gemeenschap geheel verwezenlijkt kan worden. Als een wezenlijke voorwaarde van deze vrijheid beschouwt het daarom, dat iedereen de mogelijkheid heeft privé-eigendom te verwerven. Deze eigendom worde echter niet als doel op zichzelf beschouwd, maar moet de menselijke persoon dienen en zijn vrije ontplooiing waarborgen.

Het kongres beschouwt het daarom als onontbeerlijk de ontwikkeling van de sociale strukturen in de geest van een echte gemeenschap te bevorderen op het drievoudige gebied van de onderneming, de natie en de internationale gemeenschap.

Op grond van deze gemeenschapsgedachte ontstaat de volgende verplichting:

1. De betrekkingen tussen de personen in de onderneming in een geest van een publiekrechtelijke gemeenschap van alle bedrijfsgenoten opnieuw vorm te geven, opdat ze in gelijke mate deel hebben aan de verantwoordelijkheid en de winst.
2. Een sociale en ekonomische orde te bouwen, die het de werknemers mogelijk maakt, gezamenlijk met de vertegenwoordigers van het openbaar welzijn, problemen van

het bedrijf, de bedrijfstakken, het algemeen welzijn en de werkgevers te behandelen.

3. Een Europese organisatie op te bouwen, waarin de integratie in dienst staat van de menselijke persoon en anderszids een effectieve democratische controle inhoudt.

Het kongres richt een plechtige oproep tot al diegenen, die door hun arbeid de verwezenlijking van een christen-democratische politiek in deze zin in de bestaande Europese organen voorstaan.

Het kongres richt in het bijzonder een oproep tot alle leden van het Europese parlement en tot de leden van de sociaal-ekonomische kommissie, er op te letten, dat de bovengenoemde principes in de opbouw van Europa nagestreefd worden.

POLITIEKE RESOLUTIE

„De beslissende strijd in onze dagen is die, welke de vrije wereld moet voeren tegen de door de machten van het Sovjet-blok vertegenwoordigende krachten. In deze strijd blijven de christen-democraten zich de grondslagen van alle politiek en menselijk handelen bewust. Zij zijn er zich van bewust, dat de broederschap der mensen en hun solidariteit een waarde vertegenwoordigen, die onder geen enkele omstandigheid uit het oog moet worden verloren. Deze broederschap en solidariteit, gegrondvest op de waarde van de menselijke persoon en zijn immanente strevingen, zijn sterker dan de scheidingen, die het IJzeren Gordijn heeft doen ontstaan.

In de geest van een verantwoording voor de vrede en in de vaste beslotenheid de oorlog te verhinderen, verklaren de christen-democraten zich solidair met de defensieve aktie, die door de vrije wereld wordt gevoerd en waarvan het enig doel is: de vrede te bewaren en een weg voor de vreedzame oplossing van de problemen van tegenwoordig te openen. De verantwoording voor de vrede en de plicht de oorlog te verhinderen, sluiten het aanvaarden van de al te dikwijls naar voren gebrachte gemakkelijke „oplossingen” uit, die in werkelijkheid de verdedigingskracht van de vrije wereld ondermijnen en de veroveringszucht van de Sovjet-Unie in staat stellen zich ongebreideld te manifesteren, waardoor men het gevaar zou lopen af te glijden naar de onbeschrijfelijke verschrikkingen van de atoomoorlog.

De christen-democraten stellen vast, dat het niet de Atlantische Verdragsorganisatie is, die de spanningen in de tegenwoordige wereld oproept of vermeerdert, zoals de Sovjets het voorstellen. Integendeel, deze spanningen zijn het resultaat van de politiek van de U.S.S.R., die iedere billijke oplossing afwijst en voor alles een algemene, gelijktijdige, gecontroleerde en evenwichtig verdeelde ontwapening.

Niet de Duitse deelname aan het Westelijk verdedigingspakt verhindert of bemoeilijkt de hereniging van dit land, zoals de Sovjets het voorgeven, maar de weigering van de U.S.S.R. de bevolkingen onder zijn heerschappij in alle landen achter het IJzeren Gordijn de vrijheid toe te staan, een weigering, die ongeacht de wil van de vrije wereld de Sovjet-Unie elke garantie aan te bieden, juist in het raam van maatregelen tegen verrassingsaanvallen, ter ontbinding van de militaire krachten in Europa en een algemene ontwapening. De christen-democraten dringen aan op een gelijktijdige, evenwichtige en algemene ontwapening als enige werkelijke basis voor een veiligheid, die deze naam waardig is. Zij sluiten in het kader van een ontwikkeling naar een algemene ontwapening het onderzoek van plannen, die speciale zones voor controle en beperkte bewapening scheppen, niet uit, op voorwaarde echter, dat deze een militair en politiek evenwicht begunstigen.

De christen-democraten spreken zich uit voor besprekingen en onderhandelingen. Zij zijn toch van mening, dat de vrije wereld aan de zaak van de ontspanning een slechte dienst zou bewijzen, indien zij zich medeplichtig maakte aan propaganda-manoeuvres die geen enkel serieus akkoord garanderen.

Heden ten dage wordt het Sovjet-offensief op zeer verschillende fronten gevoerd. Dit maakt een steeds nauwere politieke samenwerking noodzakelijk, evenals een gestadig groeiende solidariteit van de vrije volkeren. De in 1949 in het leven geroepen verdedigingsalliantie bood met succes weerstand aan de direkte militaire bedreiging door de Sovjets. Op dezelfde manier moeten thans vernieuwing en een gedurfde transformatie in de richting van een gemeenschap in de wijdsten zin van het woord een van de wezenlijke elementen

vormen in de strijd tegen de gevaren, waaraan de wereld in de tegenwoordige omstandigheden het hoofd moet bieden.

In dit kader is de voortgang op de weg naar de Europese integratie een faktor, die niet slechts als voorbeeld betekenis heeft, maar op beslissende wijze tot een beter evenwicht van de Atlantische Unie kan bijdragen, zowel als tot verwezenlijking van meer uitgebreide maatregelen ter beveiliging van de vrijheden, die thans op het spel staan. Een voortdurende groeiende inspanning in de richting van Europese eenheid op alle gebieden, waartoe zich de gelegenheid voordoet, is een van de dringendste opgaven in de tegenwoordige wereld."

Tijdens de Comité Directeur vergadering, die op 8 mei te Scheveningen werd gehouden, zegde dr. Berghuis in zijn hoedanigheid van vice-president van de N.E.I. een nota inzake mogelijke en wenselijke reorganisaties in het kader van de N.E.I., toe. Hierbij zou de positie van de sekretaris-generaal en de zetel (tot nu toe Parijs) tevens aan de orde worden gesteld. De behandeling van deze nota, weldra aan de leden van het Comité Directeur toegezonden, kon wegens de ziekte van dr. Berghuis eerst in het begin van 1959 goed tot haar recht komen, hoewel daaraan reeds in december in het Comité Directeur een voorbespreking gewijd was.

De Nederlandse Afdeling.

De Nederlandse afdeling (equipe) van de N.E.I. verloor in 1958 haar voorzitter, mr. E. M. J. Sassen (K.V.P.) wegens diens benoeming tot lid van de Europese Commissie van Euratom (Europese Gemeenschap voor kernenergie). Het lid van de afdeling mr. H. W. van Doorn (K.V.P.) werd als zijn opvolger gekozen, terwijl dr. K. J. Hahn secretaris bleef.

De samenstelling van de afdeling was overigens als volgt: dr. W. P. Berghuis (A.R.) en dr. H. W. Tilanus (C.H.U.) vice-voorzitters, leden: mr. dr. L. de Gou (K.V.P.), dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot (A.R.), mr. W. R. van der Sluis (A.R.), mr. H. K. J. Beernink (C.H.U.) en luitenant-generaal b.d. M. R. H. Calmeyer (C.H.U.).

De afdeling kwam in 1958 vier keer in vergadering bijeen.

Vertegenwoordiging in het buitenland

Eind september vertegenwoordigden de voorzitter en de secretaris de partij op de partijdag van de Christlich Demokratische Union Deutschlands te Kiel. Aan een soortgelijke invitatie van de Belgische C.V.P. kon om verschillende redenen geen gevolg worden gegeven.

Comité Monnet.

Het Comité Monnet werd enige jaren geleden gevormd ter stimulering van de integratie in West-Europa. Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot vertegenwoordigde onze partij ook in 1958 in dit Comité.

HOOFDSTUK XVI

HET COMITÉ VOOR VARENDEN

Onder leiding van ds. G. J. van Kamp te Amsterdam adviseert het comité voor varenden het Centraal Comité omtrent relaties tussen de partij enerzijds en de schippers, vissers en zeevarenden anderzijds. In het jaarverslag 1957 werd reeds vermeld, dat in verband met de Provinciale Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen, circulaires, volmachtformulieren, adressen van schippers en zeevarenden aan de kiesverenigingen werden gezonden.

Van de zijde der kiesverenigingen werd veel medewerking ondervonden waardoor ook het adressenmateriaal kon worden aangevuld en gecorrigeerd. Op voorstel van het Centraal Comité kwam het comité op 10 december te Den Haag bijeen ter bespreking van enkele speciale aangelegenheden, zoals het onderwijs aan schipperskinderen, vrachttarieven, de zondagsrust etc.

In verband hiermede waren van de A.R. Tweede Kamerfractie aanwezig de heren mr. A. B. Roosjen, J. Smallenbroek, dr. E. P. Verkerk en ds. C. van der Zaal, terwijl als speciale gasten waren uitgenodigd de heren mr. C. W. Kroes te 's-Gravenhage, en B. W. Touw te Rotterdam.

Ten overvloede zij nog vermeld dat in verband met de voorbereidingen voor de vervroegde Tweede Kamerverkiezingen het comité op 10 januari 1959 bijeenkwam.

Het Comité voor Varenden was eind 1958 als volgt samengesteld: ds. G. J. van Kamp (voorzitter), Fred. Hendrikplantsoen 102 II, Amsterdam; mr. W. R. van der Sluis (secr. Centraal Comité), dr. Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage; mr. W. de Kwaadsteniet (adj. secr. C.C.), Dr. Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage; E. Termorshuizen (secretaris), Dr. Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage.

H. Booy Thzn.	Gouwesluisweg 32	Alphen a.d. Rijn
P. Bosscha	Hogelandseweg 58	Vianen
J. H. van Dijk	a/b „IJsselmeer”, p/a Burgwal 55 I	Kampen
H. Fernhout	Bentinckslaan 143	Hoogeveen
D. Heininga	Hoofdvaartsweg 58	Assen
A. Hogeweg	Statenweg 142c	Rotterdam
P. Hoekstra	Postkade 3	Wildervank
C. de Jager	Prins Bernhardlaan 49	Katwijk aan Zee
W. Koster	Bentinckslaan 83	Hoogeveen
J. A. Nap	Stieltjesstraat 18	Rotterdam Zuid
J. Nijhuis	a/b „Eben Haezer”, p/a Roggeveenstraat 21	Amsterdam
H. Oppewal	a/b „Risico”, p/a G. Oppewal	Blija
D. Pot	Rijksweg 29	Delfzijl
G. Runhaar	Ten Oeverstraat 10	Zwolle
L. Schelhaas Jzn.	Hoofdstraat 98	Hoogeveen
G. Schraa Hzn.		Zwartsluis
C. M. Siebert	Singel 32	Zwartsluis
G. Timmerman	a/b „Elisabeth”, Schuddebeursstraat 44a	Rotterdam-Zuid
R. Ubels	Peizerweg 24	Groningen
G. v. d. Zee	J. Marisstraat 22	Zwijndrecht
G. Zielstra	a/b „Confiance”, p/a Hoendiepsekade t/o 32	Groningen
Ds. K. S. G. Zijlstra	Statenweg 159c	Rotterdam

BIJLAGE 1

**OVERZICHT LEDENTAL
DER ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ**

<i>Statencentrales:</i>	Aantal leden 1956	Aantal leden 1957	Aantal leden 1958	Aantal leden P.C.
1. Kamercentrale Groningen:				
1. Appingedam	2267	2141	2203	3
2. Bedum	3940	4045	3915	5
3. Groningen	1462	1491	1517	2
4. Oude Pekela	920	904	964	1
5. Winschoten	791	818	827	1
Totaal:	9380	9399	9426	12
2. Kamercentrale Assen:				
1. Assen	1161	1244	1311	2
2. Emmen	1081	989	1107	2
3. Hoogeveen	2118	2205	2234	3
4. Meppel	1107	1152	1146	2
Totaal:	5467	5590	5798	9
3. Kamercentrale Leeuwarden:				
1. Dokkum	4704	4871	4939	6
2. Franeker	2250	2561	2463	3
3. Heerenveen	1898	1966	1998	2
4. Leeuwarden	1415	1402	1409	2
5. Sneek	1867	1949	1959	3
Totaal:	12134	12749	12768	16
4. Kamercentrale Zwolle:				
1. Almelo	396	394	419	1
2. Deventer	410	432	472	1
3. Enschede	461	456	533	1
4. Hengelo	352	384	389	1
5. Kampen	1223	1358	1414	2
6. Ommen	2699	2554	2681	3
7. Zwolle	1375	1374	1401	2
8. N.O. Polder	468	536	638	1
Totaal:	7384	7488	7947	12
5. Kamercentrale Arnhem:				
1. Arnhem	462	568	572	1
2. Ede	1661	1732	1849	2
3. Harderwijk	2058	2183	2194	3
4. Zutphen	1005	1031	1052	2
5. Apeldoorn	822	871	848	1
Totaal:	6008	6385	6515	9

<i>Statencentrales:</i>		Aantal leden 1956	Aanta leden 1957	Aantal leden 1958	Aantal leden P.C.
6. Kamercentrale Nijmegen:					
1.	Doetinchem	399	397	406	1
2.	Tiel	514	551	524	1
3.	Winterswijk	1608	1683	1857	2
4.	Nijmegen	329	217	203	1
5.	Wijchen		164	179	1
	Totaal:	2850	3012	3169	6
7. Kamercentrale Utrecht:					
1.	Amersfoort	4681	4448	4595	6
2.	Utrecht	1920	1564	1498	2
	Totaal:	6601	6012	6093	8
8. Kamercentrale Amsterdam:					
1.	Amsterdam	3642	4015	3993	5+4
	Totaal:	3642	4015	3993	9
9. Kamercentrale Haarlem:					
1.	Haarlem	1311	1271	1300	2
2.	Velsen	506	576	644	1
3.	Nieuwer Amstel . .	1810	1945	2001	2
4.	Hilversum	1447	1707	1763	2
	Totaal:	5074	5499	5708	7
10. Kamercentrale Den Helder:					
1.	Den Helder	1234	1247	1252	2
2.	Hoorn	1032	1130	1213	2
3.	Alkmaar	408	417	473	1
4.	Zaandam	766	791	783	1
	Totaal:	3440	3585	3721	6
11. Kamercentrale Dordrecht:					
1.	Delft	5003	5385	5543	6
2.	Dordrecht	2823	2855	2866	4
3.	Ridderkerk	3123	3042	3248	4
a.*	IJsselmonde	1381	1436	1513	
b.*	Hoeksewaard	756	688	684	
c.*	Voorne Putten . . .	485	496	578	
d.*	Goeree	501	422	473	
	Totaal:	10949	11282	11657	14
12. Kamercentrale Den Haag:					
1.	Den Haag	3517	3277	3375	5+4
	Totaal:	3517	3277	3375	9

* = hulpcentrale

Statencentrales:

		Aantal leden 1956	Aantal leden 1957	Aantal leden 1958	Aantal leden P.C.
13.	Kamercentrale Leiden:				
1.	Leiden	3238	3351	3460	4
2.	Gouda	3530	3560	3604	4
a.*	Alphen a.d. Rijn	1524	1492	1471	
b.*	Gouda	1526	1590	1601	
c.*	Zoetermeer	480	478	532	
	Totaal:	6768	6911	7064	8
14.	Kamercentrale Rotterdam:				
1.	Rotterdam	5161	5331	5238	5+6
	Totaal:	5161	5331	5238	11
15.	Kamercentrale Middelburg:				
1.	Goes	1272	1222	1240	2
2.	Hulst		342	357	1
3.	Sluis }	536	176	173	1
4.	Middelburg	1106	1168	1228	2
5.	Tholen	126	121	123	1
6.	Vlissingen	671	713	696	1
7.	Zierikzee	388	365	429	1
	Totaal:	4099	4107	4246	9
16.	Kamercentrale Den Bosch:				
1.	Eindhoven	439	436	458	} 5
2.	Heusden	945	929	922	
	Totaal:	1384	1365	1380	5
17.	Kamercentrale Tilburg:				
1.	Bergen op Zoom	879	843	826	1
	Totaal:	879	843	826	1
18.	Kamercentrale Maastricht:				
1.	Maastricht	301	336	416	1
	Totaal:	301	336	416	1

Ingevolge het bepaalde in artikel 14 lid 5 der statuten verkiest een Kamercentrale, die niet in statencentrales is verdeeld 5 leden van het Partij Convent meer.

Dit betreft de Kamercentrales Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage.

* = hulpcentrale.

TOTAAL AANTAL LEDEN PER KAMERCENTRALE:

	1956	1957	1958	Aantal leden	
				Partij	Convent
				Staten- centrales:	Kamer- centrales:
Groningen	9380	9399	9426	12	2
Assen	5467	5590	5798	9	2
Leeuwarden	12134	12749	12768	16	2
Zwolle	7384	7488	7947	12	2
Arnhem	6008	6385	6515	9	2
Nijmegen	2850	3012	3169	6	2
Utrecht	6601	6012	6093	8	2
Amsterdam	3642	4015	3993	—	9
Haarlem	5074	5499	5708	7	2
Den Helder	3440	3585	3721	6	2
Dordrecht	10949	11282	11657	14	2
Leiden	6768	6911	7064	8	2
Den Haag	3517	3277	3375	—	9
Rotterdam	5161	5331	5238	—	11
Middelburg	4099	4107	4246	9	2
Den Bosch	1384	1365	1380	—	5
Tilburg	879	843	826	—	1
Maastricht	301	336	416	—	1
Totaal	95038	97186	99340	116	60

per 31/12 1956: 95038 leden, waarvan 1981 gehuwde vrouwen

per 31/12 1957: 97186 leden, waarvan 1712 gehuwde vrouwen

per 31/12 1958: 99340 leden, waarvan 2164 gehuwde vrouwen.

BIJLAGE 2

FINANCIELE VERSLAGEN

BALANS PER 31 DECEMBER 1957

ACTIVA

Geldmiddelen:

Kas	f	678.53	
Giro	„	11.707.99	
Nederlandse Handelmaatschappij	„	24.258.65	
Idem Deposito	„	43.000.—	
Zuidhollandse Bank	„	1.475.21	
Idem Deposito	„	20.274.16	
Vreemde valuta	„	240.69	
			f 101.635.23

Beleggingen:

Effekten	f	166.500.—	
Lening aan schoolvereniging	„	36.000.—	
			„ 202.500.—

Investing orgaan „Nederl. Gedachten” „ 17.500.—

Vorderingen, voorraden e.d.:

Debiteuren kiesverenigingen 1957	„	59.574.40	
Voorschotten	„	5.991.18	
Kantoormeubilair e.d.	„	3.500.—	
Vooruitbetaalde en nog te ontvangen posten:			
Contributies 1956, nog te innen	f	5.263.99	
Jaarlijkse bijdragen, nog te ontvangen	„	1.063.50	
Interest, nog te ontvangen	„	3.039.66	
Pensioenpremie, vooruitbetaald	„	1.490.10	
Bureaubehoeften en postzegels, voorraad	„	3.308.79	
Voorschotten voor reiskosten	„	319.25	
Schipperscomité, vooruit betaald	„	335.85	
Protestantenconferentie, terug te ontvangen	„	375.—	
			f 15.196.14

Overige activa:

Contributies Jeugdorganisatie, nog te innen	f	552.25	
Lectuurdienst, voorraad en vorderingen	„	2.500.50	
Lectuurverspreiding	„	1.660.77	
			„ 4.713.52

f 410.610.47

PASSIVA

Kapitaal:

Per 31 december 1956	f 211.778.36	
bij: saldo van het lectuurfonds		
per 31 december 1956	„ 6.115.99	
Ontvangen uit Waarborgfonds		
Rechtsherstel	„ 350.15	
Batig saldo 1957	„ 673.33	
		f 218.917.83

Exploitatie orgaan „Nederl. Gedachten” „ 9.475.11
Crediteuren e.d.:

Vooruit ontvangen en te betalen posten:

Jaarlijkse bijdragen, vooruit ontv.	f 582.50	
Kosten ledenwerfactie, te betalen .	f 2.500.—	
Sociale lasten, te betalen	„ 988.82	
Loonbelasting nog af te dragen . .	„ 1.766.37	
Premie Alg. Ouderdomsvoorziening .	„ 961.22	
Telefoonkosten	„ 572.17	
Huur, verlichting en verwarming . .	„ 1.911.25	
Accountantskosten	„ 745.—	
Reis- en vergaderkosten	„ 1.138.60	
Kosten congres Nouvelles Equipes		
Internationales	„ 1.250.—	
Buitenlands contact	„ 249.90	
Lectuurverspreiding	„ 821.74	
Kosten „Documentatiedienst”	„ 1.840.34	
Diverse kosten	„ 996.47	
		„ 16.324.38

Reservefonds:

Propagandafonds per 31 dec. 1956	f 37.484.05	
af: nagek. kosten verkiezingen '56	„ 165.97	
	f 37.318.08	
bij: Toevoeging over 1957	„ 30.000.—	
		„ 67.318.08
Jubileumfonds, per 31 dec. 1956 .	f 105.554.32	
af: Kaderconferenties		
Jeugdorganisatie	f 2.509.06	
Aanschaffing meubilair	„ 4.470.19	
	f 6.979.25	
		f 98.575.07
		f 410.610.47

Nagezien en accoord bevonden,
w.g. T. v. d. KOOLJ
Accountant.

RESULTATENREKENING 1957

LASTEN

Secretariaat en boekhouding:

Salarissen	f	37.946.50	
Sociale lasten	„	7.573.51	
Werkzaamheden verricht door derden „		471.09	
Diverse kosten	„	1.603.66	
Aandeel algemene kosten	„	19.906.30	
			f 67.501.06

Kosten van de organisatie:

Reiskosten	f	8.943.53	
Vergaderkosten	„	2.716.37	
Vergaderingen Partijconvent . . „		2.704.05	
Commissies	„	459.85	
Subsidies	„	1.100.—	
Buitenlands contact	„	5.010.52	
Conferenties	„	4.945.72	
Overige kosten	„	876.46	
			„ 26.756.50

Jeugdorganisatie:

Salarissen	f	9.475.08	
Sociale lasten	„	900.64	
Aandeel algemene kosten „		3.791.31	
Vergaderingen en reiskosten . . „		2.245.34	
Buitenlands contact	„	1.931.37	
Kosten conferenties, commissies en werkgroepen . . „		2.186.18	
Kosten jaarvergadering „		420.95	
Propagandakosten	„	783.25	
			„ 21.734.12

Propagandakosten:

Lectuurverspreiding	„	6.904.12	
Schipperscomité	„	1.272.05	
Kosten ledenwerfactie	„	8.601.77	
Toevoeging aan het Prop.fonds . „		30.000.—	
			„ 46.777.94

Overige lasten:

Dr. Kuypersstichting, bijdr. kosten			
College van Advies			„ 16.000.—
Kosten van het contactorgaan			
„Nederlandse Gedachten” . . . f		69.167.25	
waarvan uit de reserve, ontstaan in 1956	„	4.167.25	
			„ 65.000.—
Nadelig saldo weekbl. „Nederlandse Gedachten” „		1.875.32	
Kosten „Documentatiedienst” „		3.657.80	
Voordelig saldo	„	673.33	

f 249.976.07

BATEN

Contributies	f 223.624.53
Interest	„ 10.221.88
Jaarlijkse bijdragen	„ 12.557.50
Giften	„ 46.—
Opbrengst brochures	„ 257.54
Contributie Jeugdorganisatie	„ 3.268.62

f 249.976.07

Nagezien en accoord bevonden,
w.g. T. v. d. KOOLJ

BEGROTING VAN LASTEN EN BATEN 1959

LASTEN

	Rekening 1957	Begroting 1958	Begroting 1959
Secretariaat en boekhouding			
1. Salarissen	f 37.946.50	f 45.000.—	f 52.300.—
2. Sociale lasten	„ 7.573.51	„ 11.000.—	„ 7.100.—
3. Werkzaamh. verr. door derden	„ 471.09	„ —.—	„ —.—
4. Diverse kosten	„ 1.603.66	„ 375.—	„ 350.—
5. Aandeel Alg. kosten	„ 19.906.30	„ 15.577.50	„ 19.500.—
	f 67.501.06	f 71.952.50	f 79.250.—

Kosten van de Organisatie

6. Reiskosten	f 8.943.53	f 9.500.—	f 10.000.—
7. Vergaderkosten	„ 2.716.37	„ 3.500.—	„ 3.000.—
8. Aandeel Centr. Com. reisk.verg. m.b.t. Centr. Com., Alg. Org. Com., Partij Convent, landelijke vergaderingen sprekersorg.	„ —.—	„ —.—	„ 700.—
9. Vergaderingen Partij-Convent	„ 2.704.05	„ 4.000.—	„ 3.800.—
10. Commissies	„ 459.85	„ 1.000.—	„ 700.—
11. Subsidies	„ 1.100.—	„ 1.000.—	„ 1.000.—
12. Buitenl. contact	„ 5.010.52	„ 5.051.50	„ 4.800.—
13. Conferenties	„ 4.945.72	„ 1.000.—	„ 1.000.—
14. Deputatenvergadering	„ —.—	„ 2.500.—	„ —.—
15. Overige kosten	„ 876.46	„ 166.—	„ —.—
16. Radio-uitzendingen	„ —.—	„ —.—	„ 800.—
	f 26.756.50	f 27.717.50	f 25.800.—

Jeugdorganisatie

17. Salarissen	f 9.475.08	f 10.850.—	f 12.000.—
18. Sociale lasten	„ 900.64	„ 1.900.—	„ 1.100.—
19. Aandeel alg. kosten	„ 3.791.31	„ 4.195.—	„ 4.000.—
20. Vergaderingen/reisk.	„ 2.245.34	„ 2.500.—	„ 2.500.—
21. Buitenlands contact	„ 1.931.37	„ 2.000.—	„ 2.000.—
22. Kosten conferenties, commissies, werkgroepen	„ 2.186.18	„ 2.400.—	„ 2.800.—
23. Kosten jaarvergadering	„ 420.95	„ 300.—	„ 400.—
24. Propagandakosten	„ 873.25	„ 355.—	„ 3.000.—
	f 21.734.12	f 24.500.—	f 27.800.—

Propagandakosten

25. Lectuurverspreiding	f 6.904.12	f 10.000.—	f 7.000.—
26. Schipperscomité	„ 1.272.05	„ 1.000.—	„ 1.300.—
27. Toevoeging prop.fonds Staten- verk. 1962	„ —.—	„ 6.000.—	„ —.—
28. Kosten ledenwerfactie	„ 8.601.77	„ —.—	„ —.—
29. Diversen	„ —.—	„ 488.—	„ —.—
30. Toevoeging Prop.fonds Kamer- verkiezingen	„ 30.000.—	„ 35.000.—	„ 35.000.—
	f 46.777.94	f 52.488.—	f 43.300.—

Overige lasten

31. Kuyperst. bijdrage kosten Comm. f	16.000.—	f	16.000.—	f	20.000.—	
van Advies						
32. Drukkosten Jaarverslag Kuyperstichting	—.—	„	500.—	„	—.—	
33. Kosten Cont. Org. Ned. Gedachten	65.000.—	„	71.500.—	„	75.250.—	
34. Nadelig saldo Weekbl. Nederlandse Gedachten	1.875.32	„	5.500.—	„	5.850.—	
35. Kosten Docum.dienst	3.657.80	„	4.342.—	„	3.600.—	
36. Voordelig saldo	673.33	„	—.—	„	—.—	
	f	87.206.45	f	97.842.—	f	104.700.—
	f	249.976.07	f	274.500.—	f	280.850.—

BATEN

BATEN	Rekening 1957	Begroting 1958	Begroting 1959
1. Contributies	f 223.624.53	f 241.000.—	f 247.000.—
2. Interest	„ 10.221.88	„ 12.000.—	„ 10.500.—
3. Jaarlijkse Bijdragen	„ 12.557.50	„ 12.000.—	„ 12.000.—
4. Giften	„ 46.—	„ —.—	„ —.—
5. Opbrengst brochures	„ 257.54	„ 4.500.—	„ —.—
6. Contrib. Jeugdorganisatie	„ 3.268.62	„ 5.000.—	„ 5.200.—
			f 274.700.—
Nadelig saldo		„	6.150.—
	f 249.976.07	f 274.500.—	f 280.850.—

BALANS VAN HET ORGAAN
NEDERLANDSE GEDACHTEN PER 31 DECEMBER 1957

ACTIVA

Inventaris (adresplaatjes)	f	6.456.83	
Abonnementsgelden, te vorderen	„	1.242.20	
Advertenties, te vorderen	„	3.490.08	
Voorschot voor reiskosten	„	150.—	
Voorraad postzegels en drukwerk	„	238.67	
Aanloopkosten, per 31 december 1956	f	30.422.15	
af: Afschrijving 1957	„	7.622.15	
			„ 22.800.—
Centraal Comité, in rekening-courant	f	7.599.79	
bij: nadelig saldo weekblad 1957	„	1.875.32	
			„ 9.475.11

f 43.852.89

RESULTATENREKENING VAN HET
KADERORGAAN NEDERLANDSE GEDACHTEN OVER 1957

LASTEN

Kosten van drukken, frankering e.d.	f	82.681.95	
Salarissen	„	13.420.05	
Sociale voorzieningen	„	1.528.01	
Werkzaamheden verricht door derden	„	1.704.96	
Aandeel algemene kosten	„	3.714.65	
Redactie, honoraria	f	9.600.—	
Honoraria medewerkers	„	7.595.88	
Reis- en verblijfkosten	„	1.393.08	
			„ 18.588.96
Propagandakosten	„	626.15	
Rente over voorschot aan het Centraal Comité	„	1.000.—	
Foto's, illustraties e.d.	„	629.80	
Diverse kosten	„	240.43	
Afschrijving op de aanloopkosten	„	7.622.15	
			f 131.757.11

PASSIVA

Centraal Comité, voorschot per 31 dec. '56	f	25.000.—	
af: afgelost in 1957	„	7.500.—	
			f 17.500.—
Crediteuren, te betalen nota's	„		10.828.71
Te betalen posten:			
Premies voor aanbreng abonne's	f	300.—	
Reis- en verblijfkosten	„	49.70	
Telefoonkosten	„	55.48	
			„ 405.18
Vooruitontvangen abonnementsgelden			„ 14.134.69
Reserve, ontstaan uit batig saldo			
ledencontactorgaan over 1956	f	5.151.56	
af: nadelig saldo			
ledencontactorgaan over 1957	„	4.167.25	
			„ 984.31
			f 43.852.89

BATEN

Opbrengst abonnementen	f	115.132.65
Opbrengst advertenties	„	14.559.39
Losse nummers	„	93.38
Incassokosten, meer ontvangen dan betaald	„	96.37
Nadelig saldo, ten laste van het Centraal Comité	„	1.875.32

f 131.757.11

RESULTATENREKENING VAN HET LEDENCONTACT- ORGAAN NEDERLANDSE GEDACHTEN OVER 1957

LASTEN

Kosten van drukken, frankering e.d.	f	59.339.01
Salarissen	„	8.946.68
Sociale voorzieningen	„	1.018.66
Werkzaamheden, verricht door derden	„	1.136.64
Aandeel algemene kosten	„	941.16
Redactie honoraria	f	2.400.—
Honoraria medewerkers	„	1.898.97
Reis- en verblijfkosten	„	348.27
Afschrijving inventaris	„	4.647.24
Foto's, illustraties e.d.	„	1.500.—
Diverse kosten	„	157.45
	f	77.746.95

BATEN

Opbrengst advertenties	f	7.279.70
Bladen gratis verstrekt aan schippers, ten laste der rekening van het Centraal Comité	„	1.300.—
Saldo kosten f 69.167.25, waarvan ten laste der rekening van het Centraal Comité	„	65.000.—
Uit de reserve, ontstaan in 1956	„	4.167.25

f 77.746.95

**BEGROTING VAN LASTEN EN BATEN VAN HET WEEKBLAD
NEDERLANDSE GEDACHTEN 1959**

LASTEN	Rekening 1957	Begroting 1958	Begroting 1959
1. Kosten v. drukken, frank, e.d. . f	82.681.95 f	90.000.— f	88.000.—
2. Salarissen „	13.420.05 „	17.000.— „	16.700.—
3. Sociale voorzieningen „	1.528.01 „	3.400.— „	2.200.—
4 Werkzaamh. verricht door derden „	1.704.96 „	—.— „	—.—
5. Aandeel algemene kosten . . „	3.714.65 „	2.275.— „	4.000.—
6. Redactie, honoraria „	9.600.— „	9.000.— „	9.600.—
7. Honoraria medewerkers . . . „	7.595.88 „	9.000.— „	8.400.—
8. Reis- en verblijfkosten . . . „	1.393.08 „	1.500.— „	1.600.—
9. Propagandakosten „	626.15 „	325.— „	100.—
10. Rente over voorschot van het Centraal Comité „	1.000.— „	1.000.— „	700.—
11. Foto's, illustraties e.d. . . . „	629.80 „	1.000.— „	1.000.—
12. Diverse kosten „	240.43 „	—.— „	—.—
13. Afschrijving op de aanloopkosten „	7.622.15 „	7.500.— „	4.000.—
	f 131.757.11 f	142.000.— f	136.300.—

BATEN

	Rekening 1957	Begroting 1958	Begroting 1959
1. Opbrengst abonnementen . . . f	115.132.65	f 123.500.—	f 116.350.—
2. Opbrengst advertenties . . . „	14.559.39	„ 12.500.—	„ 14.000.—
3. Losse nummers „	93.38	„ 100.—	„ 100.—
4. Incassokosten, meer ontvangen dan betaald „	96.37	„ 400.—	„ —.—
5. Nadelig saldo, ten laste van het Centraal Comité „	1.875.32	„ 5.500.—	„ 5.850.—

f 131.757.11 f 142.000.— f 136.300.—

**BEGROTING VAN LASTEN EN BATEN VAN HET
LEDENCONTACTORGAAN NEDERLANDSE GEDACHTEN 1959**

LASTEN	Rekening 1957	Begroting 1958	Begroting 1959
1. Kosten v. drukken, frank. e.d. f	59.339.01 f	61.000.— f	63.200.—
2. Salarissen „	8.946.68 „	8.500.— „	11.200.—
3. Sociale voorzieningen „	1.018.66 „	1.700.— „	1.500.—
4. Werkzaamh. verricht door derden „	1.136.64 „	— „	—
5. Aandeel algemene kosten . . . „	941.16 „	2.275.— „	1.000.—
6. Redactie, honoraria „	2.400.— „	3.000.— „	2.400.—
7. Honoraria medewerkers . . . „	1.898.97 „	1.000.— „	2.100.—
8. Reis- en verblijfkosten „	348.27 „	500.— „	400.—
9. Afschrijving inventaris . . . „	1.500.— „	1.500.— „	1.500.—
10. Foto's, illustraties e.d. „	157.45 „	200.— „	250.—
11. Diverse kosten „	60.11 „	— „	—
12. Voordelig saldo, te reserveren . „	— „	325.— „	—
Totaal f	77.746.95 f	80.000.— f	83.550.—

BATEN

	Rekening 1957	Begroting 1958	Begroting 1959
1. Opbrengst advertenties . . . f	7.279.70 f	7.500.— f	7.000.—
2. Bladen gratis verstrekt aan schippers (ten laste van de reke- ning van het Centraal Comité) „	1.300.— „	1.000.— „	1.300.—
3. Nadelig saldo ten laste der reke- ning van het Centraal Comité . „	65.000.— „	71.500.— „	75.250.—
4. Nadelig saldo ten laste van de reserve 1956 „	4.167.25 „	—.— „	—.—

Totaal f	77.746.95 f	80.000.— f	83.550.—
----------	-------------	------------	----------

VERSLAGEN

VAN DE KAMERCENTRALES OVER 1958

Kamercentrale Leeuwarden (tevens Provinciaal Comité Friesland)

Het is vanzelfsprekend, dat de werkzaamheden van het Provinciaal Comité zich in 1958, het jaar, waarin twee verkiezingen plaats vonden, zich vooral richtten op de verkiezingsactie.

Reeds in het najaar van 1957 werden de eerste voorbereidselen getroffen voor de verkiezingen van de Provinciale Staten, die in maart 1958 werden gehouden. Dit resulteerde in de opstelling van een verkiezingsreglement betreffende de kandidaatstelling, in de samenstelling van een Stembus-program, in het bijeenbrengen van een provinciaal Verkiezingsfonds en in een geslaagde verkiezingspropaganda-actie.

Naast raambiljetten stelde het Provinciaal Comité verkiezingskranten, folders, proefstembiljetten en formulieren om bij volmacht te stemmen aan de kiesverenigingen beschikbaar.

In vergelijking tot de Kamerverkiezingen van 1956 bracht de uitslag een geringe vooruitgang voor de Kamercentrale Leeuwarden.

Wat de Gemeenteraadsverkiezingen betreft kon Friesland, vergeleken bij de Statenverkiezingen van 26 maart 1958, opnieuw een geringe winst boeken.

De werkzaamheden van het Provinciaal Comité beperken zich hier tot het verlenen van verschillende diensten, o.m. het beschikbaar stellen van raambiljetten (veel succes werd behaald met lichtgevende raambiljetten) en folders.

Naast de verkiezingsacties is hard gewerkt aan het werven van nieuwe leden en abonnees op Nederlandse Gedach-

ten. Het Provinciaal Comité heeft alle moeite gedaan om de grote landelijke leden- en abonneewerfactie, die in het na-jaar van 1957 was begonnen, ook voor Friesland tot een goed einde te brengen. De resultaten stemden tot grote dankbaarheid. Er werden in Friesland 836 nieuwe leden en 84 abonnementen op Nederlandse Gedachten gewonnen. Het streefgetal, dat op 750 nieuwe leden en 75 abonnementen was gesteld, werd hierdoor ver overschreden. In de rij van de Kamercentrales neemt de Kamercentrale Leeuwarden, wat betreft de resultaten, de tweede plaats in.

Het succes van deze actie heeft bewerkstelligd, dat het ledental, dat vorig jaar iets gezakt was, opnieuw steeg. Ook het aantal vrouwelijke leden nam toe. In dit verband kan worden opgemerkt, dat door het Provinciaal Comité geen contributie wordt gevraagd voor de gehuwde vrouw.

Op initiatief en onder leiding van het Provinciaal Comité kwamen twee rapporten gereed, nl. „De positie van het Noorden” en „De ontwikkeling van het christelijke bibliotheekwezen in Nederland en Friesland”.

De propaganda, die door de Provinciale Propaganda Commissie onder leiding van het Provinciaal Comité werd gevoerd, omvatte evenals vorige jaren veel activiteiten. Meer dan 60 gezinsavonden (met filmen), 100 spreekbeurten en talrijke forum-, cursus- en vraagavonden werden georganiseerd.

De politieke cursus bestond dit jaar uit de onderwerpen: „Het agrarisch Welvaartsplan” en „De Industrialisatie van het Noorden”.

Het winterseizoen 1958-1959 werd geopend met de traditionele Toogdag, waarop Minister J. Algera en prof. mr. L. W. G. Scholten het woord voerden.

Dit jaar werd ook een begin gemaakt met het bezoeken van zwakke kiesverenigingen. Meer dan 30 kiesverenigingen werden op deze wijze bezocht.

Vermelding verdient, dat de vier kader-contactvergaderingen, nl. te Sneek, Leeuwarden, Dokkum en Drachten, die op initiatief van de landelijke Organisatie Commissie werden belegd, een groot succes zijn geworden. Er bestaan plannen

om in de toekomst dergelijke vergaderingen opnieuw te gaan houden.

Het door de Propaganda Commissie uitgegeven contactorgaan A.R.P.C. Nieuws ontvangt bij de kiesverenigingen grote waardering.

Het Provinciaal Comité heeft ook in 1958 het werk van de A.R. Vrouwenactie en van de Arjos in Friesland daadwerkelijk, met name financieel gesteund en gestimuleerd. Verheugend is, dat het werk van beide organisaties zich steeds meer uitbreidt, wat betekent, dat steeds meer vrouwen en jongeren bij de christelijke politiek worden betrokken.

Er werd in het afgelopen jaar zeer goed vergaderd. Verblijdend is, dat het bezoek van de vrouwen op de vergaderingen van de kiesverenigingen een stijgende lijn vertoont.

Tj. Walburg.

Kamercentrale Groningen (tevens Provinciaal Comité Groningen)

Uiteraard — dat zal wel in alle ingezonden evrslagen worden gememoreerd — was de voornaamste activiteit gericht op de verkiezing voor de Provinciale Staten, die geheel door het Provinciaal Comité werd verzorgd en gefinancierd. Folders werden verspreid; aanplakbiljetten opgehangen (lijsttrekker was de heer A. W. Biewenga); annonces geplaatst, terwijl in tal van vergaderingen de diverse kandidaten het woord voerden. Het slot was een stampvolle Harmoniezaal te Groningen, waar de Tweede Kamerleden Hazenbosch en Smallenbroek tot de menigte spraken. Dergelijke vergaderingen gaan in de provincie Groningen gewoonte worden. Zij stimuleren ongetwijfeld!

De uitslag van de stemming (elders in den lande teleurstellend) was zo, dat wij niet ontevreden behoeften te zijn. Groningen is tamelijk stabiel. Oppervlakkig de cijfers bezien, zou een outsider kunnen opmerken: onze partij profiteert toch niet van de aanwas der bevolking, maar een insider weet wel, dat er van aanwas der bevolking in stad en provincie practisch geen sprake is. Helaas! wordt het platteland ontvolkt door migratie en emigratie. Het is vurig te hopen, dat door aanpak van de bevolking (die moet ons inziens voorop

gaan!) en met steun der regering zulke maatregelen kunnen worden genomen, dat de ontvolking niet verder doorgaat en ook werkloosheid op grote schaal worde voorkomen. We hebben wel een verlies geleden. Niet in het aantal zetels, dat bleef gelijk. Maar omdat de V.V.D. zetels won, moesten wij een Gedeputeerdenzetel afstaan. Hadden wij sinds 1954 twee zetels, de heren J. Abels en A. W. Biewenga, laatstgenoemde moest zijn zetel afstaan aan de V.V.D. Dat was zonder meer een verlies van onze invloed.

Voor het overige waren er in het afgelopen jaar de gewone activiteiten; alle kiesverenigingen werden vanwege het Provinciaal Comité bezocht door een spreker; het Provinciaal Comité vergaderde enkele malen met afgevaardigden der kiesverenigingen; ook werd een enkele z.g. cursusvergadering gehouden.

In het aantal kiesverenigingen kwam geen verandering. Wel zijn er enkele zwakke, die de volle aandacht moeten hebben en ook hebben. De kiesverenigingen van Zoutkamp en Den Andel (min of meer slapend) werden wakker geschud. Het totaal aantal leden der kiesverenigingen bleef vrijwel stationair. Hier een kleine daling, daar een geringe stijging.

Bureau Provinciaal Comité
H. Kingmans.

Kamercentrale Assen (tevens Provinciaal Comité Drenthe)

De in het verslagjaar gehouden Staten- en Raadsverkiezingen, alsmede de aangekondigde Tweede Kamerverkiezingen hebben vanzelfsprekend in sterke mate ook het partijorganisatorisch werk van de Kamercentrale Assen bepaald.

In 1958 werden vier provinciale „deputatenvergaderingen” gehouden (25 januari, 25 februari, 3 mei en 1 november) met op de agenda naast organisatorische punten als sprekers resp. in datavolgorde de heren J. Smallenbroek en Th. Brouwer (Provinciale politiek), drs. C. P. Hazenbosch (A.R. appèl), ds. H. S. J. Kalf (Christen in de politiek), dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot (tussen de Staten- en Raadsverkiezingen) en nogmaals drs. C. P. Hazenbosch (actuele problemen in de staatkunde).

Het Provinciaal Comité vergaderde kort vóór de jaarwisseling 1957/1958 (20 december) en kort na de jaarwisseling 1958/1959 (2 januari), zodat in 1958 slechts één keer behoefde te worden vergaderd (19 september). De heren J. Brouwer (Nieuw Buinen) en M. Vos (Nieuw Balinge) bedankten als Provinciaal Comitéleden i.v.m. emigratie; gememoreerd moet ook worden het overlijden van de heer K. Salomons (voorheen te Gasselternijveen), die evenals beide eerstgenoemden een reeks van jaren de A.R. Partij op diverse posten trouw en met bekwaamheid heeft gediend.

Helaas liep bij de Statenverkiezingen 1958 het percentage A.R. stemmen in Drenthe (vergeleken bij de Statenverkiezingen 1954) enigszins terug waardoor de 7e zetel niet gehandhaafd kon worden en bovendien de tweede A.R. Gedeputeerde zetel verloren ging.

De heer J. Smallenbroek (sinds 1946 lid van Gedeputeerde Staten in Drenthe) zag in 1958 zijn mandaat als gedeputeerde en tevens als waarnemend Commissaris der Koningin in Drenthe verlengd.

Het Provinciaal Organisatie Comité (voorzitter Th. Brouwer en secretaris J. A. Harms) heeft aan de verkiezingsactie in Drenthe leiding gegeven en vergeleken met de uitslag 1956 niet zonder succes (stijging van 15.7 % naar 16.3 %); dit Comité vergaderde in 1958 tweemaal (1 maart en 13 september).

Te Hogeveen werd op 6 januari een conferentie met A.R. predikanten en leraren in Drenthe georganiseerd (65 uit verschillende kerkelijke formaties waren aanwezig) met als referenten dr. W. P. Berghuis (Christelijke politiek in de praktijk) en ds. G. W. Rijksen (geestelijke achtergronden van de Christelijke politiek).

In overleg met het Centraal Comité werden op een drietal plaatsen bijeenkomsten met het plaatselijk kader georganiseerd nl. te Assen op 28 november, Hogeveen 29 november en Emmen op 16 december met als inleider op alle conferenties mr. W. R. van der Sluis en te Assen bovendien mej. J. van Leeuwen; bijna alle kiesverenigingen waren hier (en meestal met ruime delegaties) vertegenwoordigd.

In het verslagjaar werden door de Drentse kiesverenigingen (in totaal 61) 200 bestuursvergaderingen en 269 leden-

vergaderingen gehouden; van de laatste werden 78 „gevuld” door de Drentse sprekerslijst (vermeldende een dertiental namen), 92 door inleidingen uit „eigen kring”, 21 door „sprekers buiten Drenthe” en 78 gewijd aan punten rondom o.a. de candidaatstelling.

Het vergaderbezoek ligt over 't algemeen tussen 20 (10 K.V. en lager) en 50 % (8 K.V. en hoger).

De in 1957 ingezette stijging van het ledental heeft zich ook in 1958 doorgezet; per 31 december 1958 bedroeg het totaal aantal leden 5725. 29 kiesverenigingen gingen in totaal met 174 leden vooruit, terwijl 24 kiesverenigingen een totale achteruitgang boekten van 126 leden.

Het totaal aantal vrouwelijke leden is in Drenthe 214, waarvan in de Statencentrale Assen 73, Emmen 30, Hoozevee 63 en Meppel 48; bijna de helft van de plaatselijke kiesverenigingen telt momenteel vrouwelijke leden.

Het aantal abonnees op Nederlandse Gedachten telt ruim 1000; in december verscheen de Nederlandse Gedachteneditie met een regionale pagina (onder redactie van Th. Brouwer, voorzitter, A. van Dijken, J. A. Harms en J. Hollenbeek Brouwer).

Doordat elk der vier Statencentrales 3 vertegenwoordigers heeft in het Provinciaal Comité en bovendien de secretarissen zitting hebben in het Provinciaal Organisatie Comité) is hiermee een goede wisselwerking mogelijk en aanwezig.

In het verslagjaar werd door elke Statencentrale één algemene vergadering belegd, terwijl door Assen drie en de andere Centrales twee bestuursvergaderingen werden gehouden.

Het Provinciaal Comité heeft waardering voor de wijze waarop het Drentse A.R.J.O.S.-Verband haar taak opvat en uitvoert en met goed gevolg (33 clubs met in totaal 511 leden, waarvan een derde deel vrouwelijke).

Tenslotte zij nog vermeld, dat samen met C.H.U. en K.V.P. (en de drie jongeren organisaties) in 1958 een regeling grenscontact met C.D.U. (en Junge Union) werd voorbereid; de perspectieven hiervoor leken eind 1958 gunstig.

Het jaar 1958 is voor het Partijwerk in Drenthe een gezegend — niet altijd in de zin van succes — jaar geweest.

J. Hollenbeek Brouwer, secretaris.

Kamercentrale Zwolle (tevens Provinciaal Comité Overijssel)

Het jaar 1958 stond voor de Kamercentrale Zwolle, omvattende de provincie Overijssel en de Noordoostpolder, uiteraard in het teken der verkiezingen. In het voorjaar werden de activiteiten toegespitst op de verkiezing van de leden van de Provinciale Staten, terwijl in de maand december de vervroegde verkiezingen van de leden der Tweede Kamer der Staten-Generaal de aandacht vroeg.

Er werden twee vergaderingen van de provinciale organisatie gehouden n.l. één op 25 januari waarin de vaststelling van de kandidatenlijsten voor de Statenverkiezing plaats vond en het lid van Gedeputeerde Staten, de heer J. Haverkamp sprak over de provinciale politiek en één op 11 oktober waarin dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot de aandacht der vergadering vroeg voor de landspolitiek. Dr. W. P. Berghuis sprak een slotwoord.

Op 14 maart werd een predikanten-conferentie gehouden, waarin als referenten optraden de heren mr. J. H. Prins, directeur der Kuypersstichting en ds. P. M. van Galen, Ned. Herv. predikant te Gorinchem. De conferentie werd bijgewoond door pl.m. 30 predikanten en stond onder leiding van prof. dr. H. N. Ridderbos van Kampen. Zij kan als geslaagd worden beschouwd.

Het Provinciaal Comité kwam tweemaal in vergadering bijeen. De in 1957 begonnen en op 1 maart 1958 beëindigde ledenwerfactie had tot resultaat dat in de kamercentrale Zwolle 801 nieuwe leden werden gewonnen en 90 abonné's op Nederlandse Gedachten.

De uitslag van de Provinciale Statenverkiezing was voor Overijssel teleurstellend. Het percentage A.R. stemmen daalde vergeleken met 1954, van 10,6 op 10,1 hetgeen tot gevolg had dat de vijfde zetel verloren ging, door een tekort van 287 stemmen. Voor de propaganda waren een tweetal folders en een raambiljet ontworpen, die verspreid werden tot een totaal van resp. 186920 en 6625 exemplaren. De kiesverenigingen die niet voldoende actief waren, werden bezocht. Eén nieuwe kiesvereniging werd opgericht en wel te Mastenbroek bij Zwolle.

Het aantal aangesloten kiesverenigingen bedraagt thans 90. De activiteit van het overgrote deel der kiesverenigingen valt te prijzen, terwijl ook de statencentrales niet zijn achtergebleven.

Met de provinciale A.R.J.O.S. werd een goed contact onderhouden. Het enthousiasme en de daaruit voortvloeiende activiteiten van de jeugd zijn boven alle lof verheven.

Met de bede dat Gods onmisbare zegen op al onze arbeid moge rusten en wij getrouw mogen zijn, om ook in de politiek Zijn Eer te bevorderen, worde dit beknopte verslag beëindigd.

P. A. Nawijn, secretaris.

Kamercentrales Arnhem en Nijmegen (tesamen vormende het Provinciaal Comité Gelderland)

Het verslagjaar stond in het teken van de verkiezingen van de provinciale staten en de gemeenteraad. De vanwege het regionaal propaganda-comité (D. Pereboom-Ede, voorzitter, A. Wildeman-Winterswijk, secretaris) uitgegeven verkiezingscourant in 3 kleuren en de raambiljetten waren uitstekend verzorgd.

Gelukkig kon het aantal leden van onze statenfractie op 6 behouden blijven. Ook in Gelderland zou een aantal contactvergaderingen zijn gehouden, indien de vervroegde Tweede Kamerverkiezing dit niet had verhinderd. Alleen de contactvergadering te Harderwijk heeft doorgang kunnen vinden en had een geanimeerd verloop.

Met de wisselpagina in „Nederlandse Gedachten” is aan het einde van het verslagjaar gestart, nl. eens per 3 maanden. De commissie van redactie bestaat uit de heren C. H. van Hierden te Eerbeek en J. Lelsz te Apeldoorn.

Het concept reglement voor de voorbereiding van de statenverkiezing is verder in behandeling genomen. Amendementen van de kiesverenigingen Apeldoorn-West, Geldermalsen, Harderwijk en Heteren zijn op een vergadering van het provinciaal comité in behandeling geweest. In het komende jaar zal de redactie definitief worden vastgesteld.

In het verslagjaar kwam een nauwer contact tot stand met het bestuur van de provinciale A.R.J.O.S. Het provinciaal co-

mité telt momenteel, volgens de mij ten dienste staande gegevens, ruim 9900 leden, namelijk 6700 in de kieskring Arnhem en ruim 3200 in de kieskring Nijmegen.

In Apeldoorn kon het 100.000ste lid van de A.R. Partij worden ingeschreven.

Het provinciaal comité kwam driemaal bijeen: op 11 januari 1958, 17 mei 1958 en 6 december 1958. Er werden 4 bestuursvergaderingen gehouden, te weten op 11 januari 1958, 17 mei 1958, 18 oktober 1958 en 6 december 1958. Daarenboven kwam het dagelijks bestuur, bestaande uit de heren B. Geleynse, Doetinchem, voorzitter; M. de Bijl, Bruchem, 2e voorzitter; D. Pereboom, Ede, penningmeester en H. A. van Willigen, Haaften, secretaris, nog tweemaal bijeen voor het houden van conferenties met uitgenodigde vertegenwoordigers van organisaties.

H. A. van Willigen, secretaris.

Kamercentrale Utrecht (tevens Provinciaal Comité Utrecht)

De werkzaamheden in het jaar 1958 vingen aan met de actie voor de verkiezing van leden van de Provinciale Staten op 26 maart. De provincie telt 2 statencentrales: de stad Utrecht en de rest van de provincie. De verkiezingen leidden tot het teleurstellende resultaat, dat in de stad Utrecht ons tweede zitting hebbende lid, dr. G. J. Stapelkamp, niet werd herkozen. In de statencentrale Amersfoort bleef het aantal zetels (4) behouden. In deze statencentrale werd de heer J. H. van Lonkhuyzen vervangen door de heer H. J. de Vries, eveneens te Amersfoort. Hier past een woord van oprechte dank aan de heer Van Lonkhuyzen, voor het vele en uitnemende werk, dat hij in een lange reeks van jaren, tot op hoge leeftijd, in de Staten heeft verricht en voor de wijze waarop hij de Anti-Revolutionaire beginselen uitgedragen en verdedigd heeft. Het aantal zetels liep dus terug tot 5. Mr. G. A. Diepenhorst werd herkozen als gedeputeerde.

De samenwerking in de Staten met de C.H.U. en de S.G.P. in één Protestants-Christelijke fractie bleef bestendig.

Het Provinciaal Comité vergaderde 2 maal. Sprekers waren prof. mr. H. J. Hellema over „ons huidig politiek bestel” en drs. C. P. Hazenbosch over „de politieke situatie”. De aange-

kondigde kader-contactvergadering werd verschoven naar 3 januari 1959. Prof. Hellema gaf in zijn lezing een beoordeling van de bekende brochure van dr. N. J. Hommes.

Helaas bleek in de discussie, dat de heer A. F. N. van Os, één der verdedigers van dr. Hommes en propagandist voor de Protestants-Christelijke Unie, niet overtuigd was van de onbillijkheid van deze brochure. Bij de Kamerverkiezingen voor 1959 diende hij een afzonderlijke lijst in. Dit laatste feit — eigenlijk behorende tot het verslag over 1959 — noodzaakte het bestuur van de kiesvereniging te Doorn daaruit de consequenties te trekken.

Het seizoen 1958/1959 was voornamelijk bestemd om de nodige versterking in de organisatie te brengen; met name dient het contact met de provinciale A.R.J.O.S. beter te worden onderhouden. Vervolgens waren er plannen, om door middel van de sprekersorganisatie in samenwerking met de provinciale propagandacommissie, tot een meer intensieve bewerking te komen van die delen van de provincie, waar het Anti-Revolutionaire leven, althans organisatorisch, te weinig bloeit en dat daarom voor de toekomst zorgen baart.

De gedachte om de Statencentrale Amersfoort, die de gehele provincie met uitzondering van de stad Utrecht omvat, te splitsen in twee hulpcentrales, bleek bij nadere bestudering niet bevorderlijk te zijn voor het werk. De activiteit in deze centrale nam overigens verblijdend toe. Een nieuw reglement werd samengesteld. Terwijl de verdere arbeid in de provincie zou worden ter hand genomen, eisten de Kamerverkiezingen plotselinge alle aandacht op, zodat deze agendapunten moeten openstaan tot een volgend seizoen. De ledenwerfactie en de campagne tot uitbreiding van het aantal abonne's op Nederlandse Gedachten mag geslaagd heten. De provinciale Arjos was zeer werkzaam. Een woord van grote waardering voor haar arbeid vinde hier een goede plaats. De actie voor de verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd met groot enthousiasme ingezet. Een zeer verheugende belangstelling mocht worden geconstateerd. Het moge ons geschonken worden verder mede werkzaam te zijn om op de ingewikkelde problematiek van deze tijd een schriftuurlijk antwoord te geven en anderen hiermede te doen instemmen.

H. C. Smit, secretaris.

Kamercentrale Den Helder

Daar in de eerste helft van de verslagperiode door de verenigingen alle aandacht gericht moest worden op de activiteiten met betrekking tot de verkiezing van Provinciale Staten en Gemeenteraden, werden de werkzaamheden van de Kamercentrale Den Helder sterk beperkt, daar ten aanzien van deze beide verkiezingen vooral de provinciale organisatie en de Statencentrales een belangrijke taak te vervullen hadden. Het resultaat van deze verkiezingen was, gezien het landelijk beeld, niet onbevredigend. Wat betreft de verkiezing van Gemeenteraden dient te worden opgemerkt, dat veelal gezamenlijk werd uitgekomen met één prot.-christelijke lijst.

Het totaal aantal leden van de aangesloten kiesverenigingen, dat per 1 januari 3572 bedroeg, liep per ultimo 1958 op tot 3627. Een stijging dus van 55 leden. Wanneer in aanmerking wordt genomen, dat in dit aantal van 55 gedeeltelijk het resultaat van de ledenwerfactie is verwerkt, kan deze stijging onvoldoende worden genoemd. Van de 39 verenigingen, die bij onze Centrale zijn aangesloten, boekten er 17 een winst van in totaal 156 leden, 6 verenigingen behielden een ongewijzigd ledental, terwijl 16 verenigingen 101 leden verloren.

Door de uitgestrektheid van het werkgebied onze Centrale is het contact met de verenigingen veelal moeilijk te onderhouden. Vooral de ongunstige verbindingen spelen te dien aanzien een grote rol. De vergaderingen van onze Centrale werden in 1958 gemiddeld door 25 verenigingen bezocht. Veraf gelegen kiesverenigingen, zoals die op Texel en die in het zuiden der Centrale zijn vaak absent op de algemene vergaderingen die te Alkmaar worden gehouden. Voor het onderhouden van het contact met de verenigingen is de medewerking van de Statencentrales beslist noodzakelijk. De besturen der laatstgenoemde organisaties zijn over het algemeen beter op de hoogte van de plaatselijke moeilijkheden en mogelijkheden, terwijl ook geografisch gezien minder grote hinderpalen zijn te nemen. Aandacht wordt geschonken aan de doeltreffende organisatie van en taaktoewijzing aan de aangesloten Statencentrales.

Het bestuur van onze Centrale vergaderde op 7 januari, 22 september, 8 november en 27 december. Algemene vergaderingen werden gehouden op 15 maart (spreker mr. B. W. Biesheuvel) en 8 november (spreker dr. J. van Baal). Voor deze algemene vergaderingen bestond flinke belangstelling.

Behoeftte bestaat aan een conferentie ter bespreking van regionale organisatorische en politieke vraagstukken. Helaas moest de geplande bijeenkomst i.v.m. de Tweede Kamerverkiezingen worden afgelast.

Op de jaarvergadering van 15 maart nam de heer A. Lever afscheid als voorzitter der Centrale, wegens vertrek naar Amersfoort. Tal van jaren heeft hij met grote ijver en liefde de A.R. zaak in ons gewest gediend. In zijn plaats werd de heer A. Admiraal, burgemeester van Enkhuizen, tot voorzitter benoemd.

De sprekersorganisatie in het werkgebied van onze Centrale behoeft dringend enige versterking. Ook deze zaak zal door de Statencentrales serieus moeten worden bezien.

Het algemene beeld van de verenigingen is zeer gevarieerd: springlevend tot (bijna) zieltogend. Vooral de kleine verenigingen in een omgeving met weinig geestverwanten hebben vaak moeite het hoofd boven water te houden.

De kiesvereniging te Assendelft werd definitief opgeheven. Overwogen wordt volgens ontvangen mededelingen verenigingen op te richten in IJpendam en Oostzaan.

Voor 1959 ligt nog een omvangrijke taak te vervullen. Moge ons, onder beding van de zegen des Heren, kracht en gelegenheid geschonken worden om te doen wat onze hand vindt om te doen.

K. Horjus, secretaris.

Kamercentrale Amsterdam

Twee verkiezingen eisten in de eerste helft van het jaar 1958 veel van de activiteit van onze centrale, zowel als van de kiesverenigingen. Zowel voor de Statenverkiezing als voor die van de gemeenteraad is veel werk verzet. Daar laatstgenoemde actie weer tezamen met de C.H.U. werd gevoerd, moesten voor de samenstelling van de Prot.-Christelijke lijst en de propagering daarvan vele samensprekingen plaatsvin-

den. Met voldoening mogen wij vaststellen, dat een en ander in goede harmonie kon geschieden. Door dit samenspel was het mogelijk een brochure op de markt te brengen getiteld: „Amsterdam, die grote stad”, bevattende een visie op de vele punten die in de hoofdstad aan de orde zijn. De bedoeling was het inzicht van de kiezers in de problemen te verdiepen en tevens aan te geven onze mening om ze op te lossen. De ontvangst van het geschrift was goed te noemen, mede in overweging genomen de aandacht die de pers eraan heeft besteed. Betreurd kan slechts worden dat wij niet in staat waren elke Amsterdammer of althans elk gezin gratis een exemplaar aan te bieden. Onze financiële positie noopte ons het boekje te koop aan te bieden, waarbij een groot aantal boekhandelaars waren ingeschakeld.

Jammer, dat bij beide verkiezingen een doorgaande teruggang in stemmenaantal moest worden geconstateerd. De Prot.-Christelijke raadsfractie kwam hierdoor van 5 op 4 zetels. Mr. C. van Rij, die onze partij een groot aantal jaren in de Raad vertegenwoordigde, ontviel ons op 5 mei 1958 door de dood. Dankbaar zijn wij voor het vele werk, dat hij voor onze partij mocht verrichten.

Naast de vergaderingen, die verband hielden met de verkiezingen, dienen genoemd te worden de algemene vergaderingen van onze centrale. De jaarvergadering werd gehouden op 1 april. Mr. W. R. van der Sluis sprak over „Tussen twee ronden”. Op 30 oktober werd de algemene vergadering van onze centrale gecombineerd met de door het Centraal Comité uitgeschreven kadervergadering. Inleider en leider van de discussie was dr. A. Veerman. Het gebodene op beide bijeenkomsten werd door de aanwezigen zeer gewaardeerd.

Het werk van de kadervorming kon gedecentraliseerd worden voortgezet in gesprekskringen in verschillende delen van de stad.

Een aantal leden van de sprekersorganisatie verzorgde de volgende inleidingen:

- a. De overheid en ik.
- b. Wettelijke regeling voor sparen door jeugdigen als mogelijkheid voor bezitsvorming.
- c. Tot hoever met onze sociale verzekering.

- d. Samenwerking van Amsterdam en randgemeenten.
- e. Mogelijkheden van Christelijke partijformatie.

De besprekingen stonden op een redelijk goed peil. De cyclus werd besloten met een forum-avond, waar alle kringen de overgebleven vragen naar voren konden brengen. Het aantal kringen is beperkt gebleven; een aantal tweemaal zo groot zou meer bevredigend zijn geweest.

Ongeveer mei vond secretariaatwisseling plaats, waarbij ondergetekende deze arbeid van de heer H. J. Vermeulen overnam. Voor het vele werk, dat laatstgenoemde met grote bekwaamheid gedurende een vijftal jaren heeft verricht, past het ook hier erkentelijkheid en waardering uit te spreken. Wij prijzen ons gelukkig, dat voor hem het neerleggen van het secretariaat niet het einde van zijn werkzaamheden voor onze centrale betekent. Eén van zijn activiteiten die zeker mag worden genoemd is het zich beijveren voor de totstandkoming van een Convent van Christelijke Politieke, Maatschappelijke en Culturele organisaties in de hoofdstad. Niettegenstaande vele moeilijkheden die overwonnen moeten worden, gaat hij met zijn mede-commissieleden door te pogen een dergelijk gespreks- en adviesorgaan tot stand te brengen, hetgeen einde 1958 nog niet geheel gelukt was.

Met de vervroegde kamerverkiezing, die de plannen tot rustige voorbereiding opzij schuift, in zicht kan dit verslag worden besloten.

A. Niemantsverdriet, secretaris.

Kamercentrale Haarlem

De Kamercentrale Haarlem zette in 1958 haar werkzaamheden tot activering van de kiesverenigingen gestadig voort. Daarbij had zij in het door haar uitgegeven maandblad „Ons Contact” een trouwe bondgenoot. Het bleek haar telkens dat dit geschrift inderdaad het contact tussen de Centrale en de kiesverenigingen bevorderde alsook het contact met individuele personen zoals predikanten en gemeenteraadsleden. Een woord van lof komt zeker ons medelid, de heer P. Brüne, daarvoor toe.

Er werden regelmatig bestuursvergaderingen gehouden. Voor de wintercampagne werden plannen ontworpen die echter volkomen werden overschaduwed door de plotselinge grote activiteit die van de Centrale aan het einde des jaars werd geveegd in verband met de onverwachte Kabinetscrisis en de daaruit voortkomende Tweede Kamerverkiezingen.

Het bestuur heeft zeker het voortreffelijk door het Centraal Comité geleide werk ondersteund door aan alle opgelegde taken met animo en toewijding te voldoen. Het daartoe strekkende werk, aangevangen met de besprekingen met het Centraal Comité in Utrecht, vond vorm in de grote vergaderingen die onder auspiciën van de Centrale in haar ressort werden georganiseerd. Het waren goede vergaderingen, soms met uitzonderlijk goede discussie, zoals te Haarlem, Hilversum, Uithoorn en Amstelveen, waar dr. Jan Schouten optrad.

Ook van de kiesverenigingen ontvingen wij vele blikken van activiteit; vele goed geslaagde vergaderingen zijn gehouden en uit alles bleek dat men de belangrijkheid van deze verkiezingen zich goed bewust was en dat grotere activiteit als tevoren geboden was.

Voor de inwendige verwakking van die werkzaamheid, voor de versteviging van de samenwerking zijn de verkiezingen ongetwijfeld ook in ons rayon van goede invloed geweest. Wij zouden te ver vooruit grijpen op de periode die buiten de jaarkring van dit verslag valt om over die verkiezingsarbeid en de resultaten in dit verslag te schrijven.

Terwijl wij dit schrijven zijn wij in gespannen afwachting hoe de kabinetsformatie zal uitvallen. Dat wij bereid zijn voor het aangezicht van het Nederlandse Volk grote verantwoordelijkheden te dragen mag voldoende van ons bekend zijn. Onze mannen zullen standvastig staan in de strijd tegen de oppositie, maar nodig zal daarbij zijn, dat wij — ook in het ressort van onze Centrale — pal staan achter deze mannen, met onze activiteit, met onze trouw, met ons gebed. Zo vatten wij dus ook weder in 1959 onze taak op om allen die in ons ressort in de kiesverenigingen en statencentrales werkzaam zijn samen te houden en te verwakken voor een arbeid, die weliswaar zwaar kan zijn, maar lonend en verheugend omdat het gaat om de ere Gods ook in het staat-

kundig leven, waarbij wij zelf niet hebben te zien op het cijfer of het resultaat, maar hebben voort te gaan in het besef, dat Zijn adem overmant de tegenstand. Waarbij Hij ons wil gebruiken. Geve een ieder zich daartoe ten volle.

Secretaris, J. F. Licher.

Kamercentrale Leiden

Het eerste halfjaar stond in het teken van de Staten- en Raadsverkiezingen. De actie voor de Statenverkiezingen is met élan door de Statencentrales Leiden en Gouda, die tezamen de Kamercentrale Leiden vormen, gevoerd.

Nochtans liep het Anti-Revolutionair stemmencijfer op-nieuw terug.

District	1950	1954	1958
Leiden	13,1 %	11,7 %	10,5 %
Gouda	16,5 %	16,1 %	15,3 %

In procenten van het aantal uitgebrachte geldige stemmen. De beide Statenzetels bleven behouden.

In het tweede halfjaar zette het bestuur zich aan de herziening van het reglement ter aanpassing aan het partijstatuut. Deze arbeid werd tot een goed einde gebracht zodat de candidaatstelling en verkiezing van een nieuw bestuur kon plaats vinden. Dit laatste geschiedt normaliter om de vier jaren en geeft voor een zo uitgestrekt district veel werk. Uitstel tot volgend jaar werd noodzakelijk als gevolg van de politieke gebeurtenissen op landelijk niveau.

Alle aandacht moest gericht op eventueel komende Tweede Kamerverkiezingen. Intussen waren op instigatie van het actieve partijbureau, een tweetal kadercontactvergaderingen gehouden en wel te Leiden en Gouda, met als redenaars respectievelijk dr. A. Veerman en mej. J. van Leeuwen. Op uitnodiging van het Centraal Comité is door het moderamen der Kamercentrale een bespreking bijgewoond op 29 december 1958 te Utrecht. De samenstelling van de kandidatenlijst, de verkiezingspropaganda, de financiering daarvan en de behandeling van het ontwerp program van actie, waren

de onderwerpen en deze vormden op hun beurt op de agenda's van de bestuursvergaderingen de stof ter behandeling om uiteindelijk te prijken op de convocatie voor de algemene vergadering met de afgevaardigden der kiesverenigingen. Deze te Leiden gehouden vergadering slaagde mede door het optreden van dr. J. van Baal, die het onderwerp: „de kwestie Nieuw-Guinea" behandelde. Vermelding verdient het besluit tot het, evenals vorige jaren, verlenen van een subsidie aan de Zuid-Hollandse A.R.J.O.S.

Het aantal kiesverenigingen verminderde met één door de samenvoeging van Capelle I en II, en bedraagt 67. Het bestuur der Centrale wordt gevormd door 24 leden.

E. A. Polet, secretaris.

Kamercentrale 's-Gravenhage

Het eerste halfjaar werd in beslag genomen door tal van activiteiten verband houdende met de verkiezingen voor prov. staten en gemeenteraad. Beide verkiezingsuitslagen waren teleurstellend. In bijzonder geldt dit voor de raadsverkiezingen.

De samenwerking met C.H. en S.G.P. werd in onze kring met instemming begroet. Ondanks een opgewekte verkiezingscampagne verloren zowel A.R. als C.H. een raadszetel. Duidelijk bleek dat geestdrift en instemming in eigen kring geen graadmeter kan zijn voor een te verwachten gunstige stembusuitslag.

Er zijn geen voldoende aanwijzingen om aan te nemen dat de teleurstellende uitslag bij de raadsverkiezingen veroorzaakt werd door ontrouw van voormalige C.H.-kiezers voortvloeiende uit afkeer van samenwerking met A.R. Onzerzijds hebben wij wel de indruk dat kiezers die voorheen A.R. stemden, ditmaal hun stem niet gaven aan de Prot. Chr. Lijst.

Er zijn geen aanwijzingen dat de geneigdheid tot samenwerking door het achterwege blijven van electoraal succes, zal worden beïnvloed.

Na het plotseling aftreden van mr. Van Aartsen als wethouder in verband met zijn benoeming tot Minister van Verkeer en Waterstaat, dreigde deze zetel voor ons verloren te gaan. Dit gevaar werd bezworen door het ontbreken van

een geschikte C.H.-candidaat; de vacature Van Aartsen werd vervuld door mr. R.M. van Reenen (A.R.)

Uit een tijdens de campagne voor de raadsverkiezingen gehouden enquête is gebleken dat de belangstelling voor samenwerking in a.r. kring het grootst is. Overigens zijn uit deze enquête o.i. geen betrouwbare conclusies te trekken.

Het optreden van mr. Van Aartsen als minister van Verkeer en Waterstaat had mede tot gevolg dat hij aftrad als voorzitter van onze kieskringcentrale. In zijn plaats werd gekozen de heer P. L. Hut.

Voordien was het moderamen der centrale reeds versterkt door de verkiezing van de heren W. v. d. Kamp en mr. C. Pijl Hogeweg.

Zo werden in 1959 tal van banden in onze kring verbroken.

De ongunstige uitslag bij de verkiezing van de prov. staten verhinderde de terugkeer van dr. J.W. Noteboom, die reeds tijdens zijn directeurschap van de dr. Kuypersstichting als statenlid optrad.

In de nieuwe raadsfractie ontbreken jkhr. mr. J. M. M. van Asch van Wijck, sinds 1935 raadslid en lijsttrekker; H. Smitskamp, raadslid sinds 1931, nestor van de raad en oudvoorzitter der centrale; Jac. Dubbeldam, raadslid sinds 1946 en mr. J. van Aartsen, lid van de raad en wethouder sinds 1949.

Voor het eerst namen in de raad zitting: mr. R. M. van Reenen (wethouder van Economische Zaken), L. v. d. Weijde en H. Verschoor.

Het aftreden van mr. Van Aartsen als voorzitter der kieskringcentrale die 8 jaar als zodanig fungeerde, heeft nog eens geaccentueerd dat wij in 1958 afscheid hebben genomen van tal van prominente a.r. die jarenlang hun beste krachten aan de staatkundige arbeid in de Residentie hebben gewijd.

Het bestuur van onze centrale kwam 7 maal bijeen. Voorts werden 3 ledenvergaderingen gehouden met als sprekers mr. T. A. van Dijken (verkiezingen prov. staten), B. Roolvink (industrialisatie en bezitsvorming) en prof. mr. Hellema (de financ. economische situatie). Vrijwel alle aangesloten k.v. vergaderden regelmatig. Voorts werd op verzoek van het C.C. een kadervergadering belegd met als spreker prof. Verdam,

Afgezien van de verkiezingscampagnes werden geen bijzondere acties gevoerd. Bij de verkiezingscampagnes werd door vele propagandisten met geestdrift en animo gewerkt. Helaas blijkt het niet mogelijk voldoende medewerkers te vinden voor het huisbezoek. De toenemende oppervlakkigheid, ook in eigen kring, maakt het noodzakelijk in de toekomst zowel aan het bouwen als aan het bewaren grote aandacht te schenken.

P. L. Hut.

Kamercentrale Dordrecht

Vooraf gaat een verblijdende mededeling; het aantal kiesverenigingen is gestegen tot 103 doordat in Abbenbroek en in Oostvoorne een k.v. is opgericht. Het aantal correspondentenschappen bleef 3. De onderverdeling van onze Centrale in 3 statencentrales, waarvan één met drie hulpcentrales is dezelfde gebleven.

Voorzitter is: mr. W. Verheul te Rijswijk.

2e voorzitter: N. v. d. Brugge te Giessenburg.

1e secretaris: S. Hammer te Oud-Beijerland.

2e secretaris: G. van Galen te Zwijndrecht.

3e secretaris: mej. J. van Leeuwen te Rijswijk.

Penningmeester: H. H. Zwart te Oud-Alblas.

De werkzaamheden van het secretariaat worden onder drie functionarissen verdeeld, wat gunstig heeft gewerkt.

Het jaar 1958 stond in het teken der verkiezingen voor Prov. Staten en Gemeenteraden. Hiervoor is veel werk verzet.

Hoewel ook in onze Centrale actheruitgang der stemmen viel te constateren, voornamelijk wel in enkele steden, behoefden we toch niet een groot verlies te boeken. In bepaalde gebieden wist onze partij zich behoorlijk te handhaven.

Er werden twee algemene vergaderingen gehouden; het moderamen kwam zes keer bijeen. De actie vóór de verkiezingen en de bespreking van de verkiezingsuitslagen waren de voornaamste punten van behandeling. Dr. Berghuis diende van voorlichting na de verkiezingen.

Hij inspireerde opnieuw om de hand aan de ploeg te slaan.

Contact is gelegd met de besturen van de Prov. afdelingen van J.V.'s en M.V.'s. Als gevolg hiervan zijn in het rayon samenkomsten gehouden, waarbij een spreker namens ons van voorlichting diende. De jeugd stelde dit op prijs. Wel moet dit contact nog meer gelegd worden, waarbij de Ned. Herv. (Geref.) en Chr. Geref. organisaties zeker moeten worden ingeschakeld. Een handleiding werd samengesteld, te gebruiken bij besprekingen met predikanten, kerkeraadsleden en onderwijzers. Dit laatste is gelegd in handen van de besturen der kiesverenigingen.

De septembervergadering van moderamen en algemeen bestuur werd nog eens gewijd aan de gehouden verkiezingen, waartoe „ons” Kamerlid, mr. Biesheuvel aanwezig was.

Een kadercontactvergadering is gehouden, uitgaande van het Centraal Comité en wel te Gorinchem. Twee kadervergaderingen vonden plaats onder auspiciën van de Statencentrale Delft. Deze vergaderingen waren vrij goed bezocht; het resultaat bevredigend.

Ter jaarvergadering hadden we mr. Biesheuvel als spreker, die de „problemen van heden en morgen” behandelde.

Op het jaareinde vergaderde het algemeen bestuur ter bespreking van het voorbereidende werk voor de Kamerverkiezing 1959.

De ledenwerving heeft vrij gunstige resultaten afgeworpen; minder goed ligt dit ten aanzien van de werving van abonné's voor „Nederlandse Gedachten”. Wel is er op aangedrongen de acties levendig te houden.

De Statencentrales in ons rayon hebben zich in het verkiezingswerk bijzonder bezig gehouden met de z.g.n. zwakke plekken in hun gebied en het vrij geregeld bezoeken naar een vastgesteld schema van de verschillende kiesverenigingen. Het voortdurend contact wordt als een belangrijk onderdeel van hun taak gezien.

De secretaris, S. Hammer.

Kamercentrale Rotterdam

Na het „rustige” jaar 1957 — waarin niettemin heel wat werk werd verzet — was het jaar 1958 wel een bijzonder „onrustig” jaar. Gerekend werd op twee verkiezingen, n.l. die voor de Provinciale Staten en gemeenteraad, maar aan het eind van het jaar moesten met grote spoed de voorbereidingen worden getroffen voor de vervroegde verkiezingen voor de Tweede Kamer.

Met grote dankbaarheid mag worden geconstateerd, dat door velen — ofschoon toch altijd nog door te weinigen — veel werk werd verzet en dat vooral tegen het einde van het jaar de belangstelling voor het partijwerk groot was.

Helaas zijn de resultaten van de Staten- en raadsverkiezingen in Rotterdam niet gunstig geweest. Sedert vele jaren vaardigde Rotterdam drie man af naar de Provinciale Staten van Zuid-Holland. In 1958 waren het er helaas maar twee, doordat de Statencentrale Delft een groter overschot had dan Rotterdam. Dat was voor Rotterdam jammer.

Nog teleurstellender was evenwel, dat na een intensieve propaganda-campagne, de uitslag van de raadsverkiezingen van dien aard was, dat het aantal A.R. zetels van vijf op vier terugliep, hetgeen tot gevolg had, dat mevrouw dr. F. T. Diemer-Lindeboom niet gekozen werd. Toch bleef de wethouderszetel behouden. In plaats van de heer A. Hogeweg, die zich niet meer herkiesbaar had gesteld en die het departement van Sociale Zaken en Volksgezondheid beheerde, werd mr. H. Bavinck wethouder van Openbare Werken en Wederopbouw.

Het moderamen vergaderde zesmaal, het Centraal Bestuur driemaal en de Centrale A.R. Kiesvereniging vijfmaal.

Voorts werd op 23 mei 1958 een forumvergadering gehouden, waarvan als leden optraden de hoogstgeplaatste kandidaten van de A.R. lijst.

Zeër druk bezocht was de vergadering, welke op 2 december gehouden werd, waar dr. J. van Baal, oud-gouverneur van Nieuw-Guinea het woord voerde. Helaas was prof. dr. J. Verkuyt, die eveneens voor die avond was uitgenodigd, niet in de gelegenheid te komen.

In het moderamen kwamen enkele wijzigingen, doordat de heren J. A. Nap en ir. W. F. Schut bedankten. In hun plaats werden gekozen de heren H. A. Brokking en ds. B. van Smeden.

Het Centraal Propaganda-Bureau kwam onder leiding van de heer H. A. Brokking. Voorts maakten daarvan deel uit mejuffrouw F. W. Grosheide en de heren T. H. Daane, P. Dullaart, G. A. Nap (secretaris) en W. E. Veeneman.

Op 21 november werd een kadervergadering gehouden, waarop het woord werd gevoerd door prof. mr. P. J. Verdam, voorzitter van het Algemeen Organisatie Comité.

Het aantal leden bedroeg per 1 januari 1958 in totaal 5250 leden, waarvan 5006 manlijke en 244 vrouwelijke.

Eén nieuwe kiesvereniging werd opgericht in Pendrecht, terwijl de voorbereidingen van een nieuwe kiesvereniging in Zuidwijk aan het einde van het verslagjaar in een gevorderd stadium verkeerden.

Pogingen om te komen tot een gesprek met de Centrale kiesvereniging van het G.P.V. te Rotterdam leidden ook in 1958 niet tot enig resultaat.

Aan het voornemen om een contactvergadering te houden met leraren en onderwijzend personeel, met dr. A. Veerman als spreker, kon helaas nog geen uitvoering worden gegeven.

Ook in 1958 heeft de Centrale in Rotterdam regelmatig de verspreidingsnummers van „Nederlandse Gedachten” afgenomen en wel tweemaal het ledental per kiesvereniging, zodat steeds ruim 10.000 exemplaren nodig waren.

De viering van het 40-jarig bestaan van de Centrale — zij werd opgericht op 24 december 1918 — is tengevolge van de voorbereidingen van de Kamerverkiezingen, tot nu toe achterwege gebleven.

A. R. de Kwaadsteniet, secretaris.

Kamercentrale Middelburg (tevens Provinciaal Comité Zeeland)

In het bestuur van de Kamercentrale — tevens Provinciaal Comité — kwam nogal enige wijziging; de heren W. Poppe te Vlissingen, D. Hoekstra te Koudekerke, M. C. Dees te Terneuzen en G. W. Wilschut te Schoondijke, werden vervangen door de heren ir. J. B. Ebling te Vlissingen, Joh. Kodde te Biggekerke, Jac. de Feijter te Terneuzen en A. G. Contant te Schoondijke.

In het moderamen kwam geen wijziging en ook niet in de afvaardiging naar het Partij Convent en het Algemeen Organisatie Comité.

Het Provinciaal Comité kwam in 1958 driemaal in vergadering bijeen, de eerste maal nog — in verband met de voorbereidingen voor de Statenverkiezingen — aangevuld met de secundusleden, de beide andere keren in de gewone samenstelling.

In de jaarvergadering — met de afgevaardigden der kiesverenigingen — sprak onze partijvoorzitter, dr. W. P. Berghuis over het onderwerp „Tussen twee verkiezingen”.

De uitslag van de verkiezingen voor de Provinciale Staten en de Gemeenteraden was over het algemeen in Zeeland niet onbevredigend, al blijven enkele „zwakke plekken” voortdurend aandacht vragen.

Een commissie werd benoemd om een nieuw reglement voor de Kamerkieskring (Provinciaal Comité) in ontwerp gereed te maken en tevens om na te gaan of het reglement voor de wijze van kandidaatstelling voor de Provinciale Staten hier en daar misschien enige wijziging dient te ondergaan.

Door opheffing van de kiesvereniging te Geersdijk verminderde het aantal kiesverenigingen met 1 en bedraagt thans 64.

Het ledental der gezamenlijke Zeeuwse kiesverenigingen bleef in stijgende lijn, het klom van 4164 tot 4212. Dit was vooral te danken aan de kiesverenigingen in de Statencentrales Middelburg, Zierikzee en Hulst met een vooruitgang van resp. 41, 26 en 8 leden. Enige teruggang was er in de Statencentrales Vlissingen, Goes en Sluis. Die van Tholen kwam van 118 op 119 leden.

Op 9 november 1958 overleed de heer R. Zuidema te Goes, die jaren lid van het Provinciaal Comité was. Ook als bestuurslid van de Zeeuwse Vereniging van A.R. Provincie- en Gemeentebestuurders, als lid van de Goese Gemeenteraad en oud-hoofdredacteur van „De Zeeuw” en het „Zeeuwsch Dagblad” bekleedde hij een voornam plaats in ons politieke leven.

J. Hommes, secretaris.

Kamercentrale 's-Hertogenbosch

1958 stond in het teken van de verkiezingen van de Provinciale Staten. Door onderhandelingen kwamen we met de C.H.U. tot overeenstemming, dat men gezamenlijk met één lijst zou uitkomen. Dit was een novum in de staatkundige provinciale geschiedenis.

In de Staten hebben 2 C.H. en 1 A.R. zitting. Daar de C.H. bij de Statenverkiezingen een groter aantal stemmen op zich verenigt dan de A.R. en bij de Tweede Kamerverkiezingen juist andersom, belooft men elkaar, dat voor deze periode 2 C.H. en 1 A.R. in de Staten zitting zullen nemen en over 4 jaren 2 A.R. en 1 C.H.

Voor de A.R. werd gekozen burgemeester J. Slot uit Eethen. Burgemeester Van der Schans stelde zich niet meer beschikbaar. Hem is hartelijk dank gebracht voor het vele werk, dat hij als Statenlid gedaan heeft.

Wij mochten bij deze verkiezingen een kleine stemmenwinst boeken.

De propaganda is op uitstekende wijze gedaan door een comité dat uit C.H. en A.R. leden bestond. Veel werk is door deze broeders verzet.

De drie gekozen leden hebben menige spreekbeurt vervuld.

Eén algemene en twee bestuursvergaderingen werden in deze Kamercentrale gehouden; daarbij nog vele vergaderingen van het Provinciaal bestuur met of zonder C.H. afgevaardigden.

1958 was voor de bestuurders een druk jaar, maar een jaar dat toch uiteindelijk tot dankbaarheid stemde.

C. W. Wachtels van den Berg,
secretaris.

Kamercentrale Tilburg

De activiteit van de Kamerkieskring Tilburg is nauw verweven met die van het Provinciaal Comité, dat met het oog op de te houden verkiezingen van leden voor de Provinciale Staten, zich vooral heeft beziggehouden met de mogelijkheden (moeilijkheden) van een samengaan met de C.H.U. en S.G.P.

In het verlengde van gehouden samensprekingen met C.H.U. en S.G.P. die op een vergadering in november 1957 tot overeenstemming hebben geleid, kwam het Provinciaal Comité op 10 januari en nadien op 1 februari bijeen. Op deze laatste vergadering was bekend dat de C.H.U. een vrouw had gecandideerd, wat voor de S.G.P. aanleiding was om zich terug te trekken.

Op uitnodiging van het P.C. kwamen afgevaardigden van C.H.U., S.G.P. en A.R. op 3 februari opnieuw bijeen in een laatste poging de samenwerking alsnog te doen doorgaan. Voor de S.G.P. was de vrouwelijke candidate contrabande en zij trok zich terug. Bij meerderheid van stemmen werd besloten alsnog met de C.H.U. samen te gaan.

Voorwat de Kieskring betreft, het moderamen vergaderde officieel 1 keer, het Kieskringbestuur, bestaande uit moderamen en afgevaardigden van alle kiesverenigingen en correspondentschappen vergaderde op 27 juni. Op deze vergadering werd door 7 afgevaardigden verslag gegeven van het verloop van de samenwerking bij P.S. en Gemeenteraadsverkiezingen, en het resultaat daarvan. Bij het secretariaat zijn daarna schriftelijke verslagen binnengekomen, welke in een rapport vervat onderwerp van bespreking zullen zijn op een komende vergadering.

Nog werd een kaderbijeenkomst gehouden op 13 november en een Kieskringvergadering op 29 december, die uiteraard stond in het teken van de komende verkiezingen van leden van de Tweede Kamer.

C. A. van Drimmelen, secr.

Kamercentrale Maastricht (tevens Prov. Comité Limburg)

In verband met interne organisatorische moeilijkheden zal het verslag over 1958 een summier karakter vertonen. De activiteiten van de kamerkieskring Maastricht hebben zich in 1958 in hoofdzaak beperkt tot voorbereidingen in verband met de statenverkiezing van 26 maart 1958 en de daarna volgende gemeenteraadsverkiezingen voorzover het provinciaal comité hierin ten behoeve van de verschillende kiesverenigingen in ons ressort adviserend kon optreden.

De samenwerking met de C.H.U. op het terrein van de

statenverkiezingen 1958 heeft ditmaal onder Gods zegen het zo zeer gewenste resultaat gehad dat voor de nieuwe periode een afgevaardigde van de prot. christelijke groepering zitting kreeg in de provinciale staten van Limburg. In de afgelopen zittingsperiode hebben wij het zonder een zetel moeten doen.

Waar de verhouding tot en de samenwerking met de K.V.P. in Limburg op die terreinen waar dit mogelijk is tot dusverre steeds zeer goed en prettig is geweest, is het van groot belang dat onze christelijke groepering thans weer in de staten is vertegenwoordigd.

Ook tijdens de gemeenteraadsverkiezingen in Limburg is opnieuw gebleken dat de christelijke politieke partijen in onze provincie een sterk vertrouwen genieten bij de overwegend katholieke bevolking. Dit moet als een zegen des Heren gezien worden, waardoor er alle aanleiding bestaat om voor de toekomst met alle kracht en activiteit onze werkzaamheden voort te zetten.

De werkzaamheden van het provinciaal comité in verband met de kamerverkiezingen 1959 namen weliswaar een aanvang in 1958 doch hebben zich in hoofdzaak ontwikkeld in het eerste begin van 1959.

De taak van het moderamen van het provinciaal comité werd in de loop van het verslagjaar ernstig bemoeilijkt door het feit, dat de secretaris wegens ziekte zijn werkzaamheden niet meer kon waarnemen en tenslotte tegen het einde van het jaar in een ziekenhuis moest worden opgenomen. Op dit moment is de heer M. M. Bomhoff gelukkig weer aardig hersteld, doch hij heeft zijn functie als secretaris van het provinciaal comité moeten neerleggen omdat hem extra werkzaamheden buiten zijn maatschappelijke arbeid ten zeerste ontraden zijn. Tot dusverre is het een moeilijke opgave gebleken om een plaatsvervanger te krijgen. Dit is dan ook de reden, dat de werkzaamheden van de kamerkieskring Maastricht niet dat verloop hebben hetwelk gewenst is.

N. van Rooijen, voorzitter.

NAMEN EN ADRESSEN

van functionarissen van de Provinciale Comité's,
Kamercentrales en Statencentrales

1. KAMERCENTRALE LEEUWARDEN (tevens Provinciaal Comité Friesland)

A. Algra, voorzitter,	P. C. Hooftstraat 15	Leeuwarden	05100—	23382
Tj. Walburg, secretaris,	't Wegje 714 K	Nij Altoenae	05180—	586
M. Knol, penningmeester,	Jachthavenstraat 17	Sneek	05150—	2601

Bureau Provinciaal Comité:

Drs. W. K. de Roos, adj.-secr.,	Spechtstraat 16	Leeuwarden	05100—	28083
---------------------------------	-----------------	------------	--------	-------

Statencentrale Dokkum:

P. van Tuinen, voorzitter,	Eelaan 264	Dokkum	05190—	331
R. Dijkstra, secretaris,	Streek G 46 d	Dokkum	05190—	636
P. Kroes, penningmeester,	Marrumerstraat 12 d	Ferwerd	—	

Statencentrale Franeker:

S. v. d. Schaaf, voorzitter,	Nr. 359	Beetgumermolen	—	
J. P. Reehoorn, secr.-penn.,	Burg. Junckemastraat 20	Franeker	—	

Statencentrale Heerenveen:

D. Hellinga, voorzitter,		Nij Beets	05128—	200
H. J. de Vries, secretaris,	Slingewei 3	Drachten	05128—	3068
E. Dijkstra, penningmeester,	Stadsburen 39	Nijelamer	—	

Statencentrale Sneek:

P. v. d. Mark, voorzitter,	Leeuwarderweg 27	Sneek	05150—	2177
Th. de Vries, secretaris,	Stationsweg 15	Koudum	05142—	214
H. A. Wind, penningmeester,	Julianapark 2	Sneek	—	

Statencentrale Leeuwarden:

H. Algra, voorzitter,	Huizumerlaan 30	Leeuwarden	05100—	26668
H. J. Koning, secretaris,	Vincent v. Goghstr. 27	Leeuwarden	05100—	28494
Mr. B. D. van Raay, penningm.,	Spanjaardslaan 25 i	Leeuwarden	05100—	26530

2. KAMERCENTRALE GRONINGEN (tevens Provinciaal Comité Groningen)

H. R. J. v. d. Veen, voorzitter,	v. Houtenlaan 158a	Groningen	05900—	29038
P. Renkema, secretaris,	Noordersingel 23	Appingedam	05960—	2201
O. Bakker, penningmeester,	D. Wieringastraat	Westernieland	—	

Bureau Provinciaal Comité:

H. Kingmans,	van Royenlaan 79	Groningen	05900—	21903
--------------	------------------	-----------	--------	-------

Statencentrale Appingedam:

A. W. Biewenga Wzn., voorzitter,	„Voorwerk" C 89	Garsthuizen	—	11
P. Renkema, secretaris,	Noordersingel 23	Appingedam	05960—	2201
J. W. Bos, penningmeester,		Wagenborgen	05964—	398

Statencentrale Bedum:

H. Ottevanger, voorzitter,		Ulrum	05956—	70
S. Veenstra, secretaris,	Stationsweg 6	Winsum (Gr.)	—	200
J. de Boer, penningmeester,	Oosterstraat 21	Uithuizen	05951—	268

Statencentrale Bedum-Zuid:

F. A. Hazenberg, voorzitter,	Langestraat 9	Lutjegast	—	7
J. J. Bosma, secretaris,		Zuidhorn	05940—	22
penningmeester: Vacature				

Statencentrale Groningen:

J. Abels, voorzitter,	Mozartstraat 34	Groningen	05900—	29308
A. Koebrugge, secretaris,	Van Royenlaan 25	Groningen	05900—	22289
H. Moorlag, penningmeester	St. Eustatiusstraat 72	Groningen	—	

Statencentrale Oude-Pekela:

Th. Huizenga, voorzitter,	Handelskade 62	Stadskanaal	—	
D. Ruiter, secretaris,	Raadhuiskade 43	Wildervank	05987—	3303
W. Mulder, penningmeester,	Oostersingel 50	Vlagtwedde	—	

Statencentrale Winschoten:

J. G. Krajenbrink, voorzitter,	Hoofdstraat 15	Oostwold-Oldambt	05975—	228
J. Vos, secretaris,	Luth. Kerkstraat 9	Sappemeer	05980—	2946
A. Blaak, penningmeester,	Beukemastraat 40	Hoogezand	05980—	2594

3. KAMERCENTRALE ASSEN (tevens Provinciaal Comité Drenthe)

J. Smallenbroek, voorzitter,	Iepenlaan 5	Assen	05920—	2917
J. Bakker, penningmeester,	Oosterhoutstraat 36a	Assen	05920—	2991
J. Hollenbeek Brouwer, secr.,	Parkstraat 18	Assen	05920—	3010

Secretaris Prov. Org. Comité:

J. A. Harms,	Adelaarsweg 24	Assen	05920—	4408
--------------	----------------	-------	--------	------

Statencentrale Assen:

W. Winter, voorzitter,	Leutingewolde 40	Roden	05908—	2371
G. v. d. Veen, secretaris,	Ds. L. Dijkstrastr. 15	Smilde	05927—	568
P. Kuiper, penningmeester,	Nw. Rijksweg 15	Vries	05921—	323

Statencentrale Meppel:

P. Helder, voorzitter,	Burg. Knopperslaan 7	Meppel	05220—	1514
R. de Hey,	Troelstralaan 70	Meppel	05220—	2610
W. v. Arragon, penningmeester,	Nolde A 325	Zuidwolde (Dr.)	—	

Statencentrale Hoogeveen:

A. R. Zandbergen, voorzitter,	Raadhuisplein 8	Hoogeveen	05280—	2512
R. de Vries, secretaris,	Noordseschut 245	Nieuweroord	05284—	207
L. Euving, penningmeester,	Dorpsstraat 49	Gees	05248—	261

Statencentrale Emmen:

T. Desseling, voorzitter,	Vaart Z.Z. 121	Nw. Amsterdam	05915—	506
R. de Lange, secretaris,	Hoofdstraat 33	Borger	05998—	4345
R. Renkema, penningmeester,	Zuiderdiep 320	Valthermond	05996—	216

4. KAMERCENTRALE ZWOLLE (tevens Provinciaal Comité Overijssel)

Mr. dr. J. Meulink, voorzitter,	Getfertsingel 206	Enschede	05420—	5990
P. A. Nawijn, secretaris,	Zuiderkade 345c	Blokkzijl	05272—	229
A. Sein, penningmeester,	Getfertsingel 127	Enschede	05420—	4987

Statencentrale Almelo:

H. J. van Heek, voorzitter,	Parkweg 26	Almelo	05490—	2784
P. S. Bakker, secretaris,	Hanzelaan 32	Almelo	05490—	5191
B. C. Richters, penningmeester,	Titus Brandsmastr. 45	Oldenzaal	05410—	3004

Statencentrale Deventer:

P. D. Baerends, voorzitter,	Enkweg 41	Wijhe	06702—	365
Mej. W. Boerrigter, secretaresse,	Diepenveenseweg 5	Deventer	06700—	7195
W. Rietberg, penningmeester,	Boschkampstr. 25	Holten	05483—	447

Statencentrale Enschede:

Mr. dr. J. Meulink, voorzitter,	Getfertsingel 206	Enschede	05420—	5990
A. Sein, secretaris,	Getfertsingel 127	Enschede	05420—	4987
J. D. Mos, penningmeester,	Maagerstraat 29	Enschede	05420—	4817

Statencentrale Hengelo:

A. Brandsma, voorzitter,	J. de Reijgerstraat 2	Delden	05407—	345
H. J. Overweg, secretaris,	Boschkamp 11	Rijssen	—	
B. G. Eerdmans, penningmeester,	Enterstraat 96	Rijssen	05480—	2690

Statencentrale Kampen:

P. A. Nawijn, voorzitter,	Zuiderkade 345c	Blokszijl	05272—	229
D. R. Onderweegs, secretaris,	Magnoliaplein 18	IJsselmuiden	—	
Jac. Admiraal, penningmeester,	Prinsengracht B 92	Hasselt	05209—	208

Statencentrale Noordoostpolder:

L. Blijdorp, voorzitter,	Lindeweg 8	Luttelgeest	05270—	2032
D. v. d. Zijden, secr.-penningmeester,	De Tros 15	Emmeloord	—	

Statencentrale Ommen:

L. de Vries, voorzitter,	Grootestraat 280	Nijverdal	05486—	666
J. Timmerman, secretaris,	Rijssenseweg 22	Enter	05478—	267
W. de Jager, penningmeester,	I 104	De Krim	—	

Statencentrale Zwolle:

R. Gosker, voorzitter,	Pr. Hendrikstraat 17	Zwolle	05200—	6541
M. v. d. Heide, secretaris,	Kuyterhuislaan 13	Zwollerkerspel	—	
F. G. v. Zwieten, penningmeester,	Ant. v. d. Heimstr. 74	Zwolle	—	

5. KAMERCENTRALES ARNHEM EN NIJMEGEN

(tesamen vormende het Provinciaal Comité Gelderland)

B. Geleynse, voorzitter,	Burg. Tenkinkstr. 18	Doetinchem	08340—	3817
H. A. v. Willigen, secretaris,	Bernhardstr. A 317	Haaften	04189—	201
D. Pereboom, penningmeester,	Stationsweg 64	Ede	08380—	8500

Statencentrale Arnhem:

H. M. Jansen, voorzitter,	Tooropstraat 12	Arnhem	08300—	20799
Mevr. J. Bik-Meima, secretaresse,	De Sav. Lohmanlaan 35	Arnhem	08300—	30520
Mr. F. Storm, penningmeester,	Boulevard Heuveling 9	Arnhem	—	

Statencentrale Ede:

D. Pereboom, voorzitter,	Stationsweg 64	Ede	08380—	8500
J. Rothuizen, secretaris,	Nassauweg 8	Wageningen	08370—	2492
G. Hogeweg, penningmeester,	Rudolphlaan 6	Achterveld	—	

Statencentrale Zutphen:

C. H. van Hierden, voorzitter,	Loenenseweg 52	Eerbeek	08338—	442
H. Folkringa, secretaris,	Spoordijkstraat 12a	Zutphen	—	
H. Roeterdink, penningmeester,	Oyerhoek	Warnsveld	06750—	4111

Statencentrale Apeldoorn:

S. Brouwer, voorzitter,	Jachtlaan 186	Apeldoorn	06760—	2512
S. Reyenga, secretaris,	Tesselschadelaan 33	Apeldoorn	—	
A. de Jong, penningmeester,	Hoogakkerlaan 62	Apeldoorn	—	

Statencentrale Harderwijk:

D. J. Velsink, voorzitter,	Stationslaan 44	Nunspeet	03412—	2216
D. H. Hildebrand, secretaris,	Stationslaan 77	Harderwijk	03410—	2524
F. Boswijk, penningmeester,	Heidelaan 85	Ermelo		

Statencentrale Nijmegen:

H. Wiersma, voorzitter,	Groene Woudseweg 50	Nijmegen	08800—	26159
H. J. P. van Kuyl, secretaris,	Dagpauwoogstraat 14	Nijmegen	08800—	24748
H. Elshout, penningmeester,	Molenweg 1	Nijmegen	—	

Statencentrale Doetinchem:

B. Geleynse, voorzitter,	Burg. Tenkinkstr. 18	Doetinchem	08340—	3817
B. Vrogten, secretaris,	A 244	Hummelo	—	
G. Hiddink, penningmeester,	D 36	Hengelo G.	06753—	435

Statencentrale Winterswijk:

J. Sytsma, voorzitter,	Hagemanstraat 68	Eibergen	—	
A. Wildeman, secretaris,	Corleseweg 2	Winterswijk	05430—	2191
G. J. Berendsen, penningmeester,	O 22	Borculo	—	

Statencentrale Tiel:

H. A. van Willigen, voorzitter,	Bernhardstraat A 317	Haaften	04189—	201
H. v. Daatselaar, secretaris,	Stationsweg 15	Geldermalsen	—	
A. C. Cornelisse, penningmeester,	Korte Steeg 7d	Eck en Wiel	—	

Statencentrale Wychen:

M. de Bijl, voorzitter,	Kerkplein 133	Bruchem	04184—	203
J. W. van Hemmen, secretaris,	Hoofd Chr. School	Well/Ammerzoden	04199—	310
J. D. Fuykschot, penningmeester,	Waaldijk 72	Zuilichem	—	

6. KAMERCENTRALE UTRECHT (tevens Provinciaal Comité Utrecht)

Mr. G. A. Diepenhorst, voorzitter,	Wilhelminalaan 4c	Zeist	03404—	3312
H. C. Smit, secretaris,	Joh. Brahmsstraat 33	Utrecht	030 —	30375
L. W. H. de Geus, penningmeester,	Raadhuisstraat 18	Linschoten	03480—	2602
Bureau: G. J. v. d. Poll,	Da Costakade 86	Utrecht	030 —	11579

Statencentrale Utrecht:

Dr. J. de Nooy, voorzitter,	F. C. Donderstraat 19a	Utrecht	030 —	16190
C. A. Bakker, secretaris,	v. Ingenhouszstraat 25	Utrecht	030 —	18718
G. Lenderink, penningmeester,	Dillenburgstraat 21	Utrecht	030 —	16192

Statencentrale Amersfoort:

A. Bakker, voorzitter,	Kerkewijk 182	Veenendaal	08385—	3058
H. J. de Vries, secr.-penningm.,	J. v. d. Heidenstraat 21	Amersfoort	03490—	4516

PROVINCIAAL COMITÉ NOORD-HOLLAND

D. A. J. Spek, voorzitter,	Delftlaan 35	Haarlem	02500—	50720
J. W. Holm, secr. (voorl.),	Talmastraat 13-III	Amsterdam	020 —	79906
P. K. van Baalen, penningmeester,	Spoorstraat 3	Weesp	02940—	2428

7. KAMERCENTRALE DEN HELDER

A. Admiraal, voorzitter,	Westerstraat 230	Enkhuizen	02280—	679
K. Horjus, secretaris,	Tuinstraat 5	Monnikendam	02995—	488
C. Kraaij, penningmeester,	De Wildtlaan 3	Heiloo	02200—	5657

Statencentrale Alkmaar:

Mr. S. D. Sluis, voorzitter,	Beukenlaan 1	Bergen N.H.	02208—	2467
J. Pieters, secretaris,	Breedelaan 8	Heiloo	02200—	6363
A. Samplonius, penningmeester,	Meerweg 39	Bergen N.H.	02208—	2287

Statencentrale Den Helder:

D. Barten, voorzitter,	Oosterstraat 55	Noordscharwoude	02260—	390
W. de Boer, secretaris,	Ooievaarstraat 48	Den Helder	02230—	3370
O. Koedijk, penningmeester,	C 88	Sint Maarten N.H.	02245—	257

Statencentrale Hoorn:

S. D. Sietses, voorzitter,	Zd. Boerenvaart 23	Enkhuizen	02280—	715
K. Horjus, secretaris,	Tuinstraat 5	Monnikendam	02995—	488
M. Wagenaar, penningmeester,	Middenweg 13	Andijk/Oost	02289—	455

Statencentrale Zaandam:

Drs. A. Spaander Jr., voorzitter,	Westzijde 110a	Zaandam	—	
A. Frankfort, secretaris,	Wattstraat 5	Wormerveer	—	
A. de Bree, penningmeester,	Overtoom 64	Westzaan	—	

8. KAMERCENTRALE AMSTERDAM

Mr. J. H. Jonker, voorzitter,	Bakh. v. d. Brinkhof 62	A'dam-Slotervaart	020	—733886
A. Niemantsverdriet, secretaris,	Linnacuskade 32 hs	Amsterdam-Oost	020	— 52408
P. J. v. d. Berg, penningmeester,	Eisingastraat 31 II	Amsterdam-Oost		
Bureau: J. W. Holm,	Talmastraat 13-III	Amsterdam-Zuid	020	— 79906

9. KAMERCENTRALE HAARLEM

J. de Jong, voorzitter,	Loosdrechtseweg 8	Hilversum	02950—	5215
J. F. Licher, secretaris,	Gr. Aelbrechtlaan 116	Amstelveen	02964—	2389
H. M. C. Vissers, penningmeester,	Spieringweg 434	Vijfhuizen	02548—	293

Statencentrale Haarlem:

Mr. R. K. P. Kalbfleisch, voorz.,	Fred. Hendriklaan 39	Haarlem	02500—	35410
W. J. Scheltens, secretaris,	K. Doormanlaan 21	Aerdenhout	—	
D. J. Coumou, penningmeester,	Herm. Heyermanslaan 23	Heemstede	02500—	36270

Statencentrale Hilversum:

W. H. L. J. v. d. Maas, voorzitter,	v. Wulfenlaan 25	Laren N.H.	02953—	5130
Joh. Gerholt, secretaris,	H. v. Eijkenstraat 16	Naarden	—	—
W. M. v. Wijngaarden, penningm.,	G. v. Amstelstraat 438	Hilversum	02950—	3227

Statencentrale Nieuwer Amstel:

P. K. van Baalen, voorzitter,	Spoorstraat 3	Weesp	02940—	2428
P. Clement, secretaris,	Sportlaan 66	Aalsmeer	02977—	5137
A. Biesheuvel, penningmeester,		Badhoevedorp	—	—

Statencentrale Velsen:

H. J. Lips, voorzitter,	Duinvlietstraat 81	Velsen-Noord	02510—	4606
		(Post Beverwijk)		
J. G. Dercksen, secretaris,	Kluijskenlaan 14	Santpoort (Stat.)	—	—
C. Steenhoek, penningmeester,	Lange Nieuwstraat 558	IJmuiden-Oost	—	—

PROVINCIAAL COMITÉ ZUID-HOLLAND

J. Wilschut, voorzitter,	Heemraadssingel 193	Rotterdam	010 —	34303
A. R. de Kwaadsteniet, secr.-penn.,	Spoorsingel 51b	Rotterdam	010 —	40623

10. KAMERCENTRALE LEIDEN

Chr. v. d. Heuvel, voorz. (overleden),	Wittesingel 68	Leiden		
A. Warnaar Jzn., wnd. voorz.,		Waddinxveen	01828—	412
E. A. Polet, secretaris,	Raam 242	Gouda	01820—	3084
Mr. dr. E. P. Verkerk, penningm.,	Valkenburgerlaan 1	Boskoop	01727—	2340

Statencentrale Gouda:

H. Vink, voorzitter,	Joubertstraat 107	Gouda	01820—	4757
C. J. v. d. Heuvel, secretaris,	Raadhuisstraat 16	Moerkapelle	01793—	302
W. J. v. d. Brink, penningmeester,	Hoofdstraat 242	Alphen a/d Rijn	01720—	3260

Hulpcentrale Alphen a/d Rijn:

Voorzitter: Vacature

L. Koning, secretaris,

W. J. v. d. Brink, penningmeester,

Aardamseweg 65

Hoofstraat 242

Ter Aar Z.H.

Alphen a/d Rijn

—

01720— 3260

Hulpcentrale Gouda:

E. A. Polet, voorzitter,

A. Griffioen, secretaris,

F. Vink, penningmeester,

Raam 242

Hoogstraat 63

Kerklaan 9

Gouda

Haastrecht

Moordrecht

01820— 3084

—

01827— 261

Hulpcentrale Zoetermeer:

C. J. v. d. Heuvel, voorzitter,

J. van Lien, secretaris,

P. J. Verhoef, penningmeester,

Raadhuisstraat 16

W. v. Windenstraat 15

Rodenrijseweg 209

Moerkapelle

Pijnacker

Berkel en Rodenrijs

01793— 302

01736— 279

01891— 452

Statencentrale Leiden:

Mr. C. J. Woudstra, voorzitter,

C. Hobo,

Drs. T. Spaan, penningmeester,

v. d. Brandelerkade 16

Kom van Aaiweg 15

Veurselaan 98

Leiden

Leiderdorp

Voorburg

01710— 26878

01710— 31297

070 —779339

11. KAMERCENTRALE 's-GRAVENHAGE

P. L. Hut, voorzitter-secr.,

W. Verburg, penningmeester,

Rhijnvis Feithlaan 135

Miquelstraat 128

Den Haag

Den Haag

070 —661211

070 —181241

12. KAMERCENTRALE DORDRECHT

Mr. W. Verheul, voorzitter,

S. Hammer, secretaris,

H. H. Zwart, penningmeester,

Joz. Israëlslaan 96

Steenenstraat 12

Oosteinde 57

Rijswijk Z.H.

Oud Beijerland

Oud-Alblas, tel. Bleskensgraaf 327

(in 1960 autom. 01849)

070—181640

01860— 331

Statencentrale Delft:

F. A. Voskamp, voorzitter,	Leeweg 53	De Lier	01745—	210
T. van Barneveldt, secretaris,	Burg. Elsenweg 6	Naaldwijk	01740—	4651
A. Hoek, penningmeester,	Penninglaan 3	Schiedam	010 —	68374

Statencentrale Dordrecht:

B. Koekkoek, voorzitter,	Nieuwe Hoven 72	Gorinchem	01830—	2174
H. H. Zwart, secretaris,	Oosteinde 57	Oud-Alblas	—	27
J. M. de Jong, penningmeester,	Kortenhoefenscheweg 73	Lexmond	03474—	281

Statencentrale Ridderkerk:

H. Hogeweg, voorzitter,	Onderd. rijweg 170	H.I. Ambacht	—	
G. van Galen, secretaris,	Lindelaan 74a	Zwijndrecht	01850—	4604
A. Quak, penningmeester,	Raadhuisstraat 397	Zuidland	—	

Hulpcentrale Voorne en Putten:

A. Quak, voorzitter,	Raadhuisstraat 397	Zuidland	—	
H. Jorritsma, secretaris,	Molenstraat 6	Spijkenisse	—	
A. Middelkoop, penningmeester,	Sportlaan 2	Oostvoorne	—	

Hulpcentrale Hoekschewaard:

Voorzitter: Vacature				
S. Hammer, secr.-penningmeester,	Steenenstraat 12	Oud-Beijerland	01860—	331

Hulpcentrale Goeree-Overflakkee:

J. J. C. la Fleur, voorzitter,		Middelharnis	01870—	2791
C. Ederwaard, secretaris,	Korte Weegje 9	Sommelsdijk	—	
S. Dekker, penningmeester,	Korte Weegje 23	Nieuwe Tonge	01875—	212

Hulpcentrale IJsselmonde:

G. van Galen, voorzitter,	Lindelaan 74a	Zwijndrecht	01850—	4604
P. Faber, secretaris,	Rijksstraatweg 99	Rijsoord	01858—	391
J. van Helden, penningmeester,	1e Barendr.weg 120	Barendrecht	01806—	2191

13. KAMERCENTRALE ROTTERDAM

W. A. Fibbe, voorzitter,	Molenlaan 109	Rotterdam	010 —	89234
A. R. de Kwaadsteniet, secretaris,	Spoorsingel 51b	Rotterdam	010 —	40623
G. v. Bekkum, penningmeester,	Bergselaan 79b	Rotterdam	010 —	83277

14. KAMERCENTRALE MIDDELBURG (tevens Provinciaal Comité Zeeland)

A. Schout, voorzitter,	Vredehoflaan 8	Vlissingen	01184—	2692
J. Hommes, secretaris,	Havenweg 18	Nieuwdorp, Zld.	01196—	305
I. Tange, penningmeester,	Veerweg 55	Kamperland, Zld.	01107—	352

Statencentrale Goes:

J. Balkenende, voorzitter,	Nw. Kerkstraat 59	Biezelinge	01102—	209
J. Hommes, secretaris,	Havenweg 18	Nieuwdorp, Zld.	01196—	305
R. Buitenhuis, penningmeester,	Buyts Ballotstraat 13	Kloetinge	—	

Statencentrale Hulst:

F. de Koeijer, voorzitter,	C 123	Zaamslag	01153—	301
C. A. de Kraker, secretaris,	C 186a	Zaamslag	01153—	391
J. van Hoeve Lzn., penningmeester,		Axel	—	

Statencentrale Middelburg:

J. de Wolf, voorzitter,	Dorpsstraat B 42	Serooskerke-W.	—	
A. Meulbroek, secretaris,	Bleek 9	Middelburg	01180—	3570
H. H. Uyl, penningmeester,	Kouderkerkseweg 69	Middelburg	—	

Statencentrale Sluis:

D. Geuze, voorzitter,	Stadhouderslaan 16	Oostburg	01170—	142
A. G. Contant, secretaris,	Willemsweg 39	Schoondijke	01173—	217
A. Leenhouts, penningmeester,	Zuidz.straat 51	Oostburg	01170—	85

Statencentrale Tholen:

P. Boudeling, voorzitter,		Anna Jacobapolder		
		St. Philipsland	—	137
H. Jansen, secretaris,	Julianastraat 22	Tholen	—	
D. Uyl, penningmeester,	Noordweg D 97	Poortvliet	—	

Statencentrale Vlissingen:

A. Schout, voorzitter,	Vredehoflaan 8	Vlissingen	01184—	2692
M. A. v. d. Putte, secretaris,	Wilhelminastraat 14	O. en W. Souburg	—	
M. de Klerk, penningmeester,	Kasteelstraat 68	Vlissingen	01184—	2773

Statencentrale Zierikzee:

A. A. van Eeten, voorzitter,	Ooststraat 55	Nieuwerkerk, Zld.	01114—	290
H. Koevoets, secretaris,	Zevengetijstraat 3	Zierikzee	—	
G. M. bij de Vaate, penningmeester,	's H. Lauwendorp 6	Zierikzee	—	

PROVINCIAAL COMITÉ NOORD-BRABANT

J. Slot, voorzitter,	„de Oude Weide”	Eethen	04165—	162
C. A. v. Drimmelen, secretaris,	Kerkring 14	Klundert	01682—	465
A. Kroon, penningmeester,	J. W. Frisolaan 32b	Breda	01600—	30283

15. KAMERCENTRALE 's-HERTOGENBOSCH

J. Slot, voorzitter,	„de Oude Weide”	Eethen	04165—	162
C. W. Wachtels v. d. Berg, secr.,	Hertog Janpark 29	Waalwijk	—	
J. Koning, penningmeester,	Mathijssenlaan 26	Eindhoven	04900—	10007

Statencentrale Heusden:

J. Slot, voorzitter,	„de Oude Weide”	Eethen	04165—	152
C. W. Wachtels, v. d. Berg,				
secretaris-penningmeester,	Hertog Janpark 29	Waalwijk	—	

Statencentrale Eindhoven:

Drs. B. Combee, voorzitter,	Pasteurlaan 66	Eindhoven	04900—	14833
G. Buiten, secretaris,	Lakerstraat 4	Eindhoven	04900—	22783
T. Aardema, penningmeester,	Thomas à Kempislaan 44	Eindhoven	—	

16. KAMERCENTRALE TILBURG

K. de Geus, voorzitter,	Julianalaan	's-Gravenmoer	01623—	2507
C. A. van Drimmelen, secretaris,	Kerkring 14	Klundert	01682—	465
A. Kroon, penningmeester,	J. W. Frisolaan 32b	Breda	01600—	30283

17. KAMERCENTRALE MAASTRICHT (tevens Provinciaal Comité Limburg)

N. van Rooyen, voorzitter,	Akerstraat 91	Heerlen	04440—	3572
M. M. Bomhoff, secretaris,	Nic. Beetsstraat 158	Heerlen	—	
J. Lanser, penningmeester,	Helbeek 51	Venlo	—	

ELFDE JAARVERSLAG

van de Nationale Organisatie van
A.R. JONGEREN STUDIECLUBS

over de periode 1 oktober 1957 t/m 30 september 1958

INLEIDING

Het achter ons liggende jaar is — staatkundig gezien — betrekkelijk rustig geweest. Er was geen kabinet te vormen zoals in 1956 en ook was er geen kabinetscrisis, die om een oplossing vroeg, zodat de parlementaire arbeid ongestoord voortgang kon vinden.

Wel onstond er enige opleving in de politieke belangstelling. De verkiezingen voor de Provinciale Staten en de Gemeenteraden zijn daaraan niet vreemd geweest. Zowel de propaganda voor deze verkiezingen als de uitslagen ervan droegen eigenlijk meer een landelijk dan een provinciaal of plaatselijk karakter; er is dan ook betekenis aan gehecht voor de landelijke politieke verhoudingen.

De uitslagen van beide verkiezingen stelden ons teleur. Toewel de doorbraak naar de Partij van de Arbeid geen stand gehouden bleek te hebben, was doorbraak naar de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie een feit. Met name schijnt onder de middengroepen en de intellectuelen een voorkeur voor de V.V.D. te ontstaan, die ons als Antirevolutionairen moet verontrusten. De A.R. fractie-voorzitter stelde onlangs tijdens de algemene beschouwingen in de Tweede Kamer dan ook terecht, dat het principieel gezien voor ons niet interessant is aan wie de stemmen van hen die ons verlaten toevallen, aan de socialisten of aan de liberalen. In beide gevallen hebben wij te maken met partijen, die als organisaties de Christus der Schriften niet kennen. Het terugwinnen van deze stemmen is een andere, een zeer belangrijke zaak.

Als ARJOS hebben wij een duidelijke opdracht ons vanuit de Bijbel te bezinnen op de politiek in Nederland en wij zullen aan onze naasten (en wie zijn meer onze naasten dan zij, die naast ons in de kerkbank zitten of naast ons werken in ons beroep?) duidelijk hebben te maken, dat politieke oplossingen niet worden verkregen door te kiezen tussen een socialistische of een liberale oplossing voor de politieke vragen, maar door vanuit het Woord van God consequent te zijn ten aanzien van de overheid en de politiek.

Dat alles neemt niet weg, dat ons land voor een groot aantal problemen staat, waaraan de Antirevolutionairen als verantwoordelijke staatsburgers zich niet willen onttrekken. De verantwoordelijkheid schuwen zij niet en wordt door hen gedragen, soms als oppositie, soms als regeringspartij en thans als partij, die zich vrijheid van handelen heeft voorbehouden tegenover het Kabinet. Dat bij dat werk in partij en Kamerfractie wel eens beslissingen worden genomen, die voor velen van ons niet direct terug te brengen zijn op de uitgangspunten van onze politieke activiteit als Christelijke partij, komt herhaaldelijk voor.

Wij leven nu eenmaal in een staat, waarvan de inwoners slechts voor een klein gedeelte de beginselen van onze partij aanhangen en daarom is doorwerking van anti-revolutionaire politiek slechts mogelijk door gestage trouwe arbeid. Ook van ons als Arjosleden.

Dat daarvan in de laatste jaren iets te zien is geweest (helaas zag niet iedere anti-revolutionair het, getuige de verkiezingsuitslagen) is voor ons duidelijk, maar we zullen het ook aan anderen duidelijk moeten maken. Dat is een van de voornaamste opdrachten van de partij. Als ARJOS kunnen wij daarvan in onze maandelijkse bijeenkomsten, in onze studie van beginsel en praktijk, iets te weten komen.

Dat is geen eenvoudige zaak; het stelt hoge eisen aan ons en dat laat ons zien, dat politiek een moeilijk bedrijf is. Maar het doet ons ook zien, dat wij als ARJOS niet alleen staan. Wij weten ons in het bezit van Gods Woord en wij verheugen ons in de wetenschap, dat velen in ons land — en zeker zeer vele jongeren — nog willen zoeken naar de lijnen, die vanuit de Schrift lopen naar ons politiek handelen. In die wetenschap heeft het Bestuur moed en inspiratie gevonden voor het werk in het afgelopen jaar, waarvan het hierna verslag uitbrengt.

HET LANDELIJK BESTUUR

De samenstelling van het bestuur was er 1 oktober 1958:
vrijgekozenen:

- voorzitter: S. Silvis te Scheemda (aftredend in 1961);
- vice-precidente: mejuffrouw J. van Leeuwen te Rijswijk (aftredend in 1960);
- leden: mr. C. Boertien te Diemen (aftredend in 1960);
D. J. Klein Onstenk te Dantumawoude (aftredend in 1959);
Tj. Pel te Utrecht (aftredend in 1960);
T. Hopman te Gouda;
- secretaris: A. H. M. Mulder te 's-Gravenhage.

Gedelegeerden Centraal Comité:

- M. Ruppert te Zeist;
J. Smallenbroek te Assen.

Vertegenwoordigers provinciale verbanden:

- voor Groningen: J. Vries te Baflo;
- voor Friesland: drs. W. K. de Roos te Leeuwarden;
- voor Drente: H. Eleveld te Smilde;
- voor Overijssel: J. van Leeuwen te Wierden;
- voor Gelderland: ir. R. Feitsma te Arnhem;
- voor Utrecht: G. J. H. Griffioen te Utrecht;
- voor Noord-Holland: Joh. W. Boers te Amsterdam;
- voor Zuid-Holland: T. Hopman te Gouda, (lid mod-
ramen);
- voor Zeeland: C. Balkenende te Kapelle;
- voor Noord-Brabant/ Limburg: ir. A. Sid te Breda.

Sinds de vorige algemene vergadering werd de Groningse afgevaardigde: A. Willering, de Noord-Hollandse: mr. C. Boertien en de Brabantse: J. H. G. Looms, vervangen door de hierboven genoemden.

Het bestuur kwam op 19 oktober 1957, 1 februari 1958, 30 en 31 mei 1958 en 1 september 1958 bijeen.

Helaas moet worden geconstateerd, dat op geen enkele vergadering het bestuur voltallig aanwezig was. Hoewel wij er volledig van doordrongen zijn, dat het voor verschillende bestuursleden zeer moeilijk is zich een gehele dag van hun beroepswerkzaamheden vrij te maken, betreuren wij dit zeer. Nog te weinig wordt gebruik gemaakt van het recht een plaatsvervanger te zenden. Het is immers voor de provinciale besturen van het grootste belang te weten wat er op landelijk niveau is beproven en beslist.

HET MODERAMEN

De samenstelling van het moderamen is als volgt:

S. Silvis te Scheemda, voorzitter;
meijuffrouw J. van Leeuwen te Rijswijk, vice-presidente,
mr. C. Boertien te Diemen, lid;
T. Hopman te Gouda, lid;
A. H. M. Mulder te 's-Gravenhage, secretaris.

Het moderamen kwam 15 keer bijeen op verschillende plaatsen in ons land, doch hoofdzakelijk in Amersfoort. De vergaderdata waren:

3 oktober 1957, 29 oktober 1957, 21 november 1957, 27 december 1957, 13 januari 1958, 13 februari 1958, 17 maart 1958, 12 april 1958, 8 mei 1958, 20 mei 1958, 23 mei 1958, 7 juni 1958, 15 augustus 1958, 1 september 1958, 15 september 1958. Op 21 november 1957 en 3 oktober 1958 vond een bespreking plaats tussen het moderamen van het Centraal Comité en dat van de ARJOS.

Nadat Tj. Pel in de moderamenvergadering van 13 januari jl. had medegedeeld zich niet langer als moderamenlid beschikbaar te kunnen stellen, werd daarop in de bestuursvergadering van 1 februari jl. mr. C. Boertien in zijn vacature gekozen. De samenwerking binnen het moderamen is buitengewoon prettig, met recht kan er van „teamwork” worden gesproken.

SECRETARIAAT

Het secretariaat kon — behoudens een korte onderbreking door ziekte — het gehele jaar functioneren. Naast de aan het

houden van moderamen- en bestuursvergaderingen verbonden werkzaamheden, het organiseren van de jaarlijkse studieconferentie, conferentie met studenten, besturenconferentie, een internationale bijeenkomst van Jonge Protestanten, een aandeel in de werkzaamheden, verbonden aan het voorbereiden van het te Scheveningen gehouden congres van de U.I.J.D.C. en het werk, verbonden aan de ARJOS-kadercursus, werden de secretariaten van verscheidene commissies vervuld, terwijl de ARJOS in verschillende organisaties en op bijeenkomsten werd vertegenwoordigd.

Dank zij de grote krachtsinspanning van mejuffrouw Aling, die, wanneer dat nodig was, werd bijgestaan door andere leden van het personeel op het Partijbureau, konden de steeds omvangrijker wordende administratie en correspondentie zonder ernstige tekortkomingen worden verzorgd.

De prettige relatie met de secretaris en de adjunct-secretaris van de A.R. Partij, met de chef de bureau en de functionarissen werkzaam bij de Dr. Kuypersstichting mag niet onvermeld blijven.

Een woord van speciale en hartelijke dank moet worden gericht aan de secretaresses en secretarissen van de provinciale en stedelijke verbanden. Hun medewerking is noodzakelijk voor een landelijk secretariaat.

Op hen rust immers de verantwoordelijke taak de Arjoszaken naar twee zijden te moeten behartigen.

Naar de opvatting van de huidige functionaris bestaat zijn taak niet uitsluitend uit het voeren van correspondentie en administratie. In vele gevallen zijn persoonlijke gesprekken noodzakelijk om de Arjosbelangen te behartigen.

ENQUÊTE

Omtrent de in 1956/1957 gehouden enquête over de samenstelling van de clubs, werd in december 1957 een afzonderlijk rapport opgesteld en toegezonden aan de besturen van de landelijke organisatie en de provinciale- en stedelijke verbanden. Het belang van de uitkomst van dit onderzoek is groot. Moest men tot voor kort steeds gissen naar de leeftijd van de Arjosleden, naar de verhouding van het aantal dames en heren. enz., thans heeft men enig cijfermateriaal, dat welis-

waar niet als vaststaande gegevens voor elke Arjosclub kan worden gebezigd, doch dat zeer bepaald gewichtige aanwijzingen daaromtrent geeft.

Voor het Arjoswerk in al haar geledingen — van de propaganda tot aan het opstellen van studie- en schetsenmateriaal toe — dient met deze uitkomsten en de daaraan te verbinden conclusies, rekening te worden gehouden.

Het is ons bekend, dat verschillende provinciale besturen veel aandacht aan de bespreking van dit rapport hebben besteed. Waar dit nog niet gebeurde zal er wellicht na het lezen van dit jaarverslag nog reden voor kunnen zijn.

Over enkele algemene conclusies willen wij hier graag een opmerking maken.

Meer dan een derde deel van de Arjosleden bestaat uit dames. In de verschillende provincies varieert dit van 41,6 % in Groningen tot 25,3 % in Gelderland; ook Zeeland blijft ver onder het gemiddelde. Ten tijde van het onderzoek (1956-1957) waren de 22-24 jarigen het sterkst vertegenwoordigd; daarna volgden 25- en 23-jarigen. De ARJOS wordt dus bezocht door een generatie, die circa 7 jaar was toen de oorlog uitbrak en 12 jaar toen Nederland aan zijn wederopbouw kon beginnen.

Het leeftijdsverschil tussen vrouwelijke- en mannelijke leden is ongeveer 2 jaar. Het algemene gemiddelde is 24,3 jaar.

Voor Friesland, Drenthe, Gelderland, Utrecht en Zeeland geldt, dat de gemiddelde leeftijd van de heren vrij hoog is. Wanneer dit gemiddelde zich boven de 25,5 jaar gaat bewegen, dan dienen we gewaarschuwd te zijn. Dit heeft uiteraard belangrijke gevolgen voor het voorhanden hebben en vormen van kader.

De conclusie is gewettigd, dat op grond van het gemiddelde aantal jaren dat men lid van een club is, nl. 2,4 jaar, nu juist in die provincies in de toekomst moeilijkheden zullen rijzen met het vinden van bestuursleden e.d.

Verder wijzen deze cijfers er op, dat de principiële en politieke vorming in het algemeen tussen 22 en 25 jaar plaats vindt, dus na het vervullen van de militaire dienstplicht en rondom het voor de eerste keer uitbrengen van zijn stem.

De cijfers omtrent de verschillende kerkgenootschappen waar- toe de leden behoren, bevestigen bestaande vermoedens.

Bijna de helft van de leden oefent een beroep uit behorende

tot de middenstand; daarna volgen de landbouwers, de stude-
renderen en de handarbeiders. Met name het percentage van
de laatsten is niet ongunstig.

Ongeveer de helft van de Arjosbezoekers volgde m.u.l.o.- of
middelbaar onderwijs, terwijl slechts een vijfde gedeelte alleen
lager onderwijs genoot.

In de periode 1956-1957 blijkt de werfkracht voldoende te
zijn geweest, nl. ongeveer 33 %. Wil echter de ARJOS jong
en gezond blijven dan zal elk jaar ongeveer $\frac{1}{3}$ deel of 1500
leden moeten worden vervangen. Door het echter daarbij te
laten blijft onze organisatie op hetzelfde niveau en dan is er
nog geen sprake van groei.

Volgens betrouwbare gegevens bestaat 36 % van de A.R.-
kiezers uit personen van 23-34 jaar.

Voor elke club betekent dit dus, dat zij enige keren groter kan
worden. Aan de hand van plaatselijke cijfers kan gemakkelijk
aangetoond worden, welke mogelijkheden er zijn.

OVERZICHT LEDENAANTAL

De hieronder gepubliceerde cijfers spreken voor zich.

Er is sprake van een lichte teruggang, vooral in de provincies
Gelderland, Utrecht, Zuid-Holland en Zeeland. Nu mag uit
de tabellen niet zonder meer afgeleid worden, dat er in de
genoemde provincies een tekort aan activiteit zou bestaan.
Met name in Gelderland en Zuid-Holland is dit niet het geval;
in beide provincies worstelt men met speciale moeilijkheden.

In afwijking van vorige jaren is in de tabel een aantal tussen-
standen opgenomen, waaruit soms sterke schommelingen blij-
ken.

In dit verband zij opgemerkt, dat in de tabel per 31 juli 1958
de gegevens zijn verwerkt, die werden verkregen door het
parallel laten lopen van de leden-administratie en die van de
contributie. Het blijkt nl. nog al te vaak, dat bepaalde clubs
wel bestaan in de administratie van de provinciale verbanden,
maar, nadat zij een verzoek ontvingen om contributie te be-
talen, een aanmaning en tenslotte een kwitantie, rechtstreeks
aan het nationale secretariaat schrijven, dat de club niet meer
bestaat. Een en ander wordt onmiddellijk aan de provinciale
besturen doorgegeven. De door ons ontvangen gegevens blij-

ven bepalend, totdat gebleken is, dat de club nog werkelijk bestaat.

Provincie:	1 okt. 1957		31 dec. '57		31 juli '58		1 okt. '58	
	clubs	leden	clubs	leden	clubs	leden	clubs	leden
Groningen . . .	47	669	45	621	48	717	49+	732+
Friesland . . .	35	558	37	585	41	630	40+	611+
Drenthe . . .	32	556	34	570	33	513	32	498—
Overijssel . . .	37	714	38	731	38	682	38+	682—
Gelderland . . .	24	346	25	351	24	313	21—	330+
Utrecht . . .	22	327	23	342	20	298	20—	297—
Noord-Holland . .	31	496	30	486	32	516	33+	515+
Zuid-Holland . . .	86	1185	88	1208	75	1122	75—	1122—
Zeeland . . .	22	282	22	282	19	266	18—	254—
Noord-Brabant/	6	89	7	106	7	106	7	110
Limburg . . .	2	23	2	23	1		1	
	344	5245	351	5305	338	5163	334	5151

Teneinde een indruk te verkrijgen van het verloop van het aantal clubs in de verschillende provincies stelden wij het volgende overzicht samen:

Provincie	Opgerichte clubs	Opgeheven clubs
Groningen	10	8
Friesland	11	6
Drente	6	6
Overijssel	4	3
Gelderland	4	7
Utrecht	2	4
Noord-Holland	7	5
Zuid-Holland	7	18
Zeeland	—	4
Noord-Brabant	2	1
Limburg	—	1
	53	63

Het aantal nieuwe clubs was het afgelopen jaar 15 % groter dan in het vorige. Helaas moesten er 23 clubs meer dan in 1956-1957 opgeheven worden.

Wanneer wij dan letten op de groeiende bevolking en op het feit, dat het percentage jongeren van de geboortejaren waaruit de ARJOS haar leden betreft, steeds groter wordt, dan dienen de grootst mogelijke activiteiten op het propaganda-vlak ontwikkeld te worden.

DE PROVINCIALE- EN STEDELIJKE VERBANDEN

Groningen.

Ook onder het bewind van de nieuwe voorzitter J. Vries is de vaart niet uit het Arjoswerk geraakt. Het aantal clubs kon zich juist handhaven; de meeste districten functioneerden goed en een besturenconferentie droeg er aan bij in het begin van een nieuw seizoen de clubs zo snel mogelijk aan het werk te doen gaan.

Het aantal kadercursisten was verblijdend groot, terwijl ook het aantal abonné's op het Arjosblad „Op Wiek” goed genoemd kan worden.

Dank zij de grote activiteit en de kundigheid van de provinciale secretaris Tillema behoort deze provincie tot de beste. Het stedelijk verband van Groningen, bestaande uit 6 clubs, ontwikkelt ook steeds veel activiteit; één club kon nieuw leven worden ingeblazen, terwijl in een ander deel van de stad een nieuwe Arjos tot stand kwam.

Friesland.

Tijdens het afgelopen seizoen is door het provinciaal bestuur hard gewerkt, hetgeen tot uiting komt in het grote aantal nieuwe clubs, dat kon worden opgericht, dat zelfs boven dat van Groningen uitkomt.

Een vergelijking van het totaal aantal clubs met de in het vorige verslag gepubliceerde wijst dan ook op winst. Een aantal zwakke clubs ging helaas ter ziele.

Het is duidelijk, dat de ontvolking van het platteland hier ook mede debet aan is.

Het aantal kadercursisten voor de afgelopen cursus was niet zeer groot. Gelukkig is het aantal aanmeldingen voor de nieuwe cursus van dien aard, dat wij bepaald optimistisch gestemd zijn. Wel willen wij er op wijzen, dat het bevorderen van de onderlinge band van het grootste belang is.

Wanneer dit niet in provinciaal verband te verwezenlijken is, dan zou door de verschillende districtsbesturen zelfstandig tot activiteiten moeten worden overgegaan.

Is een intensiever functioneren van het provinciaal bestuur en het aankweken van medeverantwoordelijkheid door het invoeren van een kleine provinciale contributie niet een mogelijkheid om dit doel te bereiken?

Drente.

De ARJOS in deze provincie vertoont hetzelfde gelijkmatige beeld, dat ook zo sterk in het oog springt bij de bewoners van deze provincie. Schreven wij in het vorig jaarverslag iets over het oprichten van clubs in de grotere plaatsen, thans kunnen wij melden dat in Hoogeveen inderdaad een tweede club kon worden opgericht. Wij wachten nu op resultaten uit de andere grote steden als Assen, Emmen en Meppel. Zijn deze grotere plaatsen voldoende vertegenwoordigd in het provinciaal bestuur en realiseert men zich de noodzaak extra attent te zijn op het winnen van nieuwe leden juist onder de nieuw ingekomen bevolkingsgroepen?

De provinciale studieconferentie en de jaarvergadering verheugen zich steeds in een goede opkomst en dragen het hunne aan de onderlinge band tussen de clubs bij.

Overijssel.

Een kleine winst in het aantal clubs kan worden geconstateerd; het ledental liep echter iets terug.

In dit verband wijzen wij weer op het zwakke punt, nl. Twente. Zou een grootscheepse aanpak hier geen resultaten af kunnen werpen? Tezamen met het provinciaal verband Gelderland heeft deze provincie aandeel in de activiteiten van de contactcommissie met de C.D.U. in Münsterland. Zowel in Duitsland als in Nederland werden vergaderingen gehouden. Op het territoir van dit provinciaal verband vond in november 1957 de tweede internationale protestantenconferentie plaats.

Aan de gehouden kadercursus nam een behoorlijk aantal Arjos-leden uit deze provincie deel.

Gelderland.

Tengevolge van een in de ARJOS niet veel voorkomende promotie van secretaris tot voorzitter, die ir. R. Feitsma te beurt viel, trad H. W. Eppink als secretaris op.

Het provinciaal bestuur ontwikkelde vele activiteiten. Een besturenconferentie genoot grote belangstelling; tijdens een toogdag van een jeugdvereniging werd speciale aandacht op de ARJOS gevestigd en een plan de campane voor het oprichten van nieuwe clubs werd opgesteld.

Gelukkig beginnen de in deze provincie zo noodzakelijke

streekverbanden enigszins vorm te krijgen.

Hoewel het afgelopen jaar een netto-verlies van één club opleverde, kan toch op een ledenwinst worden gewezen.

Waarschijnlijk behoort de grootste club in Nederland tot dit provinciaal verband. In Zetten bestaat nl. sinds korte tijd een club met 51 leden.

Utrecht.

Hoewel het Sticht klein in oppervlakte is en zeker niet moeilijker vervoersproblemen heeft dan de andere provincies, moet worden geconstateerd, dat de sterkte van de ARJOS achteruitgaat. Wij hopen echter, dat de plannen die thans in voorbereiding zijn en de pogingen, die worden gedaan om een betere spreiding van de bestuursleden over de provincie te verkrijgen, verwezenlijkt kunnen worden en zullen bijdragen tot het herstel van deze provincie in onze organisatie.

De belangstelling voor de kadercursus was niet zeer groot; gelukkig is het aantal aanmeldingen voor de nieuwe cursus hoger.

In verband met het huwelijk van mejuffrouw E. G. van Nierop werd het secretariaat overgedragen aan O. Hoogen-doorn.

Het stedelijk verband ontplooidde niet veel activiteiten, hetgeen wellicht in verband stond met de ziekte en het daarop volgende bedanken van de secretaresse.

Noord-Holland.

Een nieuw provinciaal reglement legt sterk de nadruk op de onderlinge band van de clubs, doordat een groot aandeel van het Arjoswerk in handen van de districten is gelegd.

Wij menen te kunen constateren, dat een en ander reeds vruchten begint af te werpen; zowel het aantal clubs als dat van de leden vertoont een stijging, hetgeen des te verheugender is wanneer men let op de snel groeiende bevolkingscentra Amsterdam en IJmond.

Helaas was de belangstelling voor de kadercursus niet zo groot als mocht worden verwacht. Wij hopen, dat hieraan ook in de toekomst de nodige aandacht zal worden geschonken.

Het stedelijk verband van de Amsterdamse clubs bestaat thans uit 9 clubs. Door het bestuur wordt een grote mate van acti-

viteit vertoond en wij twijfelen er dan ook niet aan, dat dit op korte termijn vruchten zal afwerpen.

Zuid-Holland.

Hoewel het aantal clubs een vrij grote vermindering onderging, willen wij elke mening, die daaruit zou kunnen ontstaan, dat dit provinciaal verband in zorgelijke omstandigheden zou verkeren, van de hand wijzen.

Een groot aantal clubs bleek niet meer te functioneren. Het bestuur besteedde bij de aanvang van het werkseizoen bijzonder veel aandacht aan het snel starten met de clubactiviteiten. Deze actie — elke club werd bezocht — werd bijzonder op prijs gesteld en werpt dan ook zijn vruchten af.

Ook in het afgelopen jaar werd weer een goed geslaagde studieconferentie aan de reeks van goede studiebijeenkomsten van dit provinciaal verband toegevoegd.

Het aantal kadercursisten was verblijdend groot. Ook het aantal aanmeldingen voor de nieuwe cursus is goed, zodat wij de toekomst van dit gewest niet donker inzien en wij in de toekomst mogelijkheden zien voor verwezenlijking van een reeds door ons gedane suggestie omtrent een wijziging in de bestuursvorm van deze omvangrijke en moeilijk bestuurbare provincie.

Door het stedelijk verband Rotterdam wordt regelmatig actie ontplooid.

Helaas kan dit niet worden gezegd van het Haagse verband van Arjosclubs. Wij hopen echter, dat de bestaande plannen voor de residentie tot uitvoering zullen worden gebracht.

Zeeland.

Over de ontwikkeling van het Arjoswerk in deze provincie zijn wij niet geheel gerust.

Hoewel wij de moeilijkheden, veroorzaakt door de bezwaren verbonden aan het interinsulaire verkeer niet onderschatten, menen wij te moeten constateren, dat ook op de eilanden zelf niet steeds de gewenste band aanwezig is.

Juist deze provincie staat voor grote veranderingen; wijzigingen die door een positieve en een zich principieel bewuste bevolking opgevangen moet worden. Is het dan niet noodzakelijk, dat dit door de ionge generatie wordt gezien en dat zij zich

op deze moeilijke opgave voorbereidt, ook in politicis?
De Nationale Organisatie hoopt daar door middel van de kadercursus en zo nodig ook op andere wijze haar deel aan bij te dragen.

Noord-Brabant.

Zowel het presidium als het secretariaat werd door een nieuwe functionaris bezet.

Gelet op de in de laatste tijd ontwikkelde activiteiten hebben wij goede hoop. In Almkerk en in 's-Gravenmoer konden clubs worden opgericht, doch in Nieuwendijk zag men geen kans de Arjos in het leven te houden.

Limburg.

De meest zuidelijke club in ons land wordt gevonden in Treebeek. De club in Heerlen kon geen stand houden, doch hier en op enkele andere plaatsen worden nieuwe pogingen ondernomen. Behalve de geïsoleerde ligging werkt echter het ploegenstelsel, dat in de mijnstreek algemeen bekend is, remmend. Vanuit de Nationale Organisatie wordt zoveel als mogelijk is gedaan om de moeilijke omstandigheden van laatstgenoemde provincies te helpen verlichten.

VERTEGENWOORDIGING VAN EN IN PARTIJ-ORGANEN

Het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen werd gedurende het verslagjaar in het landelijk bestuur vertegenwoordigd door de heren M. Ruppert en J. Smallenbroek.

Namens de A.R.J.O.S. hebben de heren S. Silvis en mr. C. Boertien zitting als adviserend lid in het Centraal Comité.

Als lid van het Algemeen Organisatie Comité treden op de heren Tj. Pel en T. Hopman.

Het moderamen als geheel heeft zitting in het Partij Convent op grond van artikel 29 der Partijstatuten. Het jaarverslag van de A.R.J.O.S. maakt deel uit van de tijdens de voorjaarsvergadering te bespreken onderwerpen, terwijl het vaststellen van de Partij-begroting ook steeds van belang is voor onze organisatie.

Ter voorbereiding van het uitgeven van het Arjosblad „Op

Wiek" had het ARJOS-moderamen op 21 november 1957 een bespreking met het moderamen van het Centraal Comité. Wij zijn verheugd te kunnen vaststellen, dat bovengenoemde bespreking en eveneens de andere kontakten, steeds plaats vinden in een prettige sfeer.

KONTAKTEN MET ANDERE ORGANISATIES

a. *Kontakt Protestants Christelijke Jeugd Organisaties.*

Nadat in een vergadering, gehouden op 30 oktober 1957 het „Kontakt" een meer definitieve vorm had verkregen met als doel een bezinnings- en gespreksmogelijkheid voor het Protestants Christelijk Jeugdwerk, hield prof. dr. J. Waterink een referaat over: „Wat is de oorspronkelijke betekenis van de Jeugdbeweging?"; op 16 januari 1958 werd door ds. G. N. Lammens gesproken over „Het missionair aspect van ons Jeugdwerk".

Op 17 april 1958 sprak de heer E. J. M. Faber over: „Moeten wij de bakens verzetten?", terwijl op 26 juni dr. C. Sanders te Oegstgeest refereerde over „Wisseling der generaties".

De vergaderingen worden bij toerbeurt gehouden in de bureaux van de deelnemende organisaties.

Omtrent deze interessante onderwerpen vond steeds een leerzame en prettige gedachtenwisseling plaats.

Overwogen wordt nog in welke vorm de referaten en de bespreking ervan aan de deelnemende organisaties ten goede zullen kunnen komen.

De ARJOS wordt vertegenwoordigd door de secretaris. De deelnemende organisaties wisselen onderling de door hen uitgegeven periodieken uit.

b. *Politieke Jongeren Contact Raad.*

Deze kontaktraad, die fungeert als overkoepelend orgaan, is samengesteld uit twee vertegenwoordigers uit elk der vijf politieke jongerenorganisaties, terwijl er slechts besluiten kunnen worden genomen met algemene instemming.

Voor de ARJOS hebben zitting mejuffrouw J. van Leeuwen en A. H. M. Mulder.

Tijdens het verslagjaar konden tengevolge van gerezen moeilijkheden met de J.O.V.D. geen activiteiten worden ontwikkeld. Inmiddels blijken na diverse samensprekingen de moeilijkheden overwonnen te zijn.

c. *Nederlandse Jongerenraad der Europese Beweging.*

De Nederlandse Jongerenraad stelt zich als doel de belangstelling van de Nederlandse jeugd voor de Europese gedachte te bevorderen door middel van voorlichting, het beleggen van bijeenkomsten en het fungeren als contactcentrum.

Aan deze raad nemen zowel educatieve als politieke jeugdorganisaties deel. Ook hier rezen moeilijkheden, ditmaal met de socialistische leden naar aanleiding van de benoeming van een secretaris.

Hierdoor en door het wegvallen van de financiële basis (een en ander werd hoofdzakelijk met Amerikaans geld gefinancierd) konden niet veel activiteiten worden ontwikkeld. Momenteel wordt onderzocht of er andere financiële bronnen kunnen worden aangeboord, of dat tot reorganisatie moet worden overgegaan.

Conferenties vonden plaats op 26 april 1958 over: „Maatschappelijke spanningen in Tropisch Afrika”; op 7 juni 1958 over: „Europese partijpolitiek” en op 4 oktober 1958 over: „Europa en de nieuwe zelfstandige mogendheden in het Midden-Oosten”.

In het kader van de „Europa-semester” konden de heren J. J. Overbeek en C. B. Wels een studieweek over de Oost-West problemen in Berlijn meemaken. Een en ander zonder financiële gevolgen voor de ARJOS.

In de Bestuursraad heeft mejuffrouw J. van Leeuwen zitting, terwijl mejuffrouw G. J. van der Pol en A. H. M. Mulder als lid van de raad fungeren.

JAARVERGADERING

De jaarlijkse algemene vergadering vond plaats op zaterdag 14 december 1957 in Hotel Smits te Utrecht.

In afwijking van voorgaande jaren hield de voorzitter een uitvoerige openingsrede, waarin hij de politieke situatie en

het Arjoswerk benaderde en een lijn, waarlangs in de toekomst de ARJOS zich zal moeten ontwikkelen, uitstippelde.

Zoals op bijna elke vergadering vond ook nu weer een afscheid van één der bestuursleden plaats. Mr. C. J. Verplanke legde na vele jaren als bestuurslid te hebben gefungeerd, dit lidmaatschap neer. Nadat de voorzitter hem voor zijn activiteiten en medewerking aan en in het Arjoswerk gegeven, had bedankt en hem een passend geschenk had aangeboden, schetste de heer Verplanke — op onnavolgbare wijze — de voorzitters, die hij in de ARJOS had meegemaakt.

In de vacature van mr. Verplanke werd mr. C. Boertien te Diemen gekozen, terwijl in de vacatures van mejuffrouw J. van Leeuwen en de heer Tj. Pel, die aftredend waren, beiden werden herkozen.

Zeër uitvoerig werd gebruik gemaakt van de gelegenheid opmerkingen te maken en vragen te stellen over de openingsrede, ten aanzien van de binnen de A.R. Partij voorkomende nuanceringen en de in het jaarverslag aan de orde gestelde zaken. Wij noemen hiervan: het innemen van een standpunt door de ARJOS ten aanzien van bestaande verschillen over de A.R. politiek en het besluit van het bestuur om een eigen maandorgaan uit te geven.

Tenslotte werd het jaarverslag goedgekeurd, de rekening over 1956 vastgesteld en het voorstel van het bestuur de jaarlijkse contributie af te dragen aan de Nationale Organisatie, vast te stellen op f 1,— per lid, aanvaard.

Zowel dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot als dr. W. P. Berghuis spraken de vergadering toe.

Vele gasten woonden de vergadering bij, waaronder enkele Kamerleden, leden van het Centraal Comité, vertegenwoordigers van bevriende organisaties, oud-bestuursleden en de voorzitter van de C. H. J. G. 's Middags hielden de heren M. W. Schakel te Noordeloos en E. van Ruller te Groningen een causerie, respectievelijk over het onderwerp: „Van toen en nu...” en „... en morgen”.

Een slotwoord werd gesproken door ds. P. M. van Galen te Gorinchem.

Tijdens de ochtendvergadering waren 65 clubs vertegenwoordigd, terwijl de middagvergadering werd bijgewoond door pl.m. 200 personen.

BESTURENCONFERENTIE

Op 30 en 31 mei 1958 werd de z.g. besturenconferentie in het Gereformeerd Jeugdcentrum „De Witte Hei” gehouden. Ongeveer 50 leden van de provinciale besturen namen hieraan deel.

Drs. C. P. Wieringa te Groningen hield een causerie over het rollenspel en de mogelijkheden ervan voor ons clubwerk, waarop door een drietal groepen — nagenoeg zonder enige voorbereiding — het gehoorde in praktijk werd gebracht.

Gemeten aan de vaardigheid van de spelers en het enthousiasme en de medewerking van de toeschouwers en gelet op de stellingen van de heer Wieringa, kan worden gesteld, dat in het rollenspel een mogelijkheid is gelegen om één der facetten van een te behandelen onderwerp aanschouwelijk uit te beelden, hetgeen als aanvulling op een inleiding de discussies op een club zeer ten goede kan komen.

Voorts werd uitvoerige aandacht besteed aan de taak en de plaats van de provinciale besturen binnen onze organisatie. Na een korte causerie door de heren G. J. H. Griffioen, P. Hörchner en E. Termorshuizen vond een bespreking plaats. Zoals gewoonlijk konden de aanwezigen tijdens het rondetafelgesprek alle tot dan toe niet behandelde onderwerpen aan de orde stellen. Hiervan werd dan ook weer dankbaar gebruik gemaakt.

In de avondlijke en nachtelijke uren werd nog een bestuursvergadering belegd, die door vele conferentie-gangers als toevoeging werd bijgewoond.

LANDELIJKE STUDIECONFERENTIE

De jaarlijkse landelijke studieconferentie vond plaats op 11 en 12 oktober 1957. Aan dit hoogtepunt in het Arjosleven werd deelgenomen door ongeveer 65 personen. Het behandelde onderwerp werd door twee referenten ingeleid.

„Het beginsel van de praktijk” door prof. dr. S. U. Zuidema en „De praktijk van het beginsel” door drs. C. P. Hazenbosch. Beiden hadden tevoren hun zienswijze op schrift gesteld, die in brochurevorm aan de conferentiegangers was toegezonden. Tengevolge van technische moeilijkheden bij de drukker geschiedde dit echter niet zó tijdig, dat de deelnemers geacht

konden worden de stof te hebben bestudeerd. Beide referenten gaven dan ook vooraf in een kort betoog een samenvatting. Daarna werden discussiegroepen gevormd, die gedurende de middag onderling de referaten bespraken.

Voor het eerst waren de leiders van deze discussiegroepen de avond voor de conferentie bijeengekomen om door het bestuurslid Tj. Pel ingewijd te worden in de moeilijkheden en mogelijkheden, verbonden aan het geven van leiding in een discussiegroep. De ervaringen met deze methode opgedaan zijn zeer positief en zijn aanleiding geweest tot het besluit ook bij volgende conferenties deze methode te volgen. Een verslag van de conferentie werd aan de deelnemers toegezonden, zodat zij daarvan gebruik konden maken bij het maken van hun inleidingen op de hen toegewezen clubs.

Overigens mag er wel op worden gewezen, dat het noodzakelijk is, dat het op de studieconferentie behandelde onderwerp op *alle* clubs wordt behandeld.

Wij hebben sterk de indruk, dat hiermede en door de conferentiegangers en door de clubs de hand wordt gelicht. Zo nodig zal van de zijde van de provinciale besturen hierop nauwkeuriger moeten worden toegezien.

Ook de verkoop van de betreffende brochure aan de clubs laat te wensen over.

STUDENTENCONFERENTIE

„De waarde en de betekenis van beginselen voor het politieke denken” was het onderwerp, dat prof. mr. P. J. Verdam tijdens de 17 en 18 januari 1958 gehouden negende studentenconferentie inleidde. Dit onderwerp gaf naderhand enkele couranten stof tot schrijven. De rond 50 deelnemers namen — zoals gebruikelijk — ook nu weer met enthousiasme aan de gedachtenwisseling deel.

De zaterdagmorgen was gewijd aan het stellen van vragen aan een forum, waarin de leden van de Tweede Kamerfractie dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, H. van Eysden, J. Smallenbroek en dr. E. P. Verkerk zitting hadden. De conferentie en het forum werden voorgezeten door het hoofdbestuurslid mr. C. Boertien.

Teneinde een nauwer kontakt met de studentenwereld te be-

vorderen is overgegaan tot het instellen van een commissie, waarin naast enkele moderamenleden een vertegenwoordiger van studenten van de verschillende universiteiten en hogescholen zitting hebben.

STUDIEMATERIAAL

De schetsenbundels „Volk en Staat” en de bundel „1957”, waarvan bij het opstellen van het vorige jaarverslag resp. 200 en 300 exemplaren in voorraad waren, geraakten rond de jaarwisseling geheel uitverkocht.

Einde februari 1958 zag de schetsenbundel „1958” het licht, waarin een tiental schetsen werd opgenomen. De verkoop verloopt bevredigend. Teneinde aan de behoefte van beginnende clubs te kunnen voldoen een schetsenbundel ter beschikking te hebben, waarin de grondbeginselen en hoofdlijnen der A.R. politiek op eenvoudige wijze worden behandeld, is de methodiek- en schetsencommissie bezig met de voorbereiding daarvan.

De commissie realiseert zich daarbij, dat er mee gerekend dient te worden, dat niet alle Arjosleden een eerste vorming hebben ontvangen op M.V. of J.V.

Voorts had men overigens vele bemoeienissen met het organiseren van en het samenstellen van de leerstof voor de kadercursus.

KADERCURSUS

Werd in het vorige jaarverslag nog over de kadercursus gesproken als een experiment, thans — nadat de eerste cursus werd afgesloten — kan worden gesteld, dat deze poging slaagde.

Van de 109 cursisten, die op 27 september 1957 de eerste lessen kregen toegezonden, kon aan 74 een diploma worden uitgereikt. De cursisten, die een door de commissie en docenten vastgesteld aantal keren de mondelinge lessen hadden bezocht en een redelijk aantal keren schriftelijk werk inzonden, ontvingen dit getuigschrift, dat getekend was door dr. W. P. Berghuis, dr. A. Veerman en S. Silvis.

De slotconferentie werd op 6 en 7 juni 1958 te 's-Gravenhage gehouden. Tijdens deze conferentie werd aandacht geschon-

ken aan de techniek van het houden van inleidingen, door middel van een referaat van de heer I. P. van Leerdam te Utrecht.

De cursus bevatte lessen inzake: A. R.-beginselen, A.R.-praktijk, Staatsinrichting, Parlementaire Geschiedenis, Economie en Sociologie. Als docenten werkten mede: dr. A. Veerman, die als cursusleider optrad, mejuffrouw J. van Leeuwen en de heren dr. W. Albada, drs. H. J. van der Maas, prof. dr. J. J. de Jong, E. van Ruller, drs. W. K. de Roos, S. Silvis, dr. G. J. Stapelkamp, J. Strijker, mr. C. J. Verplanke en ds. P. Visser.

Een woord van hartelijke dank aan de docenten, zonder wier toewijding en enthousiasme de cursus zeker niet zou zijn geslaagd, is op zijn plaats. De toewijding van de cursisten is een blijde zaak, die ons optimistisch stemt.

Ook in het onlangs aangebroken studiejaar zal een kadercursus worden gegeven. Geleerd door de ervaring werden enkele kleine wijzigingen aangebracht. Zo werd het volgen van de lessen in A.R.-beginselen, Parlementaire Geschiedenis, Economie en Gemeentepolitiek verplicht gesteld, terwijl de cursisten uit de vakken: Sociologie, A.R.-praktijk, Staatsinrichting en Sociale Wetgeving een tweetal vakken dienen te kiezen.

Voor de vakken Gemeentepolitiek en Sociale Wetgeving wordt thans nieuwe leerstof ontworpen; voor het overige wordt gebruik gemaakt van dezelfde lessen, waarvan reeds in 1957 een voor twee cursussen voldoende aantal exemplaren werd vervaardigd.

Het aantal cursisten, dat zich voor de cursus 1958-1959 opgaf bedraagt ruim 150.

METHODIEK- EN SCHETSENCOMMISSIE

De werkzaamheden van deze commissie zijn in beide hieraan voorafgaande paragrafen beschreven. Er werd zeven keer vergaderd, waarvan sommige bijeenkomsten door docenten werden bijgewoond. De commissie staat onder voorzitterschap van dr. A. Veerman, terwijl mejuffrouw T. Laninga, mejuffrouw J. van Leeuwen en de heren T. Herstel, S. Silvis en A. H. M. Mulder als lid hiervan deel uitmaken.

De heer G. J. H. Griffioen was tot 1 september 1958 eveneens lid, doch zag zich genoodzaakt door drukke bezigheden te bedanken.

De heer Herstel volgde hem op.

PUBLICITEITSMIDDELEN

„Op Wiek”.

De mogelijkheden van publiciteit en de voorlichting van de eigen leden zijn in april 1958 door het verschijnen van het Arjosmaandblad „Op Wiek” belangrijk uitgebreid. Behalve in de maand juli verscheen in elke laatste week van de maand een nummer.

Dat dit zo vlug na het lanceren van het plan tijdens onze vorige jaarvergadering mogelijk bleek, is voornamelijk te danken aan het enthousiasme en de medewerking van de leden. Kon worden gestart met een abbonnementental van rond 1100, al spoedig steeg dit tot ongeveer 1400 in september jl., zodat de exploitatie verantwoord is.

In het volste vertrouwen doen wij een beroep op de leden om steeds aan het werven van abonné's aandacht te blijven schenken. Het eens gestelde ideaal van „5 abonnementen per club” blijft gelden. Daarnaast is nog een te klein aantal ouderen bezweken voor de sterke aandrang die de Arjosleden op hen uitoefenen inzake het nemen van een abonnement.

De redactie bestaat uit de leden van het moderamen de heer S. Silvis, als voorzitter, mejuffrouw J. van Leeuwen en A. H. M. Mulder, terwijl de heren J. van Putten en het oud-hoofdbestuurslid, J. W. Ooms als eindredacteur, er eveneens deel van uitmaken.

Het blad wordt uitgegeven door J. B. van den Brink & Co te Zutphen, waarmee een contract werd afgesloten.

„Nederlandse Gedachten”.

Ook in „Nederlandse Gedachten” kon regelmatig Arjosnieuws worden gepubliceerd. Van de goede samenwerking met de redactie van dit blad wordt dankbaar gewag gemaakt.

Radio.

Onder dit hoofdstuk dient eveneens vermeld te worden het feit, dat de ARJOS op donderdag 18 september 1958 voor het

eerst rechtsstreeks in een radio-uitzending te beluisteren was. Voor de welwillendheid waarmee het Centraal Comité de haar ter beschikking gestelde zendtijd aan ons afstond, zijn wij zeer erkentelijk. Inmiddels werd toezegging ontvangen voor nog enkele uitzendingen.

Stichting A.R.J.O.S.

In verband met de hoofdelijke aansprakelijkheid, die voor de bestuursleden zou ontstaan bij het aangaan van verbintenissen door een vereniging, die geen rechtspersoonlijkheid bezit, is in juli 1958 ten overstaan van notaris J. D. F. van Halsema de akte verleden, waarbij de Stichting A.R.J.O.S. werd opgericht. Als voorzitter werd benoemd de heer S. Silvis, als secretaris-penningmeester A. H. M. Mulder en als bestuursleden de overige leden van het moderamen.

In de akte is de bepaling opgenomen, dat slechts bestuurslid kunnen zijn, de als lid van het moderamen van de A.R.J.O.S. gekozen personen.

SOCIAAL-ECONOMISCHE WERKGROEP

De meest actieve sectie in deze werkgroep is sectie IIb, die onder leiding van de heer C. Balkenende te Kapelle, zich bezint op de gevolgen en mogelijkheden, die ontstaan door de uitvoering van het Deltaplan. Nadat in het voorjaar van 1957 een eerste rapport over deze zaak gereed kwam, volgde begin 1958 een tweede. Momenteel is men doende de inhoud van beide rapporten samen te vatten in één brochure.

Van sectie IIa, die werkt onder leiding van drs. W. K. de Roos te Leeuwarden, en studeert over de mogelijkheden en wenselijkheden van industrialisatie in de noordelijke provincies, verscheen één dezer dagen een rapport. De mogelijkheden worden overwogen over dit onderwerp een conferentie te beleggen.

De voorzitter van sectie I, de heer G. J. H. Griffioen, verzocht van het presidiaat ontheven te worden in verband met drukke werkzaamheden. In zijn plaats werd benoemd de heer F. Slot te Haarlem, die zich met zijn sectiegenoten zal gaan bezinnen op „De structuurveranderingen in de landbouw”. In de derde sectie onder leiding van de heer T. Hopman te

Gouda wordt gestudeerd over de problemen, verband houdende met het invoeren van een vijfdaagse werkweek.

Het bestuur vergaderde driemaal en is als volgt samengesteld: C. Balkenende, voorzitter; mejuffrouw J. van Leeuwen, algemeen adjuncte, T. Hopman, F. Slot, W. Veeneman, drs. W. K. de Roos, leden en A. H. M. Mulder als secretaris.

In „Op Wiek” werd reeds aandacht op het werk in deze groepen gevestigd.

De resultaten van dit studiewerk worden in een rapport vastgelegd; indien mogelijk wordt er een kleine conferentie aan gewijd, zodat het Arjoswerk in het algemeen ruimschoots gelegenheid krijgt vruchten te plukken van het werk van de deelnemers in de sociaal-economische werkgroep.

Wanneer men zich voor één der genoemde onderwerpen interesseert en bereid is wat dieper in bepaalde vraagstukken te duiken, dan staat de aanmelding hiervoor steeds open.

Wij spreken de wens uit, dat vele leden hiertoe zullen overgaan.

INTERNATIONAAL WERK

U.I.J.D.C.

Het tiende jaarcongres.

De activiteiten in het kader van de Internationale Unie van Jonge Christen Democraten vonden begin mei 1958 een hoogtepunt.

De Nederlandse equipe van de U.I.J.D.C. viel de eer te beurt als gastvrouw op te mogen treden van het 10e jaarlijkse congres van de internationale unie, dat van 5 tot en met 7 mei 1958 in het Kurhaus te Scheveningen werd gehouden.

De opening van het congres werd verricht door de voorzitter van de Nederlandse equipe, de heer Sj. Jonker (ARJOS), waarna Zijne Excellentie dr. M. A. M. Klompé, minister van Maatschappelijk Werk, de vergadering toesprak. Tijdens deze openingszitting waren vele genodigden aanwezig, van wie wij noemen: dr. A. A. L. Rutgers, vicepresident van de Raad van State, dr. W. P. Berghuis, voorzitter van het Centraal Comité van A.R. kiesverenigingen, mr. H. W. van Doorn, voorzitter van de K.V.P., verscheidene ambassadeurs en leden van de Staten-Generaal.

De voorzitter van de Junge Union Deutschlands, dr. G. Stoltenberg, lid van de Duitse Bondsdag, bracht een rapport uit omtrent „De actuele politieke situatie in West-Europa”.

Op de tweede congresdag bracht mr. P. Coumou, juridisch adviseur bij de Christelijke Metaalbedrijfsbond, tot voor kort voorzitter van de Arjosclub in Zeist, verslag uit over „De migratie in het perspectief van de Europese integratie”.

Uitvoerige besprekingen van beide referaten en het uitgebrachte jaarverslag vond plaats.

Met de deelnemers aan het congres werd een excursie gemaakt naar de Keukenhof te Lisse.

Daartoe in staat gesteld door een bijzondere bijdrage, kon de ARJOS door daarnaast een zeer groot deel van haar jaarlijks voor het internationale werk ter beschikking staande gelden, voor dit doel af te zonderen, aan haar financiële verplichtingen voldoen. De kosten van het congres, waaraan bijna 100 personen deelnamen, zijn beneden de geraamde uitgaven gebleven.

Aan het einde van het congres werden enkele resoluties aangenomen.

De Nederlandse equipe van de U.I.J.D.C. bestaat uit 6 personen. Van het ogenblik van toetreden tot deze organisatie in 1952 af is het voorzitterschap in handen geweest van de heer Sj. Jonker. Hem komt de eer toe het internationale werk van de ARJOS te hebben opgebouwd. Na het congres legde de heer Jonker het voorzitterschap neer. Wij zeggen hem veel dank voor het belangrijke werk dat hij in dit opzicht voor de ARJOS heeft verricht. Thans berust het presidaat bij de heer E. J. Mathies, terwijl het secretariaat door de Arjos-secretaris wordt uitgeoefend. Voorts maakt mr. H. A. Homan deel uit van de equipe, terwijl de heer W. Erbrink als waarnemend lid fungeert.

Kontakt Jonge Europese Protestanten.

Als één der zeer belangrijke vruchten, die de deelname aan het werk van U.I.J.D.C. heeft afgeworpen, zien wij het kontakt, dat daaruit kon worden opgebouwd met de protestantse jongeren binnen de bij de unie aangesloten landen.

Kon in 1956 voor het eerst een bijeenkomst worden belegd van deze protestantse jongeren in Worms, terwijl Kampen in november 1957 plaats van samenkomst was, thans treedt

de kleine Evangelische Volkspartei in Zwitserland als gastvrouw op. Van 5 tot 8 november 1958 zal deze conferentie in Zürich plaats hebben.

Bepaald teleurstellend is het gewag te moeten maken van het feit, dat de Christelijk-Historische Jongerengroepen hun aanvankelijk genomen besluit om aan dit werk deel te nemen, in moesten trekken. Van Arjos-zijde wordt dit betreurd, temeer daar in eerste instantie bepaalde verwachtingen werden gewekt.

Alcide de Gasperi kaderschool.

De jaarlijks door de U.I.J.D.C. georganiseerde internationale kaderschool kwam bijeen van 23 tot 27 juli 1958 te Brussel en stond in het teken van de automatisering.

Een Fransman refereerde over „Wat is automatisering?“, een Luxemburger over „De sociale gevolgen“, een Duitser belichtte het onderwerp vanuit de problemen rondom de vrijetijdsbesteding, een Italiaan schonk aandacht aan de menselijke waardigheid, terwijl door de Nederlandse referent drs. J. P. de Hey, werkzaam op het secretariaat van de Katholieke Boeren- en Tuindersbond, gesproken werd over „De economische gevolgen van de automatisering“, waarbij hij veel aandacht schonk aan de positie van de land- en tuinbouw.

Van Arjoszijde woonden de heren D. Corporaal, J. P. Feddema, J. de Groot en G. J. Oonk deze conferentie bij.

Landbouwcommissie U.I.J.D.C.

Binnen de Union Internationale des Jeunes Démocrates Chrétiens bestaan verschillende commissies of werkgroepen. De landbouwcommissie is daar één van.

Op 13 en 14 september 1958 kwam deze commissie bijeen in Reims.

Onderwerp van discussie was de landbouwparagraaf van het Verdrag voor de Euromarkt. Aan een Nederlandse deskundige viel de eer te beurt hierover een referaat te mogen leveren. In drs. C. P. Driesprong, werkzaam bij het Landbouwschap te 's-Gravenhage, was een zeer deskundig referent gevonden. Zijn betoog concentreerde zich hoofdzakelijk op de artikelen 44 en 45 van het verdrag, waar gesproken wordt over de minimum-importprijzen en contracten op lange termijn en

vertolkte het Nederlandse standpunt, hetgeen wil zeggen, dat veel critiek bestaat en men juist in deze bepalingen voor de toekomst mogelijkheden ziet, die door andere partner(s) gebruikt zullen worden de effectuering van de Euromarkt op het terrein van de landbouw, illusoir te maken. Van Arjoszijde woonde de heer W. Erbrink deze bijeenkomst bij.

Atlantische Conferentie.

Van 7 tot 11 juli 1958 vond in het Palais de Chaillot te Parijs een door de N.A.V.O. belegde bijeenkomst plaats voor de vertegenwoordigers van de politieke jongerenorganisaties uit de 15 NAVO-landen. Het doel van deze bijeenkomst bestond in het stimuleren van begrip, vriendschap en samenwerking onder de leiders van de politieke jongerenorganisaties binnen het gebied van de NAVO.

Dank zij de ervaringen, opgedaan in het werk van de U.I.J.D.C., het onderlinge kontakt dat met andere jonge christen-democraten die daar aanwezig waren, reeds bestond, waardoor regelmatig onderlinge gegevens konden worden uitgewisseld, is het gelukt een drietal plaatsen te verkrijgen in het comité, dat over eventueel volgende bijeenkomsten zal beslissen.

Mr. H. A. Homan vertegenwoordigde hier de ARJOS en fungeerde als voorzitter van één der drie commissies en heeft dan ook zitting in het z.g. „steering-committee”.

De ontwikkeling van deze vorm van Westerse samenwerking van politieke jongerenorganisaties zal nauwlettend worden gevolgd.

BUITENLANDSE WERKGROEP

De in het vorige jaarverslag aangekondigde reorganisatie van deze werkgroep kon bij de aanvang van het nieuwe werkseizoen tot stand worden gebracht.

Een viertal regionale groepen is samengesteld, resp. onder leiding van J. de Graaf te Emmen, C. B. Wels te Utrecht, W. Erbrink te Haarlem en C. Balkenende te Kapelle en zullen in dezelfde volgorde gaan behandelen:

1. De situatie van de protestanten in de C.D.U.
2. Een vergelijking tussen de programma's van de C.D.U. en de A.R. Partij.
3. Enkele aspecten van de Europese Economische Gemeenschap.
4. De christelijke-democratische partijen binnen de Benelux.

Op initiatief van deze commissie werd op 27 september 1958 te Utrecht een bijeenkomst belegd, waar prof. mr. I. A. Diepenhorst sprak over: „De christen en de atoombewapening”. De opkomst op deze vergadering stelde enigszins teleur, gelet op de actualiteit van het aangesneden probleem.

Als activiteit van deze commissie dient ook nog te worden vermeld het bezoek dat een zevental Arjosleden van 15-25 augustus 1958 bracht aan Herne in het Ruhrgebied op uitnodiging van de Junge Union aldaar.

In de „Politische Akademie” der C.D.U. te Eichholz vond van 11 tot 14 juli 1958 een bijeenkomst tussen vertegenwoordigers van Christelijk-democratische partijen uit België, Zuid Amerika en Duitsland met enkele jonge conservatieven uit Engeland plaats, waar gesproken werd over: „De gemeenschappelijke markt en de vrijhandelszône”.

Namens de ARJOS woonde de heer W. Erbrink deze conferentie bij.

Wederom konden enkele nummers van de Internationale Documentatiedienst worden samengesteld en aan belangstellenden worden toegezonden. De voorbereidende werkzaamheden daaraan verbonden zijn omvangrijk, waarin de heren mr. H. A. Homan en E. J. Mathies een groot aandeel hadden. In verband met de studie en drukke werkzaamheden zag de voorzitter van de buitenlandse commissie zich in januari 1958 genoodzaakt zijn functie neer te leggen. In zijn plaats werd benoemd de heer E. J. Mathies te 's-Gravenhage. Voorts hebben in het bestuur zitting naast de vier voorzitters van de regionale studiegroepen: de dames A. Hartsuiker, G. J. van der Pol en J. van Leeuwen te Rijswijk en de heren mr. H. A. Homan, T. Hopman, S. J. Jonker (adviserend), D. Corporaal en A. H. M. Mulder als secretaris.

De heer G. J. H. Griffioen zag zich genoodzaakt te bedanken.

In zijn plaats werd geen nieuw bestuurslid benoemd aangezien in januari 1959 in verschillende, tengevolge van periodiek af-treden ontstane, vacatures zal moeten worden voorzien.

TEN BESLUIITE

Overzien wij het deel van jeugdland, waarin de ARJOS werkzaam is, dan valt in de eerste plaats op, dat de door ons gestelde doeleinden een verblijdende weerklank vinden onder de jongeren in het Noorden en Oosten van ons land. In het overige deel treedt een kleine achteruitgang op. Als mogelijke oorzaken wijzen wij op enkele symptomen.

Zo blijkt uit de praktijk van het Arjoswerk op verschillende clubs aldaar, dat nagenoeg uitsluitend onderwerpen worden behandeld van actuele en praktisch-politieke aard, terwijl daarnaast steeds meer gebruik wordt gemaakt van het laten optreden van sprekers niet-Arjosleden.

Nu kan men tegenwerpen, dat de politieke problemen vandaag aan de dag zo ingewikkeld zijn, dat een goede bespreking de aanwezigheid van een specialist vergt. Toch zal dat naar onze mening in slechts enkele gevallen beaamd moeten worden. Wanneer men oprecht wil en zich enige moeite getroost, dan is er voor elk Arjoslid dat begiftigd is met een normaal verstand en dat gebruik weet te maken van de schatten aan literatuur, die tegenwoordig voor ieder bereikbaar zijn, de mogelijkheid zichzelf in een onderwerp te verdiepen en er een inleiding van te maken.

Het inleiden van een onderwerp betekent het inleiden van een gesprek op de club; dat gesprek is het belangrijkste! En wie kent beter de samenstelling van de Arjos en de onderscheiden karakters en interesses van de leden? Daar kan een clublid rekening mee houden en iemand, die de leden voor het eerst ziet, niet. Speelt de trek in onze Nederlandse volksaard, om alles punctueel en tot in de finesses te willen doen en weten, ons ook geen parten? Wij mogen als jongeren gerust eens aarzelen en twijfelen. Wanneer men zich in een onderwerp heeft verdiept, houdt men het vast, want men heeft het zich eigen gemaakt.

Dit brengt ons op het toepassen van nieuwe mogelijkheden die op onze clubvergadering kunnen worden benut.

In de eerste plaats het gebruik van illustratie-materiaal bij het inleiden van een onderwerp, in de vorm van kaarten, afbeeldingen of zelfgemaakte tekeningen.

Doch verder ook het gebruik van de flanellograaf. Iedereen, die met enige vaardigheid een schaar kan hanteren, kan — na bestudering van een schets — in enkele afbeeldingen, cijfers of woorden de inhoud vastleggen. Wanneer men dan tijdens het verhaal op een flanellen doek de afbeeldingen stuk voor stuk bevestigt, zien de toehoorders de logische opbouw van het betoog. Voor de inleiders geeft deze methode ook vele voordelen.

Ook het rollenspel behoort tot één der mogelijkheden om een gesprek in te leiden. Voorzichtigheid blijft daarbij echter geboden en men zie het nimmer als in de plaats komend voor een inleiding. De in het spel opgeroepen problemen vragen juist nog meer om een antwoord van de inleider.

Overwogen is om voor ons Arjoswerk een vaste methodiek te ontwerpen, door b.v. enkele jaarplannen op te stellen, waaraan de clubs zich zullen moeten houden. Aangezien er echter een voldoende aantal studieschetsen voorhanden is en er op dit punt een grote verscheidenheid van opvattingen bestaat, meent het bestuur daar voorlopig niet toe over te moeten gaan.

Waarom aandacht geschonken aan deze min of meer technische zaken? Binnen onze organisatie wordt een enorme hoeveelheid werk verzet. Het is nu zaak, die energie zo nuttig mogelijk aan te wenden en daarom zal alles in het werk moeten worden gesteld om het gevolg en het effect er van zo groot mogelijk te doen zijn.

Dit geldt niet alleen voor ons clubwerk, doch ook voor bezoekers aan grotere bijeenkomsten, studieconferenties e.d. Laat toch de bezoekers doorgeven wat zij hebben gehoord! Ons werk vertoonde in het afgelopen jaar nog vele tekortkomingen. Dat te constateren belet ons niet het voor ons liggende met opgewektheid en werklust tegemoet te treden. Het jaar 1959 is een belangrijk jaar voor de ARJOS.

Het vieren van een jubileum zal organisatorisch gezien inspanning van ons vragen.

De verkiezingen van 1960 zullen haar nadering doen gevoelen, maar afgezien daarvan, het gewone werk, bestaande uit het bestuderen van de anti-revolutionaire beginselen en -politiek en het trachten daaraan zoveel mogelijk jonge Neder-

landers deel te doen nemen, blijft steeds het grootste doel van ons Arjoswerk.

In het besef, dat wij ook tevergeefs zwoegen, wanneer God ons niet zegent, treden wij een nieuw jaar tegemoet, waarin wij, geleid door Gods Heilige Geest, onze taak hopen te volbrengen.

Voor het landelijk bestuur A.R.J.O.S.,

de secretaris,

A. H. M. MULDER

VERSLAG

VAN HET COLLEGE VAN ADVIES DER ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ OVER HET JAAR 1958

SAMENSTELLING VAN HET COLLEGE EN VAN DE CENTRALE COMMISSIE

De samenstelling van het College van Advies ondergaat regelmatig enige wijziging doordat overeenkomstig het in 1956 vastgestelde rooster van aftreden telkenjare het lidmaatschap van een aantal personen wordt beëindigd. Per 1 januari 1958 traden 20 leden af, in wier plaats 18 personen werden uitgenodigd tot het College toe te treden. Twee uitnodigingen werden niet aanvaard. Een en ander had tot gevolg, dat aan het begin van het verslagjaar het college 115 leden telde.

Gedurende 1958 hebben twee leden van het College als zodanig bedankt.

Nog gedurende het verslagjaar werden, in verband met het aftreden van 16 leden per 1 januari 1959, aan het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen 20 personen door de centrale commissie voor het lidmaatschap voorgedragen.

Teneinde een gezonde afwisseling in de samenstelling van het College te bevorderen, werd ook bij deze voordracht de regel gevolgd, dat aftredende leden behoudens uitzonderingen niet terstond voor herbenoeming in aanmerking komen, al staat het reglement zulks wel toe.

Aangezien het Centraal Comité de voordracht heeft overgenomen, konden de uitnodigingen voor de nieuw te benoemen leden nog voor de intrede van 1959 worden verzonden.

Per 1 januari 1958 bestond de centrale commissie uit de heren prof. mr. A. M. Donner, voorzitter; F. W. Dirker ec.

drs.; prof. mr. W. F. de Gaay Fortman, dr. N. G. Geelkerken en mr. K. Groen, die met speciale machtiging van de algemene vergadering van 17 januari 1957 voorlopig voor de tijd van één jaar tot lid van de centrale commissie werd benoemd, terwijl mr. J. H. Prins als haar secretaris optrad.

De heer Geelkerken, die aftredend was in 1958, werd door de algemene vergadering van 25 januari 1958 bij enkele kandidaatstelling herkozen. In dezelfde vergadering werd in de vacature, ontstaan door het aftreden van prof. dr. S. U. Zuidema, mr. K. Groen benoemd, eveneens bij enkele kandidaatstelling.

De bijzonder eervolle benoeming van prof. mr. A. M. Donner tot president van het hof van justitie der Europese gemeenschappen had helaas tot gevolg, dat hij bij schrijven van 26 september 1958 ontslag heeft gevraagd als voorzitter van het College van Advies. Zijn vertrek doet zich gevoelen als een ernstig verlies voor het College.

Prof. mr. W. F. de Gaay Fortman verklaarde zich bereid het voorzitterschap op zich te nemen gedurende de periode, dat in de ontstane vacature nog niet is voorzien.

VERGADERINGEN EN ANDERE WERKZAAMHEDEN

Het College vergaderde op 25 januari 1958 in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht. Deze vergadering werd in hoofdzaak gewijd aan de bespreking van een inleiding van de heer F. W. Dirker ec. drs. over het onderwerp „Begrotingspolitiek en nationale welvaart; vroeger en nu”.

De centrale commissie vergaderde acht maal, te weten op 13 januari, 27 januari, 24 februari, 24 maart, 28 april, 27 mei, 19 september en 3 december.

De voornaamste taken van de centrale commissie zijn: het zich beraden over de vraag, of bepaalde aangelegenheden in studie dienen te worden genomen; in verband daarmee het eventueel besluiten tot het instellen van commissies en voorts het overwegen van en het mogelijkerwijs besluiten tot openbaarmaking van door commissies ontworpen rapporten. Hoofdzakelijk waren het dan ook onderwerpen van deze aard, welke gedurende het verslagjaar de aandacht hadden van de centrale commissie.

Tot de instelling van nieuwe commissies werd gedurende het verslagjaar niet overgegaan.

De werkzaamheden van de commissies vonden niet in alle gevallen die voortgang welke gewenst zou zijn. De oorzaak daarvan is vooral hierin gelegen, dat leden van commissies — op grond overigens van dikwijls zeer begrijpelijke redenen — er vaak niet in slagen binnen redelijke termijn een aan hen gevraagde bijdrage, b.v. het samenstellen van een nota over een bepaald onderdeel van het te bestuderen onderwerp, te leveren.

Andere commissies daarentegen maakten bevredigende vorderingen of konden hun werkzaamheden geheel afsluiten.

Van de stand van zaken tegen het einde van 1958 kan het volgende overzicht worden gegeven.

VASTE COMMISSIES

1. Sociaal-economische commissie. Voorzitter: prof. dr. B. Pruyt; secretaris: T. Knecht. De commissie kwam eenmaal in vergadering bijeen ter bespreking van een concept-rapport over het kleine-boeren-probleem.

Er werd een sub-commissie bezitsvorming ingesteld, die begin 1959 met haar werkzaamheden zal moeten beginnen.

Subcommissie loonvorming. Voorzitter prof. dr. B. Pruyt; secretaris T. Knecht. Deze commissie vergaderde vijfmaal. Ten aanzien van enkele onderdelen van het vraagstuk werd overeenstemming bereikt. De conclusies worden in een nota vastgelegd.

Subcommissie middenstandsaangelegenheden. Voorzitter prof. dr. F. L. Muiswinkel; secretaris T. Knecht. De commissie kwam bijeen voor het voeren van inleidende besprekingen. Begin 1959 hoopt de commissie met haar eigenlijke werkzaamheden te beginnen.

Subcommissie landbouwaangelegenheden. Voorzitter: C. van den Heuvel. Deze commissie kwam gereed met haar rapport betreffende het kleine-boeren-probleem, welk rapport aan de vaste commissie is voorgelegd.

2. Commissie bestuurswezen. Voorzitter was aanvankelijk prof. mr. A. M. Donner; na zijn aftreden is dr. J. R. Stellinga als zodanig opgetreden; secretaris: mr. J. A. Oosterhoff.

De commissie vergaderde driemaal. In behandeling werd genomen het vraagstuk inzake de bestuursvorm van grote agglomeraties. Een concept-rapport terzake is opgesteld.

3. Onderwijscommissie. Voorzitter: mr. T. A. van Dijken; secretaris: mr. J.H.Grosheide. De commissie heeft in 1958 tweemaal vergaderd. Naast de begroting voor 1959 van het departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen werden enkele wetsontwerpen op onderwijsgebied besproken.

4. Commissie voor buitenlandse aangelegenheden. Voorzitter: dr. A. A. L. Rutgers. De commissie kwam gedurende het verslagjaar niet bijeen. Mr. L. J. van der Burg ontwierp een nota betreffende de hulpverlening aan onderontwikkelde gebieden. De commissie komt begin 1959 bijeen ter bespreking van deze nota.

5. Commissie voor militaire aangelegenheden. Voorzitter: generaal-majoor mr. W. J. van Dijk; secretaris: T. Knecht. De commissie vergaderde driemaal. Behalve met haar vaste taak, het advies aan de a.r. Kamerfracties, houdt zij zich thans bezig met de bestudering van personeelsvraagstukken bij onze krijgsmacht. Haar rapport inzake de Nederlandse verdediging werd gepubliceerd.

BIJZONDERE COMMISSIES

1. Commissie inzake de sociale zijde der industrialisatie. Voorzitter: prof. dr. J. Waterink; secretaris: mr. J. A. Oosterhoff. In 1958 vergaderde de commissie tweemaal ter bespreking van een concept-rapport.

2. Commissie humanistische geestelijke verzorging. Deze commissie kwam met haar arbeid gereed. De centrale commissie besloot tot openbaarmaking van haar rapport.

3. Commissie belastingwezen. Voorzitter Chr. van den Heuvel, secretaris: T. Knecht. De commissie bracht een rapport uit inzake de fiscale aspecten van de bezitsvorming. Dit rapport werd aan de vaste sociaal-economische commissie voorgelegd. Het zal door een subcommissie bezitsvorming in een ruimer kader worden gezien.

4. Commissie subsidievraagstuk. Voorzitter mr. J. J. Hangelbroek; secretaris: mr. W. C. D. Hoogendijk. Uitvoerige besprekingen werden gewijd aan het plaatsen van de problematiek binnen het kader van de anti-revolutionaire opvattingen. Vele besprekingen werden daaraan gewijd. Thans is de commissie bezig het gewonnen inzicht uit te werken, waarmee goede voortgang wordt gemaakt.

5. Commissie subsidiëring bibliotheekwezen. De commissie kwam nog niet gereed met haar rapport.

6. Commissie bejaardentehuizen. Deze commissie kwam met haar arbeid gereed. De centrale commissie besloot tot openbaarmaking van haar rapport.

7. Commissie Nieuw-Guinea. Gedurende het verslagjaar was voorzitter dr. H. Kroeskamp, die zich wegens uitbreiding van werkzaamheden genoopt zag als zodanig af te treden. Ook deze commissie kwam nog niet met haar werkzaamheden gereed.

8. Commissie verhouding gemeenten en waterschappen. Voorzitter: P. C. Elfferich; secretaris: mr. J. A. Oosterhoff. Eenstemmigheid van oordeel bleek tot nu toe binnen de commissie niet bereikbaar. Nader overleg zal worden gepleegd met de vaste commissie bestuurswezen.

9. Commissie recreatie en zondagsrust. Voorzitter: prof. dr. G. Kuiper Hzn.; secretaris: mr. J. A. Oosterhoff. Op 17 februari 1958 werd de commissie geïnstalleerd en zij vergaderde vijfmaal in dit jaar. Onder meer werden besprekingen gevoerd met figuren uit kerkelijke kring. Het concipiëren van een rapport is ter hand genomen.

10. Commissie algemene kinderbijslagverzekering. Voorzitter: mr. B. Colenbrander; secretaris: G. Hoogerwerf, ec. drs. De commissie vergaderde vijfmaal. Een concept-rapport werd aan de leden van de commissie voorgelegd.

Gedurende het verslagjaar werden drie rapporten gepubliceerd. Deze rapporten handelden over de Nederlandse verdediging, over de subsidiëring van kerkbouw en over de

woningbouw en het huurbeleid. Zij werden achtereenvolgens onder de nummers 9, 10 en 11 uitgegeven.

Zoals uit het gegeven overzicht kan blijken, werden vorderingen gemaakt met de voorbereiding van andere rapporten. Daarnaast staat het vele werk van commissies, dat niet in een te publiceren rapport is of zal worden vastgelegd.

Hoewel de resultaten van de arbeid van het College niet onbelangrijk zijn, kan nog niet worden gezegd, dat die vruchten worden geplukt, welke men eigenlijk zou mogen verwachten. Onderscheidene omstandigheden spelen hierbij een rol. Daar is in de eerste plaats de reeds genoemde omstandigheid, dat leden van commissies veelal niet de gelegenheid hebben naast het deelnemen aan de commissiearbeid in een vergadering, nog belangrijk werk te verrichten, dat deze commissiearbeid ten goed komt. De noodzaak van dit werk klemt te meer — en hiermede raken wij aan een tweede omstandigheid — omdat de secretarissen niet al het voorbereidende werk voor hun rekening kunnen nemen. Daartoe zou een „zwaarder” bezet secretariaat in het leven moeten worden geroepen. In de derde plaats is er de omstandigheid, dat de aan de commissies voorgelegde problematiek dikwijls van zodanige aard is, dat slechts na tijdrovend en diepgaand overleg bevredigende resultaten kunnen worden bereikt.

Intussen wordt er met alle kracht naar gestreefd de vertragende omstandigheden zoveel mogelijk te overwinnen, opdat de arbeid van het College die vruchten moge afwerpen, welke men er met enig recht van mag verwachten.

LEDENLIJST COLLEGE VAN ADVIES

			Jaar van aftreding
mr. W. Aantjes	Koningslaan 78	Utrecht	1964
mr. J. van Andel Gzn.	Parkweg 1b	Scheveningen	1960
C. A. Bakker	Ingenhouszstraat 25	Utrecht	1963
mv. F. Bakker-Bootsma	Sweerts de Landasstr. 52	Arnhem	1963
mr. P. S. Bakker	Bentinckstraat 150	Den Haag	1961
C. van Baren Jr.	Pansierstraat 3	Scheveningen	1962
J. A. van Bennekom	Molenwater 71	Middelburg	1965
P. Bergsma	Utrechtseweg 89a	Hilversum	1963
mr. F. J. J. Besier	De Mildestraat 19	Den Haag	1960
mr. J. S. Biesheuvel	Paradijsstraat 36	Voorburg	1961
J. J. G. Boot	Torenlaan 45	Hilversum	1962
prof. mr. P. Borst	Van Eeghenstraat 70	A'dam-Z.	1965
mr. H. Bos Kzn.	Lange Vijverberg 20	Den Haag	1960
D. P. Bothof	Madoerastraat 17	Den Haag	1961
mr. W. Brak	Cleyburchstraat 1b	Rotterdam	1962
mv. J. Buesink-Oskam	Corn. Muschstraat 8	Rotterdam	1963
mr. L. J. van der Burg	Burg. Kampschröder- straat 62	Monster	1964
mr. B. Colenbrander	Soestdijksew. 60, Noord	Bilthoven	1965
mr. G. C. van Dam	v. Hogenhoucklaan 122	Den Haag	1960
mv. dr. F. T. Diemer- Lindeboom	Jul. v. Stolberglaan 17	Rotterdam	1961
C. van Dijk litt. drs.	Groningsestraat 2a	Scheveningen	1964
prof. dr. R. van Dijk	Merellaan 37	Aerdenhout	1965
Gen.-maj. mr. W. J. van Dijk	Van Kijfhoeklaan 13	Den Haag	1965
mr. T. A. van Dijken	Plein 18a	Den Haag	1960
F. W. Dirker ec. drs.	Thomsonlaan 89	Den Haag	1961
ir. C. A. Doets	Lingedijk 30	Leerdam	1962
prof. mr. A. M. Donner	Route de Thionville 187	Luxemburg	1964
mr. dr. J. Donner	Statenlaan 110	Den Haag	1965
prof. dr. A. C. Drogendijk	Singel 462	Dordrecht	1960
P. C. Elfferich	Rotterdamseweg 160	Delft	1961
dr. A. la Fleur	Julianalaan 105	Overveen	1962

prof. mr. W. F.			
de Gaay Fortman	Zuidwerfplein 7	Den Haag	1965
Kol. G.S. b.d. P. Gerssen	Kabeljauwallee 2a	Doorwerth	1960
dr. C. Gilhuis	Nicolaistraat 14	Den Haag	1963
C. Groen indol. drs.	Bentincklaan 53b	Rotterdam	1961
mr. K. Groen	Thorbeckelaan 235	Den Haag	1963
dr. W. F. van Gunsteren	Stoeplaan 1	Wassenaar	1963
mr. A. W. Haan	Harmonichof 45 bv.	A'dam-Z.	1962
mr. J. J. Hangelbroek	Fuutlaan 9	Den Haag	1965
J. Haverkamp	Wilhelminalaan 16	Kampen	1960
mr. A. J. Hazenberg	Leeuwerikstraat 180	Leeuwarden	1963
mv. H. W. Elffers-			
Hoeneveld	Albr. Dürerstr. 39 I	Amsterdam	1962
P. W. Hordijk	Burgemeester	Middelharnis	1963
J. de Jong Czn	Loosdrechtseweg 8	Hilversum	1963
prof. dr. J. J. de Jong	Almstraat 45	Amsterdam	1965
K. J. de Jong	Alma Tademastraat 12	Leeuwarden	1960
ds. P. de Jong	Hart Nibbrigkade 68	Den Haag	1961
P. Kapinga	Schiedamsedijk 60 E	Rotterdam	1962
dr. J. Karsemeijer	Singel 468	Dordrecht	1964
S. Klein	Botanicuslaan 31	Eindhoven	1961
W. Koops	Pasteurlaan 62	Haren	1960
ds. A. J. Kret	Ned. Herv. Pastorie	Krimpen a/d Lek	1964
dr. H. Kroeskamp	Staringlaan 26	Hilversum	1964
prof. dr. G. Kuiper	Jan Luykenstraat 24	Amsterdam	1962
prof. dr. G. Kuiper Hzn.	Schubertstraat 19 I	A'dam-Z.	1964
prof. dr. ir.			
H. J. v. d. Maas	Voorstraat 42	Delft	1960
dr. W. Mak	Dommelstraat 12	Geldrop	1961
maj. D. Mantz	All. Piersonkade 42	Voorburg	1963
mr. K. J. Matze	Sportlaan 1094	Den Haag	1962
drs. A. J. van der Meer	Valkenboskade 618	Den Haag	1964
mr. J. Meynen	Piet Heinlaan 1	Velp	1965
mr. K. Millenaar	Laan van Poot 282	Den Haag	1965
J. Modderaar ec. drs.	Voorschoterlaan 50	Rotterdam	1963
prof. dr. F. L.			
v. Muiswinkel	Amsterdamseweg 469	Amstelveen	1961
drs. A. R. van Nes	Sportlaan 326	Den Haag	1962
K. Norel	Jhr. v. Karnebeekln. 42	Amstelveen	1963
mr. D. H. Okma	Marssumerstraat 2	Leeuwarden	1965
J. Oranje	Bergweg 90	Goes	1965
D. W. Ormel	De Lannoystaat 6	Den Haag	1960
A. Oudhof	Prof. Ritzema		
	Boslaan 86	Utrecht	1963
dr. ir. J. Ph. Poley	Groot Hoefijzerlaan 42	Wassenaar	1962
drs. J. Poot	Groenhovenstraat 20	Den Haag	1964
maj. M. J. D. mr. A. Pot	Bernhardlaan 45 IV	Arnhem	1964
prof. dr. B. Pruyt	Parkweg 197	Voorburg	1965
prof. dr. H. Ridderbos	Fernhoutstraat 14	Kampen	1960
A. van Rijn Dzn.	Van Hoeylaan 9	Den Haag	1961

mr. J. Roos	Breitnerlaan 70	Den Haag	1964
prof. dr. F. de Roos	Amsterdamseweg 445	Amstelveen	1965
drs. W. K. de Roos	Spechtstraat 16	Leeuwarden	1964
dr. A. A. L. Rutgers	v. Oldenbarneveltweg 5	Wassenaar	1960
dr. F. L. Rutgers	Kranenburgweg 50	Den Haag	1961
mej. mr. J. C. Rutgers	Joh. Vermeerstr. 69 hs	Amsterdam	1962
M. W. Schakel	Burgemeester	Noordeloos	1964
dr. Joh. H. Scheurer	Parkweg 189	Voorburg	1965
dr. J. Schouten	Henegouwerlaan 55b	Rotterdam	1960
mr. D. W. O. A. Schut	Rembrandtweg 391	Amstelveen	1961
ir. W. F. Schut	Adrianalaan 161	Rotterdam	1962
maj. H. F. Sijmons	Postbus 10	Roermond	1963
prof. dr. A. Sizoo	Raphaëlplein 26	A'dam-Z.	1965
dr. W. Sleumer Tzn.	Van Breestraat 188	A'dam-Z.	1965
mr. W. R. van der Sluis	Julianalaan 268	Bilthoven	1960
C. Smeenk	Huygenslaan 75	Arnhem	1961
A. Stapelkamp	P. Saenredamstraat 5	Utrecht	1962
dr. G. J. Stapelkamp	Koningslaan 77	Utrecht	1964
dr. J. R. Stellinga	Laan v. Oostenburg 20	Voorburg	1965
A. Tjoelker	Groningerstraat 61	Surhuisterveen	1960
S. van Tuinen litt. drs.	Burgemeester	Dokkum	1961
H. van den Tol	Stadhoudersweg 41a	Rotterdam	1962
Kol. b.d. H.			
Veluwenkamp	Van Alkemadelaan 233	Den Haag	1960
mr. J. Verdam	Stadhouderskade 125	Amsterdam	1961
prof. mr. P. J. Verdam	Willem Royaardsstr. 18	A'dam-Z.	1962
mr. C. J. Verplanke	Zuid Voorstraat 46	's-Gravendeel	1965
mr. W. de Vries Wzn.	Ruys de		
	Beerenbrouckplein 1	Delft	1964
mr. M. van Vugt	Haringvlietstraat 19	Amsterdam	1960
prof. dr. J. Waterink	Vossiusstraat 21 hs.	Amsterdam	1961
prof. dr. G. Wielenga	Moreelsestraat 6	Amsterdam	1962
prof. mr. H. D. v. Wijk	Van der Veerelaan 67	Amstelveen	1965
dr. J. P. I. van der			
Wilde	Fred. Hendriklaan 33	Voorschoten	1960
J. Wilschut	Heemraadsingel 193	Rotterdam	1961
mr. dr. J. Winsemius	Kanaalweg 11	Delft	1962
mr. J. Woltjer	Spanjaardlaan 86	Leeuwarden	1965
kol. der inf.			
J. C. Zuidema	Esscherstraat 86c	Vught	1963
prof. dr. S. U. Zuidema	Mr. Bardeslaan 9	Nieuwer Amstel	1960
			1960
L. van der Zweep	Rooseveltlaan 195 hs	A'dam-Z.	1961

VERSLAG

VAN DE VERRICHTINGEN VAN DE DOCTOR ABRAHAM KUYPERSTICHTING OVER HET JAAR 1958

SAMENSTELLING VAN DE RAAD VAN BEHEER EN VAN HET DAGELIJKS BESTUUR

Ingevolge haar statuten wordt de Kuypersstichting bestuurd en beheerd door een Raad van Beheer, welke is samengesteld als volgt:

- a. een voorzitter en een penningmeester, te verkiezen door de Deputatenvergadering der Anti-Revolutionaire Partij;
- b. drie leden, te benoemen door het Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen;
- c. de leden van de centrale commissie van het College van Advies der Anti-Revolutionaire Partij;
- d. door de Kamercentrales der Anti-Revolutionaire Partij aan te wijzen leden.

Door de Deputatenvergadering zijn aangewezen dr. J. Schouten als voorzitter en de heer J. A. Fock als penningmeester. Door het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen zijn aangewezen mr. J. van Aartsen, dr. N. G. Geelkerken en ds. S. van der Molen. De laatste bedankte bij schrijven van 27 januari 1958 voor deze functie. In deze vacature werd voorzien door de benoeming van de heer W. C. Bakker te Haarlem. Ook de heer Van Aartsen vroeg na zijn benoeming tot minister van Verkeer en Waterstaat ontslag als lid van het dagelijks bestuur en van de Raad van Beheer. In deze vacature is nog niet voorzien.

De centrale commissie van het College van Advies bestond aanvankelijk uit de heren prof. mr. A. M. Donner, voorzitter.

drs. F. W. Dirker, prof. mr. W. F. de Gaay Fortman en dr. N. G. Geelkerken. In de vacature ontstaan door het bedanken van prof. dr. S. U. Zuidema werd voorzien door de benoeming van mr. K. Groen.

Bij schrijven van 15 september 1958 vroeg prof. Donner ontslag uit zijn functie van voorzitter van het College, wegens het aanvaarden van de benoeming tot president van het hof van justitie der Europese gemeenschappen. Ook in deze vacature kon gedurende het verslagjaar niet worden voorzien.

Namens de Kamercentrales hadden zitting voor kieskring:

		primus	secundus
I	's-Hertogenbosch	D. A. v. d. Schans	J. Slot
II	Tilburg	A. Kroon	J. Koster
III	Arnhem	H. J. W. A. Meijerink	H. M. Oldenhof
IV	Nijmegen	H. A. van Willigen	B. Geleijnse
V	Rotterdam	A. Reyers	mr. H. Bavinck
VI	's-Gravenhage	P. L. Hut	W. Verburg
VII	Leiden	dr. N. G. Geelkerken	D. Hortensius
VIII	Dordrecht	N. van der Brugge	S. Hammer
IX	Amsterdam	A. H. B. Breukelaar	J. W. Holm
X	Den Helder	drs. A. Spaander	W. J. Dirkmaat
XI	Haarlem	mr. A. Bruch	W. C. Bakker
XII	Middelburg	A. I. Catsman	J. Hommes
XIII	Utrecht	H. C. Smit	L. W. H. de Geus
XIV	Leeuwarden	M. Knol	K. J. de Jong
XV	Zwolle	P. A. Nawijn	A. Sein
XVI	Groningen	H. R. J. v. d. Veen	P. Renkema
XVII	Assen	J. Smalibroek	H. Dekker Wzn.
XVIII	Maastricht	R. J. Mulder	J. Lanser

De door Kamercentrales aangewezen leden van de Raad van Beheer treden niet periodiek af.

Het dagelijks bestuur der stichting bestaat uit de hiervoor onder a t/m c vermelden. De directeur der stichting is secretaris van de Raad van Beheer en van het dagelijks bestuur.

De Raad van Beheer vergaderde tweemaal, en wel op 24 februari en op 1 oktober 1958. Het dagelijks bestuur kwam vijfmaal bijeen, te weten op 27 januari, 24 februari, 28 april, 28 juli en 19 september 1958.

WERKZAAMHEDEN

De voornaamste werkzaamheden van de Kuiperstichting zijn: het verstrekken van adviezen, inlichtingen, documentatie en litteratuur over politieke onderwerpen alsmede het verzorgen van het secretariaat van het College van Advies.

Deze werkzaamheden nemen de werkkraft van het personeel vrijwel geheel in beslag. Toch wordt er steeds ernstig naar gestreefd daarnaast de mogelijkheid te scheppen voor het opzetten van systematisch wetenschappelijk werk door het academisch gevormde personeel. Met vreugde mag worden opgemerkt, dat dit streven gedurende het verslagjaar niet geheel zonder resultaat is gebleven. Een voor iedereen zichtbaar resultaat is geweest de publicatie van de hand van de bibliothecaris der stichting in het septembernummer van *Anti-Revolutionaire Staatskunde*, welke later in de vorm van een afzonderlijke brochure is verschenen, over de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie.

Omtrent de door de Kuiperstichting over zeer uiteenlopende onderwerpen verstrekte inlichtingen en mondelinge adviezen zij slechts medegedeeld, dat deze zeer talrijk waren. Een enkele maal kon het gevraagde materiaal slechts worden bijeengebracht door het instellen van een enquête.

Het aantal mondelinge adviezen nam toe omdat een stijgend aantal personen een mondeling onderhoud verkoos boven een schriftelijke adviesaanvraag en tevens schriftelijke beantwoording.

Het aantal schriftelijke adviezen, dat gedurende het verslagjaar werd uitgebracht, bedroeg 138. Een specificatie van de onderwerpen waarover deze adviezen handelden is in bijlage I opgenomen.

Behoudens in een enkel uitzonderingsgeval voerden de wetenschappelijk gevormde medewerkers der stichting de secretariaten van het College van Advies en van zijn onderscheidene commissies. Behalve met het houden van notulen, werden zij herhaaldelijk belast met het bijeenbrengen van documentatiemateriaal, het schrijven van nota's en het stellen van rapporten. Daarnaast verzorgt het administratieve personeel der stichting het uit dit alles voortvloeiende type-, stencil- en expeditiewerk.

In de verzorging van de *Documentatiedienst* werd als voorheen

een belangrijk aandeel geleverd door de bibliothecaris van de Kuypersstichting.

Gelijk tevoren bleef aan het directoraat van de Kuypersstichting verbonden het secretariaat van het Verband van Verenigingen van A.R. Gemeente- en Provinciebestuurders en van de redactie van *De Magistratuur*, het orgaan van dat Verband. De directeur van de stichting is voorts secretaris van de redactie van *Anti-Revolutionaire Staatskunde*.

BIBLIOTHEEK

De bibliotheek heeft ook gedurende dit verslagjaar velen van litteratuur en documentatie kunnen voorzien. Naar allerlei streken van het land werden leatuurpakketten verzonden, waarvan de meeste bestemd waren voor leden van de A.R.J.O.S. Maar ook vele leden van kiesverenigingen, van vertegenwoordigende colleges, leerlingen van kweekscholen en universiteiten, leden van mannen- en vrouwenverenigingen alsmede tal van anderen maakten gebruik van de mogelijkheden der bibliotheek. Niettemin vertoont het totaal aantal uitleningen een kleine teruggang, vergeleken bij 1957. In vergelijking met 1956 is de stijging echter nog steeds aanmerkelijk en bepaald niet onbevredigend.

Een overzicht van de laatste drie jaren geeft de volgende cijfers:

1956 — 1457	1957 — 1784	1958 — 1741
-------------	-------------	-------------

Nog steeds dient te worden bevorderd, dat de bibliotheek der Kuypersstichting voldoende bekendheid geniet. Het is aanmerkelijk dat er nog mensen zijn, ook in antirevolutionaire kring, die gaarne gebruik zouden maken van de diensten die deze bibliotheek kan bieden, indien zij daarvan op de hoogte waren. Deze zaak verdient de aandacht, omdat de zelfstandige studie een van de belangrijkste middelen is ter bevordering van een goede meningsvorming in de partij.

De onderwerpen, waarover de uitgeleende lectuur handelde, waren weer zeer uiteenlopend. Een overzicht der onderwerpen, gerangschikt naar het aantal uitleningen per onderwerp, is als bijlage opgenomen.

Met de interne organisatie werd goede voortgang gemaakt. Het was mogelijk de boekerij van dr. Colijn, welke nog niet was gecatalogiseerd, in belangrijke mate te verwerken. Het doorvoeren van het systeem der universele decimale classifi-

catie in de vooroorlogse bibliotheek werd voortgezet. Ook in dit verslagjaar mocht de bibliotheek van verscheidene personen in den lande geschenken ontvangen. Met dankbaarheid kan worden vastgesteld dat er nog velen worden gevonden, die onze bibliotheek gedenken, wanneer zij van boeken- of tijdschriftenbezit afstand doen. Voor de Kuypersstichting zijn deze oude boeken, brochures en tijdschriften dikwijls van groot belang ter completering van soms onvolledige en moeilijk verkrijgbare series.

Het totaal aantal aanwinsten in het verslagjaar bedroeg 786.

ANTI-REVOLUTIONAIRE STAATKUNDE

De redactie van Anti-Revolutionaire Staatskunde bestond gedurende 1958 uit de heren dr. J. Schouten, voorzitter, dr. W. P. Berghuis, mr. K. Groen, dr. H. Jonker, mevrouw prof. dr. G. H. J. van der Molen, ds. B. van Smeden, prof. dr M. C. Smit, dr. E. P. Verkerk, mr. C. J. Verplanke en mr. J. H. Prins, secretaris.

De grootste zorg van de redactie is geweest, zich te voorzien van voldoende goede kopij. Plannen tot het uitgeven van bijzondere nummers met een aantal artikelen welke zich groepeeren rondom één onderwerp, konden niet tot uitvoering worden gebracht omdat niet de medewerking van een voldoende aantal deskundige schrijvers kon worden verkregen. Een en ander vergt de bijzondere aandacht van de redactie.

Per 1 januari 1959 was het aantal betaalde abonnementen 1780 tegen 1880 per 1 januari 1958.

ARCHIEVEN

De archieven werden regelmatig geraadpleegd ten behoeve van onderscheidene studiën.

Onder de archieven, die ten Kuypershuize worden bewaard, bevinden zich gedeelten van de schriftelijke nalatenschappen van mr. Th. Heemskerk en dr. H. Colijn. Beide verzamelingen waren tot voor kort in het geheel niet geordend en daardoor voor studiedoeleinden nauwelijks toegankelijk. Daar de ordening van zulk archiefmateriaal zeer tijdrovend is, moest het uitgesloten worden geacht, dit werk door het personeel van de Kuypersstichting, naast de dagelijkse werkzaamheden, te doen verrichten. Dat desondanks met de ordening van beide archieven aanzienlijke vorderingen zijn gemaakt, is te danken

aan de medewerking van de heren mr. B. de Gaay Fortman en G. Puchinger phil. drs., die belangeloos de ordening van de schriftelijke nalatenschappen respectievelijk van mr. Heemskerk en dr. Colijn ter hand hebben genomen. Beide heren hebben de dank verdiend van allen, die de geschiedenis van de A.R. Partij na aan het hart ligt.

Ten Kuyperhuize wordt tevens het Idenburg-archief bewaard. Dit omvangrijke archief is slechts summier geordend en beschreven. Teneinde ook dit archief beter voor studiedoeleinden toegankelijk te maken, werd tot de Nederlandse organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk onderzoek het verzoek gericht, de financiële middelen te verstrekken voor het tot stand brengen van de ordening en beschrijving van het Idenburg-archief door mr. B. de Gaay Fortman. Het bestuur van Z.W.O. heeft inmiddels besloten dit subsidie toe te kennen.

Met dankbaarheid mag worden vermeld, dat gedurende het verslagjaar het archief van J. H. de Waal Malefijt (minister van Koloniën in het ministerie Heemskerk) aan de Kuyperstichting is afgestaan. Ook luitenant-generaal b.d. L. F. Duymaer van Twist stelde een aantal stukken uit zijn archief ter beschikking van de Kuyperstichting.

PERSONEEL

Directeur der stichting was gedurende het verslagjaar mr. J. H. Prins. Als bibliothecaris bleef mr. W. C. D. Hoogendijk en als wetenschappelijk assistent mr. J. A. Oosterhoff aan de stichting verbonden. De heer G. Hoogerwerf ec. drs. vroeg en verkreeg in verband met een benoeming in een andere functie met ingang van 1 september 1958 ontslag als economisch medewerker aan de Kuyperstichting. In zijn plaats werd benoemd de heer B. Goudzwaard ec. drs. en wel met ingang van de datum waarop hij na het vervullen van zijn militaire dienstplicht in 1959 in dienst zal kunnen treden. Voorts werd de heer T. Knecht voorlopig benoemd in tijdelijke dienst. De heer H. J. Rebel bleef werkzaam als assistent van de bibliothecaris en mej. M. van der Pol als secretaresse-administratrice. Ter voltooiing van de codering der vooroorlogse bibliotheek werd in tijdelijke en gedeeltelijke dienst benoemd de heer L. H. Sturing.

Voorts waren werkzaam de dames T. Algera (tot 31 juli), J. M. van den Berg (sedert 1 april), A. Florusse (van 1 juli tot

30 november), T. H. van der Kamp, C. H. van Willigen (tot 31 maart), J. M. van der Wijngaard.

De heer Joh. van Kuyk bleef als congierge aan de stichting verbonden.

GEBOUWEN

In de verhuur van de beschikbare kantoorruimten kwam in 1958 geen verandering. In de gebouwen der Kuypersstichting zijn tevens gehuisvest:

het bureau van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen;

de Koninklijke Vereniging „Oost en West”;

het Centraal Bureau Constructiewerkplaatsen;

de Nederlandse Federatie voor Vrouwelijke Vrijwillige hulpverlening.

Buiten het normale onderhoud werden geen belangrijke voorzieningen in de gebouwen aangebracht.

ADVIEZEN 1958

ALGEMEENHEDEN

Instellingen, verenigingen, congressen

Wat te verstaan onder dagelijks bestuur?

WIJSBEGEERTE EN ETHIEK

Beginselen

Wat zijn beginselen?

Christelijke staat, overheid, volk

Schrift, belijdenis en politiek; kerk en politieke partijkeuze.

BINNENLANDSE POLITIEK

Algemeen

Vergelijking parlementaire gebeurtenissen.

Verkiezingen (gemeenteraad)

Mag de kiesvereniging maatregelen nemen ter voorkoming van de verkiezing van kandidaten met voorkeurstemmen?; verkiezing door middel van voorkeurstemmen; plaatselijke politieke situatie; bespreking van kandidaten in vergadering van de kiesvereniging.

POLITIEKE PARTIJEN

Antirevolutionairen

Verschillen met de socialisten in de politieke praktijk; karakter ener christelijke partij.

Verhouding A.R. Partij en V.V.D.

Samenwerking met andere partijen bij raadsverkiezing.

ECONOMIE

Werkloosheid

Maatregelen ter bestrijding van werkloosheid.

Woningbouwverenigingen

Financieringsregeling woningbouwvereniging; verhouding gemeenteraad-woningstichting.

RECHT

Staatsrecht

Overeenstemming en verschil bij stemmingen in de Tweede Kamer.

Kiesrecht

Incompatibiliteiten (gemeente) (driemaal); onderwijzer tevens raadslid (tweemaal); stemmen bij volmacht (tweemaal); verbinden van lijsten; verkiezing door middel van voorkeurstemmen; plaatsvervanging op gemeenschappelijke lijsten; herstel in kiesrecht.

BESTUURSRECHT

Organen en instellingen (gemeente)

Beoordeling ontwerp-reglement van orde gemeenteraad; verstrekking afschrift van bestaande verordeningen aan raadsleden; schorsing der raadsvergadering; toepassing reglement van orde (tweemaal); verboden handelingen voor raadsleden (tweemaal); toepassing art. 26 gemeentewet; vrijheid van raadslid tot bepalen van eigen standpunt; mag raadslid inzage van stukken vorderen?; inzage van stukken door de raad (raadsleden); bevoegdheden van raadsleden individueel; geldigheid van uitgebrachte stemmen; geldigheid ener stemming; voorlichting voor nieuwe raadsleden (tweemaal); wethoudersverkiezing (zesmaal); mag een a.r. raadslid de verkiezing van een „linkse” wethouder steunen?; leeftijdsgrens voor wethouders; pensioenregeling voor gewezen wethouder; verschil in positie van raadslid en wethouder.

Verhouding publiekrechtelijke lichamen

Samenwerking gemeenten in de vorm van een district; is een provinciaal opbouworgaan een overheidsorgaan?; coördinatie van maatschappelijk werk; raad voor de IJmond.

Economische en rechtspositie

Aankoop van sportterrein door gemeente; verkoop van gemeentelijke grond voor de bouw van een klooster; bevoegdheid terzake van vervreemding van gemeente-eigendommen.

Subsidie e.d. 1)

Richtlijnen voor subsidiëring (tweemaal); subsidiëring van kruisverenigingen; gemeentelijke subsidiëring van militaire tehuizen (driemaal); gemeentelijke subsidiëring van humanistische militaire tehuizen; subsidiëring christelijke leeszaal; subsidiëring bibliotheekwezen; subsidie aan kerken (tweemaal); gemeentelijke subsidiëring van een jeugdhuis.

Personeel (gemeente)

Ambtenaar en politiek; rechtspositie huwende ambtenares; ontslag huwende ambtenares (tweemaal).

Financiën (Rijk)

Financiering van pensioenen (Koninklijke Hofhouding).

Belastingen

Werking straatbelasting buiten grondgebied van gemeente.

Openbare orde

Bevoegdheden b. en w. inzake bioscoopvoorstellingen.

Aangelegenheden betreffende de doden

Medewerking van gemeente bij aanleg van algemene begraafplaatsen met afzonderlijk gedeelte voor rooms-katholieken.

Ruimtelijke ordening

Inlichten van belanghebbenden over uitbreidingsplannen; tot-

standkoming saneringsplan; behandeling saneringsplan; gemeentelijk uitbreidingsplan; wijkcentra.

Volkshuisvesting en wederopbouw

Weigering bouwvergunning; sanering oude stadskern; bevordering eigen woningbezit; woningbouw; woningbouw door overheid of door particuliere verenigingen; verkoop van woningwetwoningen door woningbouwverenigingen; verdeling woonruimte.

Verkeer en vervoer

Beoordeling provinciaal wegenreglement.

Economische aangelegenheden

Bevoegdheden plaatselijke ruilverkavelingscommissie; ruilverkaveling en algemeen belang.

Arbeid

Het beleid van dr. Colijn; toepassing Winkelsluitingswet.

Maatschappelijke steun en voorzorg

Maatschappelijk werk; deelneming van gemeente in stichting voor christelijke ziekenverpleging; sociale wetgeving; vrijstelling van de algemene ouderdomsverzekering wegens gemoedsbezwaren; regeling voor kinderbijslag; verhouding diaconie-overheid.

Onderwijs

Godsdienstonderwijs op openbare middelbare scholen en kweekscholen; godsdienstonderwijs en godsdienstige handelingen op openbare school; subsidiëring van godsdienstonderwijs; subsidiëring van godsdienstonderwijs op openbare school (vijfmaal); toepassing art. 26 L.o.-wet 1920; financiële steun aan kerken (i.v.m. godsdienstonderwijs openbare school); gedelegeerden van gemeente in bestuur van nijverheidsschool; ontslag huwende onderwijzeres; resultaten van het onderwijs; tegemoetkoming in aan schoolbezoek verbonden vervoerskosten; vaststelling bedrag per leerling volgens art. 55ter L.o.-wet 1920; schooltandverzorging; wat is het a.r. schoolideaal?

Volksontwikkeling en cultuurbevordering

Stichting cultureel centrum; jeugdnatuurwachten; oprichting van een muziekschool; gemeente en recreatie.

Godsdienstig en zedelijk leven

Handhaving zondagswet door gemeentelijke overheid; sluiting café's op zondag; openstelling gemeentelijk zwembad op zondag (tweemaal); toepassing art. 6 zondagswet (tweemaal); optreden van drumband op zondag; sport op zondag; referendum inzake zondagssport; openstelling gemeentelijk sportterrein op zondag (vijfmaal).

1) Voor subsidie ten behoeve van het onderwijs zie onder onderwijs.

**AANTAL UITLENINGEN PER ONDERWERP
IN VOLGORDE VAN AANTAL**

A.R. richting	208
Algemene politieke vraagstukken	156
Politiek buitenland	107
Tijdschriften	86
Sociale kwestie	77
Biografieën	72
Kerkelijke en godsd. aangelegenheden	71
Ethiek	63
Sociologie	57
Gemeentepolitiek	55
Kwestie Nieuw-Guinea	50
Socialistische richting en doorbraak	48
Verhouding A.R.—C.H.	47
Geschiedenis	47
Maatschappelijke zorg	42
Politieke partijen, algemeen	40
Staatsrecht	39
Onderwijs	39
Bedrijfsorganisatie	39
Economische vraagstukken	38
Vrouw en — — —	29
Bezitsvorming	26
Liberale richting	25
Arbeidsvraagstukken	22
Wijsbegeerte	21
Landbouw	21
C.H. richting	14
Bestuursrecht	13
Oorlog en Defensie	12
G.P.V.	11
Calvinisme	11
Humanisme	11
Communistische richting	10
Volkshuisvesting	10
Economie	9
Economische toestand	8
R.K. richting	7
S.G.P.	6
Financiën	6
Sport	4
Burgerlijk recht	2
Diversen	82

1741

FINANCIEEL VERSLAG

REKENING VAN LASTEN EN BATEN OVER 1957 en 1956

Uitgaven	1957	1956
Bibliotheek	f 3.334.13	f 3.206.93
Salarissen	„ 46.504.92	„ 40.564.71
Sociale lasten	„ 4.281.61	„ 5.071.04
Pensioenpremiën	„ 2.419.44	„ 2.354.33
Verlichting, verwarming e.d.	„ 4.770.09	„ 4.739.18
Belastingen	„ 771.42	„ 771.42
Assurantiën	„ 286.75	„ 286.75
Onderhoudskosten	„ 2.420.65	„ 2.983.—
Dakvoorzieningen	„ 3.021.—	
Kantoorbehoeften	„ 2.780.75	„ 2.568.—
Porti, telefoon en telegrammen	„ 1.607.95	„ 1.231.73
Algemene onkosten	„ 906.42	„ 824.90
Huishoudelijke onkosten	„ 4.314.78	„ 3.969.66
Reis- en vergaderkosten	„ 3.631.14	„ 1.366.14
A.R. Staatkunde	„ 559.99	„ 612.70
Afschrijving inventaris	„ 444.70	„ 1.380.—
Afschrijving verbouwing kluis		„ 2.412.—
Onvoorzien	„ 1.165.02	„ 2.783.09
Batig saldo	„ 11.333.87	„ 4.555.89
	<u>f 94.554.63</u>	<u>f 81.681.47</u>

Inkomsten	1957	1956
Interest	f 67.024.25	f 62.622.93
Huren	„ 11.439.24	„ 11.023.54
Vergoeding Centraal Comité van		
A.R. Kiesverenigingen	„ 16.000.—	„ 8.000.—
Diverse baten	„ 91.14	„ 13.50
Kosten akten leningen voor waarb.som. .		„ 21.50

<u>f 94.554.63</u>	<u>f 81.681.47</u>
--------------------	--------------------

Nagezien en akkoord bevonden
w.g. T. v. d. Kooy,
(Accountant).

BEGROTING VOOR HET JAAR 1959

Uitgaven	1959	1958
Salarissen	f 61.550.—	f 56.275.—
Sociale verzekering	„ 5.550.—	„ 4.795.—
Pensioenpremiën	„ 3.000.—	„ 2.970.—
Bibliotheek	„ 4.500.—	„ 4.500.—
Onderhoud	„ 5.000.—	„ 5.000.—
Verlichting, verwarming enz.	„ 6.000.—	„ 5.300.—
Assurantiën	„ 400.—	„ 450.—
Belastingen	„ 800.—	„ 800.—
Huishoudelijke onkosten	„ 4.250.—	„ 4.250.—
Algemene onkosten	„ 900.—	„ 900.—
Kantoorbehoeften	„ 3.400.—	„ 3.600.—
Porti, telefoon en telegrammen	„ 2.300.—	„ 2.300.—
Reis- en vergaderkosten	„ 3.600.—	„ 4.400.—
A.R. Staatkunde	„ 750.—	„ 750.—
Inventaris	„ —.—	„ 385.—
Onvoorzien	„ 1.350.—	„ 3.075.—
	<u>f 103.350.—</u>	<u>f 99.750.—</u>

Inkomsten	1959	1958
Bate ontleend aan het gereserveerde voordelige saldo over '57	f 1.350.—	
Interest hypotheke en leningen		
voor waarborgsom „	39.000.—	f 37.500.—
Interest obligaties f 17.500.—		f 13.750.—
Dividend aandelen „ 13.500.—		„ 15.000.—
	<u>f 31.000.—</u>	<u>f 28.750.—</u>
Af: bankkosten „ 525.—		„ 500.—
	<u>„ 30.475.—</u>	<u>„ 28.250.—</u>
Huren „	12.525.—	„ 12.000.—
Vergoeding Centraal Comité „	20.000.—	„ 22.000.—
	<u><u>f 103.350.—</u></u>	<u><u>f 99.750.—</u></u>

JAARVERSLAG

van het Verband van Verenigingen van Anti-Revolutionaire Gemeente- en Provinciebestuurders over 1958 *)

Bij het Verband zijn aangesloten de tien provinciale verenigingen van gemeente- en provinciebestuurders (waaronder één vereniging voor de provinciën Noord-Brabant en Limburg) en de Vereniging van burgemeesters, wethouders en gemeentesecretarissen „Groen van Prinsterer”.

De Anti-Revolutionaire Partij heeft het lidmaatschap van de provinciale verenigingen van a.r. gemeente- en provinciebestuurders van zulk een groot belang geacht, dat zij het lidmaatschap hiervan voor a.r. raads- en Statenleden heeft verplicht gesteld. De statuten der georganiseerde Anti-Revolutionaire Partij bevatten namelijk de bepaling, dat aan de kandidaten voor de gemeenteraad en de Provinciale Staten in elk geval de eis dient te worden gesteld, dat zij verklaren, indien zij zijn gekozen, te zullen toetreden tot de vereniging van a.r. gemeente- en provinciebestuurders in hun provincie. Ondanks deze bepaling zijn vele a.r. raadsleden nog niet tot een vereniging toegetreden. In onderscheidene provincies bleek het tot nu toe zelfs niet mogelijk alle namen en adressen van de nieuw-gekozen a.r. raadsleden op te sporen. In verband hiermede kan thans geen nauwkeurig overzicht van de aantallen leden worden gegeven.

Het dagelijks bestuur bleef gedurende het verslagjaar bestaan uit de heren mr. G. A. Diepenhorst, voorzitter, mr. J.

*) Daar dit verslag nog niet in de organen van het Verband kon worden besproken en vastgesteld, dient het als voorlopig verslag te worden beschouwd. Het Verband en zijn bestuur kunnen er desgewenst alsnog wijzigingen in aanbrengen.

H. Prins, secretaris, W.M. de Jong, penningmeester, J. C. Haspels, tweede voorzitter en N. van der Brugge, algemeen adjunct.

De jaarlijkse algemene vergadering van het Verband vond plaats op 14 november 1958 in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.

De morgenvergadering werd geopend met een rede van de voorzitter, waaraan hij de titel gaf Kern en Massa, op grond van de overweging, dat in de ontwikkeling van de bestuurspraktijk verschijnselen zijn waar te nemen, die een zekere parallel doen zien met de verschijnselen in de kernphysica. Dit openingswoord is opgenomen in De Magistratuur van november 1958.

Vervolgens spraken in deze vergadering de heren P. Kapinga en M. W. Schakel over het onderwerp: Werkclassificatie en prestatiebeloning van overheidsperoneel. De hoofdzaken uit deze redevoeringen zijn samengevat in De Magistratuur van november 1958.

De aangesloten verenigingen hielden de volgende vergaderingen:

			aantal aan- wezigen:
Groningen			
17 mei	prof. dr. S. U. Zuidema	Heeft de overheid een taak tegenover de kerk betreffende maatschappelijke zorg en kerkbouw?	45
13 dec.	dr. J. de Nooy	Wat kunnen we als a.r. raadsleden doen om onze beginselen meer ingang in ons volksleven te doen vinden?	68
Friesland			
15 maart	E. van Ruller	De taak van de overheid in deze tijd.	33
8 nov.	H. Algra	Aan het hoofd der gemeente staat een raad.	47
Drenthe			
31 mei	J. Smallenbroek	De gemeenteraad en het college van b. en w.	51
13 dec.	H. M. Oldenhof	A.R. gemeentepolitiek.	56

			aantal aan- wezigen:
Overijssel			
18 januari	G. A. Kieft	Het subsidiebeleid der gemeenten.	43
13 dec.	forum		42
Gelderland			
In 1958 werd niet vergaderd.			
Utrecht			
22 febr.	H. Küppers	De autonomie der gemeente.	30
3 mei	mr. J. van der Haar	Program voor de gemeentepolitiek.	22
1 juli	L. Schuman	De taak van de raad na de verkiezingen.	24
11 nov.	C. A. Bakker	De merit-rating als factor van beloning.	28
Noord-Holland			
15 febr.	dr. L. J. van Dijk	Enige problemen in verband met de ontwikkeling van de randstad Holland.	26
26 april	drs. J. A. Bakker	Begrotingspolitiek van overheidsorganen.	32
11 oktober	J. C. Haspels	Gemeentelijke financiële problemen.	32
20 dec.	mr. P. Achterhof	Gemeentelijke woningbouw.	24
Zuid-Holland			
28 juni	drs. J. Poot	Satellietsteden niet de enige weg.	65
Zeeland			
2 juni	J. Wilschut	Huidige vraagstukken in de gemeentepolitiek.	39
1 dec.	J. C. Haspels	Het huidige gemeentelijke financiële bestel.	39
Noord-Brabant en Limburg			
12 april	J. C. Haspels	Gemeentebestel vandaag!	13
15 nov.	mr. G. E. de Jongste	Stedebouwkundige problemen van deze tijd.	24
„Groen van Prinsterer”			
11 en 12 juni	dr. W. P. Berghuis prof. mr. H. J. Hellema	De gemeenten en Europa. De overheidsfinanciën.	?

De Zuidhollandse vereniging organiseerde voorts vier streekvergaderingen op 19 november, gehouden te Gorinchem, Gouda, Leiden en Naaldwijk, en twee op 22 november te Middelharnis en te Rotterdam. Na een korte inleiding van een der bestuursleden konden in deze vergaderingen de aanwezigen allerlei vragen stellen.

De contributie van de aangesloten verenigingen was op 1 januari 1959 als volgt:

Groningen	f 6,—
Friesland	f 6,50
Drenthe	f 10,—
Overijssel	f 6,50
Gelderland	f 5,50
Utrecht	f 7,—
Noord-Holland	?
Zuid-Holland	f 4,50, f 5,—, f 6,—, f 7,50 of f 10,—
Zeeland	f 7,50
Noord-Brabant/Limburg .	f 10,—
„Groen van Prinsterer” .	f 7,50

In alle gevallen is bij deze bedragen inbegrepen het abonnement op „De Magistratuur” ad f 3,50 (voor leden van aangesloten verenigingen) en de bijdrage voor het Verband ad f 1,—.

De voorzitter van de commissie van redactie van De Magistratuur, dr. J. W. Noteboom, besloot zijn functie met ingang van 1 januari 1959 neer te leggen in verband met zijn aftreden als burgemeester van Voorburg. In zijn plaats werd aangewezen de heer J. C. Haspels, terwijl een nieuw lid in de commissie van redactie heeft plaats genomen, te weten mr. J. van der Haar, burgemeester van Mijdrecht.

Door reacties uit de kring van raads- en Statenleden is onderscheidene malen gebleken, dat De Magistratuur in een behoefte voorziet.

De secretaris, J. H. Prins.

STATEN-GENERAAL

ZETELVERDELING IN DE EERSTE EN TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL

Eerste Kamer 1958		Tweede Kamer '58		Sinds 12-3-'59	
K.V.P.	25	P.v.d.A.	50	K.V.P.	49
P.v.d.A.	22	K.V.P.	49	P.v.d.A.	48
A.R.P.	8	A.R.P.	15	V.V.D.	19
C.H.U.	8	C.H.U.	13	A.R.P.	14
V.V.D.	7	V.V.D.	13	C.H.U.	12
C.P.N.	4	C.P.N.	7	S.G.P.	3
S.G.P.	1	S.G.P.	3	C.P.N.	3
	75		150	P.S.P.	2
					150

KORT VERSLAG VAN DE WERKZAAMHEDEN VAN DE A.R. EERSTE KAMERFRACTIE IN 1958

In de samenstelling van de fractie trad gedurende het jaar 1958 geen verandering in. Hier kan echter niet gezwe-
gen worden van het grote verlies, dat geleden werd toen
zondag 8 februari 1959 plotseling te zijnen huize overleed
prof. mr. W. Rip, secretaris van de fractie, die zich in de
Kamer een bijzondere, in de fractie zelfs een geheel enige
plaats verworven had. Het moge mevrouw Rip en de kinde-
ren, die achterbleven, enigermate troosten, dat zelden een lid
der Eerste Kamer met zoveel droefheid is nagestaard als
hun dierbare dode. Het voegt ons mensen, hoe moeilijk dat
zij, te berusten in de wil van Hem die blijft, ook als wij op
aarde afscheid moeten nemen.

Over 1958 bestond de fractie uit de heren: prof. mr. A. Ane-
ma, voorzitter; prof. mr. W. Rip, secretaris; H. Algra, J.
Schipper, J. Tjalma, prof. mr. H. J. Hellema, prof. mr. I. A.
Diepenhorst en M. Ruppert leden.

De werkzaamheden waren in grote trekken als volgt ver-
deeld:

Algemeen financieel beleid	Hellema, Rip
Binnenlandse Zaken	Tjalma
Publiekr. Bedrijfsorganisatie en Bezitsvorming	Ruppert, Schipper
Buitenlandse Zaken	Anema, Rip, Algra
Justitie	Diepenhorst
Onderwijs, Kunsten en Wetensch.	Algra, Schipper, Diepenhorst
Financiën VII B	Hellema
Oorlog en Marine	Algra
Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	Tjalma
Verkeer en Waterstaat	Tjalma
Economische Zaken	Hellema, Rip

Landbouw en Visserij	Rip
Sociale Zaken en Volksgezondheid	Ruppert, Schipper
Maatschappelijk Werk	Schipper
Overzeese Rijksdelen	Algra

Wat de internationale instellingen betreft.

De heer prof. Rip was lid van het Europese Parlement en plaatsvervangend lid van de Raad van Europa, de heer Ruppert was lid van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad, terwijl de heer Tjalma deel uitmaakte van de Conferentie van Parlementsleden uit de NAVO-landen.

Van het beleid der fractie blijkt genoegzaam uit de Handelingen der Eerste Kamer der Staten-Generaal. Hier zij alleen nog vermeld, dat de werkzaamheden in goede onderlinge harmonie werden verricht. De wekelijkse, soms zeer uitvoerige besprekingen in de fractie waren daaraan ten zeerste dienstig.

KORT VERSLAG VAN DE WERKZAAMHEDEN VAN DE A.R. TWEEDE KAMERFRACTIE IN 1958

Samenstelling

In de samenstelling van de fractie kwam gedurende dit jaar verandering door de benoeming van prof. mr. L. W. G. Scholten tot gewoon hoogleraar in de juridische faculteit van de Vrije Universiteit. Dit bracht mede, dat de heer Scholten bedankte voor het lidmaatschap van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. In de rede uitgesproken bij het aanvaarden van het ambt van gewoon hoogleraar aan de Vrije Universiteit op 28 november 1958 sprak de heer Scholten zich als volgt uit over de periode, die hij in het parlement en in de fractie heeft doorgebracht:

„Twee jaar heb ik onder u verkeerd, zij zijn voor mij een periode geweest van ongebroken levensverrijking. Het heeft mij moeite gekost mij uit uw midden los te maken.”

Dit getuigenis is veelzeggend voor de periode, die prof. Scholten mede deel heeft uitgemaakt van de fractie. Zij zag hem dan ook node gaan.

In de plaats van de heer Scholten werd aangewezen de heer G. A. Kieft te Utrecht.

Bij de afsluiting van het jaar bestond de fractie uit de volgende heren:

Mr. B. W. Biesheuvel, A. W. Biewenga, dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, J. van Eibergen, H. van Eijdsen, ds. J. Fokkema, prof. mr. P. S. Gerbrandy, drs. C. P. Hazenbosch, G. A. Kieft, mr. dr. J. Meulink, mr. A. B. Roosjen, J. Smallenbroek, mr. dr. E. P. Verkerk, prof. mr. Th. A. Versteeg en ds. C. van der Zaal.

Bureau

Het bureau werd gevormd door de heren: dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, voorzitter; mr. A. B. Roosjen, vice-voorzitter, H. van Eijsden, secretaris-penningmeester.

Verdeling der werkzaamheden

Teneinde de werkzaamheden, die het lidmaatschap van de Tweede Kamer medebrengt (in fractie-verband), zo doelmatig mogelijk te regelen, zijn een aantal commissies gevormd, welke aansluiten bij de zogenaamde begrotingscommissies, die door de Kamer zijn ingesteld. Onderstaand volgt een opgave van deze commissies en de samenstelling daarvan. Iedere commissie heeft een voorzitter die met (V) is aangeduid.

Algemeen financieel beleid

Biewenga, Van Eijsden (V), Hazenbosch.

Binnenlandse Zaken, P.B.O. en Bezitsvorming

Fokkema, Hazenbosch, Roosjen, Smallenbroek, Verkerk (V).

Buitenlandse Zaken

Biesheuvel, Bruins Slot (V), Gerbrandy, Hazenbosch, Scholten.

Justitie

Gerbrandy (V), Meulink, Verkerk, Versteeg.

Onderwijs, K. & W.

Van Eibergen, Fokkema, Roosjen (V), Scholten, Versteeg, Van der Zaal.

Financiën (hoofdstuk VIIB)

Biewenga, Van Eijsden (V), Smallenbroek, Versteeg.

Oorlog en Marine

Fokkema, Meulink, Roosjen (V), Scholten.

Volkshuisvesting en Bouwnijverheid

Biewenga, Van Eibergen (V), Smallenbroek.

Verkeer en Waterstaat

Smallenbroek, Verkerk (V), Van der Zaal.

Economische Zaken

Biesheuvel, Van Eijdsen, Gerbrandy, Hazenbosch (V), Meulink.

Landbouw en Visserij

Biesheuvel, Biewenga (V), Meulink, Van der Zaal.

Sociale Zaken

Biewenga, Van Eibergen (V), Van Eijdsen, Fokkema, Hazenbosch.

Maatschappelijk Werk

Van Eibergen, Fokkema (V), Smallenbroek.

Overzeese Rijksdelen

Bruins Slot, Van Eijdsen, Fokkema, Gerbrandy, Scholten (V).

Na zijn intrede in de Tweede Kamer is de heer G. A. Kieft toegevoegd aan de commissie: Financiën, Onderwijs en Overzeese Rijksdelen.

Het ligt voor de hand dat bovenstaande indeling bij de verschijning van dit verslag verouderd is. In verband met de vervroegde verkiezingen op 12 maart 1959 is een anders samengestelde fractie teruggekeerd en de taakverdeling voor 1959 zal dus verschillende wijzigingen medebrengen.

Internationale instellingen

In toenemende mate worden leden van de Tweede Kamer ingeschakeld bij de internationale samenwerking, welke op verschillend gebied tot stand is gekomen. Voor wat de A.R. Tweede Kamer-fractie aangaat wordt daarvan onderstaand een overzicht verstrekt.

Europees Parlement

De heer drs. C.P. Hazenbosch is lid van dit parlement en tevens één van de vice-voorzitters daarvan.

Hij is ingedeeld bij de commissies Handelspolitiek, Sociale Commissie, Energiebeleid.

Raad van Europa

Hiervoor is aangewezen de heer mr. B. W. Biesheuvel, en hij is als plaatsvervangend lid ingeschakeld bij de Economische Commissie, Juridische Commissie, Commissie voor de Landbouw.

West-Europese Unie

Hiervoor is eveneens de heer mr. B. W. Biesheuvel aangewezen en is plaatsvervangend lid van de Commissie voor Verdedigings- en Bewapeningsvraagstukken.

Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad

Als leden treden hierbij op de heren dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot en mr. B. W. Biesheuvel.

De heer Bruins Slot is lid en voorzitter van de commissie voor Buitenlandse vraagstukken.

De heer Biesheuvel is lid van de Commissie voor de Landbouw, voedselvoorziening en visserij.

Conferentie van Parlementsleden uit de Navo-landen

Hiervoor is aangewezen de heer mr. A. B. Roosjen. Hij is lid van het Militaire Comité.

Uit bovenstaande weergave van de verdeling der werkzaamheden kan een indruk worden verkregen van de veelzijdige vraagstukken, waarbij de leden van de fractie zijn betrokken. Bij het verrichten van deze arbeid wordt prijs gesteld op contact met de verschillende geledingen van de partij. Uiteraard wordt dit reeds bereikt door de spreekbeurten, die Kamerleden vervullen en door correspondentie, doch op verzoek van het Centraal Comité is ook een lijst samengesteld, die aangeeft, welk Kamerlid als contactpersoon voor iedere Kamercentrale is aangewezen. Het heeft geen zin om thans de lijst te publiceren, zoals deze in 1958 gold.

De gewijzigde samenstelling van de fractie, ná de verkiezingen, veroorzaakte dat een nieuwe lijst is gemaakt, die hierna wordt gepubliceerd.

**OVERZICHT VAN DE INDELING WELKE DE
A.R. TWEDE KAMERFRACTIE MAAKTE VOOR HET
CONTACT MET DE KAMERCENTRALES**

De A.R. Tweede Kamerfractie stelde de volgende indeling vast in verband met de gebleken wenselijkheid een goed contact tussen fractie en partij mogelijk te maken.

Kamercentrale	Kamerleden	
Amsterdam	Mr. A. B. Roosjen, Zach. Jansestr. 21, A'dam	020 — 50360
Assen	A. W. Biewenga Wzn. en J. Smallenbroek, Iepenlaan 5, Assen	05920— 2917
Dordrecht	Mr. B. W. Biesheuvel, Overste den Oudenlaan 8, Aerdenhout	02500— 40695
's-Gravenhage	G. A. Kieft, Rembrandtkade 47, Utrecht	030 — 13230
Groningen	A. W. Biewenga Wzn., Voorwerk C 89, Garsthuizen en J. Smallenbroek	— 11
Haarlem	Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Merellaan 32, Aerdenhout	02500— 40431
Den Helder	Prof. mr. Th. A. Versteeg, Ger. Terborgstr. 29, A'dam	020 — 728304
's-Hertogenbosch	J. van Eibergen, Majellapark 29, Utrecht	030 — 19308
Leeuwarden	A. W. Biewenga Wzn. en J. Smallenbroek	—
Leiden	Mr. dr. E. P. Verkerk, Valkenburgerlaan 1, Boskoop	01727— 2340
Maastricht	Drs. C. P. Hazenbosch, Hertenlaan 31a, Den Dolder	03402— 3059
Middelburg	H. van Eijdsen, Statensingel 39a, R'dam	010 — 80807
Rotterdam	H. van Eijdsen, Statensingel 39a, R'dam	010 — 80807

Tilburg	Drs. C. P. Hazenbosch, Hertenlaan 31a, Den Dolder	03402—	3059
Utrecht	C. van Nierop, Graaf Janlaan 57, Zeist	03404—	2608
Zwolle	Mr. dr. J. Meulink, Getfertsingel 206, Enschede	05420—	5990
Gelderland	Mr. W. Aantjes, Koningslaan 78, Utrecht	030 —	17346

De kamercentrales en de daarbij behorende kiesverenigingen kunnen van deze regeling gebruik maken door het vragen van inlichtingen over bepaalde politieke aangelegenheden, het naar voren brengen van regionale belangen, het verzoek om bepaalde bijeenkomsten bij te wonen of aan besprekingen deel te nemen of het verzoek om een spreekbeurt te vervullen. In voorkomende gevallen kan dit contact er toe leiden, dat in bepaalde plaatsen een spreekuur wordt georganiseerd of op andere wijze contacten worden gelegd. Uit bovenstaande omschrijving volgt, dat het niet wel mogelijk is een nauwkeurige omschrijving te geven, doch in het algemeen kan worden aangegeven, dat het contact dient om de band tussen partij en fractie te versterken. Wel is duidelijk, dat het initiatief in hoofdzaak van de organen van de partij zal dienen uit te gaan.

FRACTIECOMMISSIES
UIT DE A.R. TWEEDE KAMERFRACTIE

VASTGESTELD OP DE FRACTIEVERGADERING
VAN 16 JUNI 1959

V = Voorzitter/Samenroeper.

Algemeen Financieel beleid

A. W. Biewenga Wzn.
H. van Eijdsden V
drs. C. P. Hazenbosch
G. A. Kieft

Hoofdstukken I, II, IIa en Tw.K.

(Alg. Zaken, incl. P.B.O. etc.)
dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot V
H. van Eijdsden
drs. C. P. Hazenbosch
C. van Nierop

Buitenlandse Zaken

mr. B. W. Biesheuvel
dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot V
H. van Eijdsden
drs. C. P. Hazenbosch
mr. A. B. Roosjen

Justitie

mr. dr. J. Meulink
mr. dr. E. P. Verkerk
prof. mr. Th. A. Versteeg V

Binnenlandse Zaken

dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
G. A. Kieft
J. Smallenbroek
mr. dr. E. P. Verkerk V

Onderwijs, K. en W.

dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
G. A. Kieft
C. van Nierop
mr. A. B. Roosjen V
prof. mr. Th. A. Versteeg

Financiën VIIb etc.

H. van Eijdsden V
G. A. Kieft
J. Smallenbroek
prof. mr. Th. A. Versteeg

Oorlog en Marine

G. A. Kieft
mr. dr. J. Meulink
C. van Nierop
mr. A. B. Roosjen V

Volkshuisvesting en Bouwnijverh.

mr. W. Aantjes
A. W. Biewenga Wzn.
J. van Eibergen V
J. Smallenbroek

Verkeer en Waterstaat

mr. W. Aantjes
A. W. Biewenga Wzn.
J. Smallenbroek
mr. dr. E. P. Verkerk V

Economische Zaken

mr. B. W. Biesheuvel
 H. van Eijdsen
 drs. C. P. Hazenbosch
 mr. dr. J. Meulink
 C. van Nierop

V

Landbouw en Visserij

mr. W. Aantjes
 mr. B. W. Biesheuvel
 A. W. Biewenga Wzn.
 drs. C. P. Hazenbosch
 mr. dr. J. Meulink
 J. Smallenbroek

V

Sociale Zaken

mr. W. Aantjes
 A. W. Biewenga Wzn.
 J. van Eibergen
 H. van Eijdsen
 drs. C. P. Hazenbosch
 C. van Nierop

V

Maatschappelijk Werk

mr. W. Aantjes
 J. van Eibergen
 C. van Nierop
 J. Smallenbroek

V

Overzeese Rijksdelen

dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
 H. van Eijdsen
 G. A. Kieft
 mr. dr. J. Meulink

V

Volksgezondheid

mr. W. Aantjes
 C. van Nierop
 J. Smallenbroek

V

VERKORT REGLEMENT INZAKE PROCEDURE KANDIDAATSTELLING, KAMERVERKIEZINGEN 1959

Artikel 13, lid 2 van het reglement voor de voorbereiding van de kandidaatstelling voor de verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal schrijft voor, dat bij tussentijdse verkiezingen wegens ontbinding van de beide Kamers der Staten-Generaal de bepalingen van het genoemde reglement zoveel mogelijk worden nageleefd.

De in dit artikel genoemde situatie is thans aanwezig. De zeer korte tijdsduur tussen het moment van de Kamerontbinding noopt tot een verkorte voorbereidingsprocedure der kandidaatstelling.

Artikel 18, lid 3 van het Partijstatuut luidt als volgt:

„Het (Centraal Comité) doet de benoemingen en neemt de beslissingen, waartoe het ingevolge deze statuten en de krachtens deze statuten vastgestelde reglementen bevoegd is, *beslist in spoed-eisende aangelegenheden* en in alle gevallen, waarin door deze statuten niet is voorzien.”

Op grond van het bovenstaande heeft het Centraal Comité in afwijking van het normale reglement voor de voorbereiding van de kandidaatstelling voor de verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal *) het volgende verkorte reglement vastgesteld.

ALGEMEEN

Artikel 1

De werkzaamheden betreffende de verkiezingen voor de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal vinden plaats onder leiding van het Centraal Comité.

Artikel 2

Aan de verkiezingen voor de leden der Tweede Kamer der Staten-Generaal, welke in 1959 zullen worden gehouden, neemt de A.R.P. deel door indiening in elk der 18 Kieskringen van een kandidatenlijst bevattende 30 namen, welke lijsten worden verbonden ingevolge hoofdstuk H der Kieswet.

*) Dit reglement is hierachter opgenomen. Het partijstatuut vindt U in het jaarverslag 1956 afgedrukt op pagina 186 e.v.

Artikel 3

Al deze lijsten dragen op de plaatsen 3 t.e.m. 15 de zelfde namen, waarbij de volgorde van deze namen op de lijsten verschillend kan zijn.

Artikel 4

Al deze lijsten dragen op de plaatsen 1, 2 en 16 t.e.m. 24 de zelfde namen in de zelfde volgorde.

Artikel 5

De aanvulling der lijsten voor zover het de nummers 25 t.e.m. 30 betreft, geschiedt door elke Kamercentrale vóór donderdag 15 januari 1959.

Artikel 6

Artikel 2, lid 1, van het normale reglement blijft van kracht **).

Artikel 7

Artikel 2, lid 3, van het normale reglement blijft van kracht.

DE KANDIDATEN

Artikel 8

Artikel 3, lid 1 en lid 2, van het normale reglement blijft van kracht.

HET ADVIES

Artikel 9

Het Centraal Comité zendt aan de kiesverenigingen en de besturen der Kamercentrales een advies toe van tenminste 30 namen in de volgorde welke het Comité wenselijk en noodzakelijk acht met het oog op de samenstelling der fractie en andere in aanmerking komende omstandigheden.

DE STEMMING

Artikel 10

Tegelijk met het advies wordt aan de kiesverenigingen toegezonden een stembiljet dat in de linkerbovenhoek haar stemmenaantal aangeeft, met een door het Centraal Comité gewaarmerkte enveloppe.

Artikel 11

Aan elke kiesvereniging wordt één stem toegekend en voorts voor iedere 50 leden één stem meer.

**) Waar vermeld werd, dat het normale reglement van kracht blijft, gold dit wat de tekst betreft vanzelfsprekend mutatis mutandis.

Artikel 12

- a. De stemming in de kiesverenigingen heeft betrekking op ten minste 24 kandidaten. Elke kiesvereniging stelt naar de door haar zelf vastgestelde wijze van stemming de lijst op.
- b. Op het stembiljet worden de namen vermeld van de kandidaten waarop de keuze van de kiesvereniging is gevallen, in de volgorde zoals deze door de uitslag der stemming is aangegeven.

De uitslag der stemming

Artikel 13

Artikel 8 van het normale reglement blijft van kracht.

Vaststelling van de lijsten

Artikel 14

Artikel 9 van het normale reglement blijft van kracht.

Goedkeuring Deputatenvergadering

Artikel 15

Artikel 10 van het normale reglement blijft van kracht.

Onvoorziene omstandigheden

Artikel 16

Artikel 11 van het normale reglement blijft van kracht.

Inlevering der lijsten

Artikel 17

Artikel 12 van het normale reglement blijft van kracht.

REGLEMENT
VOOR DE VOORBEREIDING VAN DE KANDIDAATSTELLING
VOOR DE VERKIEZING VAN LEDEN VAN DE
TWEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL

Artikel 1

Wijze van lijsten indienen

1. De werkzaamheden betreffende de verkiezing voor de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal vinden plaats onder leiding van het Centraal Comité.
2. Aan de verkiezingen van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal neemt de Anti-Revolutionaire Partij deel door indiening in elk der 18 Kamer kieskringen van een kandidatenlijst bevattende 30 namen, welke lijsten ingevolge Hoofdstuk H der Kieswet worden verbonden.
3. Het Centraal Comité dient bij het Partij Convent een voorstel in met betrekking tot de vraag met hoeveel en met welke tot groepen verenigde lijsten zal worden deelgenomen aan de verkiezing, en met betrekking tot de vraag of, en zo ja, in hoeverre de lijsten gelijkloidend zullen zijn.
4. In de najaarsvergadering van het jaar voorafgaande aan dat waarin de periodieke verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal worden gehouden, beslist het Partij Convent over de voorstellen in lid 3 genoemd.

Artikel 2

Het rapport van het Centraal Comité

1. Het Centraal Comité zal zich beraden over de vraag welke personen voor een kandidatuur voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal in aanmerking komen, mede in verband met de gewenste samenstelling der fractie en de taakverdeling der leden onderling.
2. Het resultaat van zijn beraadslagingen legt het vast in een met redenen omkleed vertrouwelijk rapport, dat wordt overgelegd aan de besturen der Kamercentrales.
3. Bij het samenstellen van dit rapport raadpleegt het Centraal Comité de voorzitter van de Anti-Revolutionaire Tweede Kamerfractie.

4. Het rapport heeft betrekking op tenminste tweemaal zoveel personen als het vermoedelijk aantal kansbiedende plaatsen bedraagt. De namen worden in alfabetische volgorde vermeld.

Artikel 3

De kandidaten

1. Tot kandidaat voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal kunnen worden gesteld, zij die voldoen aan de eisen der wet, lid zijn van een Anti-Revolutionaire kiesvereniging en bereid zijn schriftelijk te verklaren, dat zij instemmen met het Beginsel- en Algemeen Staatskundig Program der Anti-Revolutionaire Partij, en met haar Program van Actie, en dat zij, benoemd tot lid van de Kamer, in fractieverband zullen samenwerken.
2. Eventuele bezwaren tegen het Beginsel- en Algemeen Staatskundig Program en tegen het Program van Actie moeten door hen, aan wie een kandidatuur wordt aangeboden, worden medegedeeld aan het Moderamen van het Centraal Comité, hetwelk beslist of deze bezwaren al dan niet kunnen worden toegelaten.

Artikel 4

De aanbevelingslijst

1. Na ontvangst van het rapport komen de besturen der Kamercentrales in vergadering bijeen en stellen zij een *voorlopige aanbevelingslijst* samen van ten hoogste 25 namen van kandidaten, welke aan de kiesverenigingen, aangesloten bij de betreffende Kamercentrale, wordt toegezonden.
2. Bij het samenstellen van de voorlopige aanbevelingslijst zijn de besturen der Kamercentrales niet verplicht zich te houden aan het rapport van het Centraal Comité.
3. In een vergadering der Kamercentrale wordt de voorlopige aanbevelingslijst besproken en wordt een aanbevelingslijst vastgesteld.
4. De afgevaardigden der bij de Kamercentrale aangesloten kiesverenigingen hebben het recht ter vergadering andere namen van kandidaten te noemen. Ten hoogste vijf namen kunnen aan de voorlopige aanbevelingslijst worden toegevoegd, wanneer tenminste een vierde der aanwezige afgevaardigden de daartoe strekkende voorstellen ondersteunt.
5. De aldus vastgestelde aanbevelingslijst wordt toegezonden aan de bij de Kamercentrale aangesloten kiesverenigingen.
6. Deze aanbevelingslijst wordt in de vergaderingen der kiesverenigingen besproken. Iedere kiesvereniging stelt vervolgens zelfstandig een aanbevelingslijst op van ten hoogste 20 namen van kandidaten en zendt deze aan het bureau van het Centraal Comité en een afschrift aan het bestuur der Kamercentrale.

Artikel 5

De groslijst

1. Het Partijsecretariaat stelt een lijst samen van de namen van kandidaten, die door tenminste vijf kiesverenigingen zijn genoemd.
2. De volgorde op deze lijst wordt bepaald door het aantal malen dat een kandidaat door een kiesvereniging is genoemd.

Artikel 6

Het advies

1. Aan de hand van de groslijst wordt door het Centraal Comité een advies samengesteld en tenminste 30 namen, in de volgorde, welke dit Comité wenselijk en noodzakelijk acht met het oog op de samenstelling der fractie en andere in aanmerking komende omstandigheden.
2. Het advies en de groslijst, bevattende de eerste 60 namen van deze lijst, en niet vermeldende het aantal malen dat een kandidaat is genoemd, worden toegezonden aan de kiesverenigingen en aan de besturen der Kamercentrales.

Artikel 7

De stemming

1. Tegelijk met het advies en de groslijst wordt aan de stemgerechtigde kiesverenigingen toegezonden een stembiljet, dat in de linkerbovenhoek haar stemmenaantal aangeeft, met een door het Centraal Comité gewaarmerkte enveloppe.
2. Stemgerechtigd zijn de kiesverenigingen, die haar verplichte bijdrage ingevolge artikel 6, lid 5 der statuten over het voorgaande boekjaar hebben voldaan.
3. Het Partijsecretariaat zendt aan de besturen der Kamercentrales de lijst van kiesverenigingen, die krachtens lid 2 van dit artikel niet aan de stemming kunnen deelnemen.
4. Aan elke kiesvereniging wordt één stem toegekend en voorts voor iedere 50 leden één stem meer.
5. De stemming heeft betrekking op tenminste 24 kandidaten.
6. Elke kiesvereniging stemt naar de door haar zelf vastgestelde wijze van stemming.
7. Op het stembiljet worden de namen vermeld van de kandidaten, waarop de keuze van de kiesvereniging is gevallen, in de volgorde zoals deze door de uitslag der stemming is aangegeven.

Artikel 8

De uitslag der stemming

1. Het Partijsecretariaat stelt onder controle van een daartoe door het Centraal Comité benoemde commissie de uitslag der stemming vast.

2. Proces-verbaal van de uitslag zendt het aan de besturen der Kamercentrales.
3. Ongeldig zijn de biljetten, welke niet het waarmerk van het Centraal Comité dragen en welke minder dan het vereiste aantal namen bevatten.
4. Voor het opmaken van de uitslag wordt het puntenstelsel toegepast.

Artikel 9

Vaststelling van de lijsten

1. De uitslag van de stemming is beslissend voor de samenstelling van de lijst en voor de volgorde, waarin de kandidaten op de in te dienen lijsten zullen voorkomen.
2. Uitsluitend op voorstel van het Moderamen is echter het Centraal Comité bevoegd, wanneer het op grond van zeer bijzondere omstandigheden van oordeel is, dat van de op deze wijze verkregen lijsten moet worden afgeweken, een voorstel daartoe in te dienen bij het Partij Convent mits op deze wijze geen naam op de lijst wordt geplaatst, welke niet op de groslijst voorkomt.
Zulk een voorstel wordt geacht door het Partij Convent verworpen te zijn, indien niet tenminste tweederden van de uitgebrachte stemmen zich daarvoor verklaren.
3. Valt een der kandidaten, door welke omstandigheden ook, uit, dan vindt aanvulling als regel door opschuiving plaats. Het bepaalde in lid 2 van dit artikel is van overeenkomstige toepassing wanneer van deze regel wordt afgeweken.
4. Het Partij Convent stelt op voorstel van het Centraal Comité vast op welke wijze de namen der kandidaten worden verdeeld over de lijsten of lijstengroepen, daarbij rekening houdende met de vastgestelde volgorde en met de daarvoor in aanmerking komende bijzondere omstandigheden.
5. Indien het Partij Convent op voorstel van het Moderamen van het Centraal Comité, nadat de uitslag der stemming is vastgesteld, de kandidatenlijst heeft gewijzigd, wordt daarvan aan de Deputatenvergadering mededeling gedaan.

Artikel 10

Goedkeuring deputatenvergadering

1. Vóór de Deputatenvergadering bijeenkomt dient ook de aanvulling der lijsten door de Kamercentrales te hebben plaats gehad.
2. De besturen der Kamercentrales brengen de samenstelling van hun lijsten ter kennis van het Centraal Comité.

3. Kan dit college zich niet verenigen met de samenstelling van één of meer lijsten, dan roept het daaromtrent, het Partij Convent gehoord, de beslissing der Deputatenvergadering in.
4. Geen kandidatenlijst voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal is geldig, tenzij daarop de goedkeuring van de Deputatenvergadering is verkregen.

Artikel 11

Onvoorziene omstandigheden

Indien door onvoorziene omstandigheden de stipte uitvoering van de besluiten der Deputatenvergadering wordt verhinderd, neemt het Centraal Comité, in uiterste noodzaak het Moderamen van het Centraal Comité, de vereiste beslissingen.

Artikel 12

Inlevering der lijsten

1. De zorg voor de ondertekening en de inlevering der formulieren voor de kandidaatstelling is opgedragen aan de besturen der Kamercentrales, die onmiddellijk na de inlevering telefonisch of telegrafisch bericht zenden aan het bureau van het Centraal Comité.
2. Indien en voorzover met gelijklopende lijsten wordt uitgekomen draagt het Partijsecretariaat zorg, dat de krachtens artikel G 8 eerste lid der kieswet vereiste verklaringen van bewilliging van de betreffende kandidaten, tijdig in het bezit zijn van de secretarissen der besturen van de Kamercentrales, op wier lijsten de namen dezer kandidaten voorkomen.
3. Voor de gelijksoortige verklaringen der overige kandidaten van elke lijst wordt gezorgd door de besturen der Kamercentrales.
4. Het Centraal Comité benoemt een algemeen gemachtigde en zijn plaatsvervanger, die zorg draagt voor de verbinding der lijsten (Artikel G 9 der Kieswet).

Artikel 13

Schema van werkzaamheden

1. In een schema van werkzaamheden stelt het Centraal Comité vast de data waarop en de termijnen waarbinnen de voorgescreven handelingen moeten worden verricht.
2. Bij tussentijdse verkiezingen wegens ontbinding van de beide Kamers der Staten-Generaal worden de bepalingen van dit reglement zoveel mogelijk nageleefd.

Aldus krachtens art. 34, lid 2 der Statuten door het Partij Convent in zijn vergadering van 23 en 24 september 1955 vastgesteld.

De voorzitter, mr. A. B. Roosjen.

De adjunct-secretaris, R. Gosker.

BROCHURES

verkrijgbaar bij het Bureau Centraal Comité, dr. Kuiperstraat 3,
den Haag; giro nr. 89673, t.n.v. de Anti-Rev. Partijstichting.

Nr.	Bedrag
60. CALVIJN EN DE STAATKUNDE, door prof. dr. D. Nauta	f 1.20
61. DE REFORMATIE EN DE STAATKUNDE, door dr. D. J. de Groot	f 1.40
65. ONZE HOUDING TOT DE S.G.P., door mr. C. J. Verplanke	f 0.75
71. VOOR GELOOF EN VRIJHEID, (redevoeringen 75-jarig bestaan A.R. Partij)	f 1.—
72. CHRISTELIJK SOCIALE POLITIEK IN DEZE TIJD, door A. Borst Pzn., M. Ruppert, H. van Eijdsen en drs. A. R. van Nes .	f 0.90
81. WAAROM BEN IK A.R.? door dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot .	f 0.50
84. PROGRAM VAN ACTIE 1956	f 0.25
85. DAAR HEB JE 'T, (ons standpunt t.a.v. actuele problemen)	f 0.50
86. OVERHEID EN ECONOMISCH LEVEN	f 0.50
87. DE A.R.P. EN DE SOCIAAL-ECONOMISCHE POLITIEK, door C. Smeenk	f 1.25
88. NEDERLANDS NIEUW-GUINEA	f 0.50
90. RECHTSBESCHERMING TEGEN DE OVERHEID (rapport College van Advies)	f 0.60
91. BEGINSELPROGRAM (gewijzigd 10 januari 1934)	f 0.10
92. KABINETSFORMATIE 1956, door dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot .	f 0.40
94. HET SCHILD DER VRIJHEID (verslag Onderwijscongres 1956) .	f 1.—
95. SUBSIDIËRING VAN PARTICULIERE ZIEKEN- HUIZEN (rapport Coll. v. Advies) .	f 0.30
96. WETTELIJKE REGELING VAN HET ZIEKENFONDS- WEZEN (rapport College v. Advies)	f 0.60

Nr.	Bedrag
101. HET BEGINSEL VAN DE PRAKTIJK EN DE PRAKTIJK VAN HET BEGINSEL, door prof. dr. S. U. Zuidema en drs. C. P. Hazenbosch (A.R.J.O.S.-studieconferentie 11 oktober 1957)	f 0.75
102. LEIDRAAD VOOR EEN A.R. GEMEENTEPROGRAM	f 0.75
103. LEIDRAAD VOOR EEN A.R. PROVINCIEPROGRAM	f 0.75
104. STATUTEN DER A.R. PARTIJ EN DE A.R. PARTIJSTICHTING	f 0.60
106. STEMBUS 1958 (drie schetsen rondom provincie en gemeente)	f 0.30
110. ARJOSSCHETSENBUNDEL 1958	f 0.90
111. BOUWEN OP HET FUNDAMENT, door dr. W. P. Berghuis	f 0.40
112. WONINGBOUW EN HUURBELEID (rapport College van Advies)	f 0.70
113. SAMEN-LEVEN (A.R.J.O.S.-studieconferentie 3 en 4 oktober 1958)	f 0.90
114. TEN GELEIDE (schetsenbundel met 6 onderwerpen)	f 0.80
115. ONS POLITIEK BEGINSEL, door dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot	f 0.50
116. ACTUELE POLITIEKE VRAAGSTUKKEN, door prof. mr. H. J. Hellema	f 0.40
117. GEESTESMERK DER REFORMATIE, door dr. W. P. Berghuis	f 0.50
118. HET LIBERALISME VAN DE V.V.D., door mr. W. C. D. Hoogendijk Jr.	f 0.95
119. PROGRAM VAN ACTIE 1959	f 0.10
120. HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING (rapport College van Advies)	f 0.70
121. HUISVESTING VAN BEJAARDEN (rapport College van Advies)	f 0.45
122. DE ANTI-REVOLUTIONAIR EN HET DELTAPLAN VOOR ZEELAND (rapport van de Sociaal-Economische Werkgroep van de A.R.J.O.S.)	f 0.75
123. REGELING VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS (nota College van Advies)	f 0.30
124. CHRISTELIJKE POLITIEK, door dr. W. P. Berghuis, prof. dr. J. Zijlstra, dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, ds. P. A. A. Klusener en dr. J. Schouten	f 0.60

INHOUDSOPGAVE

pagina

Hoofdstuk I

Het Centraal Comité

a. De samenstelling van het Centraal Comité	6
b. De mutaties in het Centraal Comité	9
c. De werkzaamheden van het Centraal Comité	11

Hoofdstuk II

De Partij Conventen in 1958

a. Het voorjaars-Partij Convent d.d. 19 april 1958 . .	19
b. Het najaars-Partij Convent d.d. 25 oktober 1958 . .	24
c. De samenstelling van het Partij Convent	60

Hoofdstuk III

De Organisatie Commissie en het Algemeen Organisatie Comité

a. De samenstelling van de Organisatie Commissie . .	62
b. De werkzaamheden van de O.C.	63
c. Het A.O.C.	68

Hoofdstuk IV

Het Partijsecretariaat (bureau) 71

Hoofdstuk V

De Financiële Commissie 72

Hoofdstuk VI

De Commissie van Beroep 72

Hoofdstuk VII

De contact-conferenties en andere vormen van overleg

Contact-conferenties	73
Rondetafelbespreking landbouw: 24 maart 1958 . . .	74
Conferentie Ruimtelijke Ordening: 23 mei 1958 . . .	75
Samenspreking met de moderamina der Geref. jeugdbonden: 25 juni 1958	78
Werkgeversconferentie: 6 juni 1958	78
Sportconferentie: 8 november 1958	78
Andere vormen van overleg	79

	pagina
Hoofdstuk VIII	
Kadercontactbijeenkomsten	81
Hoofdstuk IX	
Landelijke leden- en abonneewerfactie („Operatie Oranjekaart")	83
Hoofdstuk X	
Nederlandse Gedachten	87
Hoofdstuk XI	
Spreekersorganisatie en Documentatiedienst	92
Hoofdstuk XII	
Herziening van het program van beginselen	96
Hoofdstuk XIII	
Radiozendtijd	97
Hoofdstuk XIV	
De verkiezingen	
a. activiteiten	98
b. overzicht uitslagen Staten-, Raads- en Kamerverkiezingen	113
Hoofdstuk XV	
Buitenlands Contact	135
Hoofdstuk XVI	
Het Comité voor Varenden	143
<i>Bijlage I</i>	
Overzicht ledental der Anti-Revolutionaire Partij	145
<i>Bijlage II</i>	
Financiële verslagen	149
(reeds toegezonden ter gelegenheid van het na- jaars-Partij Convent 1958)	
A. Verslagen van de Kamercentrales over 1958 . . .	164
B. Namen en adressen van functionarissen van de Pro- vinciale Comité's, Kamercentrales, Statencentrales	190
C. 11e Jaarverslag van de A.R.J.O.S.	205
D. Verslag van het College van Advies (met ledenlijst)	235

E.	Verslag van de dr. A. Kuypertstichting	244
F.	Jaarverslag van het Verband van Verenigingen van A.R. Gemeente- en Provinciebestuurders	260
G.	Zetelverdeling in de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal	264
H.-1	Kort verslag A.R. Eerste Kamerfractie	265
H.-2	Kort verslag A.R. Tweede Kamerfractie	267
I.	Overzicht van de indeling welke de A.R. Tweede Kamerfractie maakte voor het contact met de Ka- mercentrales	271
J.	Verkort reglement inzake procedure kandidaatstel- ling, Kamerverkiezingen 1959	275
K.	Reglement voor de voorbereiding van de kandidaat- stelling voor de verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal	278
L.	Lijst van publicaties van de A.R. Partij	283